

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ТИЖДЕНЬ НАУКИ-2024
Факультет економіки та управління

Збірник тез доповідей щорічної
науково-практичної конференції серед студентів, викладачів, науковців, мо-
лодих учених і аспірантів
15–19 квітня 2024 року

Електронне видання на DVD-ROM

Запоріжжя • НУ «Запорізька політехніка» • 2024

УДК 001
Т39

*Рекомендовано до видання Вченою радою
Національного університету «Запорізька
політехніка» (Протокол № 10 від 04.06.2024 р.)*

Упорядник: Вікторія Бабенко-Левада

Редакційна колегія:

Вадим ШАЛОМЄЄВ, д-р техн. наук, професор, (відпов. ред.)
Олексій КУЗЬКІН, д-р техн. наук, професор;
Василь ГЛУШКО, канд. техн. наук, доцент;
Олександр КЛИМОВ, канд. техн. наук, доцент;
Микола АНТОНОВ, канд. техн. наук;
Віра САВЧЕНКО, канд. техн. наук, доцент;
Наталія ФУРМАНОВА, канд. техн. наук, доцент;
Микола КАСЬЯН, канд. техн. наук, доцент;
Владислав КОРОЛЬКОВ, канд. екон. наук, професор;
Микола ДЄДКОВ, канд. іст. наук, доцент;
Олена ВАСИЛЬЄВА, д-р екон. наук, професор;
Ірина ПУЩИНА, канд. пед. наук, доцент;
Юрій ФІЛЕЙ, канд. юр. наук, професор;
Тайсія ГАЙВОРОНСЬКА, канд. філос. наук, доцент;
Михайло БРИКОВ, д-р техн. наук, професор;
Наталія ВИСОЦЬКА, начальник патентно-інформаційного відділу;
Наталія САВЧУК, начальник редакційно-видавничого відділу;
Сніжана ВИЧУЖАНІНА, керівник відділу наукової роботи студентів;
Юлія ЧУШКІНА, провідний фахівець відділу наукової роботи студентів

Т39

**Тиждень науки-2024. Факультет економіки та управ-
ління.** Тези доповідей науково-практичної конференції, Запорі-
жжя, 15–19 квітня 2024 р. [Електронний ресурс] / Редкол. : Ва-
дим ШАЛОМЄЄВ (відпов. ред.) Електрон. дані. – Запоріжжя :
НУ «Запорізька політехніка», 2024. – 302 с. – 1 електрон. опт.
диск (DVD-ROM); 12 см. – Назва з тит. екрана.

ISBN 978-617-529-458-1

Зібрані тези доповідей, заслуханих на щорічній науково-практичній конференції серед студентів, викладачів, науковців, молодих учених і аспірантів. Збірка відображає широкий спектр тематики наукових досліджень, що проводяться на факультеті економіки та управління Національного університету «Запорізька політехніка». Збірка розрахована на широкий загал дослідників та науковців

УДК 001

ISBN 978-617-529-458-1

© Національний університет
«Запорізька політехніка»
(НУ «Запорізька політехніка»), 2024

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ «ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ»	14
Фатюха Н. Г. СТАН ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗАПОРІЗЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ....	14
Фатюха Н. Г. ДОСЛІДЖЕННЯ АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ.....	17
Андрющенко І. Є. КРИЗОВІ ЯВИЩА У МИРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ.....	20
Андрющенко І. Є. РОЗВИТОК ПЕРСОНАЛУ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ..	21
Бабенко-Левада В. Г. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА КІБЕРРИЗИКИ У СТРАХУВАННІ.....	24
Коваль О. А. ПРОБЛЕМИ ВЕРИФІКАЦІЇ ІНФЛЯЦІЙНОЇ СТАТИСТИКИ У США.....	27
Набатова Ю. О. ФІНАНСОВІ СТАН ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА ВПЛИВ НА СВІТОВІ ПРОЦЕСИ В ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРІ.....	29
Пахомова І. Г. ОЦІНКА СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	32
Шестопалова О. В. ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ.....	34
Фатюха Н. Г., Дворак М. О. АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ НАЕК «ЕНЕРГОАТОМ».....	36
Фатюха Н. Г., Дмитрук Є. Р. АНАЛІЗ ЧИСТОГО ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ ТОВ «МЕТРО КЕШ ЕНД КЕРІ УКРАЇНА».....	37
Фатюха Н. Г., Танкушина Є. О. АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ГК «НАФТОГАЗ УКРАЇНИ».....	39

Фатюха Н. Г., Лотарьова С. О. ВІЙНА ТА ВІДРОДЖЕННЯ: СТРУКТУРНА ПЕРЕБУДОВА ЕКОНОМІКИ ЗАПОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ В КОНТЕКСТІ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ ТА ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ.....	41
Андрющенко І. Є., Танкушина Є. О. ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА: ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ.....	43
Андрющенко І. Є., Цимбал А. С. ІТ-ФІНАНСИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ ТА ЇХ ПЕРЕВАГИ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ.....	44
Андрющенко І. Є., Холод Д. І. ГЕНДЕРНА НЕРІВНІСТЬ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ.....	45
Бабенко-Левада В.Г., Цимбал А.С. ВПЛИВ КІБЕРБЕЗПЕКИ НА РОЗВИТОК БІЗНЕСУ.....	47
Бабенко-Левада В.Г., Танкушина Є.О. СУЧАСНІ КРИЗОВІ ЯВИЩА В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ.....	49
Бабенко-Левада В.Г., Холод Д.І. ОБЛІКОВА СТАВКА НБУ: ЩО ОЗНАЧАЄ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ ЗНИЖЕННЯ ДО 14,5%.....	51
Коваль О.А., Алашеев Є. І. СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РИНКУ КРИПТОВАЛЮТИ.....	52
Коваль О.А., Цимбал А.С. ІСТОРИЧНИЙ ЗВ'ЯЗОК ФОНДОВОГО РИНКУ З ПРОЦЕСАМИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ.....	54
Набатова Ю.О., Бугайцова Ю.О. ІНВЕСТИЦІЙНІ РИЗИКИ ТА ПРОЦЕС УПРАВЛІННЯ НИМИ.....	57
Набатова Ю.О., Лотарьова С.О. ЕФЕКТИВНІСТЬ СТРАТЕГІЙ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЯМИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ.....	61
Пахомова І.Г., Калєдіна О.Д. ВПЛИВ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ: ФІНТЕХ, БЛОКЧЕЙН, ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ.....	63
Пахомова І.Г., Лотарьова С.О. ФІНАНСОВИЙ РИНОК ТА КЛІМАТИЧНІ ЗМІНИ: АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЕКОЛОГІЧНИХ	65

ФАКТОРІВ НА ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ.....	
Пахомова І.Г. , Бугайцова Ю. О. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА ТА ШЛЯХИ ЇХ ЗНИЖЕННЯ.....	67
Шестопалова О.В., Соболева А.Г. ПРОБЛЕМИ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ АНАЛІЗУ КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	69
СЕКЦІЯ «ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ».....	72
Болдуєва О.В., Болдуєв М.В. ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ПОДАТКУ НА ВИВЕДЕНИЙ КАПІТАЛ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	72
Зоря О.П. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ.....	74
Болдуєв М.В. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ.....	76
Панченко О.М. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У РОБОТІ БУХГАЛТЕРА	77
Помулева В. М., Бряян К. С. АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ СПРАВЛЯННЯ ПДФО	79
Лищенко О.Г., Ткаченко М.В. МОДЕЛЬ ЦІНОУТВОРЕННЯ В СТРАТЕГІЧНОМУ ОБЛІКУ.....	81
Очеретько Л. М., Бряян К. С. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ УДОСКОНАЛЕННЯ».....	83
Лищенко О.Г., Ушакова А.П. ПОРЯДОК ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	85
Зоря О.П., Бряян К.С. УПРАВЛІННЯ В СИСТЕМІ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ У ЗВ'ЯЗКУ З ТИМЧАСОВОЮ ВТРАТОЮ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ ТА ВІД НЕЩАСНОГО ВИПАДКУ.....	87
Панченко О. М., Герасьова О. О. ЧИ МОЖЕ ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЗАМІНИТИ БУХГАЛТЕРА.....	89

СЕКЦІЯ «МЕНЕДЖМЕНТ»	91
Гудзь П.В. ПУБЛІЧНА СЛУЖБА: АДАПТИВНІСТЬ ДО ВІЙСЬКОВИХ РЕАЛІЙ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ	91
Соріна О. О., Шостак А. С. ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОЇ СТРАТЕГІЇ.....	94
Соріна О.О., Зубченко Р.О. ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА.....	96
Соріна О. О., Єременко Ю.М. ПРОБЛЕМИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	98
Шитікова Л.В., Бондаренко Д.В. АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ.....	100
Шитікова Л.В., Рупчева П.В. МЕРИТОКРАТІЯ ЯК МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКО - УПРАВЛІНСЬКОЇ ЕЛІТИ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ.....	102
Шитікова Л. В., Нікіфорова У. В. ПОДОЛАННЯ ВИКЛИКІВ У СФЕРІ ОТРИМАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ – НОВИЙ РІВЕНЬ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНИХ СЕРВІСІВ..	104
Тесленок І.М. , Чепур В.О. ВПЛИВ ІМІДЖУ НА СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА.....	107
Пуліна Т.В., Сосновський М.С. УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	109
Шмиголь Н.М., Нефьодова А.В. ОЦІНКА СТИЛЮ КЕРІВНИЦТВА НА ДЕРЖАВНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ «ЗАПОРІЖЖЯСТАНДАРТМЕТРОЛОГІЯ».....	111
Гудзь П. В., Зайцева А.О. СИСТЕМНІСТЬ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В ЄС.....	113
Гудзь П. В., Пуршева В. М. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ЗБУТОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	116
Корольков В. В., Сулова К. В. СТРАТЕГІЯ	119

ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ: РОЛЬ ДЕРЖАВИ, БІЗНЕСУ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	
Пуліна Т.В., Могильна А.В. УПРАВЛІННЯ СТАРТАП ПРОЕКТАМИ.....	120
Пуліна Т.В., Кошелева С.М. ІНТЕРАКТИВНА РЕКЛАМА...	123
Пуліна Т.В., Малярєнко Я. КЛАСТЕРИ У КРАЇНАХ ЄС.....	125
Пуліна Т.В., Шаповалов Ю.А. ПРОСУВАННЯ КОМПАНІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ SEO, SMO, SMM.....	128
Нечаєва І. А., Сулова К. В. ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ТА СТИМУЛЮВАННЯ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	129
Нечаєва І.А., Музолевська Б.Г. КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ.....	131
Маруфєнко В. В., Нечаєва І. А. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	134
Нечаєва І.А., Бабак Р.В. ІНВЕСТИЦІЙНА СТРАТЕГІЯ, ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАГАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА.....	136
Нечаєва І.А., Трикоз М.Д. АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ.....	140
Нечаєва І.А., Жук І.В. ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	143
Панкова А. Ю., Нечаєва І. А., Доля К. Д. СУЧАСНІ АСПЕКТИ МЕНЕДЖМЕНТУ.....	145
Панкова А.Ю., Нечаєва І.А., Белінська К.Є. МЕТОДИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА ОЦІНКИ РИЗИКІВ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	148
Кутідзе Л. С., Шаповалова С. ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	153
Кутідзе А. М. ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА.....	155

Кутідзе Л.С., Соболева А.Г. УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	157
Панкова А. Ю., Сіра О. В. ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	159
СЕКЦІЯ «МАРКЕТИНГ ТА ЛОГІСТИКА».....	162
Борисенко О. Є. ГРАНТОВА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ	162
Зеркаль А.В., Бабаніна Є.В. УСПІШНІСТЬ PR СТРАТЕГІЙ	164
Зеркаль А. В., Величко В. О. ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА В PR СТРАТЕГІЯХ ПІД ЧАС КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ.....	165
Кочнова І.В., Ладиженко Н.С. НАТИВНА РЕКЛАМА – НОВИЙ ФОРМАТ ЕФЕКТИВНОЇ РЕКЛАМИ.....	167
Кочнова І. В., Сулова К.В. ПОРІВНЯННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ РЕКЛАМИ BEAUTY-ІНДУСТРІЇ НА ПРИКЛАДИ SKIN CARE.....	169
Борисенко О.Є., Груша О.К. СКЛАДНОЩІ РОБОТИ МІКРОБІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ	171
СЕКЦІЯ «ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА, ЛФК ТА СПОРТ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ».....	173
Ванюк О.І. СПЕЦІАЛЬНА ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА ЛЕГКОАТЛЕТІВ У РІЧНОМУ МАКРОЦИКЛІ.....	173
Голева Н. П. ПОЗИТИВНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ НА ЯКІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....	176
Луценко С. Г. РОЗВИТОК ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ ВОЛЕЙБОЛУ	177
СЕКЦІЯ «АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ, СПОРТУ, РЕКРЕАЦІЇ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ».....	180
Соляник Д. Г. МОТОРНА ПАМ'ЯТЬ ЯК УМОВА ПЕРСПЕКТИВНОСТІ СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СПОРТСМЕ-	180

НОК МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Атаманюк С. І., Мартинова Т. С. ОЗДОРОВЧІЙ ВПЛИВ ЗАНЯТЬ ЗА СИСТЕМОЮ ПЛАТЕС НА ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ СТАН СТУДЕНТІВ.....	181
Атаманюк С. І., Мартинова Т. С. ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ЗАНЯТЬ ОЗДОРОВЧИМИ ВИДАМИ АЕРОБІКИ, ЯК СКЛАДОВОЇ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ.....	183
Кокарева С. М., Большаков Д. Ю. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМ ДОПОВНЕНОЇ РЕАЛЬНОСТІ В ФІЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ ТА СПОРТІ.....	184
Черненко А. Є., Браганець В. В. РОЛЬ ІГРОВИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФУТБОЛЬНІЙ ПРАКТИЦІ.....	187
Кокарева С. М., Бруй А. С. ЗВ'ЯЗОК ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФУТБОЛЬНИХ ТРЕНУВАННЯХ.....	190
Путров О. Ю., Бушман І. С. РОЛЬ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ТА СТРЕСОСТІЙКОСТІ В ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД.....	192
Ванюк О. І., Кириченко К. С. РЕАБІЛІТАЦІЯ ЧЕРЕЗ СПОРТ ДЛЯ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ.....	194
Гальченко Л. В., Бусол Д. М. ТХЕКВОНДО В ІСТОРІЇ ТА СУЧАСНІЙ КУЛЬТУРІ КОРЕЇ.....	196
Гальченко Л. В., Решетняк Є. С. РОЛЬ БОДІБІЛДІНГА В СУЧАСНОСТІ: ПОГЛЯД НА УКРАЇНУ ТА СВІТ.....	198
Гальченко Л. В., Матвєєв І. Л. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ РОЗМИНКИ RAMP НА СЕКЦІЙНИХ ТРЕНУВАННЯХ З КРОСМІНТОНУ В НУ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА».....	200
Гальченко Л. В., Мацура М. А. ІСТОРІЯ ВОЛЕЙБОЛУ У СВІТІ ТА УКРАЇНІ.....	202
Гальченко Л. В., Піддубний Д. С. ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ У НУ «ЗАПОРІЗЬКА	204

ПОЛІТЕХНІКА».....	
Дуднік Ю. І. , Котляров Є. Є. ВИВЧЕННЯ ТЕХНІКИ КИДКУ М'ЯЧА В КОШИК У БАСКЕТБОЛІ.....	206
Журавльов Ю. Г., Кокарев А. Б. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ФІТНЕС-ГОДИННИКІВ GARMIN ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ФІЗИЧНОГО СТАНУ ТА СТАНУ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....	208
Кириченко О. В., Корягіна А. В. ФІТНЕС ЯК СПОСІБ ЖИТТЯ.....	210
Кубатко А. І., Журавель Г. М. ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я ЧЕРЕЗ РАЦІОНАЛЬНЕ ХАРЧУВАННЯ.....	213
Кубатко А. І., Кротова Н. В. ВПЛИВ ФІЗИЧНОЇ АКТИВНОСТІ НА КОГНІТИВНІ ФУНКЦІЇ ТА РОЗВИТОК МОЗКУ.....	216
Кубатко А.І., Лещенко В.О. ВПЛИВ ТАНЦЮВАЛЬНОГО КАРДІОТРЕНУВАННЯ НА ФІЗИЧНУ ФОРМУ ТА САМОПОЧУТТЯ.....	218
Шеховцова К. В. , Левченко К. О. ЗДОРОВ'Я ТА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА.....	220
Луценко С. Г., Камінський М. О. ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВОЛЕЙБОЛІ.....	222
Шеховцова К. В., Маруфенко В.В. ВПЛИВ ФІЗИЧНОЇ АКТИВНОСТІ НА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ТА ЕМОЦІЙНИЙ СТАН ЛЮДИНИ.....	224
Кокарев Б. В., Матвєєв І. Л. КРОСМІНТОН ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КООРДИНАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС СЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ У ЗВО ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ.....	227
Напалкова Т. В, Замула М. О. ВПЛИВ СПАДКОВОСТІ НА ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК І ЖИТТЄДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕН- ТА.....	229
Напалкова Т. В., Шиліна П. А. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ ЯК ЗАСІБ СПРЯМОВАНОГО ВПЛИВУ НА	231

ПСИХОФІЗИЧНИЙ СТАН СТУДЕНТА.....	
Кокарева С. М., Олексієнко С. М. РОЛЬ СИСТЕМ SMART У СУЧАСНІЙ ФІЗИЧНІЙ АКТИВНОСТІ: ВІД СПОРТУ ДО ФІТНЕСУ ТА РЕКРЕАЦІЇ.....	233
Кириченко О.В., Порхунова І. А. ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ФІТНЕС-ТЕХНОЛОГІЙ У КОРЕКЦІЇ ПОКАЗНИКІВ ФІЗИЧНОГО СТАНУ СТУДЕНТІВ.....	236
Рімар Ю. І., Коломоєць А. В. ФІЗИЧНІ НАВАНТАЖЕННЯ ТА ВІДПОЧИНОК ЯК ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК	238
Щербій С. А., Сажнева Д. Є. ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ТРЕНУВАЛЬНОМУ ТА ЗМАГАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ СПОРТСМЕНІВ СИЛОВИХ ВИДІВ СПОРТУ....	240
Кокарева С. М. , Сахно К. О. ОПТИМІЗАЦІЯ ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В СПОРТИВНІЙ АЕРОБІЦІ ЗА РАХУНОК ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ ТА ТЕХНОЛОГІЙ.....	242
Терьохіна О. Л., Терьохін Є. Ю. ІСТОРІЯ ФЕХТУВАННЯ ТА ЙОГО ВИДИ.....	245
Терьохіна О. Л., Терьохін Є. Ю. РЕАБІЛІТАЦІЯ І ВІДНОВЛЕННЯ БАСКЕТБОЛІСТІВ.....	247
Кокарева С.М., Трилевич А.Є. ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ЗАЛУЧЕННЯ ВБОЛІВАЛЬНИКІВ У СПОРТІ: РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ.....	248
Журавльов Ю. Г., Трухачов А. В. ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ФІТНЕСУ В УКРАЇНІ.....	250
Шиліна Д. С., Кокарев Б.В. СИСТЕМА ДИСТАНЦІЙНОГО КОНТРОЛЮ ФІЗИЧНОГО СТАНУ СПОРТСМЕНІВ САТАРАULT.....	252
СЕКЦІЯ «ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВО»	255
Кригульська Т.Б. КЛАСТЕРНА ПОЛІТИКА СУЧАСНИХ ДЕРЖАВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІННОВАЦІЙНОГО	255

РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ.....	
Сидорук І. С. ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РОЗВИТОК ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	257
Чумак О. В. ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ВЕНЧУРНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ	259
Лук'яненко Н. Е. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ.....	261
Лук'яненко Н. Е. Арцибашева Д. Д. РОЗВИТОК ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ	263
Лук'яненко Н. Е., Воленко Б. Ю. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВПК УКРАЇНИ.....	265
Кригульська Т. Б., Губенко Д. С. ІННОВАЦІЙНІ ІДЕЇ В ГАЛУЗІ СУЧАСНОЇ МІКРОЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ	267
Кригульська Т.Б., Гурбич А.А. ЦІНОВІ ВІЙНИ НА РИНКУ: МЕТА ТА НАСЛІДКИ.....	269
Лук'яненко Н. Е., Доновська Д. В. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	271
Кригульська Т. Б., Єременко Д. В. ЗНАЧЕННЯ ТЕОРІЇ КОРИСНОСТІ ТА ЦІННОСТІ БЛАГ.....	273
Лук'яненко Н. Е., Іванова М. В. ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА ПІДПРИЄМСТВА УКРАЇНИ... ..	275
Лук'яненко Н. Е., Ігнат'єв Б. С. ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ ТА ДОСВІД ІНШИХ КРАЇН.....	277
Лук'яненко Н. Е., Кисельов Д. М. ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВИХ НАЦІОНАЛЬНИХ ВАЛЮТ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ.....	279
Губарь О. В., Короед О. С. МОНОПОЛІЗАЦІЯ ТА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ.....	281
Кригульська Т. Б. , Літвак В. К. СПРОЩЕНА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	283

Чумак О. В., Маруфенко В. В. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ДЛЯ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	285
Чумак О. В., Паладі А. А. АЗІЙСЬКИЙ ДОСВІД ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІК – ПРИКЛАД ДЛЯ УКРАЇНИ.....	287
Сидорук І. С., Полещук Н. О. ВПЛИВ СПІВПРАЦІ З МВФ НА ЕКОНОМІЧНІ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ.....	289
Кригульська Т. Б., Потапенко Є. А. НАЙВАГОМІШІ ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІСТІВ - ЛАУРЕАТІВ НОБЕЛІВСЬКОЇ ПРЕМІЇ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ..	291
Кригульська Т. Б., Сизоненко Б. В. МОНОПОЛІСТИЧНА КОНКУРЕНЦІЯ ЯК ТИП РИНКОВОЇ СТРУКТУРИ : ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ	293
Чумак О. В., Сулова К. В. ЦИФРОВІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ.....	294
Губарь О.В., Хмура М.Ю., ОСОБЛИВОСТІ СПОЖИВЧОЇ ПОВЕДІНКИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ.....	296
Кригульська Т. Б., Шевердінкіна А. І. РОЛЬ ФАКТОРІВ ВИРОБНИЦТВА В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА.....	298
Кригульська Т. Б., Ябченко О. С. НАСЛІДКИ ВІЙНИ В УКРАЇНІ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СВІТ.....	300

СЕКЦІЯ «ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ»

УДК 336.1:352 (477.64)

Фатюха Н. Г.

канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

СТАН ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗАПОРІЗЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Фінансовий потенціал відображає сукупність можливостей, які забезпечують здійснення фінансових відносин економічного суб'єкта щодо залучення та раціонального і ефективного використання фінансових ресурсів з метою реалізації завдань соціально-економічного розвитку [1, с.11].

Фінансовий потенціал громади є збірним поняттям, що поєднує кількісні та якісні складові, здатні продемонструвати фінансові можливості певного територіального об'єднання. На визначенні наявного фінансового потенціалу та його об'єктивному прогнозуванні базується фінансова самодостатність громади, а також грамотна ефективна регіональна політика [2, с.44]. Досягнення фінансової спроможності дозволяє громаді забезпечити свій соціально-економічний розвиток.

У Запорізькій області налічується 67 територіальних громад, серед яких і Запорізька міська територіальна громада. У складі громади 1 населений пункт — місто Запоріжжя [3]. Оцінку фінансового потенціалу Запорізької міської територіальної громади (ЗМТГ) здійснено за допомогою Дашборда «Бюджету територіальних громад України» [4].

Таблиця 1 – Ключові фінансові показники Запорізької міської територіальної громади на 1 мешканця. Розраховано за даними [4]

Показники	4 кв.2021	4 кв.2022	4 кв.2023	Відхилення, %	
				4 кв. 2022 від 4кв. 2021	4 кв. 2023 від 4кв.2022
1	2	3	4	5	6
Надходження (загальний і спеціальний фонд), тис.грн.	9,40	11,51	12,38	22,4	7,6
Всього надходжень до загального фонду, тис.грн.	9,32	10,54	10,71	13,1	1,6

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5	6
Дохідність земель громади (загальний фонд), грн	4,615	3,972	3,820	-13,9	-3,8
Місцеві податки і збори (заг.фонд), тис.грн.	2,78	2,55	2,67	-8,3	4,7
Плата за землю, тис.грн	1,30	1,12	1,08	-13,8	-3,6
Фіскальна віддача території громади, грн	33,06	37,39	37,99	13,1	1,6
Видатки загального фонду, грн.	9803	10928	11449	11,5	4,8
Видатки на ЖКГ (заг.ф.), грн.	1643	2172	2708	32,2	24,7
Видатки на з/пл (заг.ф.), грн	4635	5113	5048	10,3	-1,3
Видатки на загальну середню освіту (заг.ф.), грн.	2697	2944	2852	9,2	-3,1
Видатки на культуру (заг.ф.), грн	152	132	154,45	-13,2	17,0
Видатки на освіту (заг.ф.), грн.	4374	4755	4545	8,7	-4,4
Видатки на утримання апарату управління (заг.ф.), грн.	691	737	805	6,7	9,2
Видатки на спорт (заг.ф.), грн.	204	208	244	2,0	17,3
Капітальні видатки (заг.ф.), грн.	1539	892	1452	-42,0	62,8
Трансферти (загальний фонд), тис.грн	1,69	1,67	2,1	-1,2	25,7
Реверсна дотація (загальний фонд), грн	719,37	96,42	-	-86,6	-

У рейтингу територіальних громад України у 4 кварталі 2023р. за доходами та місцевими податками і зборами ЗМТГ посідає шосте місце (складає 7601,6 млн.грн. та 1898,2 млн.грн. відповідно). Такий же рейтинг і серед видатків загального фонду (8129,5 млн.грн.). Дослідивши розрахунки табл.1 можемо відміти позитивну тенденцію росту як в цілому надходжень, так і надходжень загального фонду на 1 мешканця. У 4 кварталі 2023р. в порівнянні з аналогічним періодом 2022р. це становило 7,6 та 1,6% зростання. Місцеві податки та збори відіграють важливу роль у нарощенні дохідної частини бюджету громади і є один з головних показників зміцнення місце-

вих бюджетів та розширення фінансової автономії ОМС. Маємо ріст показника на 4,7% в розрахунку на 1 мешканця у 4 кварталі 2023р.

Головними критеріями формування спроможних громад визначено рівень дотаційності – не більше 30%, питома вага видатків на утримання апарату у власних ресурсах ОТГ – не більше 20 %.

Дослідимо видатки загального фонду ЗМТГ. Порівняно з 4 кварталом 2023 року, минулорічні видатки загального фонду на 1 мешканця зросли на 4,8%, а у 4 кв. 2022р. в порівнянні з 4 кв. 2021 р. на 11,5%, що свідчить про витрачання органами влади коштів на поточні видатки. Це кошти, які йдуть на оплату праці, комунальних послуг, продукти харчування, доплати до пенсій тощо. Капітальні видатки – це реальне джерело коштів розвитку громади. У 4 кв. 2022р. мали зниження цього показника на 42,0%, проте у 4 кв. 2023р. відбулося зростання на 62,8%. Видатки на утримання апарату управління є важливим показником, який вказує скільки сплачує кожен мешканець на ці витрати. У 4 кв.2023 року середні витрати на місцевих чиновників складають 805 грн проти 691 грн. у 4 кв.2020 року, ріст становить 116,5%. У 4 кв.2023 р. в порівнянні з 4 кв. 2022р. відбулося зниження на 1,3% видатків на заробітну плату, що свідчить про відтік працездатного населення. Також необхідно співставляти частку видатків заробітної плати загального фонду до видатків бюджету МТГ. Тобто, яка частина коштів громади йде виключно на зарплату працівникам усіх сфер громади. Найбільша питома вага була у 4 кв. 2021р., що становить 47,3%. Обсяг дотаційності загалом ЗМТГ складає 0 грн., протягом 4 кв.2023р. базова та реверсна дотація з бюджету територіальної громади не здійснювалася.

Оцінка фінансової спроможності МТГ за 4 кв.2021-2023рр. свідчить про сповільнення свого фінансового потенціалу внаслідок повномасштабних воєнних дій. Тому місцевим органам влади потрібно вирішувати складні повсякденні питання з метою покращення якості життя кожного мешканця громади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Єгоричева С. Б. Сутність та складові фінансового потенціалу територіальних громад / С. Б. Єгоричева, О. В. Тимошенко, А. І. Панченко // Інвестиції: практика та досвід № 8. 2016. С. 11-15. Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/8_2016/4.pdf.

2. Нечипоренко А. В. Аналіз фінансового потенціалу територіальних громад в Україні / А. В. Нечипоренко, Ю.С. Юрах Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України. 2020. № 1-2. С. 271-284.

3. Лист Запорізької ОДА від 13 жовтня 2020 року № 79-А-416-е «Про розгляд інформаційного запиту». Про місто. Режим доступу: <https://zp.gov.ua/uk/page/pasport-mista> (дата звернення: 26.11.2023).

4. «Дашборд «Бюджети територіальних громад України». Режим доступу: <https://decentralization.ua/finance/dashboard>

УДК 336.025

Фатюха Н. Г.

канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ДОСЛІДЖЕННЯ АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ

Фінансовий моніторинг - сукупність заходів, що вживаються суб'єктами фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії, що включають проведення державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу [1].

Держфінмоніторинг є органом, уповноваженим Україною на виконання функцій підрозділу фінансової розвідки (ПФР, Financial Intelligence Unit, FIU) та є національним центром для отримання та аналізу: повідомлень про підозрілі операції, іншої інформації, яка має відношення до відмивання коштів, пов'язаних предикатних злочинів, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення [2].

Відповідно до покладених повноважень Держфінмоніторинг проводить збирання, оброблення та аналіз інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, інші фінансові операції або інформації, яка може бути пов'язана з підозрою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення, яка надходить від СПФМ, правоохоронних та розвідувальних органів, суб'єктів первинного фінансового моніторингу та інших державних органів, підрозділів фінансової розвідки іноземних країн.

Дослідження проводиться з метою виявлення сумнівних фінансових операцій в державному і комерційному секторах економіки із залученням фінансових та нефінансових посередників, за результатами якого створюються дос'є для проведення фінансових розслідувань.

Протягом 2023 року Держфінмоніторингом отримано від СПФМ з визначеними ознаками підозр 98535 кейсових повідомлень про підозрілі фінансові операції (діяльність) проти 38 121 кейсових повідомлень у 2022 році. За результатами проведено аналізу сформовано 6 785 дос'є

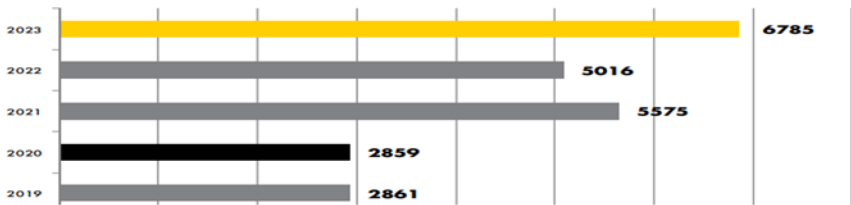

Рисунок 1 – Динаміка формування досьє у 2019 – 2023 роках

Досьє аналізується на предмет виявлення підстав вважати, що фінансова операція може бути пов'язана з легалізацією (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення чи пов'язана із вчиненням іншого діяння, визначеного Кримінальним кодексом України. У порівнянні з попереднім 2022 роком кількість заведених досьє зросла на понад 35% або на 1769 досьє. За результатами опрацювання досьє у 2023 році Держфінмоніторингом до правоохоронних та розвідувальних органів передано 1 122 матеріали, у тому числі 608 узагальнених матеріалів та 514 додаткових узагальнених матеріалів. Аналіз отриманих повідомлень здійснюється із врахуванням додаткової інформації, що одержується на запити Держфінмоніторингу. Так, протягом 2023 року Держфінмоніторингом до 67 банківських установ направлено 21 505 файлів-запитів щодо надання додаткової інформації [3, с.26-27].

Схем з відмивання коштів у сучасному світі існує велика кількість. З розвитком ІТ-технологій набувають популярності системи електронних (віртуальних) грошей, що породжує нові схеми. На сьогодні в Україні здійснюються заходи щодо запобігання та протидії корупції. Розглянемо їх:

- зупинення фінансових операцій. Протягом 2023 р. Держфінмоніторингом зупинено фінансові операції 232 осіб, проти 475 осіб у 2022р. Сума зупинених фінансових операцій та заблокованих коштів становить у еквіваленті 4,1 млрд гривень;

- фінансові розслідування: фінансування війни та тероризму (сепаратизму) (направлено 267 матеріалів), відмивання доходів від корупційних діянь (250 матеріалів, де сума фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією коштів, та із вчиненням кримінального правопорушення, становить 15,5 млрд гривень), розкрадання бюджетних коштів та коштів державних підприємств (направлено 88 матеріалів, сума фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією коштів, та із вчиненням кримінального правопорушення, становить 5,3 млрд гривень), нецільове використання коштів, виділених на гуманітарні проєкти, соціальні проєкти та відбудову (відновлення) об'єктів критичної інфраструктури, житла (направлено 55 матеріалів, сума фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією коштів,

та із вчиненням кримінального правопорушення, становить 8,2 млрд гривень), відмивання доходів від злочинів, пов'язаних з шахрайським заволодінням коштами громадян та юридичних осіб (направлено до правоохоронних органів 114 матеріалів, сума фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією коштів, та із вчиненням кримінального правопорушення, становить 0,6 млрд гривень).

Підготовлено типологічне дослідження на тему: «Ризики та загрози легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму в умовах військової агресії російської федерації». В ньому висвітлено різновиди схем легалізації (відмивання) злочинних доходів та фінансування тероризму (сепаратизму), що вчиняються в умовах військової агресії росії, розкрито індикатори підозрілості, методи та інструменти схем ВК/ФТ/ФРЗМЗ та інших злочинів.

Держфінмоніторингом протягом 2023 року до правоохоронних органів направлено 1122 матеріали (з них 608 узагальнених матеріалів та 514 додаткових узагальнених матеріалів), зокрема до : СБУ – 348 матеріалів (194 узагальнених матеріали та 154 додаткових узагальнених матеріали); НПУ – 278 матеріалів (212 узагальнених матеріалів та 66 додаткових узагальнених матеріалів); НАБУ – 167 матеріалів (47 узагальнених матеріалів та 120 додаткових узагальнених матеріалів); БЕБ – 119 матеріалів (71 узагальнений матеріал та 48 додаткових узагальнених матеріалів); ДБР – 109 матеріалів (54 узагальнених матеріали та 55 додаткових узагальнених матеріалів); органів прокуратури – 101 матеріал (30 узагальнених матеріалів та 71 додатковий узагальнений матеріал). У вказаних матеріалах сума фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією коштів, та із вчиненням кримінального правопорушення, становить 102,1 млрд грн [3].

Впровадження зарубіжного досвіду в роботу Держфінмоніторингу розширить застосування сукупності методів, важелів і способів його здійснення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України. Відомості ВР України від 6 грудня 2019 року № 361-ІХ. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>

2. Державна Служба фінансового моніторингу України. Режим доступу: <https://fiu.gov.ua/>

3. Річний звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2023 рік. Київ, 2024. Режим доступу: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/zvit2023ukr.pdf>

УДК 336

Андрющенко І.Є.

д-р екон. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

КРИЗОВІ ЯВИЩА У МИРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Наступ нової світової рецесії вже практично ніхто не заперечує. Кризові осередки спостерігаються у США, Європі, Китаї. Звідки саме чекати на лихо, ніхто навіть не береться передбачити. Адже занурити весь світ у нову економічну кризу може проста випадковість.

Зниження цін на нафту у світі пояснюється побоюваннями інвесторів, що світова рецесія стає дедалі ближчою. Так ціни на нафту впали знову більш ніж на 2%.

Настання світової рецесії практично вже ніхто не заперечує – ані МВФ, ані СОТ, ані ООН, ані ФРС, ані ЄЦБ та інші. Вогнищ виникнення світової рецесії досить багато, важко виділити найбільш проблемні місця. Для США та Європи характерна проблема високої інфляції, відповідно, вжиття заходів щодо її стримування напевно на деякий час спровокує рецесію. У Китаю існує досить висока заборгованість, причому частина її є непрозорою через використання тіньової банківської системи.

Крім того, великі світові економіки зазнають бюджетних труднощів, тому підвищують митні бар'єри для захисту своїх ринків. Ймовірність рецесії у США досить велика. На її наближення вказує і висока інфляція, початок циклу підвищення ставок з боку ФРС, і негативні тенденції на ринку нерухомості. Ціни на ринку нерухомості поки що не падають, але сильно знижуються обсяги дозволів на будівництво. Багато непрямих ознак говорить про те, що США чекає серйозна криза на ринку нерухомості, а з урахуванням того, що у багатьох домогосподарств нерухомість – один із найбільших активів, будь-яке помітне падіння цін негативно вплине на них.

Хоча основна ознака рецесії в США поки що – це падіння ВВП. Це найсильніший, але поки що єдиний доказ наявності економічного спаду. Єдине, тому що споживчий попит на товари та послуги не знижується, незважаючи на зростання цін, а безробіття не зростає. Такого незвичайного поєднання кризових та антикризових факторів не було дуже давно.

Ще одна можлива точка вибуху – це Китай. У Китаї вже близько десяти років плавно знижуються темпи економічного зростання. Це явно свідчить про те, що основні фактори, що дозволили китайській економіці сильно зрости, поступово вичерпуються. У Китаї зростає вартість робочої сили, Китай стикається з певними митними бар'єрами. Також спостерігається накопичення поганих боргів. Боргова проблема ускладнюється тим, що в Китаї досить розвинена тіньова банківська система, яка є дуже непрозорою. Швидше за все, повної картини про боргову проблему Китаю не знає навіть сам китайський уряд,

Побоювання спричиняє і високий рівень закредитованості гравців нерухомості. Проте аналіз китайської економіки утруднений через те, що те, що ми бачимо у статистиці, найчастіше відображає бажання, а не реальність.

У Європі головна проблема – це енергетична криза, яка сильно розганяє інфляцію, і зростає вартість комунальних послуг. Так, інфляція в євронзоні збільшилася майже до 9%, а у Великій Британії вона вже перевищує 10%. Європа за багато років звикла жити в умовах низької інфляції, тому те зростання інфляції, яке зараз спостерігається, є для європейців дуже болючим. Один і той самий рівень інфляції відчувається дуже по-різному виходячи з того, до чого споживачі звикли.

При цьому жити жорстких заходів для боротьби з інфляцією та кризою європейцям складно, тому що у багатьох європейських країнах при владі знаходяться коаліційні уряди, тобто сформовані з представників протилежних політичних поглядів. Європейський центральний банк лише у липні 2023 року з великим запізненням почав підвищувати відсоткові ставки. Якщо Європа повільно боротиметься з інфляцією, то рецесія може її торкнутися з найбільшою ймовірністю. У свою чергу, енергетична криза та зростання цін на продовольство можуть бути спусковими гачками рецесії в євронзоні. Світова економіка досить глобальна, тому де конкретно почнеться рецесія - вже не так важливо.

Число кризових проявів зростає по всьому світу – інфляція, падіння споживчого попиту, різке скорочення так званого середнього класу, який переходить у розряд бідних, збільшення цін на сировину, енергоносії, продукцію АПК, падіння доходів населення тощо. Криза проявляється скрізь: від перспектив банкрутства девелоперів у Китаї до краху фінансового ринку США. Просто в якийсь момент політики, фінансисти та економісти по всьому світу скажуть: «почалася нова криза». І все. Це буде визнанням факту початку гострої фази рецесії, яка може продовжитись десятиліття, оскільки аналогів в історії людство не має. І як з неї вийти – сучасна економічна наука не знає.

УДК 331.5

Андрющенко І.Є.

д-р екон. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

РОЗВИТОК ПЕРСОНАЛУ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

В сучасному світі, де бізнес-середовище постійно змінюється та розвивається, ключовим фактором успіху будь-якої організації є її здатність адаптуватися до нових умов і залишатися конкурентоспроможною. Одним із найважливіших ресурсів, який забезпечує організації в цьому процесі, є її персо-

нал. Розвиток персоналу стає вирішальним інструментом для забезпечення конкурентоспроможності організації в сучасному глобальному бізнес-середовищі. Систематичне навчання, професійний розвиток та стимулювання творчих потенціалів персоналу дозволяють організаціям не лише зберігати свою вищість на ринку, але й ефективно конкурувати з іншими учасниками. У цьому контексті важливо розглянути різні аспекти розвитку персоналу та його вплив на конкурентоспроможність організації.

Розвиток персоналу – це системно організований процес неперервного професійного навчання працівників для підготовки їх до виконання нових завдань, просування по кар'єрній лінії, формування кадрового резерву та удосконалення соціальної структури персоналу. У складі розвитку персоналу входять такі складові як професійна підготовка та адаптація, атестація кадрів, планування професійної кар'єри працюючих та стимулювання розвитку персоналу. Управління розвитком персоналу сприяє ефективному використанню трудового потенціалу кожної людини, підвищенню її професійної та соціальної мобільності, а також підвищенню рівня конкурентоспроможності самого працівника та його інтелектуального рівня. Розвиток персоналу є важливою складовою для успішного функціонування підприємства та досягнення його стратегічних цілей. Він залежить від стану профорієнтаційної роботи в навчальних закладах та безпосередньо на підприємствах. Одним з важливих результатів розвитку персоналу є стимулювання винахідницької та раціоналізаторської роботи працівників.

Іншим важливим аспектом є те, що розвиток персоналу може здійснюватися не тільки в межах організації, але й поза її межами, за рахунок власних чи бюджетних коштів громадян. Такий підхід дозволяє розвивати професійні навички та знання працівників у широкому спектрі сфер, що сприяє їхній більш швидкій адаптації до змін на ринку праці та підвищенню їхньої конкурентоспроможності.

Управління розвитком персоналу сприяє ефективному використанню трудового потенціалу особистості, підвищенню її соціальної та професійної мобільності та є засобом запобігання масового безробіття. Крім того, це важливий елемент у підготовці працівників для структурної та технологічної перебудови галузей економіки, що сприяє збільшенню обсягів виробництва та оновленню номенклатури продукції чи послуг, що в свою чергу позитивно впливає на фінансові результати.

У цих умовах розвиток персоналу стає одним з найважливіших аспектів раціонального функціонування будь-якої організації та її конкурентоспроможності на ринку. Крім того, він сприяє підвищенню рівня конкурентоспроможності самого персоналу на ринку праці. Навички, які отримують працівники під час підвищення кваліфікації або навчання новим професіям, нада-

ють їм додаткові можливості для планування кар'єри як в межах організації, так і за її межами.

При цьому, розвиток персоналу сприяє збільшенню продуктивності праці та розвитку економіки в цілому. Важливою перевагою є те, що розвиток персоналу сприяє не лише розвитку організації, а й самої держави в цілому. Відтак, його значення у вирішенні соціально-економічних завдань суспільства є важливим та необхідним.

Завдання розвитку персоналу організації включають наступні аспекти:

1. Забезпечення професійної підготовки робітників шляхом впровадження гнучкої системи безперервної післядипломної освіти.
2. Організація виробничої адаптації персоналу та його професійно-кваліфікаційного просування для досягнення стратегічних цілей управління.
3. Забезпечення повного використання здібностей, інтересів і потенціалу працівника для впровадження нововведень та високих технологій з метою підвищення гнучкості та конкурентоспроможності організації.
4. Проведення оцінювання персоналу і використання результатів оцінки під час виробничої адаптації, атестації працівників та розвитку стратегії управління конкурентоспроможністю персоналу.
5. Формування позитивного ставлення персоналу до організації через цілеспрямоване планування кар'єри працівників та ефективно стимулювання їхнього розвитку.

Виконання цих завдань потребує значних ресурсів. Витрати на персонал є ключовим фактором у розробці стратегій розвитку та реалізації виробничих та соціальних програм організації. Зростаюча питома вага витрат на персонал у вартості продукції чи послуг підкреслює важливість економічних аспектів розвитку персоналу та необхідність раціонального використання коштів.

Організація професійного розвитку включає в себе:

- визначення еталону працівника та вивчення особливостей розвитку персоналу підприємства;
- реалізацію програми професійного розвитку, включаючи заплановані заходи щодо професійного навчання персоналу;
- спонукання працівників до самостійної роботи з професійного розвитку.

Умови для ефективного професійного розвитку включають:

- створення системи безперервної професійної освіти та підготовки кадрів;
 - застосування прогресивних форм навчання;
 - створення умов для кар'єрного росту працівників;
 - підтримка внутрішньої конкуренції та стабільність кадрового складу;
 - впровадження сучасних систем обробки та зберігання інформації.
- Переваги розвитку персоналу для організації включають:

1. Підвищення ефективності та продуктивності: навчання та розвиток сприяють покращенню навичок та знань працівників, що безпосередньо впливає на їхню продуктивність та якість виконаної роботи.

2. Адаптація до змін: розвиток персоналу допомагає пристосовуватися до нових технологій, методів роботи та вимог ринку. Це дозволяє організації залишатися конкурентоспроможною в постійно змінному середовищі.

3. Створення резерву кваліфікованих кадрів: розвиток персоналу включає планування кар'єри та підготовку наступного покоління лідерів та спеціалістів. Це дозволяє організації забезпечити стабільність та надійність у майбутньому.

4. Підвищення мотивації та залучення талановитих співробітників: пропозиція можливостей для розвитку та професійного зростання привертає та утримує висококваліфікованих працівників у компанії.

5. Збільшення конкурентоспроможності на ринку: підсилення конкурентоспроможності персоналу організації є ключовим фактором у визначенні успіху на ринку. Гнучкі, добре підготовлені та мотивовані команди персоналу забезпечують перевагу перед конкурентами.

Розвиток персоналу є необхідною умовою для успішного функціонування будь-якої організації у сучасному світі. Шляхом інвестування у навчання, розвиток та мотивацію працівників, компанії можуть досягти підвищення продуктивності, адаптуватися до змін, привертати та утримувати талановитих співробітників і залишатися конкурентоспроможними на ринку. Таким чином, ефективне управління розвитком персоналу є стратегічним інструментом для забезпечення успіху організації у глобальному бізнес-середовищі. Крім того розвиток персоналу сприяє підвищенню конкурентоспроможності самих людей що сприятливо впливає не лише на організації а і на глобальні економічні процеси зокрема підвищення рівня життя суспільства за рахунок підвищення продуктивності праці, зниження рівня безробіття та інших глобальних процесів.

УДК 336(477)

Бабенко-Левада В. Г.

канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА КІБЕРРИЗИКИ У СТРАХУВАННІ

Страхові компанії, які зможуть швидко та відповідально запровадити технологію штучного інтелекту (AI), матимуть фінансовий успіх. Як і всі сучасні підприємства, постійне використання штучного інтелекту в страховій галузі є ключовим компонентом, що дозволяє виділитися і перевершити конкурентів. [2]

Глибока цифрова трансформація страхування відбудеться вже найближчими роками. Згідно з минулорічним прогнозом GlobalData, у період 2019-2024 років доходи платформ II в InsurTech зростуть на 23%, досягнувши позначки 3,4 млрд доларів.

За прогнозами McKinsey, до 55% внутрішніх процесів страхових компаній можуть бути автоматизовані вже в найближче десятиліття. Йдеться про оцінку ризиків, обробку претензій, фінанси та інші операції. Великі дані та засоби ШІ дозволять автоматизувати до третини робочих позицій, пов'язаних з андеррайтингом, ще 30% андеррайтерів широко використовуватимуть цифрові засоби і тісно співпрацюватимуть з data-аналітиками. [1]

Українським страховикам варто вибудовувати довгострокові стратегії свого розвитку з прицілом на діджитал: розвивати технічні компетенції у своїх командах, залучати для консультацій фахівців з data-аналізу, шукати партнерів із досвідом розробки цифрових продуктів для страхування, здатних реалізувати продукти на основі штучного інтелекту та машинних алгоритмів. [1]

Оскільки генеративний штучний інтелект продовжує зростати та розширюватися в секторі страхування та перестраховування, використання технології як на користь, так і на зло продовжить залишатися ризиком у 2024 році, вважають аналітики групи кіберризиків компанії Beazley.

Розмір ринку генеративного штучного інтелекту в страхуванні до 2032 року зросте з 346,3 мільйона доларів до 5,54 млрд доларів та зростатиме на 32,9% протягом наступного десятиліття, йдеться у звіті Weinsure Generative AI in Insurance.

У звіті «Generate AI: Transforming the Cyber Landscape» підкреслюється, що кіберзагрози є одними з найбільш складних і нагальних ризиків, з якими зараз стикаються національна безпека та бізнес. Змінна динаміка цього ландшафту вже створює численні виклики. [3]

Страховий ринок зазнає значної трансформації завдяки експоненціальному зростанню генеративного штучного інтелекту. Розмір ринку генеративного штучного інтелекту в страхуванні досягне \$5,5 млрд до 2032 року, порівняно з \$346,3 млн на сьогодні, і зросте на 32,9% протягом наступного десятиліття.

Страхові компанії використовують можливості штучного інтелекту для оптимізації своїх операцій, вдосконалення моделей оцінки ризиків та надання персоналізованого обслуговування клієнтів. Революційні можливості генеративного штучного інтелекту, який генерує нові та цінні ідеї, готові трансформувати галузь.

Генеративний штучний інтелект – це тип моделі машинного навчання. Він не є людиною, не може думати самостійно й не має емоцій, але чудово вміє знаходити закономірності. Раніше ШІ використовувався, щоб обробляти

й рекомендувати інформацію. Тепер генеративний штучний інтелект також може допомагати нам створювати новий контент, як-от зображення, музику й код. [4]

Розширення пропозицій кіберстрахування є відповіддю на зростаючий попит на захист від кіберзагроз, і ця тенденція прискорюється цифровою трансформацією бізнесу та зростаючою витонченістю кіберзловмисників. Розглядається, як страховики та перестраховики включають міркування щодо кіберризиків у свої стратегії перестрахування та ретроцесії, включаючи впровадження механізмів передачі ризиків для захисту своїх фінансових позицій.

Хоча кіберстрахування пропонує можливості для зростання та інновацій, воно вимагає ретельного управління через свою складну природу. Страховики та перестраховики застосовують різноманітні підходи до цього напрямку бізнесу, що відображають різні рівні толерантності до ризиків.

Підводячи підсумок вищезазначеної інформації, можна зробити прогноз щодо майбутньої кіберреволюції як на світовому страховому ринку, так і на страховому ринку України у найближчому майбутньому. До цього вже є вагомі підстави щодо впровадження штучного інтелекту у страховий процес. Він дедалі більше інтегрується у повсякденні робочі процеси страхування. Тому компанії, які зможуть швидко та відповідально запровадити цю технологію, матимуть перевагу на страховому ринку України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гузенко С. Штучний інтелект та Big Data змінять страхування назавжди: як підготуватися до революції. Режим доступу: <https://blog.liga.net/user/sguzenko/article/shtuchniy-intelekt-ta-big-data-zmiinyat-strahuvannya-nazavjdi-yak-pidgotuvatisya-do-revoluytsii>

2. Форіншурер. Три способи відповідального впровадження штучного інтелекту в страховій галузі. Режим доступу: <https://forinsurer.com/news/22/04/28/41200>

3. Lloyds. Режим доступу: <https://www.lloyds.com/news-and-insights/futureset/futureset-insights/generative-ai-transforming-the-cyber-landscape>

4. Форіншурер. Генеративний штучний інтелект залишатиметься невідзначеним ризиком для страховиків в 2024 році. Режим доступу: <https://forinsurer.com/news/23/12/26/43383>

УДК 336.7

Коваль О.А.

канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ПРОБЛЕМИ ВЕРИФІКАЦІ ІНФЛЯЦІЙНОЇ СТАТИСТИКИ У США

Проблеми інфляційної статистики завжди загострюються в передвидорний і виборний період, проте останнім часом саме інфляційні показники виступають як визначальні для успіху тієї чи іншої політичної сили – саме тому питання її верифікації набувають особливої важливості. Варто зауважити, що спотворення статистики було завжди, але в науковій літературі ніколи не виділялися як особлива тема і завжди звучали глухо - з очевидних причин.

US inflation at 3.4%

Consumer Price Index, change from a year ago

Рисунок 1 – Динаміка інфляції в США по роках[3]

Цього року ця практика лише посилилася. Навіть для нефахівців видно, що декларована інфляція в США у 3,4% не відповідає реальності, проте науково-практичного вивчення механізмів цих спотворень не проводиться. З усіх засобів підведення інфляційної статистики під політичні вимоги можна назвати три основних.

Перший спосіб - це застосування так званих гедоністичних коефіцієнтів при розрахунку динаміки ціноутворення. Наприклад, ціни персональних комп'ютерів зросли за певний період втричі, але оскільки їх обчислювальна потужність при цьому зросла вдвічі, то в перерахунку на одиницю обчислювальної потужності ми спостерігаємо інфляцію не в 200%, а всього на 50%! Такі маніпуляції використовуються на авторинку, ринку житла, енергетики, продовольства. Як гедоністичний коефіцієнт також активно застосовується екологічна чистота. Наприклад, ціна "зеленої енергії" для споживача в рази

вище, ніж енергії викопного палива, але екологічність дозволяє застосовувати знижувальні коефіцієнти для розрахунку інфляції.

Самі коефіцієнти не публікуються, визначити їхнє значення для кожного товару та галузі можна лише емпіричним шляхом – що серйозно ускладнює «очищення» такої статистики від спотворень.

Другим способом спотворення є активний висновок із стандартного набору товарів та послуг, які раніше входили в загальну вартість. Наприклад, з недавнього часу пасажирів літаків пропонують окремо оплачувати харчування, а клієнтам готелів – вай-фай та туалетне приладдя. Оскільки вартість авіаквитка та номера в готелі при цьому не змінюється, то формально інфляція відсутня, хоча фактично витрати споживачів суттєво зростають.

Третім способом спотворення статистики є масове використання у США спеціальних комісійних для придбання товарів та послуг в обумовлених випадках. Наприклад, при купівлі продуктів у супермаркеті чи бензину на заправній станції у годину пік чи у вихідні дні потрібно заплатити спеціальну комісію. Оскільки ціна продуктів та бензину при цьому залишається тією ж, це дозволяє заявити про відсутність інфляції, хоча також призводить до зростання витрат споживачів.

Це дозволяє стверджувати, що фактична інфляція в США значно вища за декларовані 3,4% на рік. Відомий економіст, колишній міністр фінансів за президента Клінтона Лоуренс (Ларрі) Саммерс стверджує, що вона знаходиться на рівні 7-8% річних, що вимагає від ФРС подальшого підвищення ставки.

Пропонується не обмежувати наш оптимізм і як базове значення інфляції в США розглядати цифру в 11-12% на рік.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Cristofer Beam, “Welcome to Pricing Hell” [Електронний ресурс]: <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2024/04/surge-pricing-fees-economy/678078/>

2. Molly Smith, Steve Matthews “What Went Wrong With US Inflation” [Електронний ресурс]: https://www.bloomberg.com/news/articles/2024-04-17/inflation-s-stubborn-start-to-2024-blamed-partly-on-powell-pivot?utm_source=website&utm_medium=share&utm_campaign=copy

3. BAIGENEWS. Инфляция в США выросла до 3,4%. [Електронний ресурс]: https://baigenews.kz/inflyatsiya-v-ssha-vyroslo-do-34_167688/

УДК 336 (76)
Набагова Ю.О.

канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ФІНАНСОВИЙ СТАН ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА ВПЛИВ НА СВІТОВІ ПРОЦЕСИ В ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРИ

Критичне становище сучасного економічного стану України після воєнного вторгнення зумовлює негативний загальний вплив на кризові фактори як загального рівня життя, так і всіх напрямків використання фінансових, матеріальних, трудових і найголовніше інтелектуальних ресурсів. Останні роки світової економіки вказують на значне погіршення основних фінансових показників, які в найближчому майбутньому, а саме вже у 2024 році можуть підштовхнути світові економіки найбільших країн до кризи.

За даними НБУ, у лютому 2024 року баланс товарів, та послуг був негативним: \$- 1,9 млрд. Імпорт товарів у лютому (54,8 млрд) перевищував експорт товарів (\$3,3 млрд), а імпорту послуг (51,8 млрд) перевищував експорт послуг (\$1,4 млрд). Імпорту товари та послуг у лютому продовжував скорочуватися, завдяки чому дефіцит зовнішньої торгівлі зменшився до одних із найменших значень за весь період повномасштабного вторгнення.

У березні 2024 року інфляція була зафіксована на найнижчому рівні з 2020 року - 3,2% у річному вимірі. Зниження інфляції відбулося завдяки зниженню цін на сирі продукти харчування, що здебільшого було продиктовано сприятливим минулорічним врожаєм та блокадою на західному кордоні.

В цьому році за винятком США, основні розвинуті економіки світу відчують значну втрату економічного імпульсу, за аналізом макроекономічних показників 2024 рік є особливим, історичним роком виборів, у якому приблизно половина населення планети піде на вибори. Україна в цьому році теж мала обирати нового президента та визначати нові політичні аспекти діяльності держави з врахуванням потреб населення.

Чудовий привід для політиків з усього світу, в тому числі з великих економік, таких як США, Індія, Мексика чи Європейський Союз, кинути гроші в національну економіку, щоб повернути своє право контролювати та регулювати процеси держав, як на політичному, так і економічному просторі..

Загалом у 2024 році Міжнародний валютний фонд оцінює глобальне економічне зростання в 3,1% і 3,2% у 2025 році. Прогнози підтверджують уповільнення світової економіки в умовах стримування інфляції після піку, досягнутого минулого року високих процентних ставок і скорочення світової торгівлі.

Очікується, що країни із середнім і низьким рівнем доходу сповільнять темп наддоганання західних стандартів життя, але, незважаючи на це, матимуть сильнішу економічну динаміку, ніж розвинені економіки. Прогнозується, що розвинені економіки матимуть середнє зростання ВВП на 1,5%.

Однак важко передбачити, що буде. На прогнози впливає мінливість економічних даних, яка посилилася в останні роки. Незважаючи на те, що вони можуть бути легко скасовані непередбаченими подіями, ці прогнози є відправною точкою для більшості політиків і монетарних рішень.

Визначимо основні чотири напрямки великих полюсів світової економічної сили, щоб побачити, якою буде їхня ситуація у 2024 році та які ризики можуть зірвати їх з макроекономічної лінії, на якій вони зараз.

Для Європейського Союзу найбільшою проблемою залишається відсутність амбітних стратегій щодо структурних проблем економіки. ЄС досі не має конкретних планів щодо гонки штучного інтелекту, промислової та енергетичної політики чи реконструкції України. Його плани відродити оборонну та збройну промисловість існують на папері, але залежать від європейського політичного консенсусу щодо того, щоб витратити більше на озброєння і, перш за все, закуповувати через профспілки та на місцях, у межах ЄС.

Прогнози щодо зростання найважливіших економічних двигунів ЄС на цей рік уже знижено, оскільки основні галузі промисловості Європи стикаються з історичними проблемами: падіння попиту та виробництва, зростання витрат, надмірне регулювання, інвестиції, які стагнують або відходять до США чи Китаю, і основні підприємства, заводи під загрозою з банкрутством.

Уряд Німеччини переглянув свій прогноз зростання ВВП у середині лютого з очікуваного зростання на +1,3% до лише +0,2%, оскільки німецька економіка (реальний ВВП, скоригований на інфляцію) стагує протягом 2 років. Німеччина все ще не пододала енергетичну кризу, хоча європейські ціни на природний газ значно впали останні квартали.

Найбільша економіка Європи вже перебуває в стані рецесії, оскільки реальний ВВП Німеччини скоротився на 0,3% у попередньому році через відношення промислового виробництва до рівня 2006 року. Уряд у Берліні має багато структурних проблем, які йому необхідно вирішити в наступний період.

Наступний рік ризикує принести нові ускладнення для напрочуд ідеологічно розділеного політичного класу. Очікується, що федеральні парламентські вибори восени 2025 року і сприятимуть подальшому розвитку націоналістичної та євроскептичної партії «Альтернатива для Німеччини». Іншим значним ризиком для Німеччини є вразливість її банківського сектора до ринку комерційної нерухомості, яка постраждала від падіння цін на офісні приміщення в останні роки (-10% у 2023 році). Сектор нерухомості Німеччини перебуває в найгіршому стані за останні десятиліття, оскільки на нього вплинули банкрутства, припинення будівельних робіт і скорочення нових угод більш ніж на 50%.

Загалом європейська банківська система має ризики на 1,4 трильйона доларів, і інвестори почали дедалі більше турбуватися про здатність покриття гарантій США та Європи.

Дослідження показали, що включаючи банки, великі кредитні установи у Франції та Нідерландах, які працюють у секторі нерухомості, вони зазнають великих збитків, якщо ціни на офісні будівлі продовжать падати. Лише банківський сектор Німеччини та Франції надав компаніям у секторі комерційної нерухомості кредити на суму близько 600 мільярдів євро.

Високі відсоткові ставки та зростання вартості будівництва вже призвели до банкрутства деяких забудовників, оскільки банківське фінансування стало жорсткішим, вартість активів впала, а угоди заморожені.

Велика Британія є ще однією великою економікою в Європі, яка застрягла в стагфляційному середовищі, що характеризується нульовим реальним економічним зростанням і високою інфляцією.

Економіка Великої Британії перебуває в стані технічної рецесії (скорочення ВВП на -0,5% у другій половині 2023 року), і керівники центральних банків Банку Англії вже сигналізували, що будь-яка підтримка у вигляді зниження процентних ставок доступна за багато місяців.

У Франції також очікують уповільнення економіки. Міністр фінансів Парижа Бруно Ле Мер нещодавно оголосив, що його уряд переглянув прогноз економічного зростання на 2024 рік з +1,4% до +1,0%. Крім того, зазначив про скорочення бюджетних витрат на 10 мільярдів євро. Загалом, занадто велике скорочення бюджетних витрат у період повільного зростання ВВП завдає удару по сукупному попиту її та ускладнює економічне рівняння.

Промислове виробництво в євроні продовжує зазнавати негативного впливу не тільки все ще високих цін на енергоносії та слабкого зовнішнього попиту, а й слабкого внутрішнього попиту. Це стосується всіх економічних секторів у великих економіках: промисловості, будівництва та послуг.

Проте є світло в кінці цього тунелю: хоча обсяги промислового виробництва в євроні та нових замовлень (внутрішніх і зовнішніх) впали в першому кварталі, падіння цих двох компонентів було меншим у останні місяці. З іншого боку, ціни на сировину та загальні витрати на виробництво зросли найшвидше за 8 місяців.

Це надзвичайно тривожний розвиток подій, враховуючи, що європейське будівництво та обробна промисловість, особливо енергетичний сектор, отримує вигоду від величезних фондів ЄС для інвестицій у стійкість нашої держави за певних умов.

УДК 330.46

Пахомова І.Г.

канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ОЦІНКА СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

До реалій постіндустріального суспільства у розрізі трансформаційних аспектів відносяться: технологічні інновації, що включають наукомісткі й інформаційно-інтелектуальні технології; в галузях та моделях науки та освіти це хімічна промисловість, обчислювальна техніка, електроніка, оптика, феномен НДР, розвиток університетів та інших організаційних форм вищої освіти; щодо культурно-ціннісних пріоритетів, насамперед, це цінність знань та інформації, поведінкові особливості суспільства, екологічна культура, якість життя. Ключовими постіндустріальними трансформаціями виступають політичні інститути, форми, методи, засоби та технології політичного впливу; зміна простору і часу; зміна сенсу категорії праці, модернізація соціальної структури та характеру праці; людина та сім'я у постіндустріальному суспільстві. Стратегічною метою економічного розвитку України наголошено завершення індустріального розвитку і становлення постіндустріального суспільства, досягнення якої має спиратися на інноваційний тип розвитку і структурні зрушення в економіці шляхом поєднання високих індустріальних технологій із інформаційно-комунікаційними технологіями, нарощуванням людського та інтелектуального капіталу, розвитку науки та освіти, прискорення науково-технологічного переозброєння економіки.

На шляху до постіндустріального суспільства цифрова економіка, яка виступає міжетапним переходом у розвитку сучасної економіки, визначається як тип економіки, заснованої на перенесенні інформаційних ресурсів і знань на комп'ютерну платформу з метою створення товарів і послуг.

Сутнісними особливостями економічного розвитку у цифровій економіці цільовими пріоритетами виступають: зростання інноваційності економіки, підвищення конкурентоспроможності, підвищення продуктивності праці, зниження витрат, формування нових бізнес-моделей, нових ринків, нових споживачів з опорою на можливості цифрової економіки, створення нових продуктів, підвищення якості життя; цільовими процесами: цифровізація та комп'ютерізація як початковий етап цифровізації.

Цифрова економіка визначається сучасними науковцями як така, в якій угоди і транзакції здійснюються алгоритмічно на основі інтелектуального аналізу великих даних; її характерною особливістю є максимальне задоволення потреб всіх учасників завдяки доступності інфраструктури інформаційно-комунікаційних і фінансових технологій в процесі створення, розподілу, обміну і споживання товарів і послуг.

На карті кластеризації цифрових країн світу до країн-лідерів відносяться Великобританія, Сингапур, Нова Зеландія, ОАЕ; до країн, темп розвитку яких уповільнюється, відносять Швецію, Корею, Францію, Австрію, Канаду та ін.; до проблемних країн відносять: Пакистан, Єгипет та ін.; до перспективних країн відносять: Індію, Мексику, Кенію та ін. Також спостерігається невизначеність (уповільнення або лідерство) для Німеччини, США, Японії, Ізраїлю, Фінляндії. Існують виклики небезпеки переходу для країн з уповільненим темпом розвитку цифрової економіки до проблемних. Це Словенія, Словаччина, Греція, Таїланд.

Щодо цифрової інфраструктури, тобто комплексу взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих комунікацій, технологій, продуктів і процесів, котрі забезпечують обчислювальні, телекомунікаційні та мережеві можливості і працюють на цифровій основі, то для успішного формування цифрової економіки потрібні наступні ефективно функціонуючі елементи: інформаційні та телекомунікаційні технології, що забезпечують доступ до цифрових технологій; відповідний людський потенціал; сприятливий клімат та ефективне управління. Для забезпечення ефективної взаємодії суб'єктів цифрової економіки та оптимального задоволення потреб у цифрових товарах та послугах в умовах обмежених ресурсів в рамках бізнес-середовища з підприємницькою та інноваційною культурою при відповідному інвестиційному та інноваційному кліматі до складу інфраструктури цифрової економіки включені: технічне, інформаційно-технологічне (цифрові технології), кадрове (людський капітал), організаційне (інституціональне середовище), нормативно-регулятивне та фінансове забезпечення.

Україна знаходиться на 7 місці за якістю та ефективністю фріланс працівників у діджитал-середовищі та на 24 місці у топ-55 найбільш привабливих країн для аутсорсингу. Так, 13 українських ІТ-компаній потрапили у топ-100 постачальників послуг з аутсорсингу: EPAM, Ciklum, ELEKS, Luxoft, N-iX, Miratech, Intetics, SoftServe, Softjourn, Sigma, Software, TEAM International Services, Program-Ace, Softengi. Динаміка та прогноз обсягів експорту ІТ-послуг упродовж 2015-2025 рр. зросла з 2,7 млрд.дол.США до 8,4 млрд.дол.США.

Дослідження цифрового профілю вітчизняного постіндустріального суспільства передбачає, з одного боку, ідентифікацію сучасного стану формування та розвитку цифрової економіки України з урахуванням загальних критеріїв постіндустріальної економіки (позитивний економічний аналіз), а з іншого, розробка реалістичних пропозицій щодо формування основних тенденцій подальшого розвитку цифрової економіки в Україні (нормативний економічний аналіз).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Цифрова економіка як ключовий тренд розвитку постіндустріального суспільства: монографія / [авт. кол.]. ; за заг. ред. Н. М. Пантелєєвої, С. Ю. Колодія, М. А. Ребрика. — Київ : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2019. — 299 с.

2. Фінансова інклюзія, інновації та безготівкові операції в Україні – пріоритети Стратегії розвитку FinTech 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/finansova-inklyuziya-innovatsiyi-ta-bezgotivkovi-operatsiyi-vukrayini—prioriteti-strategiyi-rozvitku-fintech-2025>

УДК 332.12

Шестопалова О.В.

старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Існує багато ризиків та проблем, з якими комерційним банкам важко впоратись. Однією з проблем, яка виникла в 2022 році та мала значний вплив не тільки на банківську систему, але і на всю економіку України в цілому, стала війна, яку почала Росія. За рахунок цього стало неможливим відвідування відділень банку його клієнтами, що спонукало багатьох з них звернутися до мобільних додатків та Інтернет-банкінгу. Банківська система України вийшла на новий рівень, аби забезпечити доступність систем комерційних банків та потужність ІТ-інфраструктури. Подібна ситуація в світі, хоча і є негативною для світової економіки, безпосередньо на банківську систему мала неоднозначний вплив: з одного боку, скоротилася кількість операцій, які проводять банки, а з іншого, банки постійно працюють над поліпшенням якості обслуговування клієнтів та продовжують розвивати їх системи.

Діджиталізація банківської системи є необхідним кроком для прогресу та розвитку фінансового сектору. Вона створює нові можливості для покращення клієнтського досвіду, ефективності та інновацій. Однак, вона також вимагає від банків уваги до кібербезпеки та готовності до змін. З вірною стратегією та інвестиціями в інновації, банки можуть стати лідерами в цифровій економіці та надати передові фінансові послуги для своїх клієнтів [3]. Банки інвестують в цифрові технології, що дозволяє їм значно скорочувати витрати та збільшувати обсяг послуг, які надаються. Тому сучасна бізнес-модель повинна враховувати основні тренди індустрії фінансових послуг, створення умов надання небанківських фінансових послуг онлайн, впровадження електронного підпису у банківській системі, створити умови для переходу банків до Paperless. Його переваги: усі електронні документи зберігаються в зашифрованому вигляді на серверах банку; документи мо-

жна структурувати на власний розсуд; працювати з документами можна цілодобово з будь-якої точки світу зі смартфона, планшета, комп'ютера; є можливість підписати документ в електронному вигляді.

Оптимізація мережі відділень банків є не лише найважливішим заходом у сфері підвищення ефективності, а й засобом підвищення якості послуг та розширення фінансової інклюзії по всій Україні. Протягом останніх років відбулася трансформація внутрішніх процесів в банках, аби надати можливість співробітникам працювати віддалено. Головними досягненнями під час війни є надійні виявлення, вимірювання та управління ризиками, пов'язаними з військовими діями, оптимізація витрат банку, а також діджиталізація та розвиток технологій.

Негативний вплив на банківські операції мають геополітичний ризик, ризик згорання/стагнації реформ у країні та/або значних змін у макросередовищі, виклики конкуренції та недостатність автоматизації [1].

Однією з пріоритетних задач комерційного банку є продовження трансформації моделі діяльності для покращення ефективності, забезпечення стійкого зростання й подальшого підвищення якості обслуговування клієнтів та зміцнення своєї позиції на ринку як прибутковий, комерційно орієнтований універсальний банк, лідер у частині інновацій та задоволення клієнтських потреб. При цьому банк сконцентрує зусилля на: автоматизації та діджиталізації продуктів, послуг та процесів; оптимізації та розвитку компетенцій персоналу, в т. ч. його ефективній мотивації; посилення фокусу на якості обслуговування клієнтів та довгострокових стосунках з ними [1].

Для подальшого впровадження інновацій, НБУ затвердив Стратегію розвитку FinTech в Україні до 2025 року – поетапний план створення в Україні повноцінної екосистеми FinTech з інноваційними фінансовими послугами та доступними цифровими послугами. Основними завданнями цієї Стратегії є стійкий розвиток інновацій, розвиток безготівкової економіки, підвищення фінансової грамотності споживачів та бізнесу [2].

Для подолання труднощів на шляху досягнення результативної економіки максимальний ефект принесе співпраця держави і банківських закладів. Комерційні банки, зі свого боку, мають побудувати діяльність таким чином, щоб головною її метою став високий рівень ділової та інвестиційної активності.

Держава ж має скоординувати роботу всіх ланок і галузей, фінансування коштів в економіку повинно бути цільовим і мати найбільшу ефективність для держави не тільки з позиції стимулювання попиту, але і з огляду на створення умов для довгострокового сталого зростання економіки, розширення внутрішнього ринку, а також підвищення рівня зайнятості населення, цифровій економіці та надати передові фінансові послуги для своїх клієнтів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Офіційний сайт НБУ. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123469
2. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року /Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua>
3. Семенов А. Ю., Цирулик С. В. Тенденції розвитку FinTech послуг на світовому та вітчизняному ринках фінансових послуг. Бізнес Інформ.2018. № 10. - С. 327-334.

УДК 658.155(477)

Фатюха Н.Г.¹, Дворак М.О.²

¹ канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-111 НУ «Запорізька політехніка»

АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ НАЕК «ЕНЕРГОАТОМ»

Інвестиційна діяльність – це систематичний та цілеспрямований процес, який включає в себе пошук необхідних інвестиційних ресурсів, вибір ефективних об'єктів інвестування, а також створення збалансованої інвестиційної програми за певними параметрами та забезпечення її успішної реалізації [1].

Державне підприємство «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом» входить до переліку підприємств, які мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави. Інвестиційна діяльність компанії створює значущі можливості не лише для її сталого розвитку, але й для благополуччя населення країни та усталеного прогресу [2].

Таблиця 1 – Аналіз інвестиційної діяльності НАЕК «Енергоатом» за 2020-2021 рр.

Показники	2020 рік	2021 рік	Відхилення
1	2	3	4
Відношення чистого потоку грошових коштів до підсумку балансу	0,04	0,06	0,02
Відношення чистого потоку грошових коштів до інвестиційного капіталу	0,05	0,07	0,02
Відношення чистого потоку грошових коштів до акціонерного капіталу	0,08	0,1	0,02
Відношення чистого потоку грошових коштів до прибутку від усіх видів діяльності	15,96	3,35	- 12,61
Відношення чистого потоку грошових коштів до чистого прибутку	-	2,25	-
Відношення чистого потоку грошових коштів до прибутку від інвестиційної діяльності	0,87	0,88	0,01
Відношення прибутку від усіх видів діяльності до інвестиційного капіталу	0,003	0,02	0,017

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
Відношення прибутку від усіх видів діяльності до прибутку від інвестиційної діяльності	0,05	0,26	0,21
Відношення прибутку від інвестиційної діяльності до інвестиційного капіталу	0,06	0,08	0,02

Загальною тенденцією може бути визнано певне поліпшення фінансової стійкості та інвестиційного потенціалу підприємства у 2021 році порівняно з 2020 роком, але все ще знаходиться на досить невисокому рівні, тому рекомендується ретельно аналізувати та оптимізувати витрати, а також активно працювати над збільшенням генерації грошових потоків.

Основними напрямками формування сприятливого економічного середовища для удосконалення напрямів фінансування інвестиційних проектів підприємства НАЕК "Енергоатом" необхідно: створити умови конкурентного інвестиційного середовища; активізувати джерела фінансування інвестиційних проектів; удосконалити податкову політику з метою стимулювання енергозберігаючих та енергоефективних проектів; удосконалити цінову політику як передумову зацікавленості в енергоощадності [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Пересада А.А., Коваленко Ю.М., Онікієнко С.В. Інвестиційний аналіз: підручник. — К.: КНЕУ, 2003. — 485 с.

2. Звіт про управління ДП «НАЕК «Енергоатом». Режим доступу: https://www.slideshare.net/energoatom/2019-229381805?ref=http://www.energoatom.com.ua/ru/actvts-16/otcet_po_upravleniu-214

3. Федоренко В.Г. Шляхи підвищення ефективності інвестицій в Україні / В.Г. Федоренко – К. : Науковий світ, 2003. – С. 724.

УДК 658.155(477)

Фатюха Н.Г.¹, Дмитрук Є. Р.²

¹ канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-111 НУ «Запорізька політехніка»

АНАЛІЗ ЧИСТОГО ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ ТОВ «МЕТРО КЕШ ЕНД КЕРІ УКРАЇНА»

Важливим питанням для підприємств є досягнення не тільки відповідного рівня величини прибутку, але й його розподілу для покращання роботи підприємства в майбутньому.

ТОВ «Метро Кеш Енд Кері Україна» – це велика міжнародна торговельна оптова компанія, яка спеціалізується на обслуговуванні клієнтів зі сфери HoReCa (готелі, ресторани та кафе), а також малих та середніх підприємств

роздрібною торгівлі. Вибір компанії обумовлений тим що це велика компанія яка займає великі позиції на українському та міжнародному ринку і представляє тенденції розвитку більшості українських компаній в умовах пандемії та війни [1].

Для аналізу чистого прибутку підприємства була складена табл. 1 на основі офіційної фінансової звітності підприємства [2]

Таблиця 1 – Звіт про фінансові результати за 2020-2022 роки, тис.грн

Показники	2020	2021	2022	Відхилення	
				абсолютне 2022 від 2021, тис.грн.	відносне 2022 до 2021, %
1	2	3	4	5	6
Дохід від реалізації	21464254	25944347	20152149	-5792198	-22,33
Інші доходи	-	736346	661928	-74418	-10,11
Собівартість	18223600	21927493	17115276	-4812217	-21,95
Інші операційні доходи	91975	118631	1143350	1024719	863,79
Витрати на збут	2797335	3236775	2416978	-819797	-25,33
Податок на прибуток	288171	357187	393150	35963	10,07
Інші операційні витрати	226482	276913	27658	-249255	-90,01
Фінансові витрати	394913	274468	220570	-53898	-19,64
Інші витрати	1790483	-	2193347	2193347	100,00
Чистий прибуток	-1725926	724200	-658322	-1382522	-190,90

Факторний аналіз чистого прибутку показав що стабільно позитивну тенденцію має вплив зміни ціни і підвищення інших операційних доходів. Інші фактори мають різну тенденцію впливу на результати компанії. Ситуація в 2022 році набула протилежного характеру ніж в 2021 році, і хоча зменшення собівартості виготовленої продукції, непрямих витрат та прибутку на податок позитивно впливали на чистий прибуток підприємства, збільшення фінансових витрат, зменшення доходів а особливо зменшення обсягів виготовленої продукції сприяло негативному впливу на чистий прибуток. Загальний вплив факторів на чистий прибуток за 2022 рік сягнув -1 382 522 тис грн.[2].

Дані фактори свідчать про складну фінансову динаміку компанії у 2021-2022 роках, а загальна тенденція до падіння чистого прибутку говорить про

неефективне управління компанією, наявність проблем та неефективність впровадженої стратегії. Для оптимізації використання чистого прибутку і виходу із кризи рекомендовані такі дії: оптимізація запасів; розширення асортименту товарів; посилення маркетингової діяльності; оптимізація внутрішніх процесів; вивчення конкурентів. [3]

Таким чином оптимізація використання чистого прибутку компанії сприятиме виходу ТОВ «Метро Кеш Енд Кері Україна» з кризового становища і посилення її становища на ринках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. METRO Україна. Вікіпедія. Електронне видання. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/METRO_Україна (дата звернення: 08.11.2023).

2. Офіційний вебсайт ТОВ «Метро Кеш Енд Кері Україна». Електронне видання. URL: <https://www.metro.ua> (дата звернення: 07.11.2023)

3. Чернодубова Е.В. Інструменти адаптивного фінансового механізму забезпечення прибутковості підприємств. Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. 2020. № 3. С. 44-49.

УДК 658.155(477)

Фатюха Н.Г.¹, Танкушина Є.О.²

¹ канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-111 НУ «Запорізька політехніка»

АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ГК «НАФТОГАЗ УКРАЇНИ»

Дебіторська заборгованість - це вартісне вираження боргів контрагентів перед підприємством, що може бути вірогідно оцінено та має імовірність повернення в наступних періодах.

Це визначення враховує як грошовий характер дебіторської заборгованості, так і можливість її оцінки та імовірність повернення, що є важливими аспектами для обліку та фінансової звітності підприємства.

Загальні принципи оцінки, класифікації та порядку відображення в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності дебіторської заборгованості представлені в П(С)БО 10. Згідно за яким дебіторська заборгованість може визначатися у складі активів підприємства, а отже повинна відповідати загальним вимогам визнання активом.

Відповідно до статей бухгалтерського балансу, дебіторську заборгованість можна класифікувати на такі види:

- дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги;
- дебіторська заборгованість за розрахунками із бюджетом;
- дебіторська заборгованість за розрахунками за виданими авансами;

- дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів;
- дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків;
- інша поточна дебіторська заборгованість.

Товариство з обмеженою відповідальністю «Газопостачальна компанія «Нафтогаз України» є юридичною особою, створеною відповідно до законодавства України. Товариство є вертикально інтегрованою нафтогазовою компанією, яка дозволяє оптимально використовувати портфель активів, здійснює операції з продажу та постачання природного газу.

Таблиця 1 – Аналіз дебіторської заборгованості ТОВ «ГК «Нафтогаз України» за 2020-2021 рр.

Назва показника	2020	2021	Відхилення
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	5,07	7,47	+2,4
Тривалість періоду погашення дебіторської заборгованості	71	48	-23
Питома вага дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних активів	41	36	-5
Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	87	46	-41

Загальний стан підприємства у 2021 році порівняно з 2020 роком більш-менш збалансований, проте все ще не входить до нормативних показників, тому необхідно чітко класифікувати та аналізувати заборгованості, а також активно працювати над шляхами зменшення заборгованостей і зобов'язань.

З метою покращення діяльності підприємства ТОВ «ГК «Нафтогаз України» серед основних напрямків є: уникнення прострочення термінів погашення заборгованостей; реалізування кредитної політики з метою максимізації прибутку та підтримання ліквідності; формування комплексних підходів щодо аналізу та оцінки; впровадження цифрового аналізу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вікіпедія. Дебіторська заборгованість. Режим доступу: https://uk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B5%D0%B1%D1%96%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%B7%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C

2. Офіційний сайт ТОВ «ГК «Нафтогаз України». Режим доступу: <https://gas.ua/uk/home>

УДК 336 (477)

Фатюха Н.Г.¹, Лотарьова С.О.²

¹ канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-110 НУ «Запорізька політехніка»

ВІЙНА ТА ВІДРОДЖЕННЯ: СТРУКТУРНА ПЕРЕБУДОВА ЕКОНОМІКИ ЗАПОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ В КОНТЕКСТІ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ ТА ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ

У віддзеркаленні історії сучасного світу війна завжди відіграла ключову роль у визначенні та трансформації економічного ландшафту. Вона не тільки призводить до руйнування та втрат, але й, в певних випадках, змушує суспільство змінювати свої структури та стратегії для відновлення й подальшого розвитку.

Одним з таких прикладів є Запорізький регіон, який став свідком воєнного конфлікту, що суттєво вплинув на його економіку. Аналізуючи структурні зміни, що відбулися в економіці даного регіону під час війни та відродження, важливо врахувати не лише ефекти воєнного конфлікту, але й подальші стратегії і напрямки розвитку.

Дослідницький шлях від вивчення воєнного впливу до аналізу економічного відродження стає не лише актуальним в контексті Запорізького регіону, а й важливим кроком у розумінні та формуванні стратегій розвитку для подібних регіонів у майбутньому.

Після закінчення бойових дій та забезпечення безпеки перед нашою державою постає завдання відбудови національної економіки на засадах інклюзії. На думку більшості експертів, після перемоги в Україні з'явиться унікальний шанс на повний реінжиніринг власної економіки, створення її принципово нової моделі, що базуватиметься на інноваційних технологіях (замість відбудовування зруйнованих і морально застарілих попередніх), новій адаптивній системі державного управління, яка виключає корупційні схеми та інші реклюзивні прояви й базується на сучасних підходах до управління, що здійснюються фахівцями і професіоналами, прогресивній системі освіти і науки та інформаційних технологіях [1].

Попри різні стратегічні бачення та пріоритети, майже всі фахівці міжнародних організацій та вітчизняні науковці основним шляхом розвитку інклюзивної економіки в Україні вбачають масштабну структурну перебудову економіки на засадах індустріалізації [1].

Запорізький регіон – ключовий індустріальний центр України, відомий своєю металургійною промисловістю, автомобільним виробництвом, важкою промисловістю та енергетикою. Ці галузі відіграють важливу роль у розвитку економіки країни. Проте, з початком відкритого воєнного нападу Росії на Україну 24 лютого 2022 року ситуація раптово змінилася. Економіка, як національна, так і регіональна, стала об'єктом значних втрат.

Під час дослідження ми поглибилися в аналіз структурних змін, які пережила економіка Запорізького регіону у воєнний період. Наші обчислення стосувалися коефіцієнтів структурних зрушень у виробництві як промислової продукції, так і сільськогосподарських культур.

Ці коефіцієнти – не просто числа, а відображення перетворень у структурі економіки регіону. Щодо промислової сфери, вони свідчать про те, як змінювалася вага окремих видів виробництва у загальному обсязі промислової продукції. Наприклад, у нашому аналізі ми виявили, що питома вага деяких галузей промисловості змінилася у середньому на 0,82 відсоткових пункти або на 0,61 відсоткових одиниць протягом досліджуваного періоду.

У той же час структурні зрушення у сільському господарстві виявилися ще більшими. Зміни в структурі виробництва сільськогосподарських культур Запорізької області у 2022 році порівняно з 2021 роком в середньому склали 2,54 відсоткових пункти або 4,25 відсоткових одиниць.

Ці дані допомогли нам краще зрозуміти не лише сам факт змін, а й їхні наслідки та можливості для майбутнього розвитку економіки регіону. Це важливий крок у формуванні стратегій відновлення й росту, спрямованих на забезпечення стійкого та успішного розвитку Запорізького регіону.

У висновку можна зазначити, що воєнний конфлікт суттєво вплинув на економіку Запорізького регіону, викликавши значні структурні зміни. Аналіз отриманих даних свідчить про те, що кожна кризова ситуація, незважаючи на її складність, також має потенціал для перетворень та відновлення.

Структурна перебудова економіки регіону під час воєнного конфлікту є не лише процесом втрат і руйнування, але й можливістю для нових стратегій та напрямків розвитку. Зміни в структурі промисловості та сільського господарства відображають адаптацію до нових умов і вимог ринку, а також потенціал для зміцнення конкурентоспроможності в майбутньому.

Подальший розвиток економіки Запорізького регіону вимагатиме цілеспрямованих заходів з підтримки важливих галузей та розвитку нових технологічних та інноваційних секторів. Водночас, важливо враховувати інтереси та потреби населення регіону, забезпечуючи соціальну стабільність та життєвих потреб громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Завгородній К.В. Аналіз структурної перебудови економіки як основи досягнення цілей інклюзивного розвитку/Український журнал прикладної економіки та техніки. 2022. Режим доступу: [cjae_2022_r04_a39.pdf](#)

УДК 336 (76)

Андрющенко І.Є.¹, Танкушина Є.О.²

¹ д-р екон. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-111 НУ «Запорізька політехніка»

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА: ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Тіньова економіка є однією з найгостріших проблем нашого часу, оскільки вона створює ґрунт для корупції, злочинності та взятків у політичній, економічній та соціальній сферах. В Україні спостерігається надзвичайно високий рівень тіньової економіки, приблизно 30-40%.

Тіньова економіка описує господарську активність, яка не фіксується у звітах підприємств. Ця діяльність ухиляється від контролю державних органів та спрямована на досягнення прибутку шляхом порушення законодавства, що веде до ухилення від сплати податків у державний бюджет. Тіньова економіка має різноманітні форми прояву, такі як незаконна торгівля зброєю або наркотиками, а також корупційні практики серед державних службовців та управлінських структур.

Як зазначають експерти, саме через війну і зменшення контролю суттєво зросла частка підпільної горілки, сигарет, палива. Згідно з підрахунками «Економічної експертної платформи», у перші три квартали 2023 року в тіні, тобто без сплати податків та акцизів, продавалось від 6 до 12% автомобільного пального, від 13 до 23% – тютюнових виробів та від 30 до 47% спиртних напоїв. Обсяг маніпулювання із податковими накладними 1,5 млрд грн щомісяця. За 2022 рік набігло 18 млрд грн. Також ухилення від легального розмитнення в надвеликих обсягах. За різними оцінками, втрати бюджету від «сірого» імпорту та контрабанди – близько 100 млрд грн на рік. [1]

Причинами великих обсягів тіньової економіки в Україні є:

- відсутність стабільного законодавства;
- високі податки і нерівномірне податкове навантаження та непрозоре податкове законодавство;
- проблеми ринку праці, пов'язані з низькими економічними стимулами до офіційного працевлаштування працівників та зростанням рівня безробіття;
- недосконалість судової та правоохоронної системи, низький контроль за використанням бюджетних коштів, корупція [2].

Високий рівень тіньової економіки несе за собою негативні наслідки у вигляді: втрачання можливостей реального управління економікою, перешкодження утворенню великого легального національного капіталу, зменшення податкових надходжень до бюджету, скорочення інвестицій, втрата репутації країни, погіршення в соціальній сфері життя.

Для подолання тіньової економіки в Україні необхідно провести наступні заходи:

- створення спеціальних органів контролю, які будуть не давати підприємцям вести свій бізнес у «тіні»;
- посилення ринкового регулювання економіки та проведення антикорупційної реформи;
- реформування податкової та банківської системи;
- реформування ринку праці: для бізнесу, працівників, державних органів [2].

Таким чином лише комплексна протидія проаналізованим у роботі перешкодам дозволить забезпечити детінізацію економіки України та створити умови, необхідні для сталого економічного зростання.

УДК 336

Андрющенко І.Є.¹, Цимбал А.С.²

¹ д-р екон. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-111 НУ «Запорізька політехніка»

ІТ-ФІНАНСИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ ТА ЇХ ПЕРЕВАГИ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

В останні роки світ все більше переходить у ІТ-простір, відмовляючись від звичних та готівкових способів проведення фінансових операцій. Інформаційні технології відіграють ключову роль у підвищенні операційної ефективності. Компанії використовують ІТ-рішення для оптимізації операцій, мінімізації витрат і підвищення загальної ефективності. Від автоматизації бухгалтерських завдань до керування постачанням, технологія бездоганно інтегрована в усі аспекти бізнес-операцій.

Впровадження інформаційних технологій у фінанси пропонує численні переваги для бізнесу, наприклад:

1) Точність. ІТ-системи у фінансах мінімізують ризик людської помилки, пов'язаної з ручним введенням даних і обчисленнями. Автоматизовані процеси забезпечують точність фінансової звітності, зменшуючи ймовірність помилок, які можуть призвести до фінансових розбіжностей або проблем з відповідністю.

2) Покращений процес прийняття рішень. ІТ-фінансові рішення забезпечують доступ у режимі реального часу до критично важливих фінансових даних і аналітики, надаючи особам, які приймають рішення, своєчасну та точну інформацію. Це дозволяє приймати більш обґрунтовані стратегічні та операційні рішення, що веде до покращення фінансових показників і управління ризиками.

3) Сучасні ІТ-рішення дають змогу використовувати великий обсяг даних та аналітичних інструментів, які компанії реалізують при розробленні цілеспрямованих та ефективних маркетингових кампаній. Використання

даних, отриманих з різних джерел, наприклад соціальні мережі, веб-аналітика та CRM-системи, дає можливість глибше зрозуміти інтереси та потреби споживачів.

Введення онлайн банків, таких як Monobank, що не має жодного фізичного філіалу, та усіх інших провідних банківських систем, рух фінансових коштів значною мірою перейшов у цифровий режим. Його перевагами стали вільний та постійний доступ до стану фінансового гаманця, зрозуміле та легке управління своїми фінансами та можливість відстеження руху особистих коштів, що оптимізує складання бюджету та оптимізації власного капіталу. На даний момент, стає можливим сплатити проїзду в громадському транспорті через спеціальні QR-коди та зчитувачі фізичних карток. Таке рішення отримало схвалення з боку суспільства, бо підкупає своєю прозорістю, зручністю та швидкістю.

Не можливо не згадати про кібербезпеку, яка є основним аргументом при введенні ІТ-фінансів в різні галузі суспільства. Фінансові установи направлені на обробку конфіденційної інформації, зокрема особистих та фінансових даних користувачів. Впровадження ІТ-рішень допомагає захистити ці дані від несанкціонованого доступу, крадіжки чи маніпулювання. Так, з новими можливостями- з'являються нові ризики, але сучасні технології захисту особистої інформації з геометричною прогресією розвиваються та своїми діями гарантують максимальний захист від кібератак.

Отже, з розвитком суспільства, все більше загострюється питання скорочення часу, що витрачається на проведення певних фінансових операцій та надійності, при зберіганні особистих даних. Саме тому в сучасному світі пріоритетом стають ІТ-фінанси. Вони не тільки прискорюють рух фінансових коштів та гарантують максимально можливий рівень кібербезпеки, але й оптимізують увесь бізнес, що дає змогу йому розвиватися навіть знаходячись за межами країни.

УДК 331.5

Андрющенко І.Є.¹, Холод Д.І.²

¹ д-р екон. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-111 НУ «Запорізька політехніка»

ГЕНДЕРНА НЕРІВНІСТЬ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

У сучасному суспільстві спостерігається визнання рівного правового статусу між жінками та чоловіками, а також рівність можливостей для їх участі у різних сферах життя. Ці принципи, відомі як гендерна рівність, вже давно стали основою публічного обговорення та політичних ініціатив. Незважаючи на це, українське суспільство і надалі характеризується нерів-

тю між гендерами, де більшість власності, влади та загального впливу переважно належить чоловікам.

Такий дисбаланс негативно впливає на економічний розвиток. Обмеження можливостей жінок у виборі певних професій призводить до неефективного використання людського потенціалу та сприяє поглибленню розшарування населення за рівнем доходу.

Найпоширеніші гендерні стереотипи у економічній сфері це:

- уявлення, що чоловіки природно мають більшу фінансову відповідальність і здатність забезпечити матеріальні потреби сім'ї, тому вони повинні мати вищі доходи порівняно з жінками;

- переконання, що жінки за своєю природою менш зацікавлені у професійній кар'єрі і більше спрямовані на сімейне життя та виховання дітей;

- думка, що чоловіки за своєю природою є значно кращими керівниками, ніж жінки;

- твердження, що жінки менш активно шукають роботу, порівняно з чоловіками.

Відповідно до національного законодавства, роботодавці зобов'язані створювати гендерно дружнє середовище.

Так, рівність трудових прав і заборона дискримінації у сфері праці за ознакою статі гарантуються національним законодавством, зокрема, Конституцією України Кодексом законів про працю України, Законом України від 06.09.2012 № 5207-VI «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», Законом України від 08.09.2005 № 2866-IV «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків».

Отже, у національному законодавстві визначено низку правових обов'язків для роботодавців, включаючи створення умов, що дозволять жінкам балансувати між кар'єрою та сімейними обов'язками, забезпечення рівної оплати праці для жінок і чоловіків однакової кваліфікації та в однакових умовах праці, створення безпечних умов праці для забезпечення здоров'я та життя працівників, а також вживання заходів для запобігання сексуальним домаганням на робочому місці та інші. Проте про наявність проблем гендерної нерівності свідчить ситуація у реальному житті. Наявна виражена тенденція уникання роботодавцями прийняття на роботу жінок, які мають право на різноманітні пільги та гарантії соціального захисту.

Забезпечення гендерної рівності у законодавстві України є ключовою складовою соціальної справедливості, і вирішення цього завдання необхідне для забезпечення рівноправного та стійкого розвитку людського потенціалу.

Отже, для ефективного розвитку України як правової, демократичної і соціальної держави важливо забезпечити рівноправність громадян. Проте гендерна нерівність у сфері трудових відносин продовжує існувати через стійкі стереотипи та обмежені можливості для жінок. Надмірний обсяг пільг

для жінок може навіть призвести до протилежного ефекту, а саме уникання найму жінок роботодавцями. Справжній прогрес можливий лише за умови забезпечення балансу між гарантуванням пільг та їх реальним здійсненням, що допоможе у подоланні дискримінації та покращить ситуацію на ринку праці України.

УДК 336(477)

Бабенко-Левада В.Г.¹, Цимбал А.С.²

¹канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

²студ. гр. ФЕУ-111 НУ «Запорізька політехніка»

ВПЛИВ КІБЕРБЕЗПЕКИ НА РОЗВИТОК БІЗНЕСУ

Кібербезпека стає не лише важливою, але й критично необхідною для будь-якого сучасного бізнесу. В цифрову епоху, коли даними обмінюються і зберігаються в онлайн-середовищі, забезпечення їх безпеки має пріоритетне значення.

В сучасному світі почали посилювати заходи кібербезпеки. До основних її протидій зловмисним кібератакам відносять:

Захист конфіденційності даних. Бізнеси мають зобов'язання захищати конфіденційні дані клієнтів, партнерів і власну конфіденційну інформацію. Порушення цієї конфіденційності може призвести до великих втрат довіри і фінансових штрафів.

Збереження цілісності даних. Кібератаки можуть призвести до викривлення або втрати даних, що може пошкодити їхню цілісність та достовірність. Це може вплинути на рішення бізнесу, зроблені на підставі цих даних.

Забезпечення доступності інформації. Кібератаки, такі як DDoS-атаки, можуть призвести до відмови в обслуговуванні, що може негативно вплинути на роботу бізнесу та його здатність надавати послуги своїм клієнтам.

Фінансові втрати. Кібератаки можуть призвести до прямих фінансових втрат через крадіжку грошей або шкоду інфраструктурі. Крім того, вони можуть мати і непрямий вплив, знижуючи прибуток через втрату довіри та клієнтів.

Репутаційний ризик. Кібератаки можуть суттєво пошкодити репутацію бізнесу через витік або викривлення даних, а також через відмови в обслуговуванні. Це може мати довготривалий вплив на довіру клієнтів і партнерів.

Україна була сценою кількох значних кібератак, які викликали великі збитки та спричинили серйозні проблеми для урядових установ, бізнесів та громадян. Деякі з найбільш відомих інцидентів включають:

Кібератаки на критичну інфраструктуру. Наприклад, кібератаки на енергетичну систему, телекомунікаційні компанії та інші критичні інфраструк-

турні об'єкти. Ці атаки можуть мати серйозні економічні наслідки та негативно впливати на життя громадян.

Віруси та шкідливе програмне забезпечення. Наприклад, розповсюдження вірусів типу WannaCry, який атакував комп'ютерні системи по всьому світу, включаючи Україну, призвело до значних технічних та фінансових збитків.

Кібератаки на урядові органи та бізнеси. Україна також стала мішенню для кібератак, спрямованих на урядові установи та підприємства. Ці атаки можуть призвести до витоку конфіденційної інформації, фінансових збитків та порушення нормального функціонування. [1]

Нижче перераховано основні методи атак, які в даний час найчастіше використовуються:

Шкідливе програмне забезпечення (ШПЗ) або зловмисне ПЗ - це нелегальне програмне забезпечення, яке незаконно встановлюється у системі. Воно може приховуватися в законних джерелах або прикріплюватися до файлів. ШПЗ може використовуватися для викрадення конфіденційних даних, блокування доступу або шифрування файлів.

Програми-вимагачі - це форма зловмисного ПЗ, яка шифрує файли на комп'ютері та вимагає викуп за їхнє відновлення.

Віруси - це програми, які самовідтворюються та заражають файли та системи, що може призвести до непридатності комп'ютера для використання.

Атаки типу "відмова в обслуговуванні" (DDoS) - це зловмисна кібератака, яка перевантажує мережу хибними запитами, щоб перешкодити нормальному функціонуванню бізнесу.

Фішинг - це атака, яка полягає в імітації законних джерел для отримання конфіденційних даних через електронну пошту, SMS, соціальні мережі тощо.

Внутрішні загрози - це загрози, що виникають зсередини організації. Це можуть бути навмисні дії співробітників або ненавмисні недбалість та помилки.

Досвід компанії BDO в Україні підтверджує необхідність комплексного захисту від цих кіберзагроз, який включає як новітнє обладнання та програмне забезпечення, так і заходи для захисту основних напрямків діяльності компанії. [2]

Компанія може забезпечити собі захист від кібератак, використовуючи комплекс заходів з кібербезпеки. Це включає встановлення надійного антивірусного програмного забезпечення та систем виявлення вторгнень, регулярне оновлення програмного забезпечення, проведення аудитів безпеки, навчання персоналу правилам кібербезпеки, використання багатофакторної автентифікації, міцних паролів та їх періодичну зміну, резервне копіювання та зберігання даних у безпечному місці, а також моніторинг захисту.

Отже, у сучасному світі кібербезпека є ключовим елементом успішного бізнесу і необхідною умовою сталого розвитку. Недбале ставлення до цього питання може призвести до серйозних наслідків, включаючи фінансові втрати та порушення репутації компанії. З іншого боку, вкладання у кібербезпеку дозволить вашій компанії захистити себе від потенційних загроз та підвищить її конкурентоспроможність на ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. CERT-UA. Computer Emergency Response Team of Ukraine. Режим доступу: <https://cert.gov.ua/articles>

2. LIGA ZAKON. Режим доступу: Захист бізнесу: як забезпечити підприємство від кіберзлочинів? | Think brave (ligazakon.net)

УДК 336 (477)

Бабенко-Левада В.Г.¹, Танкушина Є.О.²

¹ канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-111 НУ «Запорізька політехніка»

СУЧАСНІ КРИЗОВІ ЯВИЩА В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Весь 2023 рік провідні центральні банки світу продовжували боротися з інфляцією. Її зумовили монетарна підтримка економік у період пандемії, а підсилили наслідки повномасштабного вторгнення РФ на Україну. Зростання цін на продовольчі товари та енергоресурси змусило центральні банки усвідомити, що ця інфляційна криза не минеться так швидко, як вони очікували раніше.

Для боротьби з інфляцією провідні центробанки почали цикл підвищення своїх ставок. Зокрема, Федеральна резервна система США підвищила свої ключові ставки з близько 0% до 5,25-5,5%, Європейський центральний банк – до 4,75% та Банк Англії – до 5,25%. І ця політика виявилася успішною: пік інфляції вдалося пройти ще наприкінці 2022-го року. Проте центробанки не поспішають пом'якшувати свої політики, намагаючись впевнитися, що високі ціни більше не повернуться [1].

До того ж Національний банк не дає прогнозів щодо курсу долара, але декларує про цінову стабільність і курсову стійкість. Курс валют в Україні перед 2024 роком зробив стрибок догори. Плавне дорожчання долара змінилося швидким зростанням курсу. Тож українці наприкінці 2023 року купили в банках рекордний за десятиліття обсяг валюти.

Експолова Ради НБУ оцінив ризики для гривні. За його оцінками, нині потенціал утримання гривні є, він підкріплений допомогою міжнародних партнерів. Але для стабільного утримання курсу гривні в майбутньому потрі-

бно розвивати виробничий потенціал та вибудувати ефективну систему довгострокових і взаємовигідних відносин з міжнародними партнерами [2].

Війна та структурна криза загострюють проблему фінансового посередництва. Критична нестача ліквідності в державних фінансах та реальному секторі можуть супроводжуватися її надлишком в банківській системі. Це вимагає перегляду не тільки рівня жорсткості монетарних умов, але й операційного дизайну монетарної політики та інструментів регулювання банківської ліквідності.

Стабілізаційний набір інструментів монетарної політики сучасного центрального банку включає: оперування рівнем ставки позичкового процента, застосування програм викупу державних та приватних активів, застосування інструментів цільового стимулювання кредитної активності банків, пом'якшення вимог фінансового регулювання кредитної діяльності. Монетарна політика здатна здійснювати стабілізуючий вплив на кризову економіку лише у тому разі, якщо її заходи допомагають розширити надходження грошової пропозиції в критично важливі сегменти реальної економіки та державних фінансів (а не навпаки) [3].

Однак, банківська система залишається стабільною, достатньо капіталізованою, ліквідною та прибутковою. Війна загалом не справила негативного впливу на стан банківської системи. Показники достатності капіталу та ліквідності в разі перевищують нормативні значення, а чистий прибуток складає близько 150 млрд. грн. за підсумками 2023 року. Таким чином банківська система має суттєвий потенціал для розширення кредитування, що є вагомим чинником відновлення економіки [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Нічого особистого, лише цифри. Що буде із світовою економікою у 2024-му? [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/12/26/708110/>
2. Голова НБУ пояснив, наскільки Україна залежить від фінансової допомоги Заходу. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://glavcom.ua/economics/finances/holova-nbu-pojasniv-naskilki-ukrajina-zalezhit-vid-finansovoji-dopomohi-zakhodu-978884.html>
3. Центральні банки в період криз: тактика і стратегія дій. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/02/20/697221/>
4. Економічні підсумки 2023 року та завдання на 2024 рік. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/01/1/708280/>

УДК 336 (477)

Бабенко-Левада В.Г.¹, Холод Д.І.²

¹ канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-111 НУ «Запорізька політехніка»

ОБЛІКОВА СТАВКА НБУ: ЩО ОЗНАЧАЄ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ ЗНИЖЕННЯ ДО 14,5%

Облікова ставка Національного банку України – один із монетарних інструментів, за допомогою якого Національний банк України встановлює для банків та інших суб'єктів грошово-кредитного ринку орієнтир щодо вартості залучених та розміщених грошових коштів [1].

Рішення про зниження облікової ставки з 15% до 14,5%, що вступило в силу з 15 березня 2024 року, було ухвалено Правлінням Національного банку. Подальше сповільнення темпів інфляції, стабільна ситуація на валютному ринку та позитивні зміни у плані отримання зовнішньої допомоги створили підґрунтя для прискорення циклу пом'якшення процентної політики.

У лютому спостерігалось зниження темпів інфляції до 4,3% у річному вимірі. Цьому, серед інших факторів, сприяла більша пропозиція окремих продуктів харчування, а також вплив ефектів від врожаїв минулих років. Зокрема, завдяки сприятливій погоді та активному продажу продуктів із запасів, ціни на деякі овочі знижувалися. Певний вплив на ціни на продукти харчування мала також переорієнтація деяких виробників на внутрішній ринок. Крім того, інфляцію подальше обмежував мораторій на підвищення тарифів на житлово-комунальні послуги.

Стабільна ситуація на валютному ринку, досягнута завдяки заходам монетарної політики та валютного нагляду Національного банку, сприяла покращенню інфляційних та курсових очікувань більшості респондентів. Це обмежувало фундаментальний ціновий тиск. Різниця між офіційним та готівковим курсами гривні майже нівелювалася, і курс гривні помірно коливався як в один, так і в інший бік, відповідно до стратегії керованої гнучкості обмінного курсу.

Зниження облікової ставки не відзначається миттєвим впливом на економіку, але проявляється з певним відставанням у часі. Зниження ставки Національним банком призводить до зменшення доходності депозитних сертифікатів та облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) уряду, які банки використовували для залучення коштів від населення через депозити. Внаслідок цього банки будуть змушені перерозподілити кошти, вкладені в депозити, на кредитування населення та бізнесу, проте за меншими процентними ставками, оскільки вартість кредитів також залежить від облікової ставки. Проте раптове зниження ставки без врахування макроекономічних факторів може призвести до негативних наслідків, таких як дестабілізація валютного ринку.

Шляхом зниження вартості кредитних ресурсів, Національний банк України робить кредитування більш привабливим, зокрема споживче, яке має вищий рівень прибутковості. Внаслідок зниження відсоткових ставок за кредитами, зросте попит населення на придбання споживчих товарів в кредит. При ідеальних умовах, збільшення обсягів споживання товарів може призвести до підвищення їх цін.

Також знизяться відсотки за депозитами для населення. У зв'язку з цим, у керівництва комерційних банків не виникатиме потреби ризикувати, надаючи кредити бізнесу, оскільки можна буде інвестувати гроші населення у депозитні сертифікати Національного банку і отримати гарантований дохід без ризиків. Проте зниження облікової ставки змусить банки активізувати кредитування, щоб залишатися конкурентоспроможними на ринку депозитів. Кредитування буде приносити більший дохід, ніж інвестування у депозитні сертифікати.

Джерелом дешевих кредитних ресурсів у гривні є гривневі депозити. Дедоларизація і коливання вартості гривні важливі для цього процесу.

Отже, пом'якшення процентної політики сприятиме відновленню економіки, при цьому не порушуючи макрофінансову стійкість. Новий рівень процентних ставок за операціями Національного банку України є достатнім для забезпечення привабливості гривневих активів, стабільності валютного курсу та збереження помірною рівня інфляції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV: станом на 01.01.2024. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>.

2. Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://bank.gov.ua/>.

УДК 336.7

Коваль О.А.¹, Алашеев С. І.²

¹ канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-113 НУ «Запорізька політехніка»

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РИНКУ КРИПТОВАЛЮТИ

Актуальність теми. За минулі шість місяців ми спостерігали стрімке зростання котирувань криптовалют. Зростання в історії не мало прецедентів. Хоча історія криптовалют не дуже тривала, але те, що відбувається, повернуло масу уваги різного роду аналітиків, проте наукова спільнота, що відбувається, не зацікавила. Це не дивно, оскільки феномен криптовалюти

досі не знайшов свого пояснення в рамках існуючих фінансово-економічних теорій.

Exhibit 1: Is this how the 5th Bitcoin bull market will unfold?

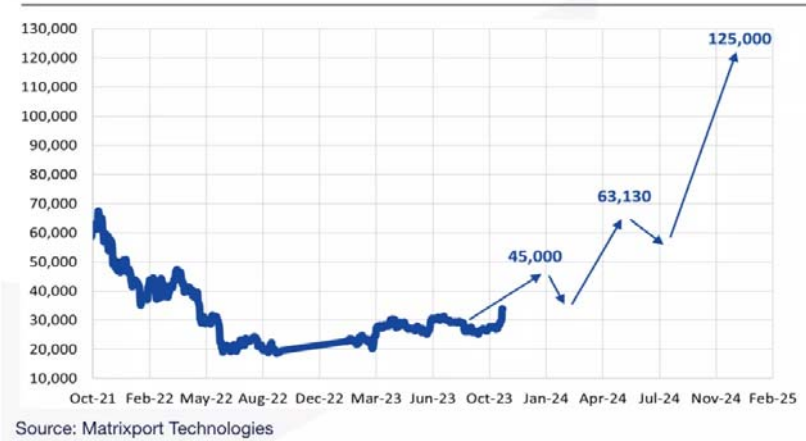

Рисунок 1 – Динаміка ціни біткойну та прогноз на 2025 рік.

Проте вражає не стільки зростання котирувань, скільки стрімкий приплив ліквідності, що розпочався у січні поточного року. Зараз обороти торгів на спот ринку в діапазоні \$120-300 млрд, а на ринку деривативів \$250-600 млрд на добу. Для порівняння, торговельний оборот на всіх європейських біржах становить \$30-35 млрд, японська біржа – \$30-40 млрд, американські біржі – \$300-500 млрд доларів! І це вкрай дивно, враховуючи той простий факт, що жодна з криптовалют не формує жодної економічної вартості, а є виключно спекулятивним інструментом. Неймовірний чистий грошовий потік, який склав 11.8 млрд з 11 січня по 15 березня 2024 року за власними розрахунками на основі даних Theblock і Trackinsight, а загальні обсяги активів під управлінням перевищили 60 млрд, випередивши ETF на золото (найуспішніший старт ETF). Основний приплив (10.1 млрд) розпочався з 7 лютого (саме тоді крипторининок зріс на 1.2 трлн або 75%).

Прогнози фінансових аналітиків виглядають вкрай райдужно – всі вони практично в один голос очікують стрімкого ралі, швидкість якого визначатиметься грошово-кредитною політикою ФРС. Максимальні очікування досягають меж у 125 тисяч доларів за біткойн до лютого 2025 року. Як драйвер зростання вказують на процес халвінгу - зниження винагороди в мережі за видобуток кожного блоку вдвічі кожні 210 тисяч блоків або кожні 4 роки.

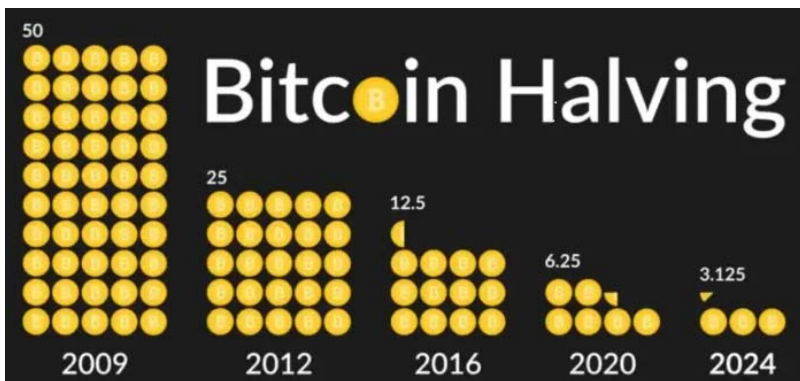

Рисунок 2 – Ілюстрація процесу халвінгу.

Нам це видається сумнівним, тому як основний драйвер попиту на криптовалюти ми вказуємо на систематичне та постійне зростання фінансово-економічних санкцій проти низки країн, а також корпорацій цих країн. Враховуючи зручність розрахунків у криптовалютах як наслідок їх природи, вони все ширше і ширше використовуються не стільки як розрахункова одиниця тіньової економіки світу, скільки для оплати товарів, що поставляються в обхід санкцій.

Розуміючи, що підсанкційні держави та корпорації активно розробляють розрахункові механізми, не пов'язані з кошиком резервних валют МВФ, і активно переходять на розрахунки у своїх національних валютах, до літа слід очікувати на поступове зниження інтересу до біткойну та інших криптовалютів. Додатковим фактором стане поступове розкриття інформації криптобіржами про своїх клієнтів.

Таким чином, можна констатувати, що процеси на ринку криптовалют є тимчасовим явищем і не мають фундаментального характеру.

УДК 336.7

Коваль О.А.¹, Цимбал А.С.²

¹ канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ–111 НУ «Запорізька політехніка»

ІСТОРИЧНИЙ ЗВ'ЯЗОК ФОНДОВОГО РИНКУ З ПРОЦЕСАМИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми. Найбільшу увагу фінансистів та економістів усього світу привернув фантастичне зростання фондового ринку - з осені 2023 року по квітень 2024 року. Усього у світі було досягнуто рівня капіталізації в 110

трлн доларів капіталізації, з яких 54 трлн - у США. Хоча питання обговорюється досить активно, у науковому світі відсутнє розуміння факторів, що призвели до такого зростання, та наслідків його для фінансової сфери та економіки загалом. З метою спроби аналізу спробуємо порівняти існуюче становище із початком зростання т.зв. «Доткомів» у 1994 році.

Було створено майже 11 трлн капіталізації в моменті, що точно можна порівняти з дотком міхуром 1995-2000, але тоді це зайняло 5.5 років, а зараз 4 місяці - інтенсивність приросту неймовірна. З урахуванням інфляції в доткому міхурі було створено близько 19 трлн капіталізації в цінах 2024 року.

Найбільш глибоке дослідження у цій сфері належить американській аудиторсько-консалтинговій компанії McKinsey «Зростання продуктивності праці США в 1995–2000». Доповідь була видана в жовтні 2001 року науковим центром McKinsey Global Institute і є результатом річної роботи, що проводилася за підтримки компанії McKinsey та комісії експертів, яку очолює нобелівський лауреат Роберт Солоу (Массачусетський технологічний інститут).

Лідером зростання продуктивності наприкінці 90 – початку 2000 стала оптова торгівля – її внесок у зростання продуктивності склав 0.37 п.п. На другому місці опинилася роздрібна торгівля з 0,34 п.п. Це логічно - комп'ютеризація та інтернет спростили отримання та обробку замовлень.

Третє місце посіла торгівля цінними паперами – 0.25 п.п. Саме в цей час брокери перемістилися з галасливих торгових залів бірж за комп'ютерні столи, почали з'являтися програмні торговельні системи, а «Велике Табло» Нью-Йоркської фондової біржі стало повністю електронним!

На четвертому місці з 0.17 п.п. – індустрія напівпровідників. Теж логічно зростання попиту на комп'ютери, сервери та інше призвело до зростання виробництва чіпів. Відповідно, п'яте місце з 0.12 п.п. зайняло виробництво комп'ютерів, а шосте (0.07 в.п.) – сфера телекомунікацій. І на п'ятому місці – всі інші галузі економіки! Металургія, автомобільна промисловість, авіакосмічна галузь, сільське господарство, будівництво – загалом, вся реальна економіка.

Якщо резюмувати все сказане вище, дослідження компанії McKinsey показують, що прискорення зростання продуктивності після 1995 року можна пояснити і без інформаційних технологій. Різні нововведення зросла конкуренція (іноді завдяки змінам у системі регулювання галузей) та циклічні чинники попиту виявилися найбільш важливими причинами зростання. Понад те, інформаційні технології здебільшого не мають істотного впливу продуктивність праці. Можна сміливо сказати, що інформаційні технології серйозно сприяли продуктивність праці лише у випадках, що вони являли собою нові засоби виробництва.

Таку саму картину ми можемо спостерігати зараз. З багатьма нюансами. По-перше, 90% (3.73 від 4.15 трлн) або 7.6 п.п (загалом зростання на 8.4%) вкладу в приріст капіталізації сформували вже 47 компаній, 80% вкладу – всього 27 компаній, а 66% зростання ринку забезпечили 13 компаній – та сама Nvidia та ще дюжина історій успіху. Ось ці компанії сформували 2,75 трлн капіталізації з початку року. Як ми бачимо, зазначені компанії не мають відношення до реального сектору економіки. А що ж там відбувається?

Виручка всіх нефінансових компаній зросла лише на 1.4% г/г за номіналом, а без технологічного сектора зростання на символічні 0.1% (!!!) і це останні доступні корпоративні звіти за власними розрахунками. Чистий прибуток американського бізнесу виріс лише на 3.8% за рік за номіналом і на 1.2% з урахуванням інфляції. Результат слабкий – утричі нижчий від історичного тренду 2010-2019, де темпи приросту чистого прибутку з урахуванням інфляції досягали 3.7% у середньому за рік.

Реальні наявні доходи американських домогосподарств знизилися на 0.1% м/м у лютому після нульової динаміки у січні та слабкого грудня, коли доходи з урахуванням інфляції зросли лише на 0.2% м/м. Норма заощаджень впала до 3.6% або 746 млрд у річному вираженні, а в середньому за зиму норма заощаджень склала 3.9% vs 4.2% роком раніше, що на 2 в.п. нижче 2014-2020 (6.2%), тобто. споживання тримають виключно за рахунок заощаджень. Відповідно, за зимовий сезон (дек.23-фев.24 включно) реальні доходи зросли на символічні 0.1% vs рекордного зростання на 2.6% роком раніше. Якщо не брати період високої інфляції у 2022, з 2014 до 2020 (до перших локдаунів) за вказаний період реальні доходи зростали в середньому на 1.2%. Обсяг списань до кредитного портфеля становив 0.165% - найгірший результат за 10 років, а нормою можна вважати 0.125% у період з 2017 по 2019 рік включно.

Щодо чистих процентних витрат, резервування за кредитними втратами зросло до 14.1% - максимум з 4кв12 та в 1.45 разу більше, ніж у 2017-2019 (9.8%). Чистий прибуток банків обвалився вдвічі від крапих показників 2013 року (80 млрд в 1кв23), а до 4кв23 стало 38.3 млрд, що є найслабшим показником за 10 років.

Падіння промисловості у США за 2023 рік становило офіційно оголошені 0,4%, у Європі – на 5,7% за рік. Це найбільш сильний провал із кризи 2008 для країн ЄС-27, якщо не враховувати технічний момент із вимушеною та примусовою зупинкою виробництва навесні 2020 (локдаун та зрив ланцюжків поставок). Провал виробництва на 5% і більше завжди ознаменовував кризу в економіці Європи (1991-1993, 2008-2009 і 2020), хоча можна вдавати, що економіка зараз постіндустріальна, а частка промисловості незначна. Це лише початок реального падіння, оскільки і в США, і в Європі різко знизилися інвестиції в реальний сектор економіки - вся ліквідність спрямована на

фондовий ринок, що зростає. Наприклад, інвестиції в нафтодобувну та переробну промисловість США у 2023 році впали на 48%, в обробну промисловість – на 28%. Вперше за історію США поголів'я великої рогатої худоби зменшилося на 2,5%, свиней – на 1,5%.

Там, де інвестиції ще йдуть, їхня ефективність викликає глибокі сумніви. Наприклад, шляхом колосальних бюджетних вкладень Німеччини вдалося збільшити частку "зеленої енергетики" до 56% - що справляє враження. Однак при цьому загальний виробіток електроенергії впав на 11% за минулий рік - що не може не викликати побоювань! Особливо - на тлі того, що весь цифровий сектор економіки світу споживає зараз 4% мінрової електрогенерації, і при цьому прогнозується подвоєння цієї цифри протягом п'яти років!

Цілком очевидно, що головна проблема полягає у руйнуванні інвестиційного контуру в реальній економіці, відновити який поки що не вдається. Геніальний Ілон Маск пропонує вирішення всіх цих економічних, фінансових та енергетичних проблем доручити створюваному Штучному Інтелекту! Думка чудова, враховуючи, що поки що всім видам штучного інтелекту не вдалося виявити реальних творчих здібностей.

Загалом і в цілому, створюється стійке враження, що сьогоднішній бум на фондових ринках мало чим відрізняється від фінансового міхура доткомів і зумовлений широкою рекламною та PR-кампанією, що відводить інвесторів з галузі реалій у царство міфів та казок.

УДК 336

Набатова Ю.О.¹, Бугайцова Ю.О.²

¹ канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-110 НУ «Запорізька політехніка»

ІНВЕСТИЦІЙНІ РИЗИКИ ТА ПРОЦЕС УПРАВЛІННЯ НИМИ

Інвестування є важливою складовою економічного розвитку сучасного світу. Проте, разом із можливостями отримання високих прибутків при інвестуванні, існує й значний ризик зазнати втрат. Розуміння та управління інвестиційними ризиками є ключовими аспектами для забезпечення довгострокової, стабільної та прибуткової діяльності підприємства.

Узагальнюючи існуючі трактування інвестиційного ризику, можна дати таке його визначення: інвестиційний ризик – це можливість зазнати втрат або невдач при інвестуванні через непередбачувані зміни на фінансових ринках, економічні чинники або інші негативні події.

Інвестиційна діяльність завжди орієнтована на майбутнє, а отже пов'язана із значною невизначеністю економічної ситуації та поведінки людей. Тому, інвестори повинні володіти повною інформацією про усі можливі види

інвестиційних ризиків, які можуть виникати та чинити негативний вплив на їх фінансове становище.

Хоча в економічній науці ще досі не сформульовано єдиної точки зору на класифікацію інвестиційних ризиків, але серед найбільш поширених можна виокремити наступну:

1) В залежності від причин виникнення і можливості усунення:

- систематичний ризик – ризик, що утворюється внаслідок загальної ринкової та економічної ситуації і диверсифікувати його повністю не можливо;

- несистематичний ризик - ризик, який є характерним для конкретного об'єкта інвестування або для діяльності конкретного інвестора.

2) Залежно від сфери прояву:

- економічний - ризик, пов'язаний із зміною економічних чинників. Оскільки інвестиційна діяльність здійснюється в економічній сфері, то вона найбільшою мірою схильна економічному ризику;

- політичний – ризик, до якого відносяться різноманітні види виникаючих адміністративних обмежень інвестиційної діяльності, пов'язаних із змінами здійснюваного державою політичного курсу;

- соціальний - ризик страйків, здійснених під впливом робітників інвестованих підприємств, незапланованих соціальних програм і інших аналогічних видів ризиків;

- екологічний - ризик різноманітних екологічних катастроф (землетрусів, пожеж тощо), що негативно позначаються на діяльності об'єктів що інвестуються;

- інший – ризик, до якого можна віднести рекет, розкрадання майна, омани із боку інвестиційних або господарських партнерів тощо.

3) Залежно від джерела виникнення інвестиційного ризику:

- діловий ризик - ступінь невизначеності, що пов'язана із створенням доходів від інвестицій, достатніх, щоб розплатитися зі всіма інвесторами, які надали кошти;

- фінансовий ризик - ступінь невизначеності, що пов'язана з комбінацією позикових і власних засобів, що використовуються для фінансування компанії або власності: чим більше частка позикових коштів, тим вище фінансовий ризик;

- ризик, пов'язаний з купівельною спроможністю, що обумовлено інфляційними процесами та зниженням купівельної спроможності національної валюти.

- процентний ризик - це ступінь невизначеності на рівні курсів цінних паперів, викликана зміною ринкових процентних ставок; зі зростанням процентних ставок курси цінних паперів, особливо з фіксованим доходом, знижуються, і навпаки;

- ризик ліквідності пов'язаний з неможливістю продати за готівку інвестиційний інструмент в підходящий момент і за прийнятною ціною;

- ринковий ризик - мінливість курсів цінних паперів під впливом факторів, що не залежать від діяльності компаній-емітентів (політична, економічна і соціальна нестабільність та ін.);

- випадковий ризик - ризик, що виникає з подій, більшою частиною чи цілком несподіваного, яке має значну і зазвичай негайне вплив на вартість відповідних інвестицій.

4) В залежності від форми інвестування:

- реального інвестування - ризик пов'язаний із невдалим вибором місця розташування об'єкта; перебоями в постачанні будівельних матеріалів та устаткування; істотним ростом цін на інвестиційні товари: вибором некваліфікованого або несумлінного підрядчика й інших чинників, що затримують запровадження в експлуатацію об'єкта інвестування або такими що знижують прибуток у процесі його експлуатації;

- фінансового інвестування - ризик пов'язаний із непередбаченим добром фінансових інструментів для інвестування: фінансовими утрудненнями або банкрутством окремих емітентів: непередбаченими змінами умов інвестування, прямим обманом інвесторів тощо [1].

Усі вищезгадані види інвестиційного ризику є взаємопов'язаними і виникнення чи зміна одного з них спричиняє подальші зміни у всій системі інвестиційного проекту.

Повністю нейтралізувати інвестиційний ризик дуже важко, але ним можна керувати, заздалегідь оцінюючи, розраховуючи, описуючи та плануючи дії, що можуть знизити ймовірність настання несприятливих подій під час реалізації інвестиційної діяльності. Такий комплекс заходів становить зміст процесу управління ризиком, який дає змогу мінімізувати ймовірності виникнення збитків або недоотримання очікуваного прибутку. Процес управління інвестиційним ризиком дозволяє або повністю його уникнути, або зменшити наслідки його негативного впливу.

Процес управління інвестиційними ризиками складається з наступних етапів:

1) Ідентифікація ризиків. На цьому етапі необхідно визначити, які саме ризики можуть вплинути на інвестиції. Інвестор повинен провести ретельний аналіз інвестиційного середовища, враховуючи всі можливі джерела ризиків, як систематичні, так і несистематичні.

2) Аналіз ризиків. Після ідентифікації ризиків необхідно оцінити ймовірність їх виникнення та можливі наслідки для інвестиційного портфеля. Для цього використовують різноманітні методи.

3) Розробка заходів щодо управління ризиками. На основі проведеного аналізу необхідно розробити та впровадити стратегію управління ризиками. Існує багато методів управління ризиками, найпоширеніші з яких:

- диверсифікація - розподіл інвестицій між різними активами з метою зниження впливу окремих ризиків на загальний портфель;
- страхування - перекладання ризиків на страхову компанію за певну плату (страховий внесок);
- хеджування - укладення фінансових угод, що дозволяють компенсувати збитки від одного ризику за рахунок прибутку від іншого;
- обмеження інвестицій - встановлення обмежень на обсяг інвестицій в певні активи або сектори ринку;
- активне управління портфелем - регулярний перегляд та ребалансування інвестиційного портфеля з метою підтримки бажаного рівня ризику та доходності.

4) Моніторинг та контроль ризиків. Процес управління ризиками є динамічним. Інвестиційне середовище постійно змінюється, тому необхідно постійно відстежувати ризики та коригувати стратегію управління ними за потреби [2].

Ефективне управління інвестиційними ризиками є ключовим фактором для досягнення інвестиційних цілей. Інвестор, який усвідомлює ризики та вживає заходів для їх мінімізації, може приймати більш обґрунтовані рішення та підвищувати ймовірність отримання позитивного результату від інвестування.

Отже, інвестування завжди пов'язане з ризиками, які призводять до не досягнення запланованих цілей інвестування та отримання грошових збитків суб'єктами інвестиційної діяльності. Тому, в цілях уникнення небажаних результатів, інвесторам необхідно виявити інвестиційний ризик, проаналізувати та оцінити наслідки від настання ризикової події та розробити заходи, що допоможуть мінімізувати негативний вплив від реалізації інвестиційного ризику.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Немченко В.В., Зеленьк В.В. Ризики інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства. Економіка харчової промисловості. 2015. Вип. 4. С. 73-79.
2. Гостев С. В. Ризики в інвестиційних процесах, методи та інструменти мінімізації негативного впливу ризику. Інвестиції: практика та досвід. 2010. № 10. С. 19-22.

УДК 336 (477)

Набагова Ю.О.¹, Лотарьова С.О.²

¹ канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр.. ФЕУ-110 НУ «Запорізька політехніка»

ЕФЕКТИВНІСТЬ СТРАТЕГІЙ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЯМИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Управління інвестиціями є важливим аспектом фінансової стратегії як у стабільні періоди, так і під час економічних криз. Однак в умовах економічної нестабільності воно набуває ще більшого значення, оскільки вимагає глибокого аналізу, розробки інноваційних підходів та стратегій, які дозволяють ефективно управляти інвестиціями під час викликів кризових ситуацій.

Економічна криза викликає непередбачувані зміни на фінансових ринках та інвестиційному середовищі. В таких умовах інвестори, фінансові установи та підприємства змушені адаптуватися, переглядати свої стратегії та шукати нові шляхи оптимізації управління капіталом. Це вимагає розробки ефективних стратегій, які б дозволили зберігати та зростати вартості інвестицій у складних умовах кризи.

У наш час економічної турбулентності виникає питання про те, які саме стратегії управління інвестиціями є найбільш оптимальними та ефективними. Дослідження цієї теми стає надзвичайно актуальним, оскільки від правильного вибору стратегії залежить успішне управління активами в умовах економічної кризи.

В умовах нестабільної економіки, високих темпів інфляції, змін у податковій політиці ефективність реального інвестування значно знижується, а більш ефективними стають фінансові інвестиції.

Зростання невизначеності за умов світової фінансово економічної кризи обумовлює підвищення ролі інвестиційної стратегії у забезпеченні ефективного розвитку підприємства. Процес розробки інвестиційної стратегії є важливою складовою загальної системи стратегічного управління підприємством. Урахування взаємозв'язку інвестиційної стратегії з іншими складовими стратегічного набору підприємства значно підвищить ефективність її розробки. Формування інвестиційної стратегії має здійснюватися на основі всебічного аналізу особливостей зовнішнього економіко-правового середовища, специфіки галузі та внутрішніх особливостей підприємства [1].

Ефективність стратегій управління інвестиціями в умовах економічної кризи полягає в здатності адаптуватися до змінних умов ринку та мінімізувати ризики для досягнення максимальних результатів із збереження та зростання капіталу.

Основні аспекти ефективних стратегій управління інвестиціями під час економічної кризи включають:

ретельний аналіз ризиків і визначення стійких інвестиційних можливостей, адже уміння прогнозувати тенденції ринку та оцінювати ризики є ключовими для вибору правильної стратегії. Аналіз фундаментальних показників та технічних аспектів ринку може допомогти уникнути небажаних втрат;

диверсифікацію портфеля інвестицій для зменшення впливу негативних факторів. Це пояснюється тим, що вкладення коштів у різноманітні активи може допомогти знизити загальний ризик портфеля. Розподіл інвестицій між акціями, облігаціями, нерухомістю та іншими видами активів дозволяє зменшити вплив можливих втрат. Акцент на довгостроковому потенціалі: Кризові періоди можуть привести до тимчасових коливань на ринках. Важливо мати довгострокову перспективу інвестування, орієнтовану на потенційне відновлення ринків після кризи;

посилення моніторингу і контролю за інвестиціями для швидкого реагування на зміни. Управління інвестиціями в умовах економічної кризи вимагає гнучкості, стратегічного підходу та постійного моніторингу ринкових умов. Ефективні стратегії дозволяють інвесторам зберігати стійкість свого портфеля та використовувати можливості для отримання прибутку навіть у складних умовах економічної нестабільності.

використання інноваційних фінансових інструментів та стратегій для оптимізації доходності.

У цілому, ефективність стратегій управління інвестиціями в економічній кризі залежить від комплексу заходів, які спрямовані на зниження ризиків і забезпечення максимального фінансового результату в непевних умовах. Цей підхід передбачає поєднання стратегій диверсифікації, ретельного аналізу ринків, акценту на довгостроковій перспективі та гнучкості у прийнятті рішень, що дозволяє ефективно реагувати на зміни у фінансовому середовищі та забезпечує досягнення поставлених фінансових цілей в умовах економічної нестабільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1.Ляхович Л.А. Інвестиційна стратегія підприємства в кризових умовах господарювання. Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Сталий розвиток економіки». URL: R_5.doc (wunu.edu.ua)

УДК 336 (76)

Пахомова І.Г.¹, Каледіна О.Д.²

¹канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

²студ. гр. ФЕУ-110 НУ «Запорізька політехніка»

ВПЛИВ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ: ФІНТЕХ, БЛОКЧЕЙН, ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ

Технології розширюють межі та надають нові можливості для фінансового ринку та його суб'єктів щоденно, наразі глобалізація економіки за рахунок цифровізації відбувається в пришвидшеному темпі. Тому розгляд даної теми, а також ризиків та позитивних аспектів є актуальним на даний момент.

Останні три роки можна без перебільшення назвати переломними для фінансового ринку України. Основна причина – це глобальна цифровізація, яка спочатку була викликана COVID-19 і карантинними обмеженнями, а згодом і війною. Віртуалізація цифрових технологій стимулювала появу нових інструментів для надання послуг на фінансовому ринку, зростання популярності нео-банкінгу, крипто-валют, мобільних програм та інноваційних ІТ-технологій. Цифрові технології бурхливо розвиваються, про-никають у всі сфери фінансової діяльності та демонструють клієнтам нові та зручні фінансові сервіси й інструменти. Саме тому сучасні споживачі кардинально змінюють своє ставлення до фінансових послуг. Перш за все, вони прагнуть легкості, дистанційності та безпеки в процесах управління власними фінансами, в результаті цього народжується майбутнє фінансового сектору як вітчизняного, так і світового, яке нерозривно пов'язане із цифровими технологіями.

Основними цифровими технологіями на фінансовому ринку України є: фінтех, штучний інтелект та блокчейн. [1]

Фінансові технології (фінтех) – сектор, в якому працюють компанії, які використовують технології та інновації, щоб конкурувати з традиційними фінансовими організаціями – банками та посередниками на ринку фінансових послуг.

Такі компанії мають ряд переваг перед банками: мінімальна залежність від регуляторів та відсутність необхідності територіальної належності; зручність використання інтернет-послуг для клієнтів, які не можуть бути надані традиційними фінансовими консультантами, що працюють за звичайним трудовим графіком; спрощені вимоги до вступу нових учасників, які раніше не були членами банківської системи і не мають банківського рахунку.

Однак, фінтех-інновації потенційно можуть призвести до негативного впливу на фінансову систему. Серед ризиків занадто широкого використання послуг фінтех можна виділити: ризик ліквідності, регуляторний ризик, технологічний ризик. [2]

Блокчейн розглядається як приклад фінтех - інновації, а саме як підхід, цифрове рішення, яке дає змогу «позбутись посередників». [3] Ключовими перевагами впровадження блокчейн технологій у роботу фінансових установ – є покращення якості та швидкості надання фінансових послуг. Проте, ці процеси перебувають під впливом ряду ризиків. Для нівелювання негативно-го впливу цих ризиків на фінансовий ринок та економіку в цілому слід розбудовувати регуляторну систему, що дозволить впорядкувати та узаконити впровадження цифрових технологій.

Аналіз частки інтеграції фінансових технологій у роботу фінансового ринку демонструє потенціал цієї сфери, яка займає друге місце серед сфер використання блокчейн. Зростають інвестиційні вкладення у сферу блокчейн технологій в усьому світі та демонструє зростаючу динаміку. Це свідчить про зростання інвестиційної привабливості даної сфери.

Поряд із блокчейном активно розвиваються технології штучного інтелекту, який представлений у фінансових технологіях через роботу чат-ботів і роботизованих персональних консультантів. «Розумна» система може одночасно проаналізувати великий масив даних, щоб з упевненістю ухвалити рішення, чи притаманна цьому клієнтові така поведінка й такі операції або платежі. Штучний інтелект забезпечує розпізнавання мови та текстів, здатен ухвалювати рішення в заданому алгоритмі. [4]

Переваги використання чат-ботів для компаній в Україні включають оптимізацію людських ресурсів, дешевизну та відсутність черг, оскільки вони можуть спілкуватися з багатьма клієнтами одночасно і надавати миттєву відповідь, завжди будучи на зв'язку. Проте чат-боти мають недоліки, такі як погана імпровізація при нестандартних запитаннях, нерозуміння сарказму та обмежену придатність для деяких видів бізнесу, де запити клієнтів можуть бути складнішими та непередбачуваними.

За останні роки фінансовий ринок України пережив перелом через цифрову трансформацію, що прискорила глобалізацію. Фінтех-інновації, такі як блокчейн, штучний інтелект та чат-боти, забезпечують оптимізацію ресурсів та нові фінансові сервіси. Однак, вони мають недоліки, такі як обмежена придатність для складних ситуацій та нерозуміння сарказму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Чуницька І.І, Богріновцева Л.М, Вплив цифрових технологій на розвиток фінансового ринку України – URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2342/2263>

2. Кондрат І.Ю, Буртник М.І, Розвиток фінансових технологій та їх вплив на сучасну фінансову систему – URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2ee85497-cc26-464e-bede-f173afb6acfe/content>

З.Н. Б. Демчишак, Р. П. Гудима, Розвиток фінтеху в Україні та світі на основі використання технологій блокчейну і штучного інтелекту – URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2021/4.pdf

4. Вергелюк Ю.Ю., Потенціал використання блокчейн технологій на фінансовому ринку – URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1275>

УДК 336 (76)

Пахомова І.Г.¹, Лотарьова С.О.²

¹ канд.екон. наук, доц НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-110 НУ «Запорізька політехніка»

ФІНАНСОВИЙ РИНОК ТА КЛІМАТИЧНІ ЗМІНИ: АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЕКОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ НА ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ

В останні роки світ стає свідком росту уваги до кліматичних змін та їх впливу на різні сфери життя, у тому числі на фінансовий сектор. Інвестори, уряди та корпорації все більше звертають увагу на екологічні ризики та можливість, які вони несуть. Наприклад, з розвитком концепції сталого розвитку, стала актуальною інтеграція екологічних критеріїв у прийнятті інвестиційних рішень.

Нарощуючи свою свідомість про потенційні екологічні загрози, інвестори стають все більш зацікавленими у фінансових інструментах, які враховують екологічні чинники. Наприклад, зростає популярність екологічно-орієнтованих інвестиційних фондів та зелених облігацій, які сприяють фінансуванню проєктів з енергоефективності та відновлювальних джерел енергії.

Однак, разом з новими можливостями, екологічні фактори також стають джерелом ризику для фінансових інструментів. Наприклад, збільшення екстремальних погодних явищ може призвести до фінансових втрат для компаній, пов'язаних з сільським господарством, туризмом та іншими секторами. Банки та інші фінансові установи також стикаються з ризиком неплатоспроможності пов'язаним з екологічними подіями, які можуть вплинути на їх портфелі кредитів.

Отже, вивчення впливу екологічних факторів на фінансові інструменти стає все більш актуальною та важливою темою для дослідження у сучасному світі.

Питання зміни клімату – це вже не просто питання захисту довкілля. Це питання, яке зачіпає економічні аспекти, і України в тому числі [1].

Кліматичний ризик для фінансової системи – раптова несподівана зміна й поширена зміна в розподілі ймовірності погоди достатня для того, щоб викликати збитки, які знищують подушки безпеки в акціонерному капіталі та довгостроковій позичці, спровокувавши загальні системні короткострокові

позички. Це означає п'яти- або, щонайбільше, десятирічний горизонт, протягом якого регулюючі органи можуть почати оцінювати ризики на балансі фінансових установ [2].

Розглянемо вплив кліматичних змін на фінансовий ринок. По-перше, це екологічні ризики та збитки. Збільшення екстремальних погодних умов, таких як урагани, повені та посухи, може призвести до значних збитків для компаній у різних секторах, включаючи сільське господарство, страхування нерухомості та туризм. Це може вплинути на фінансові показники цих компаній та відобразитися на їх акціях та облігаціях.

По-друге, збільшуються ризики змін клімату для інфраструктури. Зміни в кліматі можуть поставити під загрозу інфраструктурні проєкти, такі як дороги, мости, порти та аеропорти. Це може призвести до зростання витрат на ремонт та підтримку, а також до зниження доходів для компаній, які управляють такими інфраструктурними активами.

По-третє, зміни вимог до регулювання. З ростом уваги до кліматичних змін можуть змінитися вимоги до регулювання у різних галузях, зокрема в енергетиці, автомобільній промисловості та виробництві. Це може вплинути на стратегії та фінансові результати компаній, що працюють у цих секторах.

По-четверте, ризики неплатоспроможності. Кліматичні зміни можуть збільшити ризики неплатоспроможності для компаній та банків, особливо тих, що оперують у вразливих регіонах або мають значний екологічний слід. Це може вплинути на стабільність фінансової системи та спричинити значні втрати для інвесторів.

Отже, фінансовий ринок є вразливим перед впливом кліматичних змін, що стають все більш помітними та серйозними. Зміни в кліматі відображаються на фінансових інструментах через екологічні ризики та можливості, що вони несуть. Зростаюча увага до зелених інвестицій та регулювання сприяє розвитку нових фінансових інструментів, але також породжує нові виклики для інвесторів та компаній. Кліматичні зміни потенційно можуть призвести до збільшення фінансових втрат, ризику неплатоспроможності та змін у регулюванні. Отже, важливою стає розробка стратегій адаптації та впровадження екологічно орієнтованих підходів у фінансових операціях з метою зменшення ризиків та створення стійкої фінансової системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Лукашова С., Кириленко О. Як Україна вирішує проблему кліматичних змін? Конспект лекції Editor's club. Українська правда. 2021. URL: Кліматичні зміни та їхній вплив на економіку України. Дискусія Editor's Club | Українська правда (pravda.com.ua)

2. Кабачинський І. Хто винний: Як впливають кліматичні зміни на фінансовий результат. Електронний портал Mind. 2021. URL: Хто винний: як впливають кліматичні зміни на фінансовий результат | Mind.ua

УДК 336

Пахомова І.Г.¹, Бугайцова Ю. О.²

¹ канд. екон. наук, доц НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-110 НУ «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА ТА ШЛЯХИ ЇХ ЗНИЖЕННЯ

Управління фінансовими ризиками в сучасному бізнесі є однією з ключових складових успішної діяльності підприємств у всіх галузях економіки. Зростання конкуренції, нестабільність фінансових ринків, зміни в макроекономічному середовищі та швидкі технологічні перетворення створюють серйозні виклики для підприємств у Україні, які активно працюють над зменшенням фінансових ризиків.

Актуальність обраної теми для українських підприємств полягає в тому, що фінансові ризики стають все більш складними і непередбачуваними. Уміння ефективно управляти цими ризиками стає детермінантом успіху у бізнесі, забезпечуючи стійкість і конкурентоспроможність компаній у глобальному економічному середовищі. Відповідно, розгляд особливостей управління фінансовими ризиками підприємства та шляхів їх зниження стає надзвичайно важливим для впровадження ефективних стратегій управління та забезпечення стійкого розвитку бізнесу в Україні.

Розглянемо наукові підходи щодо трактування поняття «фінансовий ризик».

Так, В. М. Шелудько зазначає, що «фінансовий ризик - ризик не отримати задовільний фінансовий результат від здійснення господарської діяльності підприємства» [1].

Т. А. Говорушко вважає, що «фінансовий ризик - це ймовірність виникнення несприятливих фінансових наслідків у формі втрати доходу чи капіталу в ситуації невизначеності умов здійснення його фінансової діяльності» [2].

Для ідентифікації чинників, що можуть призвести до збитків або невикористання потенційних можливостей підприємства, варто чітко розуміти, які саме ризики належать до фінансових. Така різновидність відображена в табл. 1 [3].

Таблиця 1 – Основні види фінансових ризиків та методи їх зниження

Вид ризику	Сутність	Метод зниження
Кредитний ризик	ймовірність невиконання контрагентами своїх зобов'язань за кредитними договорами	диверсифікація кредитної політики, страхування кредитних ризиків, ретельне вивчення кредитоспроможності контрагентів
Валютний ризик	ймовірність збитків внаслідок зміни курсів валют	хеджування валютного ризику, диверсифікація валютної структури акти-

		вів і пасивів
Операційний ризик	ймовірність збитків внаслідок збоїв у роботі інформаційних систем, людських помилок, стихійних лих	впровадження системи внутрішнього контролю, страхування операційних ризиків, резервування коштів на покриття можливих втрат
Процентний ризик	ймовірність збитків внаслідок зміни процентних ставок	хеджування процентного ризику, використання фінансових інструментів з фіксованим процентним доходом
Інфляційний ризик	ймовірність збитків внаслідок знецінення грошових коштів	інвестування в активи, які захищають від інфляції, використання інфляційних інструментів
Інвестиційний ризик	ймовірність збитків внаслідок несприятливого розвитку подій на фондовому ринку	диверсифікація інвестиційного портфеля, ретельний аналіз ринку та емітентів
Ризик ліквідності	ймовірність збитків внаслідок неможливості швидко продати активи за справедливою ціною	диверсифікація активів, підтримка достатнього рівня ліквідних коштів

Як видно з таблиці, існує дуже багато видів таких ризиків, і тільки конкретна ідентифікація може сприяти уникненню або зменшенню їх впливу на господарську діяльність підприємств.

Управління фінансовими ризиками підприємства займає важливе місце в системі фінансового менеджменту та в системі управління підприємством. Система управління фінансовими ризиками підприємства зорієнтована на забезпечення оцінки видів фінансових ризиків і нейтралізацію їх можливих негативних наслідків у процесі реалізації управлінських рішень.

Процес управління фінансовими ризиками підприємства включає кілька основних етапів:

1. Ідентифікація ризиків: полягає у виявленні та аналізі всіх потенційних фінансових ризиків, з якими може зіштовхнутися підприємство. Це може включати ризики валютних курсів, процентних ставок, ризики зміни цін на сировину, кредитні ризики та інші.

2. Оцінка ризиків: визначає ймовірність та вплив кожного фінансового ризику на фінансовий стан підприємства. Також визначає можливі фінансові втрати від ризикової події. Це допомагає встановити пріоритети в управлінні ризиками та розробці стратегій їх зниження.

3. Розробка стратегій управління ризиками: полягає у визначенні конкретних стратегій та методів, які будуть використовуватися для управління фінансовими ризиками. Це може включати використання фінансових інструментів, укладення угод зі страхування ризиків, диверсифікацію портфеля та інші заходи.

4. Моніторинг та перегляд: включає постійний моніторинг фінансових ризиків та ефективності застосованих стратегій. У разі потреби можуть вноситися зміни в стратегії управління ризиками для підтримки фінансової стійкості підприємства.

Зовнішнє економічне середовище постійно кидає виклики, змушуючи підприємства приймати нетрадиційні рішення. Своєчасне виявлення та ретельна оцінка можливих ризиків стають ключовими факторами у прийнятті ефективних управлінських рішень. Завдяки цьому, вдається уникнути фінансових втрат та негативних наслідків для підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Шелудько В. М. Фінансовий ринок : підруч. 2-ге вид. Київ : Знання, 2008. 535 с.

2. Говорушко Т.А. Страхові послуги : підруч. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 376 с.

3. Лактіонова О. А. Управління фінансовими ризиками : навч. посіб. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 256 с.

УДК 336.7

Шестоपालова О.В.¹, Соболева А.Г.²

¹старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

²студ. гр. ФЕУ-612 НУ «Запорізька політехніка»

ПРОБЛЕМИ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ АНАЛІЗУ КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Українське кредитування відіграє важливу роль у фінансовій системі країни, сприяючи розвитку бізнесу, особистих фінансів та загальної економіки. Проте існують декілька серйозних проблем, які ускладнюють аналіз ситуації у цьому секторі..

Обсяг кредитного портфеля банків відносно активів збільшується, але реальна його величина скорочується, що пов'язано зі зниженням якості кредитного портфеля. Це в свою чергу призводить до зниження дохідності кредитних операцій банків та зростання рівня кредитного ризику, бо значна частка активів акумулюється у вигляді резервів на покриття збитків. [1].

Друга проблема - існуючі недоліки у сучасних системах оцінки кредитоспроможності позичальників. [2] Ця проблема становить серйозний виклик для фінансових установ, оскільки вона може призвести до неправильних рішень щодо надання кредитів.

Серйозною також є проблема недостатньої кваліфікації кадрів. Рівень кваліфікації фахівців, які займаються аналізом кредитів, не завжди відповідає сучасним вимогам. Брак кваліфікованих спеціалістів може призвести до не-

достатньої ефективності управління кредитним портфелем та збільшення кредитних ризиків.

Якщо не вирішувати ці проблеми, то можуть виникнути такі наслідки: високий рівень непрацюючих кредитів, зниження довіри до банківської системи, обмеження доступу до кредитів для позичальників, негативний вплив на розвиток. Банківське кредитування для розвитку потребує досягнення умов макроекономічної стабільності. Для покращення ситуації в кредитуванні потрібно стабілізація економічних, політичних, соціальних умов та підтримка держави всього банківського сектору економіки. [3]

Необхідність удосконалення аналізу кредитування в Україні стає очевидною в умовах постійних змін у світовій економіці та внутрішніх фінансових викликів.

Насамперед слід зазначити необхідність удосконалення методів аналізу кредитування з метою скорочення ризиків для фінансових установ. Розвиток сучасних аналітичних інструментів, таких як складні моделі кредитного скорингу та ризик-менеджменту, може допомогти більш ефективно прогнозувати платоспроможність клієнтів та керувати ризиками. Застосування передових технологій, таких як штучний інтелект та машинне навчання, може суттєво полегшити цей процес та підвищити його точність.

По-друге, важливо звернути увагу на роль регулюючих органів у контролі над кредитуванням. Ефективна регулятивна політика має бути спрямована на забезпечення стабільності фінансового сектора, запобігання системним ризикам та захист прав споживачів фінансових послуг. Слід розробити прозорі та справедливі стандарти кредитування, які сприятимуть збалансованому розвитку ринку та захисту інтересів усіх заінтересованих сторін

По-третє, розвиток фінансової грамотності серед населення має вирішальне значення задля забезпечення стійкості кредитної системи. Ініціативи щодо підвищення фінансової освіти допоможуть клієнтам краще розуміти умови кредитування, ризики та відповідальність за свої фінансові рішення. Це сприяє покращенню кредитної культури в країні та зниженню кількості неплатоспроможних позичальників.

Важливо зазначити, що удосконалення аналізу кредитування – це не лише технічне питання. Це також потребує змін у законодавстві та регуляторній політиці. Удосконалення аналізу кредитування може допомогти Україні інтегруватися в європейський та світовий фінансовий простір.

Узагальнюючи, можна сказати, що система кредитування в Україні не є ідеальною, бо існують проблеми, що гальмують її розвиток. Для ефективного механізму кредитування держава має прийняти рішення щодо вдосконалення банківського кредитування. Удосконалення аналізу кредитування в Україні є важливим завданням, яке потребує комплексних заходів. Впровадження ви-

щезазначених шляхів допоможе покращити якість кредитного портфеля банків, знизити рівень ризиків та стимулювати розвиток кредитування в країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1.Житар М.О. Аналіз сучасного стану кредитної діяльності банків України. Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України, № 1, 201. С. 11

2.Ковзун Л.І. Основні проблеми банківського кредитування в Україні та шляхи їх вирішення / Л. І. Ковзун // управління розвитком. - 2013. - №19. - С.. 140-142.

3.Воловик І.В. , Дзивицька О.А. Сучасний стан та розвиток кредитного
Воловик І.В. , Дзивицька О.А. Сучасний стан та розвиток кредитного ринку України як складової ринку капіталів

СЕКЦІЯ «ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ»

УДК 657

Болдуєва О.В.¹, Болдуєв М.В.²

¹ д-р екон. наук, доц. Запорізький національний університет

² д-р держ. упр., проф. НУ «Запорізька політехніка»

ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ПОДАТКУ НА ВИВЕДЕНИЙ КАПІТАЛ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Загалом оподаткування капіталу, виведеного з підприємств у ЄС, регулюється Директивою про материнські та дочірні компанії (PSD). PSD – це набір правил, які передбачають оподаткування дивідендів та інших виплат капіталу, що здійснюються між компаніями в різних державах-членах ЄС. PSD забезпечує оподаткування дивідендів та інших виплат капіталу в країні, де розташована материнська компанія, а не в країні, де розташована дочірня компанія. Це гарантує, що компанії в ЄС не підлягають подвійному оподаткуванню своїх капітальних платежів. Ставки податку на капітал, виведений підприємствами в країнах Європейського Союзу, відрізняються від країни до країни. Загалом ставка податку на капітал, виведений з компанії в Європейському Союзі, визначається країною, в якій зареєстрована компанія.

У більшості країн ставка податку на капітал, виведений з компанії, є такою ж, як ставка корпоративного податку. Наприклад, у Великобританії ставка корпоративного податку становить 19%, тому ставка податку на капітал, виведений з компанії, також становить 19%. У Франції ставка корпоративного податку становить 33,3%, тому ставка податку на капітал, виведений з компанії, також становить 33,3%. У деяких країнах ставка податку на капітал, виведений з компанії, нижча за ставку корпоративного податку. Наприклад, у Німеччині ставка корпоративного податку становить 15%, але ставка податку на капітал, виведений з компанії, становить лише 5%. Ця нижча ставка призначена для заохочення інвестицій у німецькі компанії. Водночас в інших країнах ставка податку на капітал, виведений з компанії, вища за ставку корпоративного податку. Наприклад, в Італії ставка корпоративного податку становить 24%, але ставка податку на капітал, виведений з компанії, становить 27%. Ця вища ставка має на меті перешкодити компаніям виводити капітал з країни.

Як засвідчив аналіз застосування, загалом податок на виведений капітал може бути корисним інструментом для урядів, щоб заохотити людей реінвестувати свій капітал у бізнес або інвестиції. Водночас не виважена державна політика в цій сфері може призвести до більш складної системи оподаткування та перешкодити людям інвестувати свій капітал у бізнес чи інвестиції. Тому важливо, щоб уряди ретельно зважили плюси та мінуси податку на виведений капітал перед його впровадженням.

До основних переваг податку слід віднести:

1. Заохочує інвестиції. Однією з головних переваг податку на виведений капітал є те, що він заохочує людей реінвестувати свій капітал, щоб розвивати свій бізнес або інвестиції. Цей тип оподаткування допомагає гарантувати, що люди не просто вилучають свій капітал зі своїх інвестицій або бізнесу, а натомість реінвестують його, щоб збільшити свої прибутки.

2. Збільшує дохід: ще одна перевага податку на виведений капітал полягає в тому, що він може допомогти збільшити суму доходу, який отримує уряд. Оподатковуючи капітал, який вилучається з бізнесу чи інвестицій, уряд може збільшити свої доходи та використовувати їх для фінансування державних послуг та інших ініціатив.

3. Перешкоджає спекуляціям: податок на виведений капітал також може допомогти перешкоджати спекуляціям. Оподаткування капіталу, який вилучається з бізнесу або інвестицій, може допомогти відбити бажання людей інвестувати в спекулятивні інвестиції. Це може допомогти переконатися, що люди інвестують свій капітал у більш стабільні інвестиції, які можуть забезпечити довгостроковий прибуток.

Водночас, за умов нерозумного застосування, даний податок може мати такі негативні наслідки:

1. Перешкоджає інвестиціям. Одним із головних недоліків податку на виведений капітал є те, що він може перешкоджати людям інвестувати свій капітал у бізнес чи інвестиції. Оподаткування капіталу, який вилучається з бізнесу чи інвестицій, може ускладнити людям отримання прибутку від своїх інвестицій. Це може призвести до того, що люди не інвестуватимуть свій капітал у бізнес чи інвестиції, а замість цього зберігають його готівкою чи іншими інвестиціями з низьким рівнем ризику.

2. Зменшує прибуток. Іншим недоліком податку на виведений капітал є те, що він може зменшити прибуток, який люди можуть отримати від своїх інвестицій. Оподатковуючи капітал, який вилучається з бізнесу чи інвестицій, можна зменшити суму грошей, яку люди можуть заробити на своїх інвестиціях. Це може призвести до того, що люди не інвестуватимуть свій капітал у бізнес чи інвестиції, а замість цього зберігають його готівкою чи іншими інвестиціями з низьким рівнем ризику.

3. Складна система оподаткування: податок на виведений капітал також може призвести до більш складної податкової системи. Оподаткування капіталу, який вилучається з бізнесу чи інвестицій, може ускладнити людям розуміння податкової системи та того, як правильно подавати податки. Це може призвести до того, що люди будуть робити помилки під час подання податкової декларації, що може призвести до того, що їм доведеться платити більше податків, ніж вони повинні.

УДК 657.3

Зоря О.П.

канд. соц. наук, доц. НУ«Запорізька політехніка»

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ

Фінансова установа - юридична особа, метою створення якої є здійснення діяльності з надання фінансових послуг, яка відповідно до закону надає одну чи декілька фінансових послуг на підставі відповідної ліцензії, виданої Регулятором.

Не є фінансовими установами надавачі супровідних послуг, які одночасно не надають також фінансові послуги, а також інші особи, які отримали ліцензію на здійснення діяльності з надання фінансових послуг без набуття статусу фінансової установи.

Закон «Про фінансові послуги та фінансові компанії»:

1) встановлює загальні засади функціонування ринку фінансових послуг, діяльності надавачів фінансових та/або супровідних послуг, державного регулювання та нагляду за такою діяльністю, а також захисту прав клієнтів;

2) визначає правовий статус фінансових компаній та ломбардів, організаційно-правові засади їх створення, діяльності, реорганізації та припинення діяльності з надання фінансових послуг, а також повноваження Регулятора щодо державного регулювання та нагляду за такими установами.

Діяльність банків регулюється Законом «Про фінансові послуги та фінансові компанії» з урахуванням Закону України «Про банки і банківську діяльність».

Професійна діяльність на ринках капіталу регулюється Законом «Про фінансові послуги та фінансові компанії» з урахуванням Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» та інших спеціальних законів у сфері ринків капіталу.

Видами фінансових послуг є:

- 1) страхування;
- 2) надання коштів та банківських металів у кредит;
- 3) залучення коштів та банківських металів, що підлягають поверненню;
- 4) фінансовий лізинг;
- 5) факторинг;
- 6) надання гарантій;
- 7) торгівля валютними цінностями;
- 8) фінансові платіжні послуги;
- 9) фінансові послуги, що надаються в межах професійної діяльності на ринках капіталу.

До фінансової послуги із залучення коштів та банківських металів, що підлягають поверненню, від необмеженого кола осіб, не відноситься залучення коштів шляхом емісії/видачі/укладення фінансових інструментів (крім

ощадних сертифікатів банку) у порядку, встановленому Законом України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки».

Види фінансових послуг та їх ознаки встановлюються виключно Законом «Про фінансові послуги та фінансові компанії», спеціальними законами та не можуть встановлюватися, змінюватися, доповнюватися іншими законами. Надання фінансових послуг, не включених до зазначеного переліку, забороняється.

Надавати фінансові послуги мають право фінансові установи та інші особи, які отримали відповідну ліцензію.

Ліцензія включає право здійснювати діяльність з надання однієї чи декількох фінансових послуг, зазначених у такій ліцензії, можливість надання яких передбачено законом для надавача фінансових послуг певного виду. Спеціальним законом може бути визначена необхідність отримання окремої ліцензії, яка включає право здійснювати діяльність з надання певної фінансової послуги. Надавачі фінансових послуг на підставі відповідної ліцензії, виданої Регулятором (крім випадків, встановлених спеціальними законами) здійснюють діяльність з надання фінансових платіжних послуг відповідно до Закону України «Про платіжні послуги».

Діяльність з надання фінансових платіжних послуг без необхідності отримання ліцензії можуть здійснювати юридичні особи, за умови авторизації їхньої діяльності (акредитації) у порядку, визначеному законом України, що регулює діяльність з надання платіжних послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про фінансові послуги та фінансові компанії [Електроний ресурс]: Закон України: [прийнятий Постановою Верховної Ради України № 1953-IX від 14 грудня 2021 р.: станом на 01 січня 2024 р.]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1953>

2. Про банки і банківську діяльність [Електроний ресурс]: Закон України: [прийнятий Постановою Верховної Ради України № 2121-III від 07 грудня 2000 р.: станом на 08 березня 2024 р.]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2121>

3. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки [Електроний ресурс]: Закон України: [прийнятий Постановою Верховної Ради України № 3480-IV від 23 червня 2006 р.: станом на 08 березня 2024 р.]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3480>

УДК 657

Болдуєв М.В.

д-р держ. упр., проф. НУ «Запорізька політехніка»

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Інформаційна система податкового адміністрування (TAIS) є критично важливим компонентом податкової системи будь-якої країни. Вони надають необхідні інструменти та ресурси для забезпечення ефективного та точного збору податків.

Інформаційні системи податкового адміністрування використовуються для збору та реєстрації інформації про платників податків та їх податки. Це включає інформацію про доходи, відрахування, кредити та іншу інформацію, пов'язану з податками. Ця інформація використовується для розрахунку суми податкової заборгованості та забезпечення своєчасної сплати податків. Інформаційні системи податкового адміністрування також забезпечують можливість моніторингу та перевірки платників податків, щоб гарантувати, що податки сплачуються точно та вчасно.

Також TAIS застосовуються для надання інформації платникам податків про їхні податки. Це включає інформацію про кінцеві терміни подання, варіанти оплати та будь-яку іншу відповідну інформацію. Інформаційні системи податкового адміністрування також надають можливість відстежувати платежі та відшкодування, а також надають платникам податків можливість доступу до своїх податкових записів.

Важливою функцією TAIS є забезпечення необхідних ресурсів для забезпечення ефективного та точного збору податків. Це включає в себе можливість відстежувати платежі та керувати ними, а також надавати своєчасну та точну інформацію платникам податків. Інформаційні системи податкового адміністрування також надають можливість перевіряти платників податків, щоб переконатися, що податки сплачуються точно та вчасно.

Аналіз міжнародного досвіду застосування TAIS дає підстави сформулювати вимоги до системи для того, щоб забезпечити ефективність та результативність її функціонування. По-перше, TAIS має бути безпечним. Це означає, що система повинна мати можливість захистити конфіденційну податкову інформацію від несанкціонованого доступу. Це включає використання заходів шифрування, автентифікації та контролю доступу, щоб забезпечити доступ до даних лише авторизованому персоналу. Крім того, система повинна мати можливість виявляти будь-які спроби порушення її безпеки та реагувати на них.

По-друге, TAIS має бути надійним. Це означає, що система повинна мати можливість зберігати й обробляти дані точно й швидко. Система також

повинна мати можливість обробляти великі обсяги даних без збоїв або уповільнення.

По-третє, ТАІS має бути зручним для користувача. Система має бути простою у використанні та зрозумілою як для податкових органів, так і для платників податків. Система повинна бути інтуїтивно зрозумілою і надавати чіткі інструкції для виконання завдань.

По-четверте, ТАІS повинен мати можливість обробляти різні типи даних. Це включає як структуровані, так і неструктуровані дані, а також дані з різних джерел. Система повинна мати можливість інтегрувати дані з багатьох джерел і забезпечувати уніфікований перегляд даних.

Нарешті, ТАІS має бути в змозі надавати точні та своєчасні звіти. Це означає, що система повинна мати можливість створювати звіти швидко й точно. Звіти також повинні мати можливість своєчасно надавати необхідну інформацію податковим органам.

Щоб система була ефективною та дієвою, ці вимоги мають бути виконані. Крім того, систему потрібно регулярно тестувати та оновлювати, щоб переконатися, що вона продовжує відповідати цим вимогам.

УДК 657.1.011.56

Панченко О.М.

канд. екон. наук, доц. НУ«Запорізька політехніка»

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У РОБОТІ БУХГАЛТЕРА

Штучний інтелект (ШІ) грає дедалі важливішу роль у бухгалтерському обліку, забезпечуючи автоматизацію багатьох процесів, поліпшення точності та ефективності роботи. Слушною є думка вчених щодо важливості вивчення впливу ШІ на сучасний економічний розвиток. Так В. О. Осмятченко та В. С. Олійник [1] вважають, що впровадження ШІ у системи бухгалтерського обліку зумовлено переходом світу на шостий і сьомий технологічні уклади.

За результатами опитування [2] фінансові директори розглядають бухгалтерський облік як ключову сферу застосування рішень на базі штучного інтелекту. Зокрема, 30% фінансових директорів вважають бухгалтерський облік основною сферою впровадження технологій штучного інтелекту. Така думка є найбільш поширеною серед респондентів сектору фінансових послуг – 37% опитаних назвали цю сферу основним напрямом впровадження технологій. Підприємства державного й споживчого секторів основними сферами впровадження технологій штучного інтелекту назвали казначейську функцію (50%) і фінансове планування та аналіз (39%).

Можливі кілька напрямів застосування ШІ у бухгалтерському обліку.

Найбільш очевидний - це автоматизація рутинних операцій. ШІ бути зручно використовувати для автоматизації повсякденних, стандартних опе-

рації бухгалтерського обліку, таких як реєстрація транзакцій, визначення активів, пасивів, витрат та доходів, зіставлення даних та складання звітів для внутрішніх та зовнішніх користувачів. Але для реалізації цих можливостей потрібно здійснити навчання системи штучного інтелекту бухгалтерському обліку. Для цього знадобиться спеціальна база даних, яка має містити різні типи фінансових транзакцій, рахунків, балансів та іншу інформацію, яка необхідна для навчання алгоритмів ШІ розпізнавання та аналізу фінансових даних. Крім того, для ефективного навчання ШІ може знадобитися розмітка даних, тобто. попереднє позначення правильних відповідей моделі машинного навчання з урахуванням наданих даних.

Після цього навчання ШІ потрібно здійснити його інтеграцію зі спеціальним програмним забезпеченням для ведення бухгалтерського обліку. Тоді ШІ буде здатний на внесення даних до бухгалтерського обліку підприємства до програми, отже, фактично виконуючи роль оператора.

При цьому ШІ зможе одночасно ефективно виконувати базову перевірку введених даних на наявність помилок чи викривлень перед їх передачею до програми обліку. Системи ШІ можуть аналізувати транзакції та виявляти аномалії, які можуть вказувати на шахрайство чи помилки в обліку. Також ШІ може забезпечити безпеку передачі даних, щоб запобігти несанкціонованому доступу або витоку конфіденційної інформації.

Схарактеризована функціональність ШІ дозволить значно спростити процес внесення даних до бухгалтерської інформаційної системи обліку і поліпшити загальну ефективність роботи з даними.

Ще одна перевага – здатність ШІ генерувати різноманітні звіти для цілей управління. Заради експерименту я задала ШІ завдання по певних даних зробити розрахунок кількох фінансових показників, порівняти їх з нормативними значеннями та пояснити результати. ШІ успішно виконав це завдання.

Це означає, що ШІ можна використовувати для прогнозування та аналізу господарської діяльності. Вбудовані в базу даних алгоритми машинного навчання можуть аналізувати фінансові дані та передбачати майбутні тренди, допомагаючи менеджменту підприємствам приймати більш обґрунтовані рішення. ШІ може допомогти в розробці більш точних бюджетів та планів, а також автоматичному моніторингу їх виконання. Спеціально налаштовані системи ШІ І можуть надавати індивідуалізовані рекомендації з управління фінансами та бухгалтерського обліку, ґрунтуючись на аналізі даних.

ШІ може виконати багато функцій, які раніше виконували бухгалтери. Разом з тим слід окреслити, що людська присутність та експертиза залишаються необхідними в багатьох аспектах бухгалтерської роботи. Насамперед, це творчі рішення та аналіз. У деяких ситуаціях потрібен творчий підхід бухгалтера та його професійна експертна думка для аналізу даних про господарську діяльність при прийнятті управлінських рішень. Також ШІ не замінить

людину при взаємодії з клієнтами та колегами. Бухгалтер може бути не лише експертом з фінансів, а й комунікативним партнером для клієнтів та колег, обговорюючи фінансові стратегії та рекомендації. Ще один аспект – бухгалтера володіють професійним досвідом та знаннями щодо правил і стандартів бухгалтерського обліку, які можуть бути складними для сприйняття ШІ.

Таким чином, хоча ШІ може автоматизувати багато завдань у сфері бухгалтерського обліку, людська присутність та експертиза залишаться важливими для багатьох аспектів роботи в цій галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Осмятченко В. О. Стан та перспективи розвитку бухгалтерського обліку в контексті зміни технологічних укладів / В. О. Осмятченко, В. С. Олійник // Економічний вісник. Серія : Фінанси, облік, оподаткування. - 2018. - Вип. 2. - С. 131-138.

2. Застосування технологій штучного інтелекту. Опитування CFO Survey 2019 у країнах Центральної Європи [Електроний ресурс] - Режим доступу: <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/about-deloitte/articles/ce-cfo-survey-automation.html>

УДК 657

Помулева В. М.¹, Бряня К. С.²

¹ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-611 НУ «Запорізька політехніка»

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ СПРАВЛЯННЯ ПДФО

Податкова система держави відіграє важливу роль у забезпеченні надходжень до бюджетів усіх рівнів і є основою фінансово-кредитних механізмів, за допомогою яких держава регулює економіку. Тому актуальним завданням держави є необхідність адаптації податкової системи до нових умов, яка б відповідала потребам соціально-економічного розвитку країни та регіонів. Важливість дослідження податку на доходи фізичних осіб зумовлена тим, що податок на доходи фізичних осіб є найнефективнішим джерелом наповнення бюджету України. Водночас податок на доходи фізичних осіб має велике соціальне значення, оскільки безпосередньо впливає на рівень доходів населення.

Оскільки економічна сутність ПДФО полягає у перерахуванні до бюджету частини доходів громадян (фізичних осіб) задля забезпечення державних видатків на підтримання соціально-економічної стабільності на макроекономічному рівні, то цей податок виконує фіскальну та розподільчо-регулюючу функції.

Фіскальна роль ПДФО в доходах бюджету України значна, незважаючи на динаміку зниження в умовах війни. Надходження ПДФО, як і загалом податкових надходжень у період війни має тенденцію постійного зниження. Так, у доходах Зведеного бюджету у 2021 р. податкові надходження склали 87,46%, ПДФО сягнув 21,04%, у 2022 р. - 61,16% і 19,15% відповідно, у 2023 р. - 52,77% і 15,99% відповідно.

Одна з особливостей української податкової системи полягає в тому, що надходження від ПДФО розподіляються між державним та місцевими бюджетами. 60% надходило до бюджетів громад, 15% – до обласних бюджетів, решта – до держбюджету. З початком війни пропорція відрахування до бюджетів громад навіть збільшилась (за рахунок держбюджету) і загальна частка склала 64%. Відтак ПДФО (здебільшого за рахунок «військового») став важливим джерелом наповнення місцевих бюджетів. 272 млрд грн із податкових надходжень у 2022 році - це загальний ПДФО, з якого 84 млрд грн - «військовий» ПДФО. Частка ПДФО у структурі доходів місцевих бюджетів за 2022 рік складала 49,0% (у 2021 – 36,5%). Такий приріст відбувся унаслідок зростання грошового забезпечення військовослужбовців.

У 2023 р. частка ПДФО у структурі доходів місцевих бюджетів, порівняно із 2022 роком скоротилась через вилучення з місцевих бюджетів (та передачу до держбюджету) «військового» ПДФО згідно з Законом України від 08.11.2023 3428-ІХ «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо забезпечення підтримки обороноздатності держави та розвитку оборонно-промислового комплексу України». В результаті чого падіння відбулося в листопаді-грудні 2023 року.

У 2023 році податок на доходи фізичних осіб займає найбільшу питому вагу: у структурі доходів - 44,3%, у податкових надходженнях - 66,6%. Отже, ПДФО залишається вагомим надходженням для місцевих бюджетів.

На обсяг надходжень податку на доходи фізичних осіб до бюджету України впливає низка факторів, серед яких:

- 1) демографічні фактори: чисельність населення, міграція працездатного населення, рівень зайнятості;
- 2) економічні фактори: розмір мінімальної заробітної плати; рівень інфляції; рівень тіньової економіки;
- 3) правові фактори: державна політика у сфері збору податків; податкове законодавство;
- 4) соціально-культурні фактори: рівень податкової культури населення, фінансова грамотність.

Основною причиною, що перешкоджає реалізації фіскальної функції ПДФО в Україні, є скорочення чисельності працездатного населення, що призводить до зменшення відповідних податкових надходжень та платежів до бюджетів різних рівнів.

Проблемами справляння ПДФО є невизначеність щодо сплати податків через воєнні дії та зміни у законодавстві, масове припинення підприємницької діяльності, фінансова нестабільність. Невирішеними проблемами з поміж інших залишаються:

- нестача фінансових ресурсів у місцевих бюджетах, а відтак неспроможність місцевої влади самостійно вирішувати соціально-економічні проблеми;

- нерівномірний розподіл податкових надходжень між регіонами, оскільки рівень доходів залежить від рівня розвитку бізнесу в регіоні. Так, ПДФО в Україні сплачується не за місцем проживання конкретного працівника (а часто і не за місцем роботи), а за місцем реєстрації роботодавця.

Можливими шляхами підвищення ефективності ПДФО може бути поступове та послідовне реформування існуючого механізму функціонування ПДФО, запровадження ставок оподаткування, що залежали б саме від розміру доходу (тобто чим більший дохід, тим більший податок). Перехід до прогресивного оподаткування доходів значно підвищить роль ПДФО у доходах бюджету, зокрема місцевого, адже такі ресурси можуть забезпечувати соціально-економічний розвиток територій, залучення інвестицій, фінансування різних програм місцевого розвитку.

УДК 657

Лищенко О.Г.¹, Ткаченко М.В.²

¹ канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-613м НУ «Запорізька політехніка»

МОДЕЛЬ ЦІНОУТВОРЕННЯ В СТРАТЕГІЧНОМУ ОБЛІКУ

Ціноутворення є невід'ємною частиною діяльності будь-якого підприємства. Саме визначення стратегії формування ціни на продукцію або послуги є одним із найважливіших рішень в управлінні підприємства.

Стратегічний облік дозволяє провести аналіз та дізнатися які фактори впливають на ціноутворення кожного товару або послуг які реалізується підприємством.

Зазвичай в стратегічному управлінському обліку виділяють дві моделі ціноутворення: економічна та на основі витрат.

Під економічною моделлю мають на увазі те що підприємство встановлює таку ціну, яка принесе йому найбільший прибуток. Між ціною і попитом існує взаємозв'язок, який має назву еластичність попиту.

Попит вважається еластичним у тих випадках, коли невеликі зміни в цінах призводять до помітного зростання кількісного обсягу продажу. Загальний прибуток збільшується, якщо ціни знижуються. [1]

Ціна при якій досягається найбільший маржинальний прибуток, вважається оптимальною. Для досягнення максимального прибутку треба визначити оптимальний обсяг продаж. У точці оптимального обсягу продажів маржинальний дохід від продажу одиниці продукції дорівнює маржинальним витратам на її виробництво.

Економічна модель має і певні недоліки. До них можна віднести і те що не завжди можна встановити зв'язок між ціною і обсягом реалізації. Так як є ще фактори які впливають на продажі. До них можна віднести: якість продукції, рекламна компанія, після продажне обслуговування, вплив моди та інші непередбачувані фактори.

Ціноутворення на основі витрат мають два види, а саме: за принципом «витрати плюс» та за вартістю часу та матеріалів.

Сутність методу ціноутворення за принципом «витрати плюс». полягає в нарахованні певної націнки до витрат.

$$\text{Ціна} = \text{Витрати} + \text{націнка}$$

Формула за якою розраховується сума націнки:

$$\text{Націнка} = \text{Відсоток націнки} \cdot \text{Базові витрати}$$

Відсоток націнки встановлюється згідно визначеною підприємством норми прибутку.

$$\text{Відсоток націнки} = \frac{\text{Бажаний прибуток} \cdot \text{витрати не включені до складу базових}}{\text{Базові витрати}}$$

При плануванні ціни передбачається завантаження виробничих потужностей на рівні 75–80 % з метою створення резерву на зміну кон'юнктури. [2]

Ціноутворення на основі витрат не враховує ціни на ринку. Тому ціна не завжди може бути адекватною, що в свою чергу приводить до зменшення обсягів продажу та прибутку. Цей метод дуже добре використовувати як орієнтир ціни при виході на ринок.

Другим методом є метод ціноутворення за вартістю часу та матеріалів. Цей метод полягає в тому що ціна визначається як сума вартості витрачених матеріалів та вартості часу.

$$\text{Ціна} = \frac{\text{Вартість матеріалів} + \text{час виконання замовлення}}{\text{Вартість 1 годин}}$$

Для того щоб визначити вартість матеріалів застосовують наступну формулу:

*Вартість матеріалів = Вартість придбання матеріалів +
+ Частка витрати на їх заготівлю та транспортування*

Вартість часу складається із трьох компонентів:

- пряма заробітна плата майстра, який виконує замовлення;
- витрат на загальні, адміністративні та збутові потреби, розподілені на годину роботи майстра;
- суми бажаного прибутку з розрахунку на одну годину роботи майстра;

Розглянувши усі види моделей кожне підприємство вибере ту яка більш за всього підходить згідно з специфіки виробництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Попит: визначення та значення цінової еластичності. Реферат. [Електроний ресурс] – Режим доступу: https://osvita.ua/vnz/reports/econom_theory/21841/#google_vignette (дата звернення: 03.04.2024).

2. Маркетингова цінова політика. [Електроний ресурс] – Режим доступу: <https://kvpubd.kiev.ua/wp-content/uploads/2023/01/marketing-urok-12-13-grupa-15-vid-06.03.2023.doc> (дата звернення: 03.04.2024).

УДК 657.42

Очеретько Л. М.¹, Бряня К. С.²

¹ канд. екон.наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-611 НУ «Запорізька політехніка»

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ УДОСКОНАЛЕННЯ

Основні засоби складають виробничо-технічну базу та визначають виробничу потужність підприємства. Одним з основних завдань обліку основних засобів є надання повної, правдивої та неупередженої інформації про них.

Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про основні засоби, а також розкриття інформації про них у фінансовій звітності визначає Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» [1].

Основні засоби – матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, виконання робіт і надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корис-

ного використання (експлуатації) яких більше одного року (або циклу, якщо він довший за рік) [2].

Оскільки матеріальні основні засоби відображаються в балансі та фінансовій звітності в грошовому вираженні, це дає змогу визначити їх загальну вартість, структуру, знос, амортизаційні відрахування, старіння у складі окремих груп та низку техніко-економічних показників.

Бухгалтерський облік основних засобів повинен забезпечити:

своєчасне відображення на рахунках бухгалтерського обліку повної інформації про оцінку, переоцінку і надходження основних засобів, їх внутрішнє переміщення, вибуття;

відображення даних про нарахування амортизації основних засобів за звітний період та їх зносу з початку корисного використання; визначення витрат, пов'язаних з підтриманням основних засобів у робочому стані, їх ремонтом і поліпшенням;

визначення фінансових результатів від реалізації та іншого вибуття основних засобів; інформацію для складання звітності про основні засоби і капітальні інвестиції [3].

Вивчення теоретичних положень, опублікованих праць вітчизняних і зарубіжних вчених свідчать, що облік основних засобів має проблеми, що негативно впливають на процес ефективного використання. До кола таких проблем можна віднести:

різні підходи до термінології та визначення сутності основних засобів у фінансовому обліку й системі оподаткування;

проблема оцінки основних засобів;

проблеми підвищення інформативності первинних документів з обліку основних засобів;

проблема інформаційного забезпечення управління матеріально-технічною базою.

На нашу думку, у напрямі розширення управлінського потенціалу обліку основних засобів необхідно удосконалювати теоретичну та практичну базу обліку основних засобів з метою її адаптації до практичних потреб суб'єктів господарювання, що виникають у процесі прийняття управлінських рішень щодо руху основних засобів та ефективності їх використання. Основними шляхами вдосконалення організації обліку основних засобів є раціоналізація відповідних форм документації та облікових реєстрів, а також методів і способів збору, обробки та узагальнення облікової інформації, адаптованих до сучасних умов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [Електронний ресурс], [затверджено Наказом Міністерства фінансів

України від 30 листопада 1999 р. № 291.; станом на 2 квітня 2024 р.]: - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» [Електронний ресурс], [затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 р. № 92, зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства фінансів України від 26 травня 2022 р. № 148; станом на 2 квітня 2024 р.]: - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>

3. Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку основних засобів [Електронний ресурс]: Наказ, Рекомендації: [затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 30 вересня 2003 р. № 561, зі змінами, внесеними з Наказом Міністерства фінансів від 18 жовтня 2022 р. №337; станом на 2 квітня 2024 р.]: - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0561201-03#Text>

УДК 657

Лищенко О.Г.¹, Ушакова А.П.²

¹ канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-613м НУ «Запорізька політехніка»

ПОРЯДОК ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Важливою функцією економічного механізму будь-якого підприємства є управління витратами. На рівні підприємства управління витратами поєднує в собі елементи операційного (виробничого) та фінансового менеджменту з метою оптимізації витрат і забезпечення максимального прибутку.

Управління витратами – це процес цілеспрямованого формування витрат щодо їхніх видів, місць та носіїв за постійного контролю рівня витрат і стимулювання їхнього зниження [1].

Характерними ознаками системи управління витратами є: цілеспрямованість – оптимізація рівня витрат на виробництво, реалізацію продукції та забезпечення одержання доходу; складність – наявність значної кількості підсистем; керованість – можливість змін у функціональній системі в залежності від потреб виробництва; гнучкість – пристосування до змін впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовищ [2].

Основними завданнями формування ефективної системи управління витратами суб'єктів господарювання є:

- 1) розроблення стратегії управління витратами підприємства;
- 2) створення організаційної структури, яка б забезпечила прийняття і реалізацію управлінських рішень щодо менеджменту витрат;

3) формування ефективної системи інформаційного забезпечення процесу управління витратами, визначення зовнішніх і внутрішніх джерел інформації;

4) облік і аналіз витрат за їх обсягом, видами, динамікою, структурою, центрами витрат і відповідальності тощо;

5) прогнозування, планування, нормування і бюджетування витрат на основі формування стратегічних, поточних та оперативних прогнозів, планів та бюджетів, встановлення норм і нормативів витрат;

6) виявлення тенденцій змін рівня, обсягу та структури витрат на обсяг виробництва та одиницю продукції;

7) пошук резервів економії ресурсів і оптимізації витрат;

8) формування системи стимулювання персоналу до зниження витрат;

9) проведення ефективного контролю, регулювання, аудиту і моніторингу витрат за їх видами, місцями виникнення і центрами відповідальності. [3].

Можна зробити висновки, що формування комплексної системи управління витратами, що враховує визначені в цілі, завдання, принципи, методи, інструменти, функції та складові елементи системи управління витратами з врахуванням впливу на процес управління витратами факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, забезпечує виробництво конкурентоспроможної продукції на засадах оптимізації витрат і цін, наявність оперативної, адекватної, якісної інформації про собівартість окремих видів продукції, підвищення обґрунтованості прийняття управлінських рішень; дозволяє зменшити собівартість продукції, що виготовляється, оптимізувати рівень витрат і на даній основі підвищити рівень фінансових результатів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Грецак М. Г. Управління витратами : навч. посіб. : М. Г. Грецак, В. М. Гордієнко, О. С. Коцюба та ін. – за заг. ред. М. Г. Грецака. – К. : КНЕУ, 2008. – 264 с.

Пилипенко А. А. Формування обліково-аналітичного забезпечення управління витратами підприємств та їх об'єднань : монографія / А. А. Пилипенко, І. П. Дзьобко, О. В. Писарчук – за заг. ред. докт. екон. наук, доцента А. А. Пилипенка. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2011.

Крушельницька О. В. Удосконалення системи управління витратами на підприємствах / О. В. Крушельницька // Вісник ЖДТУ. – 2010.

УДК 657.3

Зоря О.П.¹, Бреян К.С.²

¹ канд. соц. наук, доц. НУ«Запорізька політехніка»

² студ. гр.ФЕУ-611 НУ«Запорізька політехніка»

УПРАВЛІННЯ В СИСТЕМІ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ У ЗВ'ЯЗКУ З ТИМЧАСОВОЮ ВТРАТОЮ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ ТА ВІД НЕЩАСНОГО ВИПАДКУ

Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» до Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування визначає правові, фінансові та організаційні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування, гарантії працюючим громадянам щодо їх соціального захисту у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, вагітністю та пологами, у разі нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, охорони їхнього життя та здоров'я.

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування - система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає страхові виплати та надання соціальних послуг застрахованим особам за рахунок коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, коштів державного бюджету та інших джерел, не заборонених законодавством.

Уповноваженим органом управління в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та від нещасного випадку є Пенсійний фонд України.

Правовий статус, порядок утворення та діяльності уповноваженого органу управління визначаються відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».

Уповноважений орган управління є держателем та адміністратором електронного реєстру листків непрацездатності як складової частини реєстру застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Основними завданнями уповноваженого органу управління та його територіальних органів є:

- 1). реалізація державної політики у сферах соціального страхування;
- 2). здійснення страхових виплат та надання соціальних послуг;
- 3). профілактика нещасних випадків;
- 4). проведення перевірки обґрунтованості видачі, продовження листків непрацездатності і документів, що є підставою для їх формування, на базі інформації з електронних систем та реєстрів;

5). здійснення контролю за використанням страхувальниками та застрахованими особами страхових коштів.

Кошти соціального страхування, що надходять від сплати єдиного внеску, повинні забезпечувати:

1). здійснення страхових виплат застрахованим особам та надання їм соціальних послуг;

2). створення резерву коштів соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та від нещасного випадку в розмірі суми, необхідної для здійснення всіх видів страхових виплат, передбачених цим Законом, протягом не менше п'яти календарних днів;

3). фінансування витрат на утримання та забезпечення діяльності уповноваженого органу управління, його територіальних органів, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери його управління, у тому числі на розвиток та функціонування інформаційно-аналітичних систем уповноваженого органу управління;

4). фінансування заходів з профілактики страхових випадків.

На відносини у сфері здійснення контролю за своєчасністю подання та достовірністю поданих страхувальником відомостей щодо отримання страхових коштів та дотримання порядку їх використання не поширюється дія Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності». Доступ до інформації здійснюється з дотриманням вимог законів України «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування [Електронний ресурс]: Закон України: [прийнятий Постановою Верховної Ради України № 1105-XIV від 23 вересня 1999 р.: станом на 01 січня 2024 р.]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1105-14>

2. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності [Електронний ресурс]: Закону України: [прийнятий Постановою Верховної Ради України № 877-V від 05 квітня 2007 р.: станом на 31 грудня 2023 р.]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/877-16>

3. Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах [Електронний ресурс]: Закон України: [прийнятий Постановою Верховної Ради України № 80/94-ВР від 05 липня 1994 р.: станом на 31 грудня 2023 р.]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/80/94>

УДК 657

Панченко О.М.¹, Герасьова О.О.²

¹ канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ- 612 НУ «Запорізька політехніка»

ЧИ МОЖЕ ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЗАМІНИТИ БУХГАЛТЕРА

Штучний інтелект, або скорочено ШІ — це галузь комп'ютерних наук, яка фокусується на розробці машин і систем, здатних виконувати завдання, що зазвичай вимагають людського інтелекту, такі як навчання, розв'язання проблем і прийняття рішень. В основі ШІ лежить ідея створення машин, які можуть мислити й міркувати, як люди, і можуть вчитися на власному досвіді, щоб з часом покращувати свою продуктивність [1]. Перспективи використання штучного інтелекту значні. Але виникає багато проблем етичного та соціального характеру, пов'язаних з можливими наслідками заміщення людей з низки професій. Бухгалтерський облік не залишився осторонь цих процесів. Зміни породжують нові зміни й у професійній діяльності бухгалтера.

З появою та впровадженням штучного інтелекту в економічну діяльність та бухгалтерський облік, компетентності бухгалтерів дещо змінилися. Ще у 2014 році в Римі світовий конгрес бухгалтерів констатував фактичне злиття функцій бухгалтера та фінансового менеджера. Незабаром бухгалтер — це аналітик, який може оцінити вплив на зростання конкурентоспроможності своєї компанії всього комплексу чинників, що формуються складною соціально-економічною дійсністю. У галузі бухгалтерського обліку технології штучного інтелекту мають значний потенціал в наступних напрямках:

- чимале скорочення трудомісткості рутинної роботи працівника, з даною задачею справляються такі найпоширеніші програмні забезпечення як: «Me.doc», «Інтелект-сервіс», «Парус», jSolutions, хмар-на бухгалтерська програма BookKeeper SaaS, гнучкі хмарні сервери TuchaBit+, TuchaFlex+ та інші. Найкраще себе зарекомендували програмні комплекси, що широко використовуються у діяльності великого бізнесу: «Scala», який призначений для автоматизації обліку в транснаціональних корпораціях, «SunSystem» - для ведення консолідованого обліку закордонних філіалів, «Platinum», що дозволяє виконати рознесення декількох тисяч операцій у хвилину і може одночасно підтримувати роботу до 200 користувачів;

- розширення кола діяльності бухгалтера внаслідок вивільнення часу. Виконання маси рутинної та механічної роботи віднімає у бухгалтера час від більш важливих завдань, таких як: інтерпретація даних, прийняття рішень у галузі формування публічної інформації про стан фірми, консультативна підтримка для прийняття управлінських рішень, та ін. Нинішній бухгалтер живе в умовах прогресу, намагаючись відповідати на запитання: як встигати опрацювати той потік інформації, який надходить із глобальної мережі Інтернет, як вибрати саме ту програму, яка відповідатиме викликам часу, як отримувати знання, актуальні саме сьогодні;

- здійснення аудиту в режимі реального часу – штучний інтелект здатний здійснювати перевірку всіх вхідних та внутрішніх документів, нових операцій негайно після їх внесення або надходження в корпоративну інформаційну систему, яку перевіряє штучний інтелект. Також штучному інтелекту можна довірити аудит різних аспектів діяльності, за умови, що інформацію, яка перевіряється, можна представити в електронному вигляді [2].

Проте програмне забезпечення, у тому числі штучний інтелект, зараз не здатні замінити бухгалтера у деяких функціях. Жодна програма не дасть відповіді бухгалтеру на найважливіші для розвитку бізнес - структур питання: як розробити вигідну фірмі облікову політику, принципи управлінського обліку, скласти нефінансову звітність, знайшовши золоту середину між необхідною стейкхолдерам інформацією і комерційною таємницею [3]. Зараз тільки людина здатна підготувати належним чином пакет річної фінансової звітності, що поєднує результати аналітично-технічної обробки фінансових і нефінансових потоків інформації. Особливо професійної експертизи потребує частина звітності щодо розкриття нефінансової інформації. У компетенції людини гарантувати економічну безпеку підприємства, передбачати негативний вплив та мінімізувати ризики бізнес-середовища.

Вважаємо, що поява штучного інтелекту є не конкурентом, а чудовим помічником у професії бухгалтера. Сучасний бухгалтер має цілеспрямовано працювати над постійним набуттям навичок постановки фахових завдань засобом штучного інтелекту, розвивати креативність, логіку мислення, вивчати та впроваджувати нові методи роботи. Бухгалтер майбутнього – це аналітик, який володіє знаннями з різних сфер діяльності, має і цифрові навички, і цифровий спосіб мислення. Зникнення професії бухгалтера неможливе, дана професія зазнає лише змін у кращий бік, а штучний інтелект – це чудовий інструмент в умілих руках фахівця, незамінний, проте керований помічник усього людства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Штучний інтелект [Електроний ресурс] - Режим доступу: <https://termin.in.ua/shtuchnyy-intelekt/>
2. Лемішовська О. Бухгалтерський облік в умовах впровадження інформаційних технологій і систем.// Лемішовська О., Лінинська В. / Економіка та суспільство. 2022 -№ 44. [Електроний ресурс] - Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44- 23> (дата звернення : 06.05.2023)
3. Король С.Я. Цифрові технології в обліку й аудиті. [Електроний ресурс] - Режим доступу: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2020/1_2020/31.pdf

СЕКЦІЯ «Менеджмент»

УДК 35:3.08:005.95

Гудзь П.В.¹

¹ д-р екон. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

ПУБЛІЧНА СЛУЖБА: АДАПТИВНІСТЬ ДО ВІЙСЬКОВИХ РЕАЛІЙ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Військова агресія рф вплинула негативним чином на стан розвитку публічного управління та адміністрування, перервала позитивний хід реформи державної служби, впровадження адаптивних механізмів гармонізації служби із європейським законодавством. Зокрема, це проявилось у релокації органів державної влади із ТОТ, вимушеною внутрішньою та зовнішньою еміграцією державних службовців, службовців і посадових осіб органів місцевого самоврядування, що спричинило кадровий вакуум на посади у сфері публічного управління. За власними спостереженнями, в окремих департаментах Запорізької ВОДА вакантними залишалося понад 75 % посад.

Разом з тим у жорстких форс-мажорних обставинах дієвим є комплекс заходів правового, організаційного, кадрового, інституціонального, інформаційного забезпечення діяльності державної служби. Були прийняті та введені в дію Закон України «Про правовий режим воєнного стану» [1]. Головним призначенням Закону стало організаційно-правове регулювання роботи публічних органів влади шляхом введення особливого правового режиму, що передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень з консолідації та централізації заходів з оборони і захисту країни. Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» існують такі види військових адміністрацій: обласні військові адміністрації; районні військові адміністрації; військові адміністрації населених пунктів (міські, селищні, сільські).

Указ Президента «Про утворення військових адміністрацій» [2] спрямований на укріплення адміністративної влади, оперативного прийняття рішень в умовах воєнного стану. Так, в обласних військових адміністраціях посади державних службовців можуть замінюватися військовослужбовцями військових формувань, утворених відповідно до законів України, особами рядового і начальницького складу правоохоронних органів, служби цивільного захисту, які відряджаються до них у встановленому законодавством порядку для виконання завдань в інтересах оборони держави та її безпеки із залишенням на військовій службі, службі в правоохоронних органах, органах та підрозділах цивільного захисту без виключення зі списків особового складу.

Науковці пропонують до військово-цивільних та військових адміністрацій застосовувати термін «органів публічної адміністрації військово-цивільного характеру» [3].

Аналіз діяльності Запорізької військової державної адміністрації у 2022 р. дозволив визначити три найбільш важливі ділянки роботи, окрім оборонної: фінансова стабілізація регіонального бюджету; активізація економічної діяльності підприємництва та бізнесу; гуманітарна політика. Через зупинку великих підприємств міста перестав функціонувати майже весь малий та середній бізнес, велика кількість запоріжців оформили відпустки без збереження заробітної плати, а через зменшення обсягів продажу пального надходження до бюджету скоротилися, що спричинить лише у квітні 2022 р. недоотримання міською казною біля 150 млн грн. [4].

В забезпеченості керованості та дієвості органів державної влади та органів місцевого самоврядування, оновлення складу публічних службовців велику методичну, освітню, організаційну, експертну діяльність проводить НАДС. Так, згідно стратегії діяльності служби в умовах військового стану успішно реалізованими є напрями: реалізації державної політики у сфері державної служби і управління персоналом в органах влади; допомога і захист законних прав та інтересів державних службовців; посилення інституційної спроможності служби; підвищення рівня професійної компетентності державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад; адаптація державної служби до стандартів Європейського Союзу [5].

Створено резерв працівників державних органів для роботи на деокупованих територіях України з метою поширення інформації щодо можливостей долучення до резерву працівників державних органів, а також надання методологічно-консультативної підтримки роботи з резервом, що є особливо важливим для молодих спеціалістів з компетенціями публічного управління та адміністрування. Реалізовано організаційні заходи із формування резерву працівників правоохоронної, соціальної, житлово-комунальної, енергетичної, юридичної та інших сфер для роботи на деокупованих територіях [6].

Упорядкованості в управлінні персоналом державної служби сприяє ухвала Постанов Кабінету Міністрів України “Про затвердження Каталогу типових посад державної служби і критеріїв віднесення до таких посад”, “Про підготовку до запровадження умов оплати праці державних службовців на основі класифікації посад у 2024 році” 23.10. 2023 року № 1109, які дозволяють законодавчо врегулювати питання розподілу посад державної служби та присвоєння їм класифікаційних кодів на основі віднесення посад до відповідних сімей та рівнів, що особливо важливим є для митниці та інших центральних органів виконавчої влади. Прийнято до виконання Всеукраїнську програму ментального здоров'я, формування безбар'єрності на робочому місці в

державних органах та органах місцевого самоврядування; інтеграції ветеранів та ветеранок у команду державних службовців; протидії на робочому місці мобінгу, булінгу та харасменту[5].

Отже, за умов війни система державної влади та керованості держави не лише вціліла, але й набула нової якості, насамперед, шляхом створення й розширення повноважень органів публічної адміністрації військово-цивільного характеру. Консолідовані зусилля НАДС із збереження потенціалу публічної служби, допомоги і захисту законних прав та інтересів державних службовців, посилення інституційної спроможності служби, підвищення рівня професійної компетентності державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих, адаптивності державної служби до стандартів Європейського Союзу дозволяють констатувати збереження високого рівня компетентностей публічних службовців, дієвість розгалуженої системи підготовки та перепідготовки, що дозволяє формувати резерв працівників державних органів для роботи на деокупованих територіях України та закладати методологічну та методичну основи для завершення реформи публічної служби в повоєнний час.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст.250.
2. Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 68/2022 «Про утворення військових адміністрацій» [Електронний ресурс]. Офіційне інтернет-представництво Президента України. - Режим доступу: <http://surl.li/hrwcv> (дата звернення 25.03.2024)
3. Журавель Тамара, Прокопенко Леонід. Військово-цивільні та військові адміністрації як суб'єкти публічного управління: завдання та функції. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://surl.li/mjuns> (дата звернення 01.04.2024)
4. Офіційний сайт Запорізької обласної державної адміністрації. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.zoda.gov.ua> (дата звернення 01.04.2024)
5. Звіт про виконання завдань, визначених Планом роботи Національного агентства України з питань державної служби на 2023 рік [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://surl.li/slumh> (дата звернення 02.04.2024)
6. Урядовий портал [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://surl.li/sluoa> (дата звернення 02.04.2024)

УДК 005.332.4

Соріна О. О.¹, Шостак А. С.²

¹ канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ – 520 НУ «Запорізька політехніка»

ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОЇ СТРАТЕГІЇ

В науковій літературі існують різні трактування змісту поняття «конкурентна стратегія». Так, за визначенням М. Портера, конкурентна стратегія – це ділова стратегія будь-якої організації, основою якої є стійка конкурентна перевага [1, с. 24].

Щодо трактування українських науковців, то, наприклад, І. Ступак окреслює підхід до конкурентної стратегії як орієнтований на досягнення стратегічних цілей та стійких конкурентних переваг план дій підприємства, що перебуває у процесі безперервного вдосконалення та здатний швидко реагувати на зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі для задоволення потреб споживачів та власного зростання [2, с. 253].

На основі аналізу сил конкуренції М. Портер виділив три основні підходи до конкурентної стратегії, які створюють умови для отримання конкурентних переваг підприємством або організацією: лідерство за витратами; диференціація; фокусування, що також відоме як концентрація.

У випадку лідерства за витратами, компанія може здобути прибуток, продаючи товари чи послуги за мінімальною ціною, що допустима для конкурентів. Низькі витрати створюють бар'єри для нових учасників ринку та захищають від впливу сильних постачальників. Крім того, це дозволяє підприємству бути гнучкішим у питанні ціноутворення.

Інший тип стратегій - диференціація продукції - спрямований на клієнтів, які готові платити більше за вищу якість або більший вибір характеристик. Ця стратегія допомагає захистити підприємство від впливу конкурентних сил, зменшуючи чутливість споживачів до цін та підвищуючи їхню лояльність до бренду.

Фокусування може використовувати як лідерство за витратами, так і стратегію диференціації, але воно передбачає спрямованість уваги на конкретний сегмент ринку або ніші, які мають особливі потреби. Мета полягає у задоволенні цих потреб краще, ніж це роблять конкуренти [1].

І. Ансофф [3] пропонує наукове обґрунтування класифікації конкурентних стратегій, яке схоже на те, що запропонував М. Портер. Він розглядає стратегії за швидкістю зростання, диференціацією ринку та диференціацією продукту. За цими критеріями можна сформувати матрицю Ансоффа з напрямками «ринку» і «товар», де:

- підхід концентрованого зростання передбачає зміну продукту або ринку, включаючи проникнення на ринок, розвиток ринку та розвиток продукту;

- підхід диверсифікованого зростання включає концентричну диверсифікацію, чисту диверсифікацію та конгломеративну диверсифікацію;
- підхід обмеженого зростання застосовується підприємствами у галузях зі стабільною технологією.

Згідно з класифікацією маркетингових конкурентних стратегій Ф. Котлера [4], розподіл базується на конкурентних позиціях компанії та напрямках її маркетингових заходів, взаємодії, діях та відповідях конкурентних фірм на ринку. Учений виділяє чотири типи таких стратегій:

- ринковий лідер - це компанія, яка має найбільшу частку ринку і визначає стратегії ціноутворення, інноваційні напрямки та рекламні заходи. Вона є ключовим гравцем у маркетинговій стратегії для певного сегменту ринку і присутня в усіх галузях бізнесу та на всіх товарних ринках;

- челенджери - компанії, які посідають друге або третє місце на ринку і активно прагнуть лідерства. Вони можуть атакувати ринкових лідерів, подібних челенджерів або менших компаній, використовуючи свої конкурентні переваги в цінах, якості товару та ефективності виробництва. Ці атаки можуть бути спрямовані на слабкі сторони конкурентів і допомагають челенджерам підвищити свою ринкову позицію;

- послідовники - фірми, що діють на ринку, не мають мети стати лідерами, але зосереджені на збереженні своєї ринкової частки. Вони слідуєть за стратегією лідера, щоб зберегти клієнтів, мають невелику перевагу і утримуються від агресивної конкуренції. Використання такої стратегії обумовлене ризиками, які бере на себе лідер, тому витрати та ризики для них менші;

- нішевий гравець – спеціалізується на малих ринкових сегментах, які не привертають увагу великих компаній (використовується стратегія ринкової ніші). Основна ідея полягає в тому, щоб фокусуватися на конкретному сегменті ринку, що можливо за географічним принципом, цільовою аудиторією, відношенням «ціна-якість», або різноманітністю послуг. Ця стратегія є особливо ефективною для початківців та малих підприємств.

Переваги і недоліки підходів розглянутих підходів наведені у табл.1.

Таблиця 1 – Переваги і недоліки підходів М. Портера, І. Ансоффа, Ф. Котлера до класифікації конкурентних стратегій

Підхід	Переваги	Недоліки
М. Портер	Простий у використанні та зрозумінні	Може бути занадто загальним та не враховувати специфіку деяких ситуацій
	Добре адаптується для аналізу існуючих ринків	Обмежений у визначенні стратегій для нових ринків або продуктів
І. Ансофф	Надає більш широкий спектр стратегій, включаючи ризиковані	Може бути складним у застосуванні та вимагати додаткових ресурсів

	Надає чіткі категорії конкурентних стратегій	Потребує більшої уваги до аналізу ризиків та оцінки можливостей
Ф. Котлер	Зосереджується на споживачах та їх потребах	Менш підходить для аналізу конкурентного середовища
	Враховує маркетинговий аспект стратегій	Може бути недостатньо гнучкою для врахування змін у ринкових умовах

Складено автором на основі [1, 3, 4]

Загалом, підхід Майкла Портера найбільш оптимальним для більшості компаній. Його методологія, орієнтована на аналіз конкурентного середовища та створення унікальних конкурентних переваг, надає підприємствам можливість глибше розуміти ринкову динаміку та розробляти ефективні стратегії для досягнення конкурентної переваги. Такий вибір забезпечує основу для стабільного та успішного розвитку підприємства в умовах сучасної ринкової конкуренції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Porter M. Competitive strategy. Techniques for Analyzing Industries and Competitors. New York: The Free Press, 1998. 422 p.
2. Ступак І. О. Конкурентні стратегії як управлінська категорія. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми економіки та управління. 2010. № 684. С. 249–254
3. Ansoff H. Strategic Management. New York: Wiley, 1979. 329 p.
4. Kotler, P. and Keller, K.L. (2012) Marketing Management. 14th Edition, Pearson Education, 2011. 816 p.

УДК 005.21:658.1

Соріна О.О.¹, Зубченко Р.О.²

¹ канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-520 НУ «Запорізька політехніка»

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах глобалізації та постійних змін на ринку, підприємства стикаються з численними викликами та можливостями. Відправною точкою для успішного функціонування є вміння керівників не тільки визначати напрямок руху компанії, а й ефективно реалізувати стратегію розвитку.

Основним завданням виконання стратегії є створення умов для успішної реалізації стратегії. В свою чергу, виконання стратегії – це впровадження стратегічних змін, при яких підприємство зможе реалізувати стратегію.

На етапі реалізації стратегії розвитку здійснюється реалізація ухвалених рішень в межах обраної стратегії. Стратегічне управління переходить до фази практичних дій, таких як розподіл обов'язків, визначення відповідальності за

втілення планів, розробка графіків та методів виконання завдань. Організація може також зазнавати змін у своєму зовнішньому вигляді: у системі цінностей, сформованій в колективі, у організаційній структурі тощо.

Також можна відмітити, що підприємства на цьому етапі стикаються з великою кількістю проблем, що можуть привести до невдач. Як основні з них виділимо такі:

- проблема з опором працівників щодо впровадження необхідних змін;
- невміння довести цілі, стратегії та плани до працівників, щоб вони активно долучилися до виконання стратегій;
- обмеженість або відсутність необхідних ресурсів та їх своєчасного надходження;
- демотивованість співробітників та недостатня атмосфера відповідальності;
- необхідність вдосконалення системи контролю за результатами виконання стратегічних рішень та швидкого реагування на необхідні зміни;
- важливість забезпечення відповідності організаційних структур запланованим змінам;
- невміння проводити контроль та оцінку виконання стратегії [1].

Також невід'ємним етапом реалізації стратегії є її контроль розвитку діяльності, досягнення проміжних цілей та оцінки результатів. Процес контролю забезпечує обмін інформацією в процесі реалізації стратегії. Основні завдання контролю включають такі пункти:

- забезпечення стратегічного контролю необхідною інформацією;
- встановлення системи показників для здійснення контролю;
- створення механізму оцінки результатів та аналізу відхилень;
- проведення відповідного коригування у випадку відхилень під час впровадження стратегії [2].

Таким чином можна виділити основні завдання, що виконуються під час реалізації стратегії розвитку, серед яких:

- визначення пріоритетів серед адміністративних завдань, таких як розподіл ресурсів, створення організаційних відносин і впровадження допоміжних систем.

- забезпечення відповідності між обраною стратегією та внутрішніми процесами підприємства, такими як структура, система мотивації, норми поведінки та кваліфікація персоналу, для забезпечення управління діяльністю підприємства відповідно до обраної стратегії.

- вибір і узгодження стилю лідерства та підходу до управління підприємством з урахуванням розробленої стратегії [1].

Ці завдання вирішуються за допомогою впровадження змін, які називаються «стратегічними змінами». Зміни в організації створюють необхідні

умови для виконання діяльності, яка відповідає обраній стратегії. Без них реалізація стратегії та сама стратегія буде неефективною.

Підсумовуючи викладене вище можна зазначити, що успішна реалізація стратегії розвитку підприємства вимагає комплексного підходу, який враховує не лише визначення цілей та стратегій, але й активне втілення стратегічних змін та контроль за їхнім виконанням, що дозволяє підприємству ефективно адаптуватися до змінних умов, бути гнучким і досягати своїх цілей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Довгань Л.Є., Каракай Ю.В., Артеменко Л.П. Стратегічне управління: навч. посіб. 2-ге вид. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 440 с.

2. Thompson A. A., Strickland A. J. Strategic Management : Concept and Cases. 4-th ed. University of Alabama, Business Publication Inc., Plano, Texas. 1987. 568 p.

УДК 005.21:005.93"364"

Соріна О. О.¹, Єременко Ю. М.²

¹ канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУз – 510 НУ «Запорізька політехніка»

ПРОБЛЕМИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Стратегічне управління розглядається як комплексне управління в довгостроковій перспективі, яке, завдяки балансуванню внутрішніх можливостей та впливу факторів зовнішнього середовища, сприяє досягненню цілей підприємства та підтримці його конкурентоспроможності. До основних завдань стратегічного управління можна віднести аналіз поточного стану і зовнішніх можливостей підприємства, визначення його місії та цілей; формулювання стратегічних альтернатив та критеріїв їх оцінки, забезпечення реалізації обраної стратегії та оцінювання її результатів.

Криза, спричинена війною та військовим станом в Україні, викликала величезну низку проблем, що перешкоджають вирішенню завдань стратегічного управління.

Так, підвищена складність прогнозування зовнішнього середовища та ймовірність втрати виробничих потужностей внаслідок руйнувань значно ускладнює проведення стратегічного аналізу, змушує обривати планування та потребує постійного моніторингу та коригування цілей. Деякі підприємства в таких умовах відмовляються від довгострокових планів на користь отримання швидкої вигоди.

На формулювання стратегічних альтернатив та критеріїв їх оцінки значно впливає обмеженість ресурсів підприємств, яка призводить до зниження економічних можливостей останніх.

Планомірної реалізації та об'єктивному оцінюванню наслідків впровадження стратегії суттєво заважають форс-мажорні обставини, ймовірність виникнення яких є досить високою - особливо для підприємств, територіально наближених до зони бойових дій.

Для подолання цих проблем при вирішенні кожного із завдань підприємствам слід звертати особливу увагу на певні аспекти діяльності. Так, при визначенні місії та цілей орієнтирами можуть стати:

- пошук та розвиток нових ринків збуту, у тому числі, шляхом створення спільних продуктів із партнерами; апробація та впровадження нових бізнес-моделей;

- участь у вирішенні проблем місцевих спільнот (програми соціальної допомоги, сприяння працевлаштуванню тощо).

В процесі формування стратегічних альтернатив керівництву потрібно враховувати:

- збалансованість асортименту продукції / послуг, у тому числі – мати на увазі можливість перепрофілювання діяльності у разі потреби;

- необхідність забезпечення гнучкої логістики, у тому числі - завдяки пошуку альтернативних джерел та шляхів постачань;

- необхідність збереження та розвитку людського потенціалу (створення кадрового резерву, забезпечення надання освіти та додаткового професійного навчання);

- необхідність забезпечення фінансової стійкості. В умовах воєнного стану підприємствам потрібно зосередитись на підтримці фінансової стійкості шляхом скорочення довгострокових зобов'язань та оптимізації витрат.

На етапі впровадження стратегії вкрай важливим аспектом є формування ефективної системи комунікацій зі стейкхолдерами: партнерами, клієнтами тощо, що дозволить попереджати деякі ситуації, пов'язані із фінансовими втратами (внаслідок неплатоспроможності, зриву постачань та інших форс-мажорних обставин).

Також слід зазначити, що немаловажним аспектом прийняття ефективних стратегічних рішень в умовах воєнного стану є державна політика, спрямована на спрощення деяких процедур для підприємств, а також на покращення зовнішніх умов їх функціонування. Серед її основних напрямів відмітимо впровадження та контроль за дотриманням антикорупційних заходів; податкові пільги для підприємств, діяльність яких орієнтовано на забезпечення держави товарами першої необхідності; впровадження механізму релокації бізнесу тощо.

УДК 35.076:342.9]:005.52

Шитікова Л.В.¹, Бондаренко Д.В.²

¹ канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-511 НУ «Запорізька політехніка»

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ

Адміністративні послуги виступають ключовим інструментом забезпечення прав громадян у сфері виконавчої влади, оскільки більшість справ, що розглядаються органами публічної адміністрації, ініціюються самими громадянами і стосуються їхніх суб'єктивних прав. Саме тому дуже важливим є питання оптимального правового регулювання процесу надання адміністративних послуг органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, з метою уникнення порушень прав та свобод громадян.

В Україні за офіційними даними нараховується більше 1,5 тис. адміністративних послуг. При цьому у нас практично не існує простих адміністративних послуг, тобто таких, які за кордоном надаються за 5-10 хвилин: в Україні цей процес займає місяць походів до різних органів державної влади та зібрання довідок. Громадяни і бізнес найбільше скаржаться на складну процедуру отримання послуг та її тривалість. Найбільше проблем виникає через те, що офіси держустанов розпорошені і громадянин виконує функції кур'єра в комунікації між ними.

Серед інших недоліків у сфері адміністративних послуг можна виокремити відсутність достатньої інформації про надані послуги, обмеженість та несприятливість "прийомних годин" для громадян, проблеми з чергами, нешвидке та невідповідальне обслуговування, а також недостатню прозорість і частіше за все необґрунтовані вимоги до оплати.

Цю проблему зможе вирішити новий Закон України «Про адміністративні послуги». Згідно з концепцією реформи, в обласних і районних центрах створюються єдині центри надання адмінпослуг (ЦНАП). Прийшовши туди, людина зможе одночасно вирішити різні справи, за які відвідають різні служби / органи.

Серед ключових завдань реформування сфери адміністративних послуг виділяються підвищення якості надання таких послуг, скорочення строків та витрат на їх надання, а також підвищення рівня інформованості населення щодо процесу отримання адміністративних послуг.

При цьому слід звернути увагу на такі проблеми, які гальмують проведення ефективної реформи системи адмінпослуг:

по-перше, це передбачає створення та розвиток "відомчих центрів надання послуг" замість єдиних центрів;

по-друге, існує проблема "формальності" підходів до відкриття центрів надання послуг в окремих регіонах;

по-третє, існує низька мотивація та нестача знань серед державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

Не варто нехтувати і можливістю розвитку електронного урядування у сфері адміністративних послуг. На сьогодні перспективним є розвиток електронних послуг із застосуванням безкоштовних інформаційних технологій, спілкування на онлайн-майданчиках та форумах, електронне анкетування.

Умовами для успіху при створенні хорошого центру надання адміністративних послуг будуть: політична воля, бачення та реалістичний план заходів, належна підготовча робота, адекватне приміщення, а також технічне і програмне забезпечення. В суті реформи системи надання адміністративних послуг мають бути громадяни та їх потреби.

Отже, адміністративні послуги є однією з сфер у взаємовідносинах «громадянин-держава», «юридична особа – держава». Платники податків очікують від суб'єкта надання адміністративних послуг не лише здійснення владних повноважень для набуття, зміни чи припинення своїх прав та обов'язків, а й відповідну якість.

Сучасна система надання адміністративних послуг в Україні, з точки зору зручності для приватних осіб, має численні недоліки об'єктивного та суб'єктивного характеру. Окремі недоліки мають легітимний статус, тобто вони визнані законом:

1) Адміністративні органи розташовані територіально, що вимагає від приватних осіб значних зусиль та ресурсів для їх відвідування.

2) Більшість органів мають обмеження у часі та днях прийому громадян, при цьому не завжди враховують зручність для приватних осіб.

3) Інформація про порядок отримання послуг часто виявляється недостатньою.

4) Встановлені строки для надання деяких послуг не завжди мають обґрунтовану тривалість.

5) Поширене фактичне примушення приватних осіб отримувати супутні платні послуги, такі як ксерокопіювання чи консультування, а також сплата "благодійних" внесків.

Головним недоліком суб'єктивного характеру є орієнтація не на сприяння в задоволенні запиту особи, а на формальне дотримання правил. Тому найважливішим завданням реформи та впровадження доктрини послуг є саме зміна ставлення влади до особи.

Для підвищення якості надання адміністративних послуг потрібно:

- вдосконалити та спростити систему надання адміністративних послуг;

- забезпечити виконання адміністративних послуг у встановлені законом строки;

- забезпечити доступність адміністративних послуг, зокрема, зробити адміністративний орган, який надає послуги, більш доступним для отримува-

чів, забезпечити вільний доступ до адміністративного органу, надати можливість безперешкодного отримання бланків та інших формулярів, необхідних для звернення за адміністративною послугою;

- забезпечити прозорість процесу надання адміністративних послуг, забезпечити відкритий доступ для кожного громадянина до інформації, необхідної для отримання адміністративної послуги. Цю інформацію можна оприлюднювати на офіційних сайтах або в буклетах. Важливо включити деталі процедури надання адміністративної послуги та обґрунтування її вартості;

- впроваджувати електронні технології в процес надання адміністративних послуг.

Запропоновані пропозиції будуть сприяти зменшенню навантаження на центри надання послуг, підвищать попит серед населення та зменшать кількість черг в очікуванні певної послуги.

УДК 342.9:323.39(477)

Шитікова Л.В.¹, Рупчева П.В.²

¹ канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-511 НУ «Запорізька політехніка»

МЕРИТОКРАТІЯ ЯК МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ЕЛІТИ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

У сучасному світі, коли різноманітні завдання та проблеми вимагають ефективних і компетентних рішень, актуальність формування управлінської, а також політичної еліти набуває особливого значення. У контексті України, як країни зі складною історією та викликами, ідея меритократії привертає увагу як потенційний механізм відбору та розвитку кадрів у владних структурах. Меритократія, яка базується на принципах компетентності, заслуг і досягнень, може стати ключовим інструментом для забезпечення ефективного управління та розвитку держави. Проте, на шляху до впровадження меритократичних принципів у політичні, а також у управлінські структури України існують численні виклики та перешкоди, які потребують серйозного аналізу та обговорення.

Меритократія - це система організації або управління, у якій влада, а також вплив розподіляються відповідно до досягнень, навичок, знань і професійних якостей особи. У такій системі люди з найбільшим досвідом та успіхами у своїй галузі мають більше можливостей отримати владу та вплив, ніж ті, хто не проявився. Меритократія підкреслює важливість об'єктивності та заснованості на знаннях у прийнятті рішень та розподілі ресурсів у суспільстві.

В меритократичному суспільстві всі громадяни мають однакові можливості розпочати свій шлях до успіху і жити гідно на основі власних знань та талантів. Кожна людина, яка бажає зайняти державну посаду, для початку повинна пройти обов'язкову систему випробувань, конкурсів і відбору. Вирішальний відбір кандидатів здійснюється на основі їхнього інтелекту, рівня освіти, професійних знань та досвіду. Меритократичні принципи впроваджуються в національну кадрову політику та формування державного апарату в різних країнах, таких як Китай, Сінгапур, Японія, Південна Корея, США, Тайвань, Франція, Грузія та інші.

Принципи меритократичного управління витягують свої коріння ще з давніх часів і пронизують історію різних цивілізацій. Вони знайшли відображення у політичних системах різних епох, починаючи від Солона, котрий славився своїми реформами в стародавніх Афінах. Солон встановив принципи справедливого управління, що ґрунтувались на заслугах та здібностях кожного громадянина, а не на їхньому соціальному статусі. Крім того, концепція меритократії знайшла втілення у вченні Платона, зокрема в його творі “Держава”, де описується ідеальне суспільство, управління якого покладається на найрозумніших, а також найсправедливіших, незалежно від їхнього походження. В історії Китаю під час династії Сун існувала практика, за якої кандидат на державні посади повинні були пройти спеціальний іспит. Ця практика дозволила забезпечити країну кваліфікованими та заслуженими керівниками, реалізуючи принцип меритократії в управлінні.

Україна, як і багато інших країн, стикається з проблемами корупції, кадрової недосконалості в управлінні та недовірою громадян до політичних інститутів. Часто відбувається так, що особи, які займають важливі посади в уряді чи державних структурах, не мають необхідних компетенцій і досвіду для ефективного розв'язання складних проблем. Це може мати серйозні наслідки, такі як сповільнення економічного та соціального розвитку, втрата довіри громадян до владних органів, а також загрози національній безпеці та обороні країни. Необхідно звертати увагу на професійність та компетентність у кадровому забезпеченні владних структур, щоб забезпечити ефективне управління та збереження національних інтересів.

Меритократія може вирішити ці проблеми, залучаючи до управління обдарованих та кваліфікованих фахівців, які володіють необхідними знаннями і навичками для ефективного керівництва. Основні переваги меритократичної системи включають в себе: професіоналізм, ефективність, довіра громадян та прозорість.

Проте важливо відзначити, що впровадження меритократії в публічній службі Україні може постати перед викликами та новими перешкодами. До прикладу, потрібно розробити ефективні механізми відбору кадрів і запобігти втручанням політичних сил у даний процес. Також необхідно враховувати, що

в умовах відсутності культури меритократії може виникнути опір з традиційних еліт, які втрачають свої місця через новий підхід.

УДК 35.076:342.9]:330.341

Шитікова Л.В.¹, Нікіфорова У.В.²

¹ канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-511 НУ «Запорізька політехніка»

ПОДОЛАННЯ ВИКЛИКІВ У СФЕРІ ОТРИМАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ – НОВИЙ РІВЕНЬ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНИХ СЕРВІСІВ

Сучасне суспільство стоїть перед низкою викликів у сфері отримання адміністративних послуг. Швидкість життя, технологічні зрушення та розмаїття потреб громадян вимагають від держави ефективних та доступних механізмів надання адміністративних послуг. Однак, незважаючи на прогрес у цій сфері, існують численні проблеми, що ускладнюють процес отримання необхідних послуг громадянами.

Однією з ключових проблем є бюрократичні бар'єри та складні процедури, які часто затримують або ускладнюють доступ до послуг. Додатково, нерідко виникають технічні труднощі або непорозуміння з боку користувачів щодо процедур та вимог щодо отримання адміністративних послуг.

Також важливою проблемою є нерівність доступу до адміністративних послуг між різними групами населення. Деякі громадяни, зокрема ті, що проживають в віддалених або економічно вразливих районах, можуть стикатися зі значними перешкодами у доступі до необхідних адміністративних послуг.

Мета наукового дослідження полягає в аналізі основних проблем, які ускладнюють процес отримання адміністративних послуг та в обговоренні можливих шляхів вирішення цих проблем для забезпечення більшої доступності та ефективності публічних сервісів для всіх громадян.

Проведення адміністративної реформи в Україні активізує не лише потребу в удосконаленні системи публічного управління, але й зміни підходів до діяльності державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування, зокрема переорієнтування її насамперед на надання послуг. Це потребує невідкладної модернізації системи послуг, що надаються органами публічної влади на різних рівнях управління та в межах різних галузей. Однією із складових такої системи послуг є адміністративні послуги, які в умовах проведення адміністративної реформи розглядаються як важливий інструмент здійснення державного управління [2].

Адміністративні послуги є провідним засобом реалізації прав громадян у сфері виконавчої влади, адже абсолютна більшість справ, що вирішуються

органами публічної адміністрації, ініціюються самими громадянами і стосуються їхніх суб'єктивних прав.

Сучасне суспільство надає велике значення доступності та якості адміністративних послуг, які надаються державними та муніципальними органами. Ефективність цих послуг визначається рядом факторів, які включають технологічні інновації, якість обслуговування, прозорість процесів, а також здатність відповідати потребам і очікуванням громадян. У зв'язку зі стрімким розвитком інформаційних технологій та змінами у суспільних уявленнях про відносини з державними структурами, роль адміністративних послуг зростає.

Ефективність адміністративних послуг може бути визначена і впливати на неї різноманітні фактори: прозорість і доступність інформації, простота та зручність процедур, швидкість обробки заявок, якість обслуговування, використання технологій, фінансові ресурси. Ці фактори, серед інших, можуть впливати на ефективність адміністративних послуг і визначаються конкретним контекстом кожної країни чи організації.

На сьогоднішній день існує велика кількість проблем з котрими стикаються органи місцевого самоврядування в процесі надання адміністративних послуг мешканцям міст. Виявлення та подолання даних проблем на місцевому та державному рівнях повинно стати першочерговим завданням, задля стабільного розвитку ринку адміністративних послуг.

Розвиток сфери послуг обумовлений перш за все підвищенням ефективності матеріального виробництва і зміною суспільних потреб, які виходять за межі виробництва речей. На сьогоднішній день система надання адміністративних послуг є непрозорою та незрозумілою для більшої частки населення країни. Велика кількість споживачів адміністративних послуг не задоволені рівнем їх якості, адже стикаються з рядом проблем у процесі їх отримання.

Першою і найсуттєвішою проблемою виступає складна процедура надання адміністративних послуг. Для отримання необхідної послуги споживачу необхідно не лише відвідати велику кількість інстанцій, які зазвичай знаходяться в різних районах міста, а й зібрати значну кількість різної документації, отримати дозволи та рішення для отримання необхідної послуги.

Другою поширеною проблемою з якою стикаються громадяни в різних регіонах України є занадто великі терміни для отримання адміністративної послуги. Саме через це виникає великий ступінь корупційного ризику, адже підприємці намагаються вирішити свої проблеми максимально швидко.

І досі не вирішеним залишається питання щодо створення належних умов для мешканців міст при отриманні адміністративної послуги. Особливо неприйнятною є проблема щодо комфортного облаштування приміщення для осіб з обмеженими фізичними можливостями.

Не зважаючи на високий розвиток інформаційних технологій і досі залишається невирішеним питання щодо отримання необхідної інформації про

процес надання послуги. В результаті постає ще одна проблема, яка стосується отримання консультацій споживачем. Гострими залишаються питання, що стосуються достовірності та актуальності наданої консультації.

Проблема, яка пов'язана з неналежним ставленням до громадян працівниками центрів надання адміністративних послуг, пов'язана з недостатньою кваліфікацією персоналу з різних питань надання послуги, це зумовлюється відсутністю спеціально розроблених програм і тренінгів для працівників даних структур.

Незручність та обмежений режим роботи адміністративних органів, стає причиною виникнення іншої проблеми — наявність великих черг, адже більшість центрів працює з 8.00 до 18.00, що збігається з годинами роботи великої частки споживачів послуг.

Крім уже зазначених проблем виникає низка недоліків пов'язаних з процесом надання адміністративних послуг:

- наявність необґрунтованих і непотрібних видів послуг;
- розподіл послуг на платні та безплатні;
- необґрунтовано висока ціна за деякі види послуг;
- суперечливе правове регулювання;
- перекладання обов'язків адміністративних органів із збирання довідок або погодження документів на фізичних та юридичних осіб;
- відсутність єдиного стандарту надання послуг громадянам;
- необґрунтовано велика нормативна база, яка регулює процеси пов'язані з наданням адміністративних послуг, включає в себе більш, як 50 законів, нормативів і розпоряджень.

Також невирішеним залишається питання щодо можливості створення системи обміну досвідом керівників центрів надання адміністративних послуг різних регіонів України з метою запровадження кращих практик надання адміністративних послуг у всіх центрах країни.

Незважаючи на визначені фактори, існують численні проблеми, що ускладнюють процес отримання адміністративних послуг. Серед них можна виділити бюрократичні перешкоди, недостатню інформованість населення, а також технічні проблеми зв'язку та інформаційних систем.

У результаті, важливо постійно вдосконалювати систему надання адміністративних послуг, зокрема шляхом спрощення процедур, покращення доступності інформації для громадян та вдосконалення технічних засобів комунікації. Тільки таким чином можна забезпечити ефективне та зручне отримання адміністративних послуг громадянами, що є важливим аспектом інноваційного розвитку сучасного суспільства.

Це дослідження підкреслює необхідність постійного моніторингу та вдосконалення системи надання адміністративних послуг, щоб забезпечити задоволення потреб громадян та підвищити рівень їхнього довіри до держав-

них органів. Вирішення цих проблем відіграє важливу роль у зміцненні демократії, підвищенні рівня життя населення та інноваційного розвитку суспільства в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Березюк С., Лебедев А. Теоретичні аспекти організації надання адміністративних послуг в органах місцевого самоврядування. Економіка та суспільство. 2024. 59. Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-47>
2. Ліпенцев А. В., Жук Ю. М. Адміністративні послуги в Україні: поняття та сутність. Ефективність державного управління. 2015. Вип. 42. С. 140–149. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2015_42_17
3. Пуліна Т. В., Шитікова Л.В., Риженко О. М. Удосконалення системи надання електронних послуг – ключова задача місцевого самоврядування. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2020. № 11. – URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1844>. DOI: 10.32702/2307-2156-2020.11.4

УДК 005.21:005.336.6:658.1

Тесленок І.М.¹, Чепур В.О.²

¹ канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-520 НУ «Запорізька політехніка»

ВПЛИВ ІМІДЖУ НА СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах підприємства зазнають значного впливу від невідомості в зовнішньому середовищі, яке включає такі фактори, як економічні кризи, політичні нестабільності та інші події, які неможливо передбачити з достатньою точністю. У таких умовах ключовим чинником, що визначає успішність підприємства, стає його імідж. Чим саме імідж може допомогти підприємству пройти через труднощі дізнаємось далі.

Позитивний імідж може стати вирішальним фактором для клієнтів у виборі товарів чи послуг, це допоможе залучити нових клієнтів. Бо на початку людям легше обрати компанію з гарним іміджем ніж аналізувати весь ринок.

Крім того, гарний імідж створює позитивне враження серед потенційних партнерів і постачальників. Компанії з позитивним іміджем мають більші шанси на успішне укладення партнерських угод та отримання вигідних умов співпраці. Бо партнери хочуть асоціювати себе з успішними та добре відомими брендами, тому гарний імідж є важливим фактором при пошуку партнерів для співпраці.

Також імідж впливає на рівень довіри, який споживачі мають до бренду. Це означає, що люди вірять у нас, в нашу продукцію або по-слуги, і віддають перевагу саме нашому бренду над іншими. Довіра виникає завдяки нашій репутації, якості продукту або послуги, чесності в спілкуванні з клієнтами, дотриманні обіцянок, відповідальному ставленню до їхніх потреб, тощо. Коли споживачі довіряють нам, вони більш схильні придбати наші товари, скористатися нашими послугами, тощо і при цьому будуть просувати нас через своїх знайомих, друзів та родичів. Довіра споживачів також сприяє побудові стійких взаємовідносин із нашою аудиторією та позитивному іміджу в цілому.

Коли бренд має позитивну репутацію, це стає чинником привабливості для потенційних працівників. Люди більш схильні бажати працювати в компанії, яка відома своєю успішністю, стабільністю та позитивним впливом на суспільство. Таким чином, залучення талантів стає більш простим і ефективним, що в свою чергу сприяє розвитку бізнесу та досягненню його стратегічних цілей.

Гарний імідж компанії значно підвищує цінність її бренду. Це працює так: коли компанія має сильний, позитивний імідж, вона автоматично стає більш привабливою не лише для потенційних клієнтів та партнерів як було сказано раніше, але й для інвесторів. Це збільшення привабливості може призвести до зростання ринкової вартості компанії за рахунок інвестицій

Більше того, сильний бренд з гарним іміджем має кращі шанси встояти перед конкурентами та викликами ринку. Клієнти, які довіряють бренду і цінують його репутацію, з більшою ймовірністю залишатимуться вірними навіть у випадку виникнення тимчасових проблем або помилок з боку компанії. Така лояльність не лише допоможе утримати існуючу клієнтську базу, але й залучити нових клієнтів через позитивні відгуки та рекомендації.

Важливо не просто мати хороший продукт чи послугу, але й активно будувати та підтримувати позитивне сприйняття від клієнтів, партнерів та громадськості загалом.

Отже, імідж підприємства має значний вплив на його стратегічний розвиток в умовах невизначеності в зовнішньому середовищі. Створення та підтримання позитивного іміджу допоможе підприємству зберегти конкурентоспроможність, залучити інвестиції та талановитих співробітників та витримати випробування ринку.

УДК 378.091:005.2

Пуліна Т.В.¹, Сосновський М.С.²

¹ д-р екон. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-511сп НУ «Запорізька політехніка»

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Будь-яка організація, як сукупність соціально-економічних елементів, що діють в умовах непередбачуваного зовнішнього середовища, постійно потребує адаптації до цих умов. Цю адаптацію можна забезпечити шляхом оновлення та розвитку. Ефективність цього процесу залежить від керівництва, яке повинно використовувати передові технології управління, приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Розвиток організації безпосередньо залежить від обраної стратегії, яка є довгостроковим планом дій. Тож вибір правильної стратегії є критично важливим, оскільки від нього залежить успіх та тривалість існування організації.

Головним завданням управління ЗВО є забезпечення позитивного розвитку з метою досягнення поставлених цілей.

За словами Коваленка Н.В., розвиток можна розглядати як безперервний процес трансформації або переходу з одного стану в інший. Цей процес супроводжується як кількісними, так і якісними змінами. Важливо відзначити, що розвиток не відбувається лінійно, а відзначається скоками або стрибками, які ілюструють, як зміни впливають на ефективність функціонування системи або процесу. [1].

За Дундою С.П., розвиток відкритих систем обумовлений внутрішніми конфліктами та протиріччями, які виникають внаслідок внутрішніх процесів або впливу зовнішнього середовища. Ці конфлікти викликають незворотні, цільові та системні зміни у самій системі. [2].

Управління розвитком ЗВО відбувається в різних формах, а однією з найпоширеніших є стратегічне планування. Цей процес полягає в обранні напрямку розвитку (стратегії) організації, на основі якого відбувається розподіл обмежених ресурсів та адаптація до змін в зовнішньому середовищі. Отже, стратегічне планування стає ключовим інструментом для керівництва розвитком організації, оскільки визначає головні кроки та пріоритети компанії на довгострокову перспективу та забезпечує конкурентоспроможність.

Сутність стратегії розвитку можна узагальнити як довгостроковий "план дій", спрямований на досягнення стратегічних цілей ЗВО. Під час розроблення стратегії головне рішення - це вибір між альтернативами розвитку, такими як зростання, стабілізація або скорочення. Вибір конкретного типу стратегії визначається можливостями цілями та візією організації.

Вибір стратегії є важливим для успішного розвитку ЗВО і залежить від аналізу поточного стану, конкурентного середовища, а також внутрішніх ресурсів і можливостей компанії.

Розробка стратегії розвитку - це процес, під час якого шукаються найкращі способи використання можливостей компанії з урахуванням впливу зовнішніх чинників. Ці зовнішні чинники можна розділити на макрооточення та мікрооточення, де мікрооточення складається з факторів, що безпосередньо впливають на організацію – це споживачі, конкуренти, постачальники та інші. Важливо враховувати, що організація може впливати на ці фактори лише частково, оскільки не має повного контролю над ними. Тому розробка стратегії повинна бути гнучкою і урахувати нестабільність та непередбачуваність зовнішнього середовища.

Під час вибору стратегії розвитку, важливим кроком є аналіз поточного положення закладу на ринку. Для оцінки цієї стратегічної позиції часто використовується метод SPACE-аналізу (Strategic Position and Action Evaluation), який ґрунтується на дослідженні впливу чинників зовнішнього середовища та внутрішніх можливостей та ресурсів організації.

SPACE-аналіз базується на обранні певних факторів для оцінки.

Стабільність галузі (Environmental Stability, ES), яка оцінює тривалість життєвого циклу галузі, інноваційність, маркетингові можливості та інші аспекти, що впливають на стабільність ринку.

Враховуючи важливість управління розвитком для успішної діяльності ЗВО, ефективна координація між суб'єктами та об'єктами управління визначає конкурентоспроможність та стійкість закладу на ринку.

Ефективне управління розвитком ЗВО є ключовим фактором, який допомагає реалізувати всі поставлені цілі та забезпечує успішне його функціонування в майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Коваленко Н. В. Ефективне управління розвитком промислових підприємств: концептуальні засади. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2019. Вип. 38. С. 23-35. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2019_38_5 (дата звернення 01.05.2023)

2. Корольков В. В., Бренер А. В. Формування стратегії розвитку проектно-конструкторського підприємства в умовах нестабільності економіки України. Глобальні та національні проблеми економіки. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. 2017. Випуск 19 С.144-149

3. Дунда С. П. Розвиток підприємства та оцінка факторів, що на нього впливають. *Ефективна економіка*, 2016. № 12

URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5329> (дата звернення 01.05.2023)

4. Бочко О. Ю., Кузьяк В. В., Гринів Н. Т. Space-аналіз як основа вибору стратегії розвитку підприємства на ринку мінеральних вод. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2022. Вип. 18(1). С. 8-16.

5. Нусінов В. Я., Лобов С. П. Стратегічний аналіз гірничо-збагачувальних комбінатів за моделлю SPACE та визначення напрямів підвищення ефективності їх діяльності. Інвестиції: практика та досвід. 2015. № 9. С. 16-21

УДК 331.108.26

Шмиголь Н.М.¹, Нефьодова А.В.²

¹ д-р екон. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-510 НУ «Запорізька політехніка»

ОЦІНКА СТИЛЮ КЕРІВНИЦТВА НА ДЕРЖАВНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ «ЗАПОРІЖЖЯСТАНДАРТМЕТРОЛОГІЯ»

Кожен керівник має індивідуальний набір якостей, за допомогою яких відбувається організація і управління діяльністю. В літературі найчастіше зустрічається узагальнюючий поділ на три стилі керівництва, а саме: авторитарний, демократичний та ліберальний.

Аналізуючи загальне поняття «стиль керівництва», можна відзначити, що кожен науковець по різному трактує це визначення. Так, наприклад, Н.С. Краснокутська, О.М. Нащекіна і О.В. Замула мають на увазі відношення до підлеглих, яке спрямовує їх на реалізацію і досягнення поставлених цілей [2, с. 131]. Т.В. Лазоренко та С.О. Пермінова зазначають, що це «стійка думка керівника відносно тієї міри свободи, яка повинна бути надана підлеглим у підготовці рішень» [3, с. 142]. П.П. Микитюк, на мою думку, надав узагальнююче визначення, розуміючи під стилем керівництва «сукупність усіх методів, прийомів, дій, які використовує керівник у своїй діяльності» [1, с. 362].

Тепер безпосередньо розглянемо характеристику кожного стилю керівництва. Головними ознаками демократичного керівника можна виділити рівність, колективне прийняття рішень та відсутність маніпуляційних дій. Саме при функціонуванні такого стилю відбувається поєднання з мотивування персоналу підприємства та формуванням спільних цінностей. На відміну від демократичного стилю керівництва, авторитарний характеризується єдиноначальністю, категоричністю та постійним контролем. Тобто керівник виступає авторитетом, при цьому нехтує своїми підлеглими. Що ж стосується ліберального стилю, то, по суті, це управління без участі керівництва. Таким чином, виходить, що працівники можуть розраховувати тільки на свої сили [5-8].

Для надання оцінки стилю керівництва на ДП «Запоріжжястандартметрологія» розглянемо основні завдання генерального директора, які прописані у Статуті підприємства. Генеральний директор несе персональну відповідальність за стан та діяльність підприємства; уносить пропозиції щодо формування стратегії та пріоритетних напрямів розвитку; вирішує питання добору, підготовки та підвищення кваліфікації кадрів; здійснює матеріальне заохочення (преміювання) працівників; забезпечує безпечні умови роботи працівникам [4].

Це означає, що на підприємстві встановлений демократичний стиль управління, де кожен працівник має можливість висловити свою думку і внести вклад у прийняття рішень. Цей підхід має багато переваг для функціонування державного підприємства «Запоріжжястандартметрологія», а саме: залученість до прийняття рішень; підвищена мотивація та захопленість; кращі рішення за рахунок різноманітності думок; розвиток команди та відчуття відповідальності. Ці перелічені пункти призводять до покращення результатів підприємства і сприяє його успішному розвитку.

Підсумовуючи, можна зазначити, що головною умовою для кожного директора це розуміння характеристики, переваг і недоліків стилів керівництва, а для успішної діяльності підприємства - правильне застосування. Оцінка стилю керівництва на ДП «Запоріжжястандартметрологія» показала, що на підприємстві переважає демократичний стиль, який надає багато перспектив для діяльності підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Інноваційний менеджмент : підручник / П. Микитюк та ін. Тернопіль : Екон. думка ТНЕУ, 2019. 518 с.
2. Краснокутська Н., Нащекіна О., Замула О. Менеджмент : навч. посіб. – Харків, : «Друк. Мадрид», 2019. 231 с.
URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/199f9704-c25d-4e5a-a0fb-aa85fe21dd82/content> (дата звернення: 07.04.2024).
3. Пермінова С., Лазоренко Т. Основи менеджменту : конспект лекцій. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 166 с.
URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/d75e0396-71d3-428e-9511-0a13c175842f/content> (дата звернення: 07.04.2024).
4. СТАТУТ ДЕРЖАВНОГО ПІДПРИЄМСТВА "ЗАПОРІЗЬКИЙ НАУКОВО-ВИРОБНИЧИЙ ЦЕНТР СТАНДАРТИЗАЦІЇ, МЕТРОЛОГІЇ ТА СЕРТИФІКАЦІЇ". Запоріжжя, 2021. 22 с.
5. Стиль керівника. MilkUA.info. URL: <http://milkua.info/uk/post/stil-kerivnika> (дата звернення: 07.04.2024).
6. Череп А. В., Шмиголь Н. М., Бутник О. М. Моделі та методи прийняття рішень в аналізі та аудиті : навч. посіб. Київ : Кондор, 2011. 328 с.

7. Шмиголь Н. М. Система управління мотивацією працівників як інструмент формування доходів підприємства. Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво. 2011. С. 175–179.

8. Kasianok M., Shmygol N. Analysis of financial and economic sustainability of enterprises based on the use of accounting and analytical instruments. The Scientific Journal of Cahul State University “Bogdan Petriceicu Hasdeu” Economic and Engineering Studies. 2020. Vol. 7, no. 1. P. 29–35.

УДК 351:328

Гудзь П. В.¹, Зайцева А.О.²

¹д-р екон.наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

²студ. гр. ФЕУ-313 НУ «Запорізька політехніка»

СИСТЕМНІСТЬ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В ЄС

Стан боротьби з корупцією в Європейському Союзі (ЄС) є важливим питанням, оскільки корупція становить серйозну загрозу для ефективності демократичних інститутів, забезпечення рівних умов для економічного зростання. Антикорупційні заходи важливі для збереження демократії та правової держави. Корупція може викликати порушення закону, впливати на рівність перед законом та підірвати основні принципи демократії. Корупція може викликати великі проблеми у владних інституціях, підриваючи їхню ефективність та прозорість. Антикорупційна діяльність залишається однією з ключових пріоритетних справ для забезпечення стабільності, розвитку та дотримання принципів демократії в Європейському Союзі.

Тема антикорупційної діяльності в Європейському Союзі (ЄС) є актуальною для України. Також ЄС активно підтримує реформи в Україні, зокрема у сфері правової системи, судової реформи та боротьби з корупцією.

Посилення антикорупційних заходів є важливою частиною цього підходу. Мета роботи – проаналізувати системний характер публічного адміністрування антикорупційною діяльністю в ЄС. Об’єкт дослідження – розвиток публічного адміністрування антикорупційною діяльністю в ЄС. Предмет роботи – способи визначення елементів та зв’язків системного підходу в публічному адмініструванні антикорупційною діяльністю в ЄС.

Корупція - це зловживання владою або повноваженнями для особистої вигоди чи отримання неправомірних вигод, часто шляхом підкупу, вимагань хабарів, або інших неправомірних дій. Корупційна діяльність може приймати різні форми і прояви, такі як: підкуп: надання або отримання грошей, подарунків чи вигод для впливу на дії чи рішення особи з владними повноваженнями; вимагання хабарів: незаконне вимагання грошей або інших вигод у

обмін на виконання чи невиконання певних дій; неправомірне використання ресурсів: зловживання публічними ресурсами чи фінансами для особистої вигоди; непрозорість та лобіювання: схильність до таємності та відсутності прозорості в ухваленні рішень, а також незаконний вплив груп або осіб на прийняття рішень; корупційні мережі: системи злочинних груп чи інших структур, які співпрацюють для здійснення корупційних дій.

Антикорупційна діяльність - це сукупність заходів, спрямованих на запобігання, виявлення та припинення корупційних проявів в суспільстві. Вона може включати в себе реформи в сфері законодавства, зміни в організаційних структурах, підвищення обізнаності громадськості та встановлення ефективних механізмів нагляду за діяльністю владних структур та осіб.

Системність публічного адміністрування в контексті антикорупційної діяльності в Європейському Союзі відображається у комплексному підході до протидії корупції на різних рівнях - національному, регіональному та європейському. Основні принципи та стратегії в цьому відношенні формуються у відповідних європейських документах та статтях, які спрямовані на зміцнення правової бази та інституційних механізмів боротьби з корупцією.

Принцип системності публічного адміністрування у сфері антикорупційної діяльності в ЄС передбачає:

інтегрований підхід- організація діяльності з антикорупційного контролю та запобігання повинна бути вбудована в усі рівні публічного адміністрування - від національних до місцевих установ;

координація та співпраця - співробітництво між різними органами, агенціями та структурами національного та міжнародного рівня сприяє ефективній боротьбі з корупцією;

інновації та ІТ-застосування- використання сучасних технологій для виявлення, аналізу та моніторингу корупційних проявів сприяє підвищенню ефективності антикорупційних заходів;

публічна участь та громадянський контроль - залучення громадськості до процесів антикорупційної діяльності через механізми звітності, моніторингу та участі в прийнятті рішень допомагає підвищити прозорість та відповідальність владних структур;

законодавча та інституційна база - розвиток та удосконалення законодавства, а також створення відповідних антикорупційних інституцій забезпечують правовість та стабільність в антикорупційній сфері.

Виходячи із визначеності системи, у європейській практиці антикорупційного законодавства чітко проявляються елементи та зв'язки між елементами. Так, до органів антикорупційної діяльності відносяться Європейська прокуратура (EPPO) як незалежний європейський орган, створений для боротьби зі злочинами проти фінансових інтересів Європейського Союзу (ЄС); Європейське антикорупційне бюро (OLAF) є незалежним агентством Євро-

пейського Союзу, яке спеціалізується на боротьбі з корупцією та шахрайством та інші інституції моніторингового, контрольного, адміністративного спрямування; Європейський суд аудиторів та інші відповідальні органи.

Взаємозв'язком та відносинами, які запускають дієвість системи антикорупційного законодавства, виступають відповідні механізми та інструменти. Так, до антикорупційних механізмів можемо віднести

правові - Конвенція ООН проти корупції (UNCAC) є міжнародним правовим інструментом;

організаційні – моніторинг та оцінка антикорупційних заходів; механізм кооперації та перевірки (CVM), який застосовується Європейським Союзом для країн-кандидатів до ЄС щодо виконання ними необхідних антикорупційних та юридичних реформ перед повноцінним членством в ЄС тощо.

Проведений аналіз антикорупційного законодавства ЄС дозволив ідентифікувати конкретні антикорупційні інструменти, зокрема

адміністративні санкції - в антикорупційній політиці ЄС включають у себе систему штрафів, суспензій, конфіскації майна, а також заборони на участь у громадських закупівлях;

кримінальні санкції, в межах яких ЄС визначає стандарти та процедури щодо переслідування осіб, звинувачених у корупції;

міжнародні санкції, ефективність яких зростає, коли вони застосовуються спільно кількома країнами або міжнародними організаціями;

заборони та обмеження, які спрямовані на запобігання особам, визнаним винними в корупційних справах, виконувати певні функції або займати певні посади.

Попри системність антикорупційних заходів очільники ЄС визначають необхідність оновлення законодавчої бази ЄС щодо боротьби з корупцією, щоб у майбутньому краще запобігати корупції та боротися з нею в Європейському Союзі [1].

Висновок. Згідно антикорупційного законодавства ЄС, зокрема Директиви про боротьбу з корупцією та стратегії Європейського Союзу з підтримки реформ в галузі державного управління, системність публічного адміністрування у контексті антикорупційної діяльності є одним із пріоритетів для забезпечення ефективного функціонування демократичних інститутів та захисту прав громадян. Антикорупційні заходи спрямовані на підтримку чесності, ефективності та прозорості в управлінні справами держав та інституцій.

Системний підхід до побудови антикорупційного законодавства побудований на цілісності системи, що охоплює усі можливі антикорупційні прояви у системі публічного управління, бізнесу, ринків, цивільно-правових відносин, що вимагає і від України системних рішень, а не імітації боротьби з корупцією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. EU legislation on anti-corruption.[Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://surl.li/oukwy> (дата звернення: 5.04.2024)

УДК 338.22.021.4

Гудзь П. В.¹, Пуршева В. М.²

¹д-р екон.наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

²студ. гр. ФЕУз-513 НУ «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ЗБУТОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Проблематика формування стандартизованого та єдиного підходу для створення якісного управління збутової діяльності підприємств та бізнес-організацій різних рівнів одна із найголовніших завдань для сучасності. У статті розглянуто теоретико-методичні аспекти управління збутової діяльності підприємств, визначено особливості управління та визначено вплив стратегії збуту підприємства на розвиток організації в цілому.

Під час наукового дослідження використано наступні методи: теоретичний аналіз, порівняння та узагальнення науково-теоретичних підходів та методи дедукції та індукції. Об'єкт дослідження: сучасні тенденції особливостей управління збутовою діяльністю підприємств. Предмет дослідження: теоретичні та методологічні методи використання особливостей управління збутовою діяльністю підприємств

Мета дослідження – визначення особливостей управління збутовою діяльністю підприємств в умовах військового стану.

Одним із ключових аспектів управління господарською діяльністю підприємств в Україні є можливість застосування загальних стратегій управління збутом, сприяння продажу продукції в певній галузі та розвитку бізнесу в конкретному регіоні. У таких умовах створення ефективного механізму управління збутом стає особливо актуальним та важливим. Сучасні українські економісти мають різні підходи до визначення терміну "збутова діяльність": деякі вважають її тотожною до понять "розподіл", "товарорух" або "збут", інші розглядають її як процес продажу або як завершальну стадію господарської діяльності підприємства, або взагалі розуміють широко, розкриваючи ці поняття та їх сутність через управління збутовою діяльністю.

Всяка функціональна діяльність на підприємства потребує управлінського впливу. Отже, управління збутовою діяльністю підприємств - це управлінська діяльність, спрямована на досягнення цілей організації, яка включає в себе стимулювання попиту на продукцію та послуги виробника та їх ефективну реалізацію. Уміння підприємства планувати на майбутнє та мати прогрес-

сивне керівництво стають ключовими чинниками стратегічного успіху в умовах сучасної ринкової економіки.

Важливо, щоб вітчизняні компанії мали стійкі конкурентні переваги в сфері збуту товарів для споживачів і змогли підтримувати їх у майбутньому завдяки професійному управлінню збутовою політикою. Реформування традиційних систем управління збутом є актуальною проблемою в Україні, оскільки існуючі підходи не завжди ефективно вирішують проблеми цієї галузі.

Здійснюючи управління збутом, більшість підприємств стикається із такими проблемами:

- 1) слабка фінансова допомога підприємствам з боку держави (розвиток інфраструктури);
- 2) дисбаланс в ціновій політиці на сировину, матеріали тощо;
- 3) недостатня кількість висококваліфікованого збутового персоналу;
- 4) недостатній рівень захищеності підприємств від недобросовісної конкуренції;
- 5) низька платоспроможність населення тощо [1, с.215].

Управління збутовою діяльністю є складним та різнобічним процесом, який потребує постійного аналізу та вдосконалення. Зростання обсягів продажів вітчизняних виробників вимагає розвитку новітніх ефективних технологій у системах управління збутом. Тому головним завданням промислових підприємств є створення ефективної системи управління збутом, яка враховуватиме інтереси регіональних виробників. Ця система повинна включати вирішення ряду теоретичних та практичних завдань, пов'язаних з економічним оцінюванням збутової діяльності, проведенням системних досліджень ринкової кон'юнктури, створенням кваліфікованого відділу маркетингу та логістики, плануванням стратегії розвитку збутової діяльності, формуванням аналітичного та інформаційного забезпечення.

Управління збутом підприємства в умовах ринкової економіки з точки зору маркетингу розглядається як процес планування, організації, мотивації та контролю збутової діяльності, необхідний для досягнення цілей збуту. Створення системи управління збутом на промисловому підприємстві відповідно до запропонованої моделі забезпечить реальні можливості для ефективного управління збутовою діяльністю шляхом орієнтації на ринковий попит, органічного поєднання функцій збуту, забезпечення, менеджменту та їхньої спрямованості на повне задоволення потреб споживача та отримання прибутку. Управління збутом не обмежується лише управлінням каналами збуту. Кожен учасник системи має свою власну організацію збуту, що передбачає побудову структури управління збутом, підбір кваліфікованих спеціалістів зі збуту, розподіл завдань, прав та відповідальності серед співробітників, створення умов для ефективної роботи, включаючи організацію робочих місць [2, с.91].

Використання механізму управління збутовою діяльністю підприємства дасть можливість здійснювати вплив на господарські процеси підприємства, а також допоможе згрупувати основні функції під час здійснення товароруху продукції, яку виробляє окрема господарююча одиниця, до споживачів [1, с.217. Крім того, можливе створення унікального підходу до реалізації продукції на основі наукового підходу до управління складними економічними процесами, які супроводжують діяльність підприємств.

Для забезпечення ефективної реалізації товарів на ринку підприємство повинне проводити комплекс заходів, які забезпечують фізичний розподіл товарів у ринковому просторі, доведення товарів до споживачів та організацію їх ефективного споживання. Так, стратегія збуту за своєю суттю становить набір правил для прийняття рішень, якими підприємства керуються під час визначення послідовності дій для розширення збуту підприємства на зовнішньому ринку. Завдання тактики збуту полягає у виборі сукупності, послідовності або інтенсивності застосування елементів комплексу маркетингу: товар, ціни, розподіл, збутовий персонал для одержання конкурентних переваг на зовнішньому ринку.

Управління збутовою діяльністю не тільки забезпечує різним бізнес-організаціям комерційний успіх на короткий або довгий строк, але й допомагає підсилити стратегічні конкурентні переваги їх діяльності.

Висновки. У зв'язку зі зростанням конкуренції як на внутрішніх, так і на зовнішніх ринках, важливо, щоб менеджмент підприємства приділяв значну увагу всім аспектам управління збутовою діяльністю, оскільки це впливає на фінансову стійкість підприємства. У ситуації невизначеності ринкових процесів важливо продовжувати комплексно та системно досліджувати проблеми ефективності управління збутовою діяльністю підприємств та їх об'єднань на рівні територіальних та галузевих структур. Для діагностики ефективності системи збуту необхідно провести аналіз показників системи збуту, вивчити чинники, що впливають на відхилення між планованими та фактичними показниками збуту, а також проаналізувати ризики та можливості, що виникають у процесі збуту підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Іваночко Н.В. Особливості формування механізму управління збутовою діяльністю підприємства / Н.В. Іваночко //Глобальні та національні проблеми економіки. Електронне наукове фахове видання. — Випуск 18. — 2017. — С.214-218.
2. Шпилик С. Управління збутовою діяльністю підприємства / С. Шпилик //Галицький економічний вісник. — 2012. — №4(37). — С.88-95.

УДК 341.38: 338.246.8

Корольков В. В.¹, Суслова К.В.²

¹ канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-512 НУ «Запорізька політехніка»

СТРАТЕГІЯ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ: РОЛЬ ДЕРЖАВИ, БІЗНЕСУ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Повоєнне відновлення України є одним із ключових викликів, з якими стикається країна. Для успішного оновлення та розвитку сталого майбутнього України потрібна тісна співпраця між державою, бізнесом та громадянським суспільством. Тільки комплексний та узгоджений підхід дозволить ефективно відновити Україну та побудувати стійке, розвинене та демократичне майбутнє.

Роль держави у відновленні України є вирішальною. Для цього має бути визначена державна політика з виконанням таких ключових функцій, як управлінське мислення, формування стратегічного бачення та пріоритетів відновлення, створення сприятливого інституційного та нормативно-правового середовища, забезпечення координації зусиль усіх стейкхолдерів, акумуляторів ефективного використання ресурсів для відновлення [1, с. 52-56]. Так, державна політика має передбачати розробку чіткої національної стратегії відновлення, яка б визначала пріоритетні напрями та механізми реалізації. Вона також має передбачати формування ефективної системи управління та моніторингу процесу відновлення, з залученням до цього представників бізнесу та громадянського суспільства. Важливим є розвиток необхідної інфраструктури, стимулюванні інвестицій та інновацій.

Бізнес грає критичну роль у відновленні економіки та створенні нових робочих місць. Для активного залучення бізнесу у процес відновлення доцільним є використання механізму державно-приватного партнерства, реалізація спільних інвестиційних проєктів, участь у розробці стратегії та програм відновлення [1, с. 77-83]. Ключова роль бізнесу також міститься у модернізації виробництва, впровадженні інновацій та забезпеченні сталого розвитку. Бізнес може стати локомотивом економічного зростання, технологічного оновлення та підвищення конкурентоспроможності країни. Для цього держава має створити сприятливі умови для інвестицій, спрощення ведення бізнесу та доступу до фінансування.

Дослідження "Участь громадянського суспільства у відновленні України" наголошує на важливості участі громадянського суспільства в процесі відновлення. Громадські організації, волонтери та активісти відіграють важливу роль у наданні допомоги постраждалим, моніторингу відновлюваних ініціатив, адвокації інтересів громад, а також у генеруванні нових ідей та практичних рішень для відновлення [3, с. 6-9]. Крім того, участь громадянського суспільства сприяє підзвітності влади та бізнесу, залученню громадян до

прийняття рішень. Це дозволяє враховувати потреби та інтереси місцевих громад, підвищувати прозорість та ефективність відновлення. Уряд та бізнес зобов'язані забезпечити дієві механізми конструктивної співпраці з громадянським суспільством.

Успішне відновлення України потребує комплексного, узгодженого та збалансованого підходу. Держава має забезпечити стратегічне бачення, інституційні умови та ресурси, бізнес – інвестиції, інновації та робочі місця, а громадянське суспільство – активну долю, контроль та генерацію нових ідей. Тільки за таких умов Україна зможе швидко і ефективно відновитися, перетворившись на сильну, демократичну та процвітаючу державу. Тісна співпраця всіх стейкхолдерів є ключем до успішного повоєнного відновлення та розвитку сталого майбутнього України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Стратегічні орієнтири розвитку партнерства держави, бізнесу та науки в контексті повоєнного відновлення України: моногр. /за ред. д.е.н., проф., академіка НАПН України І. М. Грищенко, д.е.н., проф. А. О. Касич, д.е.н., проф. І. О. Тарасенко. Київ: КНУТД, 2023. 267 с.

2. Дослідження ініціатив у сфері повоєнного відновлення. Червень 2023 року. URL: https://ednannia.ua/images/Master_version_UKR_Rebuilding.pdf (Дата звернення, 07.04.2023)

3. Участь громадянського суспільства у відновленні України. Аналітичне дослідження. URL: <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2023-09/2023-06-15-giving-civil-society-stake-ukraines-recovery-lutsevych-ukrainian.pdf> (Дата звернення, 07.04.2023)

УДК 005.334

Пуліна Т.В.¹ Могильна А.В.²

¹ д-р екон.наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-510 НУ «Запорізька політехніка»

УПРАВЛІННЯ СТАРТАП ПРОЕКТАМИ

Стартапи в сучасному світі є ключовими драйверами інновацій та економічного зростання. Однак, багато стартапів зазнають невдач через недооцінку складнощів управління проектами, пов'язаних з їх створенням та розвитком. Управління стартап проектами потребує специфічного підходу, що враховує унікальні виклики та можливості цієї форми підприємництва.

Керування стартап проектами відрізняється від управління проектами в традиційному розумінні через велику ступінь невизначеності, швидкі зміни та обмежені ресурси.

Стартап можна визначити як новостворену компанію або бізнеспідприємство, яке, як правило, характеризується інноваціями, здатністю до зростання та певною мірою невизначеністю. Стартапи часто засновуються підприємцями або групами осіб, які прагнуть вивести на ринок нові продукти, послуги або рішення, з надією на їх масштабування і перетворення на успішний бізнес [3].

Основні особливості стартапів включають:

Велику ступінь невизначеності: стартапи часто працюють у нестабільному та непередбачуваному середовищі, де ще невідомо, чи прийме ринок їхні продукти чи послуги.

Швидкі зміни: стартапи повинні бути гнучкими та оперативно адаптуватися до змін у ринкових умовах та вимогах користувачів.

Обмежені ресурси: стартапи зазвичай мають обмежені фінансові та людські ресурси, тому вони повинні раціонально використовувати свої можливості.

Високі ризики.

Управління стартап проектами вимагає особливого підходу та врахування різних факторів, які відрізняються від класичного управління проектами. Ключові принципи, які допоможуть забезпечити успішність управління стартап проектами:

1. Гнучкість. Стартапи опиняються у динамічному середовищі, де зміни є нормою. Гнучкість дозволяє швидко реагувати на зміни, переглядати плани та адаптуватися до нових умов.

2. Мінімальний життєвий цикл продукту (MVP). Замість розробки повноцінного продукту або послуги з перших етапів, стартапи часто використовують стратегію MVP, це найпростіша версія продукту, яка надає можливість перевірити свою бізнес-ідею на реальних користувачах і отримати цінні відгуки [3]. Це дозволяє випустити на ринок продукт з мінімальним функціоналом, що задовольняє основні потреби користувачів, і дослідити їх реакцію. Ключові характеристики MVP це простота, раннє залучення клієнтів та ефективне використання ресурсів.

3. Експерименти та валідація ідей. Стартапи використовують методи експериментів та валідації для перевірки гіпотез та ідей перед великими вкладеннями ресурсів. Це допомагає зменшити ризики та збільшити шанси на успіх.

4. Діалог з клієнтами. Надзвичайно важливо підтримувати постійний зв'язок з користувачами та отримувати їх відгуки та пропозиції. Це сприяє оперативному виявленню проблем та потреб користувачів і дозволяє вчасно вносити необхідні зміни у продукт чи послугу.

Ці принципи управління сприяють ефективному керуванню проектами стартапів та максимізують шанси на успіх.

Однак у стартап проєктах також дуже важливо приділяти багато уваги управлінню ризиками. Ефективне управління ризиками допомагає зменшити ймовірність негативних наслідків та забезпечити стабільність проєкту. Ключові аспекти керування ризиками:

1. Ідентифікація ризиків. Перший крок управління ризиками - це ідентифікація потенційних загроз та можливостей. Це включає в себе аналіз зовнішнього середовища, внутрішніх процесів та факторів, які можуть вплинути на успішність проєкту.

2. Оцінка ризиків. Після ідентифікації ризиків, їх потрібно оцінити з точки зору впливу на проєкт. Це допомагає визначити, на які ризики слід звернути особливу увагу та розробити стратегії їх управління.

3. Розробка стратегій управління ризиками. Після проведення оцінки ризиків, необхідно розробити конкретні плани дій для кожного з них. Це може включати в себе впровадження запобіжних заходів для зниження ймовірності виникнення ризиків.

4. Моніторинг та контроль ризиків. Управління ризиками - це процес, який вимагає постійного моніторингу та контролю. Команда проєкту повинна систематично відстежувати ризики, оцінювати їх стан та вчасно вживати заходів для їх управління.

Управління ризиками є суттєвим аспектом будь-якого стартап проєкту, оскільки сприяє зниженню ймовірності негативних наслідків та забезпечує стабільність у процесі розвитку проєкту. Врахування ризиків та вчасне прийняття відповідних заходів є ключовими для успішного завершення стартапу.

Враховуючи ці аспекти, можна зробити висновок, що успішне управління стартап проєктами вимагає комплексного підходу, який поєднує в собі гнучкість та систематичний контроль результатів та ризиків. Лише завдяки цьому стартапи можуть досягти своєї мети та стати успішними у конкурентному бізнес-середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Грицюк Н., Івашко О., Сак Т. Інноваційне підприємництво та управління стартап проєктами : навч. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2022.

2. Райз Е. Стартап без помилок. Посібник зі створення успішного бізнесу з нуля. Київ, 2016.

3. Шевчук О., Бояринова К., Рощина Н. Менеджмент стартап-проєктів : навч. посіб. Київ, 2023.

УДК 339.138.01(075.8)

Пуліна Т.В.¹, Кошелєва С.М.²

¹ д-р екон. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-510 НУ «Запорізька політехніка»

ІНТЕРАКТИВНА РЕКЛАМА

Швидкий доступ до інформації та перенасиченість аудиторії контентом спонукають бренди підвищувати конкурентоспроможність своїх комерційних сторінок та сайтів. У таких умовах наявність інтерактивного контенту на ресурсі й не тільки, є вагомим козирем у конкурентній боротьбі.

Якісний та привабливий інтерактив, на відміну від статичного контенту, робить взаємодію з аудиторією тіснішою. А це дуже впливає на успіх маркетингової стратегії.

Інтерактивна реклама може допомогти залучити увагу користувачів до реклами та покращити їх взаємодію з нею. Інтерактивна реклама може включати в себе елементи, такі як :

- групові опитування,
- змагання та інтерактивні елементи відео та банерної реклами
- відео-рекламу з динамічними елементами, в які користувачі можуть взаємодіяти.

Інтерактивні методи допомагають користувачам не тільки краще розібратися з послугою або товаром, а й психологічно роблять їх мотивованими на здійснення покупок.

Зважаючи на принцип взаємодії зі споживачем, рекламні носії для зовнішньої реклами розташовують в місцях зі значним людським потоком. Основним їх завданням є привернення уваги осіб, що проходять повз, знайомство громадськості з брендом та продуктом, підвищення запам'ятовуваності товару [1].

Інтерактивна зовнішня реклама може застосовуватися будь-де, де є можливість розташувати цифрову панель.

Це можуть бути стіни приміщень чи огорожі, зупинки громадського транспорту, підлога торгових чи розважальних поверхонь, поверхні столів, мобільні стійки. Конструкція облаштована надчутливими зчитувачами та камерами, які здатні розпізнавати рухи, реакції перехожих, а в деяких випадках обличчя, стать, голос тощо. Беручи за основу можливі варіанти поведінки користувачів програмісти можуть розробляти безліч сюжетних варіантів.

Ще один зі способів взаємодії з рекламним джерелом — мобільні гаджети. Перехожий може використати власний смартфон для завантаження мобільного додатку, перерахування коштів на благодійність, керування віртуальним автомобілем чи персонажем.

Використання інтерактивів у зовнішній рекламі сприяє значному підвищенню її ефективності внаслідок:

- Запам'ятовуваності.

Оскільки людина залучена до ігрового процесу, то з високою долею ймовірності в її свідомості закарбується цей цікавий досвід. Можливості донести більше інформації. На традиційному статичному банері навряд чи хтось насмілиться розміщувати детальний опис продукції чи компанії. Інтерактивна ж реклама дозволяє детальніше вивчити пропозицію, а в деяких випадках протестувати її віртуальний аналог.

- Вимірюваності показників.

Використання звичної зовнішньої реклами дозволяє лише орієнтовно припустити кількість цільових клієнтів, які зуміли її побачити, не мовлячи вже про осіб, яких вона зацікавила. У випадку з інтерактивною рекламою з'являється не лише можливість точно полічити число перехожих, що провзаємодіяли з нею, а й оцінити їх реакції, кількість часу, проведеного у контакті, розподілити користувачів на групи за віком, статтю тощо. Отримана інформація дозволяє вчасно корегувати та оптимізувати рекламну кампанію.

- Отримання портрету цільового клієнта.

Інтерактивні технології дозволяють бренду краще зрозуміти свою аудиторію. Використання мобільних додатків та СМС-листування дозволяє компанії отримати додаткове джерело взаємодії з аудиторією. Вивчення поведінкових реакцій користувачів, залучених в ігровому процесі, дозволяє зрозуміти вподобання, потреби та запити клієнта [2].

Але не варто думати, що все так ідеально і просто. Зважати на можливі невдачі слід завжди, навіть якщо ідея здається дуже привабливою.

Таблиця 1.

Переваги	Недоліки
Помітність	Непрота та недешева розробка
Чіткість та лаконічність	Висока імовірність невдалого втілення
Інформативність	Висока ціна помилки.
Значне охоплення аудиторії	

Таким чином, визначено, що інтерактив здатний перетворити стандартну рекламу на розважальну та унікальну історію. Це спроба пробитися крізь інформаційний шум, розповісти про складні речі просто і цікаво, зробити контент персоналізованішим і, отже, кориснішим, чіпляючим. Він створює безпосередню взаємодію, спонукає користувачів до активної участі та здійснення певних дій.

Добре продумана інтерактива реклама зробить аудиторію більш залученою до процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1.Ромат Є.В. Реклама: підручник, 3-те вид. Київ : НВФ «Студцентр», 2000. 480 с.

2.Сенишин О.С. Маркетинг: навчальний посібник, Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2020. 347 с.

УДК 332.1

Пуліна Т.В.¹ Маляренко Я.²

¹ д-р екон. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² асп. НУ «Запорізька політехніка»

КЛАСТЕРИ У КРАЇНАХ ЄС

Кластер – це географічно близька група фірм, постачальників та інших пов’язаних організацій, які мають спільні ринки, технології та навички [5]. Виникнення кластерів історично пов’язують з початком 1980-х років – часом, коли активність корпорацій почала стрімко глобалізуватися, замішуючи локальні виробничі мережі глобальними. Це дало перевагу великим мультинаціональним компаніям за рахунок глобальних ринків збуту та дешевих виробничих потужностей у країнах, що розвиваються. У ХХІ столітті регіональні кластери стали відповіддю дрібних і середніх підприємств на виклик мультинаціональних гігантів. Вони здійснюють стратегічне планування, координацію учасників та надають послуги у сфері маркетингу, закупівель, логістики та розвитку людського капіталу. Кластери можуть об’єднувати від невеликої кількості компаній до значних структур, існуючи як у традиційних, так і у сучасних галузях, а також виробничих, комерційних, послугових і соціальних сферах. Вони формуються не лише у промислово розвинених країнах, але й у країнах, які знаходяться на стадії розвитку. Кластери можуть виникати на різних рівнях - національному, регіональному, муніципальному - і часто центруються навколо університетів, наукових установ або груп науково-дослідних структур.

Найбільша кількість промислово-виробничих кластерів країн ЄС за галузями економіки

Таблиця 1.

Галузі економіки	Країни
Електронні технології та зв’язок, інформатика	Швейцарія, Фінляндія
Біотехнології та біоресурси	Нідерланди, Франція, Німеччина, Велика Британія, Норвегія
Фармацевтика і косметика	Данія, Швеція, Франція, Італія, Німеччина
Агро- та харчове виробництво	Фінляндія, Бельгія, Франція, Італія, Нідер-

	ланди
Нафтогазовий комплекс і хімія	Швейцарія, Німеччина, Бельгія
Машинобудування і ремонт, електроніка	Нідерланди, Італія, Німеччина, Норвегія, Ірландія, Швейцарія
Охорона здоров'я	Швеція, Данія, Швейцарія, Нідерланди
Комунікації і транспорт	Нідерланди, Норвегія, Ірландія, Данія, Фінляндія, Бельгія
Енергетика	Норвегія, Фінляндія
Авіаційна і космічна галузі	Франція
Будівництво	Фінляндія, Бельгія, Нідерланди
Освіта, технопарки	Німеччина, Франція, Фінляндія, Австрія
Легка промисловість	Швейцарія, Австрія, Італія, Швеція, Данія, Фінляндія
Деревно-паперовий комплекс	Фінляндія

Запровадження кластерних програм урядами країн ЄС на різних рівнях, згідно статистичних даних Європейської кластерної обсерваторії, розпочалося у 2001 році [3]. Процес координації кластерних ініціатив країн-членів на європейському рівні прогресував від створення Генерального Директорату з регіональної політики в ЄС у 1968 році до Маніфесту кластеризації ЄС на Брюссельському саміті 2007 року, а також до утворення паневропейської організації – Європейського кластерного альянсу у 2008 році. Підписання Європейського кластерного меморандуму на Стокгольмському саміті ЄС у 2008 році відкрило новий етап розвитку кластерів, спрямований на глобальну конкурентну боротьбу, підтримку та створення кластерів світового рівня відповідно до стратегії «Європа 2020».

Управління формуванням та розвитком кластерів на національному рівні знаходиться в компетенції уряду кожної країни ЄС. Проте ініціативи щодо створення кластерів можуть виникати не лише від центральних органів управління «згори донизу» (top-down), але і від регіональної влади та місцевих об'єднань підприємців, які пропонують виконання програм стимулювання розвитку кластерів «знизу догори» (bottom-up). Існує також поширений змішаний тип створення кластерів, який поєднує особливості обох підходів.

Як відзначає Е. Бойко, такий широкий спектр ініціативних можливостей суб'єктів процесу кластеризації, разом із різноманітними учасниками, надає низку переваг, таких як поліпшення робочих відносин між фірмами, оптимізація ланцюгів поставок, прискорення розвитку технологій та зниження транзакційних витрат [1]. Європейський Союз успішно використовує принципи кластеризації, що підтверджується статистичними даними: Нідерланди поділені на 20 кластерів, у Данії 34 кластера забезпечують 60% експорту, в Авст-

рії діють трансграничні кластери з різних країн, а в Італії 206 кластерів забезпечують майже 30% рівня зайнятості в країні [4].

Отже, кожна країна розвиває свою стратегію формування кластерних об'єднань. Наприклад, у Франції цей процес базується на партнерствах між промисловими групами, університетами та науково-дослідними центрами. У Німеччині кластеризація відбувалася менш централізовано, з більшістю кластерів, які спочатку виникали спонтанно. Більшість ініціатив щодо кластеризації зазвичай виникають на місцевому рівні, враховуючи специфіку кожного регіону. Національний уряд також запроваджує різноманітні програми підтримки регіонів через розвиток кластерних структур. На початку XXI століття Європейський Союз запровадив свої власні програми кластеризації. Наприклад, у 2000 році на саміті ЄС в Лісабоні була вироблена стратегія економіки знань для країн-членів Союзу, яка базувалася на інноваційних кластерах. У липні 2006 року в ЄС був затверджений «Маніфест кластеризації в країнах ЄС», а в грудні 2007 року був представлений до затвердження «Європейський кластерний Меморандум». Ці документи, затверджені на Європейській президентській конференції з інновацій та кластерів у Стокгольмі у січні 2008 року, містять приклади успішного розвитку кластерів в різних регіонах Європи, включаючи також позитивний досвід України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бойко О.М. Кластеризація як передумова підвищення конкурентоспроможності підприємств виробничої сфери України в умовах глобальних викликів. *Фінанси України*. 2021. № 10. С. 28-34.
2. Гузенко І.Ю., Єфімчук К.Е. Розвиток кластерів в умовах глобалізації: досвід країн ЄС та перспективи України. *Економічний вісник*. 2022, №3. С. 9-16.
3. Пушкар Т.А., Федорова В.Г. Світовий досвід формування й розвитку мережних і кластерних об'єднань. *Економічний часопис - XXI*. 2011, №11-12. С. 68-71.
4. Соколенко С.І. Кластери в глобальній економіці. Київ : Логос, 2004. 848 с.
5. Mercedes Delgado, Michael E. Porter, Scott Stern. Defining Clusters of Related Industries. URL: https://clustermapping.us/sites/default/files/files/resource/Defining%20Clusters%20of%20Related%20Industries%20-%20NUMBER%20Working%20Paper%2020375_0.pdf

УДК 339.138

Пуліна Т.В.¹, Шаповалов Ю.А.²

¹ д-р екон. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² асп. НУ «Запорізька політехніка»

ПРОСУВАННЯ КОМПАНІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ SEO, SMO, SMM

Поняття SEO, SMO та SMM, все це – пошуковий маркетинг (англ. Search engine marketing - SEM). Ця конструкція являє собою систему заходів, спрямованих на збільшення відвідуваності сайту цільовою аудиторією, шляхом перерозподілу трафіку в Інтернеті з менш релевантних за запитом майданчиків у місцях з більшою релевантністю.

Існують наступні різновиди SEM:

SEO, або пошукова оптимізація (англ. search engine optimization) – це комплекс заходів для підвищення позицій сайту за рангом видачі пошукових систем за певними запитами користувачів. Чим вище позиція сайту в результатах пошуку, тим більше зацікавлених відвідувачів переходить на нього. При аналізі ефективності пошукової оптимізації оцінюється вартість цільового відвідувача з врахуванням часу виведення сайту на вказані позиції та конверсія сайту, на який притягуються цільові відвідувачі.

SMO, або оптимізація сайту під соціальні мережі (англ. Social media optimization) – комплекс заходів, спрямованих на залучення на сайт відвідувачів із соціальних медіа: блогів, соціальних мереж і т.п. Для його застосування існують такі правила: стимулювати популярність розповсюдження посилань – робити такі сайти і додавати такий контент, на який будуть робити посилання інші люди; спростити додавання контенту із сайту до соціальних мереж, закладки, RSS-агрегатори і т.д.; залучати вхідні посилання, заохочувати тих, хто ставить посилання; забезпечити експорт та поширення контенту з посиланнями на першоджерело; заохочувати створення сервісів, що використовують контент компанії.

SMM, або маркетинг у соціальних медіа (англ. Social media marketing) передбачає просування в соціальних медіа товарів та послуг, підвищення іміджу, анонси подій тощо. В SMM основний акцент припадає на створення матеріалів,

які будуть поширюватися в соціальних мережах самими людьми без участі організатора. Повідомлення потенційних споживачів, які поширюються через соціальні мережі, користуються великим попитом. Це пояснюється рекомендаційною схемою розповсюдження за рахунок соціальних зв'язків між контактами, які й покладені в основу взаємодії.

SMM агентство, що займається просуванням у соціальних мережах, прагне впливати на цільову аудиторію точково, вибираючи ті майданчики, де потрібна аудиторія представлена найбільше. Вона шукає кращі способи

комунікації з аудиторією, намагаючись не зачіпати людей, не зацікавлених у рекламі.

УДК 331.101.3:330.34(477)

Нечаєва І. А.¹, Суслора К. В.²

¹ канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-512 НУ «Запорізька політехніка»

ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ТА СТИМУЛЮВАННЯ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМТВА

У сучасних умовах трансформації економіки особливу актуальність набувають питання оцінки та стимулювання ділової активності підприємств. Ділова активність є ключовим показником ефективності функціонування підприємства та його конкурентоспроможності на ринку.

Один із важливих аспектів оцінки ділової активності підприємства – аналіз його фінансової стійкості. відповідно до джерела [3, с. 21], фінансова стійкість підприємства характеризує здатність суб'єкта господарювання, підприємства функціонувати та розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів та пасивів у змінних умовах внутрішнього та зовнішнього середовища, гарантуючи його платоспроможність та інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі [3, с. 21]. Таким чином, оцінка фінансової стійкості дає змогу ефективно використовувати підприємством власних та залучених витрат коштів для забезпечення безперебійної діяльності.

Іншим аспектом є оцінка ефективності господарювання підприємства. Рациональність використання ресурсів підприємства характеризує ефективність використання ресурсів та проявляється у швидкості обігу його коштів [2, с. 39]. Показники ділової активності демонструють, наскільки ефективно підприємство використовує ресурси. До таких показників відносяться коефіцієнти оборотності активів, дебіторської та кредиторської заборгованості, запасів тощо. Аналіз динаміки цих показників дає змогу визначити резерви підвищення ефективності використання ресурсів підприємства.

Важливим аспектом оцінки ділової активності є аналіз показників ефективності використання трудових ресурсів. До таких показників відносяться продуктивність праці, коефіцієнти плинності кадрів, співвідношення темпів зростання продуктивності праці та середньої заробітної плати тощо. Ці показники дозволяють оцінити якість управління персоналом для підприємства, виявити резерви підвищення ефективності використання трудового потенціалу [2, з. 39].

Також можна зазначити, що Ділову активність підприємства можна оцінювати за допомогою показників ділової репутації. Це можуть бути показники інвестиційної привабливості, рівня соціальної відповідальності, еколо-

гічної спрямованості діяльності тощо. Високі значення таких показників свідчать про стабільний розвиток підприємства, його конкурентні переваги та довіру з боку партнерів та інвесторів.

Водночас, за умов військового стану в Україні особливої уваги потребують питання стимулювання розвитку бізнесу. Існують такі напрями стимулювання бізнесу, як релокація підприємств, створення умов розвитку нових бізнес-моделей, спрощення адміністративних процедур, доступом до фінансових ресурсів, застосування податкових пільг, оптимізація логістики тощо. Таким чином, релокація підприємств дозволяє зберегти виробничі потужності та робочі місця, адаптувати діяльність до нових умов [1, с. 990]. Створення сприятливих умов розвитку нових бізнес-моделей, таких як електронна комерція та дистанційна робота, дозволяє підприємствам оперативного реагувати на зміни ринкового середовища.

Крім того, важливу роль у стимулюванні ділової активності відіграють заходи державної підтримки. Зокрема, спрощення адміністративних процедур, надання доступу до фінансових ресурсів за пільговими умовами, застосування податкових пільг – все це сприяє підвищенню ефективності бізнес-процесів та зниженню витрат підприємств. Також важливим напрямом є оптимізація логістичних процесів, що дозволяє знизити витрати на транспортування, складування тощо.

Отже, оцінка та стимулювання ділової активності підприємств в умовах трансформації економіки є комплексним процесом, що включає аналіз фінансової стійкості, ефективності використання ресурсів, а також застосування заходів державної підтримки бізнесу, особливо важливих в умовах воєнного стану. Комплексний підхід до оцінки цих аспектів дозволяє підприємствам ефективно адаптуватися до мінливих умов ведення бізнесу, а також підвищити свою конкурентоспроможність.

Отже, комплексний підхід до оцінки ділової активності підприємств, що враховує фінансові, виробничі, кадрові та репутаційні аспекти, дозволяє сформулювати цілісне уявлення про ефективність їхнього функціонування суб'єкта господарювання. На такому аналізі можна та розробити ефективні заходи щодо стимулювання ділової активності, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності та забезпечення сталого розвитку підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кондратюк Оксана Іванівна, Дамчук Дар'я Юрійвна СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: РЕЛОКАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВ. The 7th International scientific and practical conference “Modern research in world science” (October 2-4, 2022) SPC “Sci-conf.com.ua”, Lviv, Ukraine. 2022. 1320 p.

2. Болюбаш Н.Б УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ. Актуальні про-

блеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти: матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 22-23 березня 2022 р. Ч. 2. Львів: ЛНУП, 2022. 320 с.

3. Булгакова Т.О. ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ТА ОЦІНКА ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА. Збірник матеріалів IX Всеукраїнської науково-технічної конференції здобувачів вищої освіти ТДАТУ. Секція 6. Напрями економіка та туризм. Мелітополь. 2021. 208 с.

УДК 351:005.334

Нечасва І.А.¹, Музолевська Б.Г.²

¹ канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-310 НУ «Запорізька політехніка»

КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Публічне управління - це сфера, де державні органи та інституції взаємодіють з громадянами та вирішують питання, пов'язані з управлінням суспільством, що складається з набору процесів та інструментів, спрямованих на досягнення оптимальної продуктивності в організації, що надає публічні послуги [1]; передбачає реалізацію державної політики, використання державних ресурсів для сприяння розвитку та добробуту населення країни; процес здійснення управлінської діяльності для громадських організацій [2].

Публічне управління і корупція є пов'язаними поняттями, оскільки рівень корупції часто визначає ефективність та легітимність управління в країні. У будь-якій країні корупція є реакцією громадян на існуючий державний устрій, на неспроможність держави забезпечити нормальне функціонування суспільства. Така ситуація в Україні значною мірою стала можливою внаслідок відсутності політичної стратегії формування нової системи державного управління, позитивних перетворень у сфері діяльності управлінського апарату, наявності значних залишків старої командно-адміністративної системи, відсутності чіткої системи надання управлінських послуг [3].

Корупція характеризується корисливою спрямованістю, аналогічністю суб'єктів корупційних зловживань, усталеною однорідною повторюваністю корупційних дій [4], включаючи дачу або отримання хабарів або неналежних подарунків, подвійну діяльність та обман інвесторів [5], непотизм, кумівство, фаворитизм, зловживання владою, тощо.

Негативні наслідки корупції для публічного управління полягають в наступному: зниження ефективності роботи державних установ; зниження довіри громадян до уряду і державних інституцій; втрати економічного потенціалу; корупція може призвести до порушення прав людини. Також корупція може посилити кримінальну діяльність та організовану злочинність у суспільстві, якщо її не контролювати.

Під корупційним ризиком варто розуміти систему явищ і обставин, які виникають у процесі діяльності суб'єктів публічної адміністрації та створюють небезпеку вчинення корупційного або пов'язаного із корупцією правопорушення [6].

Найчастіше корупційні ризики виникають при виконанні функцій та процедур структурними підрозділами органів публічної влади через такі причини: відсутність дієвого контролю з боку керівництва та громадськості; відсутність необхідного рівня автоматизації та цифровізації внутрішніх організаційних процесів в органах державної влади; дублювання функцій різними органами публічної влади; наявність правових колізій норм нормативних та регуляторних актів вітчизняної законодавчої бази; неефективність взаємодії та координації уповноважених органів державної влади; неефективність судової влади та дії суддів на власну користь; неналежне реагування (або його відсутність) на скарги та відгуки громадян щодо неправомірної корупційної поведінки працівників органів публічної влади - неоднозначність податкового, бюджетного, господарського та митного законодавства; низький рівень профілактичної роботи серед працівників служб органів державної влади; проблеми технічного та методологічного характеру тощо [7].

За поширеністю корупційні ризики в діяльності державних службовців можна розташувати в такому порядку:

а) недоброчесність державних службовців може включати в себе: корупцію; неналежне виконання службових обов'язків; конфлікт інтересів; неетичну поведінку [8; 9];

б) виникнення конфлікту інтересів. Конфлікт інтересів – це суперечність між приватними інтересами публічного службовця та його службовими обов'язками, під час виконання яких він має переслідувати публічні інтереси [10]. На практиці розділяють потенційний та реальний конфлікт інтересів;

в) безконтрольність з боку керівництва. Внаслідок безконтрольності з боку керівництва можуть виникнути й інші корупційні ризики. Зокрема, такі як конфлікт інтересів, недоброчесність державних службовців [11]. Основними зонами контролю, які можуть привести до корупційних ризиків є: відсутність нагляду над фінансами; недостатня перевірка діяльності; політичний вплив на розподіл ресурсів; відсутність механізмів звітності та відкритості; система непотизму та благовоління; неефективне використання ресурсів [12];

г) наявність дискреційних повноважень. Саме наявність можливості діяти на власний розсуд створює умови для вчинення корупційних правопорушень. Дискреційні повноваження мають низку загальних ознак, а саме:

- дозволяють органу на власний розсуд оцінювати юридичний факт, внаслідок чого можуть виникати, змінюватись або припинятись правовідносини;

- дозволяють на власний розсуд обрати одну із декількох форм реагування на даний юридичний факт;
- надають можливість органу на власний розсуд вибирати міру публічно-правового впливу щодо фізичних та юридичних осіб, його вид, розмір, спосіб реалізації;
- дозволяють органу обрати форму реалізації своїх повноважень;
- наділяють орган правом повністю або частково визначати порядок здійснення юридично значущих дій;
- надають можливість органу на власний розсуд визначати спосіб виконання управлінського рішення [11].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Charest, N. (2012). "Public Management," in L. Côté and J.-F. Savard (eds.), *Encyclopedic Dictionary of Public Administration*. URL : www.dictionnaire.enap.ca
2. Semenya A. What is the study of public management. URL : <https://www.regensys.net/reginsights/what-is-the-study-of-public-management>
3. Лазаренко С.Ж. Бабенко К.А. Корупція як результат системної неефективності державного управління. URL : <https://6aas.gov.ua/ua/proekty/articles/b/297-koruptsiya-yak-rezultat-sistemnoji-neefektivnosti-derzhavnogo-upravlinnya.html>
4. Мирославський С.В., Лещенко А.В. Запобігання корупції у системі державного та публічного управління в Україні: історико-ретроспективний аналіз. URL : https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/6_2022/4.pdf
5. Chen J. Corruption: Its Meaning, Type, and Real-World Example. . URL : <https://www.investopedia.com/terms/c/corruption.asp#citation-4>
6. Заїка К. Корупційні ризики: поняття та засоби їх мінімізації. *Актуальні проблеми правознавства*. Випуск 2 (14). 2018. С. 35-38. URL : <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/31228/1/%D0%97%D0%B0%D1%97%D0%BA%D0%B0.pdf>
7. Тульчинська С. О., Красношопка В. В. Особливості дослідження причин виникнення корупційних ризиків у сфері публічної влади в контексті економічної безпеки. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020, № 4, Том 3. С. 250-254. URL : <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/11/2020-4t3-43.pdf>
8. Сайт Національного агентства з питань запобігання корупції. URL : <https://antycorportal.nazk.gov.ua/>
9. Сайт Transparency International Ukraine. URL : <https://ti-ukraine.org/en/>
10. Офіційний сайт Центру протидії корупції. Спекпроекти. URL : <https://antac.org.ua/special-projects/conflict-of-interest/>

12. Джух Н. Корупційні ризики в діяльності державних службовців.
URL : https://minjust.gov.ua/m/str_34678

13. Нечаєва І. А. Оцінка прозорості та відкритості комунального підприємства (установи, організації) як запорука ефективного використання місцевих фінансів і територіального розвитку. *Проблеми економіки*. 2020. №2. С. 265–273. URL : <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-2-265-273>.

УДК 658.152:005.6

Нечаєва І.А.¹, Маруфенко В.В.²,

¹ канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-512 НУ «Запорізька політехніка»

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ ПІДПРИЄМСТВА

Основні фонди є фундаментальною основою, на якій ґрунтується успіх будь-якого суб'єкта господарювання. Вони не тільки забезпечують виробничий процес, але й визначають його потенціал для розвитку та забезпечення конкурентоспроможності на ринку. «Основні фонди – це частина засобів виробництва, що зберігають свою натуральну форму, беруть участь у багатьох виробничих циклах і свою вартість переносять на вартість готової продукції частинами в міру спрацювання.» [1, с. 152]

Ефективність використання основних фондів має важливе значення для розвитку підприємства: зростає економічний потенціал та виробничі потужності, підвищується технологічний рівень виробництва, зростає продуктивність праці, покращується якість продукції та інші показники. Ефективність використання основних фондів показує, наскільки ефективно підприємство використовує свої ресурси для досягнення цілей та максимізації прибутку. Ефективність це - досягнення максимального прибутку при мінімумі витрат.

Ефективність використання основних фондів підприємства за певний період часу визначають через показники, які поділяють на: узагальнюючі та індивідуальні. До узагальнюючих показників відносяться фондовіддача, фондомісткість та рентабельність. Індивідуальні показники включають в себе: коефіцієнт інтенсивного завантаження, коефіцієнт екстенсивного завантаження та коефіцієнт інтегрального використання обладнання .

«Показник фондовіддачі відображає ту кількість продукції, яка виробляється однією гривнею вартості основних виробничих фондів, він показує загальну віддачу від використання кожної гривні, витраченої на основні виробничі фонди.» [2, с.164]

Оберненим до фондовіддачі показником є фондомісткість. «Цей показник дає можливість визначити вартість основних фондів на одну гривню виробленої продукції і характеризує забезпеченість підприємства основними

фондами. За нормальних умов фондівдача повинна мати тенденцію до збільшення, а фондомісткість – до зменшення.» [2, с.164]

Ще один показник ефективності використання основних фондів - рентабельність. Він показує наскільки ефективно підприємство використовує свої основні фонди для генерації прибутку.

Ефективне використання основних фондів є важливим аспектом успішної діяльності підприємства. Для досягнення високих результатів компанії необхідно:

1. Слідкувати за станом основних фондів. Фізичний і моральний знос впливає на зниження рівня конкурентоспроможності підприємства. Недостатнє технічне оснащення або його несправність може призвести до зниження продуктивності та погіршення якості виробництва.

2. Впровадження новітніх технологій може підвищити ефективність використання основних засобів та покращити якість виробництва.

3. Збільшення виготовлення продукції. Ефективність використання основних засобів може підвищуватись за рахунок збільшення обсягів виробництва та покращення організації виробництва.

4. Збільшення продуктивності праці шляхом використання системи мотивації і стимулювання персоналу, підвищувати кваліфікацію працівників.

5. Для підвищення ефективності використання основних фондів можна зменшити кількість недіючого устаткування, виведення з експлуатації зайвого устаткування.

Отже, основні фонди - це частина виробничих фондів, які беруть участь у виробничому процесі протягом тривалого часу, зберігаючи свою натуральну форму і характер. Зношуючись, вони також частково переносять свою вартість на вартість готової продукції. Для оцінки ефективного використання основних фондів застосовують інструментарій показників стану, руху, оснащення та ефективності використання. Ефективне використання основних виробничих фондів на підприємствах є важливим аспектом у виробництві, що пов'язано з отриманням максимального прибутку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Лисак О. І., Андреева Л. О., Болтянська Л.О. Економіка підприємства : навч. посіб. Мелітополь : Люкс, 2020. 272 с.

2. Александрова, В., Чайка, Т., & Коротких, Н. Економіка підприємства: ефективне використання основних засобів. Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки), 2021. №3(2022). С. 27–31. DOI <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2021.3.27>

3. Mulyk T. ANALYSIS OF FIXED ASSETS OF THE ENTERPRISE: METHODOLOGICAL AND PRACTICAL ASPECTS. Market Infrastructure. 2020. No. 46. URL: <https://doi.org/10.32843/infrastruct46-19> (date of access: 06.04.2024).

УДК 005.21:658.152

Нечасва І.А.¹, Бабак Р.В.²

¹ канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-510 НУ «Запорізька політехніка»

ІНВЕСТИЦІЙНА СТРАТЕГІЯ, ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАГАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Серед низки функціональних стратегій підприємства особлива увага приділяється інвестиційній стратегії (рис.1).

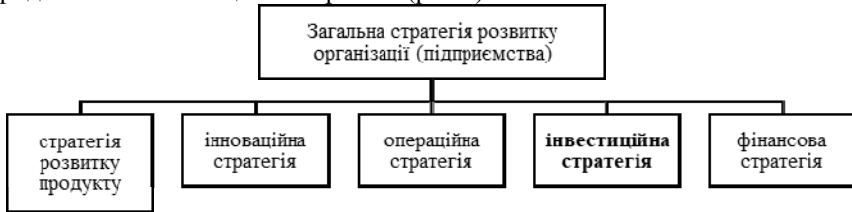

Рисунок 1 – Основні складові загальної стратегії розвитку підприємства

Аналіз понятійного апарату дозволив виокремити наступне визначення: інвестиційна стратегія – це довгострокова стратегія підприємства щодо ефективного залучення коштів у господарську діяльність підприємства шляхом інвестицій з урахуванням особливостей підприємства галузі та загальних тенденцій ринку з метою вибору оптимальних шляхів досягнення заданої мети господарської діяльності суб'єкта [1; 2].

Відповідно до основних стратегій підприємства обирається конкретна інвестиційна стратегія (табл. 1) [3].

Таблиця 1 – Види інвестиційних стратегій підприємства

Базова корпоративна стратегія	Інвестиційних стратегія підприємства
1.«Прискорений ріст»	Стратегія інвестиційної підтримки прискореного росту підприємства
2.«Обмежений ріст»	Стратегія інвестиційного забезпечення усталеного росту підприємства
3.«Скорочення»	Антикризова інвестиційна стратегія підприємства

Вибір виду інвестиційної стратегії залежить від особливостей інвестиційної діяльності та прийнятої підприємством загальної стратегії [4]. При цьому, інвестиційні стратегії класифікують відповідно до напрямку інвестування, виокремлюючи стратегії портфельних інвестицій та стратегії реальних інвестицій.

Вибір оптимальної інвестиційної стратегії підприємства визначається низкою умов. Найважливішим з них є інтенсивність зміни факторів зовніш-

нього інвестиційного середовища. Іншою умовою є можливий перехід підприємства на новий етап життєвого циклу в майбутньому.

В науковій літературі дослідники пропонують наступний алгоритм розробки та формування інвестиційної стратегії підприємства (рис. 2) [5].

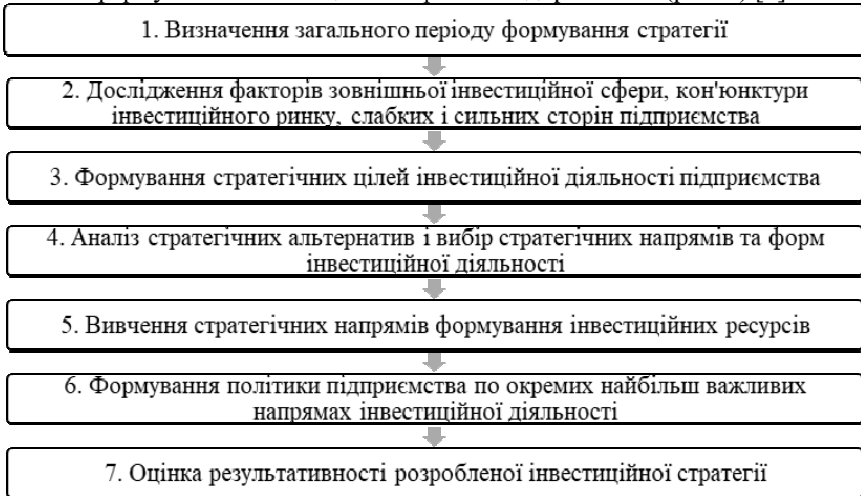

Рисунок 2 – Алгоритм розробки та формування інвестиційної стратегії підприємства

Оцінку ефективності розробленої підприємством інвестиційної стратегії рекомендується проводити за наступними параметрами [5; 6; 7; 8; 9]: узгодженість інвестиційної стратегії підприємства загальній стратегії його розвитку; відповідність інвестиційної стратегії підприємства очікуваним змінам зовнішнього інвестиційного середовища; узгодженість інвестиційної стратегії підприємства з його внутрішнім потенціалом; внутрішній баланс інвестиційної стратегії; реалізація інвестиційної стратегії: потенційні можливості підприємства у формуванні необхідного обсягу інвестиційних ресурсів з усіх джерел та у всіх формах; технологічна доцільність відібраних для реалізації інвестиційних проектів; достатність фінансових інструментів для формування ефективного інвестиційного портфеля; організаційно-технічні можливості успішної реалізації обраної інвестиційної стратегії; прийнятність рівня ризиків, пов'язаних з реалізацією інвестиційної стратегії; економічна ефективність реалізації інвестиційної стратегії; неекономічна ефективність реалізації інвестиційної стратегії.

Основні критерії оцінки ефективності інвестиційної стратегії відповідно до виду ефективності та отриманого ефекту наведено в табл. 1.10 [8].

Таблиця 2 – Основні критерії оцінки ефективності інвестиційної стратегії

Вид ефективності	Ефект	Основні критерії ефективності
Комерційна (фінансова, економічна)	– приріст обсягу продажів; – зростання продуктивності праці; – скорочення управлінських витрат; – отримання прибутку від впровадження винаходів і ноу-хау	Чиста приведена вартість (NPV)
Бюджетна	- перевищення доходів відповідного бюджету над видатками у контексті реалізації інвестиційного проєкту	Індекс прибутковості інвестицій (PI)
Соціальна (суспільно значима, корисна)	– підвищення рівня життя (збільшення доходів населення, скорочення рівня цін на товари та тарифів); – покращення життєвих умов (підвищення рівня зайнятості і освіти, якісна підготовка кадрів, забезпечення об'єктами культури, спорту, мистецтва) – підвищення якості здоров'я та збільшення довголіття (розвиток медичної сфери покращення умов праці)	Внутрішня норма доходності (IRR)
Екологічна	– скорочення промислових викидів у водойми, атмосферу, ґрунт; – підвищення рівня екологічності та ергономічності товарів та послуг; – компенсація дефіциту природних ресурсів за рахунок вторинної переробки; – підвищення відповідальності за порушення екологічного законодавства	Термін окупності (PP)

У разі позитивних результатів оцінки розробленої інвестиційної стратегії, які відповідають обраним критеріям і ментальності інвестиційної поведінки, вона приймається підприємством до реалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Комаров А.С., Бессонова С.І. Інвестиційна діяльність промислового підприємства як елемент стратегічної стабільності. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Економіка і управління. Том 33 (72). № 2, 2022 DOI: <https://doi.org/10.32782/2523-4803/72-2-8>

2. Ляхович Л.А. Інвестиційна стратегія підприємства в кризових умовах господарювання. URL : <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/14984/1/%D0%86%D0%BD%D0%B>

2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%94%D0%BC%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0%20%D0%B2%20%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85%20%D1%83%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%85%20%D0%B3%D0%BE%D1%81%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf

3. Види інвестиційних стратегій підприємств. URL : <http://www.um.co.ua/5/5-5/5-59720.html>

4. Данкєєва, О. М. Окремі концептуальні аспекти щодо формування інвестиційної стратегії підприємств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство* / голов. ред. М.М. Палінчак. Ужгород : Гельветика, 2020. Вип. 29. С. 46-50. URL : <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/30221>

5. Гуторов О.І. Інвестиційна стратегія підприємства: принципи, методи та етапи розробки. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія „Економічні науки”*. 2021. № 2., Т. 2. DOI: 10.31359/2312-3427-2021-2-2-212.

6. Нечаєва І.А., Оболадзе А.Н. Багатофакторна модель оцінки інвестиційної привабливості підприємства. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка» №7(2), 2020.* [https://doi.org/10.52566/msu-econ.7\(2\).2020.8-21](https://doi.org/10.52566/msu-econ.7(2).2020.8-21)

7. Гайдай Г. Особливості оцінювання інвестиційної стратегії автотранспортних підприємств. *Економіка та суспільство*, 2021. №31. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-28>

8. Гулик Т.В., Горб Є.Ю. Методи оцінки ефективності інвестиційних проєктів з урахуванням ризиків в умовах невизначеності. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. Том 31 (70). № 6, 2020. DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/70-6-17>.

9. Нечаєва І. А. Методичний підхід до проведення оцінки інвестиційно-го проєкту. *Сучасні технології менеджменту, інформаційне, фінансове та облікове забезпечення розвитку економіки в умовах євроінтеграції* : збірник тез доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної інтернетконференції, м. Черкаси, 16–17 квітня 2020 року. Черкаси : Східноєвропейський університет економіки і менеджменту. 2020. 557 с. С.45-47.

УДК 005.931.11:338.27

Нечасва І.А.¹, Трикоз М.Д.²

¹ канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУз-510 НУ «Запорізька політехніка»

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Антикризове управління слід розуміти [1, с. 192; 2; 3-7]:

– як управління передбачення небезпеки кризи завдяки діагностиці її симптомів та здійснення розробки запобіжних заходів зі зниження негативних проявів кризи й використання її факторів для наступного розвитку (менеджмент попередження);

– як управління в умовах настання кризового стану, в якому передбачається діагностика її проявів і здійснюється розробка заходів з ліквідації наслідків кризи та згладжування факторів її впливу на подальший розвиток підприємства (менеджмент порятунку);

– як управління у післякризовий період, в якому передбачається діагностика рівня подолання кризового стану та виявлення резервів щодо запобігання його виникненню у майбутньому (менеджмент відновлення).

Відповідно до даного визначення важливими методами антикризового управління є такі, що класифіковані за часом реалізації (рис. 1) [8].

Методи антикризового управління (за часом реалізації)		
1. Інструменти виявлення кризи (інформаційний потік випереджує матеріальний і фінансовий потік)	2. Інструменти, які використовуються в умовах кризи (одночасний рух інформаційних з матеріальними і фінансовими потоками)	3. Інструменти, які використовуються на етапі виходу підприємства з кризи (відставання інформаційних від матеріальних і фінансових потоків)
- Діагностика - Моніторинг - Фінансовий аналіз - Бенчмаркінг	- Аутсорсинг - Диверсифікація - Контролінг - Реінжиніринг - Реструктуризація - Санація	- Реорганізація - Факторинг - Ф'ючерсні контракти

Рисунок 1 – Класифікація антикризових інструментів суб'єктів господарювання

Причини невизначеності, що негативно впливає на ефективність антикризового управління, можна об'єднати в декілька основних груп: невизначеність процесів у суспільстві та в економічному житті; відсутність повної інформації; вплив суб'єктивних факторів.

Модель антикризового управління з урахуванням факторів невизначеності та ризику можна поділити на чотири компоненти [9]:

- проблеми розпізнавання передкризових ситуацій; проблеми запобігання кризи; проблеми життєдіяльності підприємства у кризовому стані; проблеми виходу з кризи; проблеми ліквідації наслідків кризи;

- методологічні, фінансово-економічні, соціально-психологічні, правові проблеми, а також проблеми організації антикризового управління;

- проблеми прогнозування криз; розробку управлінських рішень в умовах кризи; аналіз й оцінка кризових ситуацій; інноваційні стратегії поведінки у кризи;

- конфліктологічні проблеми управління; маркетинг поведінки в умовах невизначеності; добір, оцінка і мотивування персоналу в умовах кризи.

Специфіка антикризового управління підприємством в умовах невизначеності пов'язана зі стратегією антикризового управління, яка включає в себе стратегію недопущення кризи і стратегію подолання кризи, та з необхідністю прийняття управлінських рішень в умовах обмежених ресурсів, високого загального рівня невизначеності зовнішнього середовища і ризику [10].

Загальне антикризове управління в умовах невизначеності здійснюється в рамках вирішення чотирьох завдань:

- визначити поточну ситуацію і сформувати точну картину того, як вона може розвиватися, до яких наслідків призведе підприємство;

- прийняття управлінських рішень і розробка необхідних невідкладних і стратегічних дій на основі прагматичної та гнучкої операційної моделі;

- збереження клієнтської бази на основі врахування змін в інтересах і поведінці покупців;

- чітко і послідовно формувати антикризові рішення, забезпечуючи розуміння всім персоналом підприємства їх необхідності та змісту [11].

Отже, особливості антикризового управління в умовах невизначеності полягають у наступному:

- високий рівень гнучкості та адаптації;

- орієнтація на внутрішні можливості;

- ефективне управління ризиками;

- швидке прийняття рішень;

- створення команди антикризового управління;

- прозорість та комунікація;

- використання інновацій;

- моніторинг та оцінка результатів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кривов'язюк І.В. Антикризове управління підприємством : навчальний посібник. 3-тє видання, доповн. і переробл. Київ : Видавничий дім "Кондор", 2020. 396 с.
2. Кузнецова Г.В. Формування системи антикризового управління на вітчизняних підприємствах. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2018. № 62. URL : <file:///C:/Users/User/Downloads/133959-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-298751-1-10-20180726.pdf>.
3. Нечаєва І. Особливості прийняття управлінських рішень, їх оцінка та оцінювання в умовах кризи. Економічний аналіз. Тернопіль. 2019. Том 29. №1. С. 156-163. DOI: <http://dx.doi.org/10.35774/econa2019.01.156>.
4. Шаранов Р. С. Алгоритм антикризового управління підприємства Центральнoукраїнський науковий вісник. Економічні науки, 2021, вип. 6(39). DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2021.6\(39\).288-296/](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2021.6(39).288-296/)
5. Гобела В. В., Живко З. Б., Леськів Г. З., Мельник С. І. Управління кризовими ситуаціями : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 228 с.
6. Прокопишин О. С. Система антикризового управління як підґрунтя попередження кризових явищ на підприємствах. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 9. С. 40–45. DOI: [10.32702/2306-6814.2021.9.40](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2021.9.40).
7. Болотнов, Д.. Особливості антикризового управління вітчизняними підприємствами. Innovation and Sustainability, 2022. №2. С. 171–176. <https://doi.org/10.31649/ins.2022.2.171.176>.
8. Плікус, І. Інструментарій антикризового управління: проблемні питання застосування. Молодий вчений, 2020. №1(77), с. 259-264. URL : <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-1-77-57>
9. Іванова Н. С., Попова Ю. С. Особливості антикризового управління в умовах ризику та невизначеності. Стратегічні імперативи сучасного менеджменту : зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф. (21 жовт. 2022 р.) / М-во освіти і науки України, Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана ; [орг. ком.: Лук'яненко Д. Г. (голова) та ін.]. Київ : КНЕУ, 2022. С. 48–51. URI : <https://ir.kneu.edu.ua:443/handle/2010/39047>.
10. Skrynkovsky, R., Pavlenchuk, N., Leskiv, S., & Pawlowski, G. (2017). Удосконалення діагностики антикризового управління підприємством в системі управлінської діагностики. Trajectory Nauki, 2017. №3(11), с. 4001-4009. doi:<http://dx.doi.org/10.22178/pos.28-5>.
11. Бавико О. Є., Бавико О. О., Козаков І. О. Організаційна оптимізація антикризового управління бізнес-процесами підприємства в умовах пандемії covid-19. Ефективна економіка. 2020. № 12. DOI: [10.32702/2307-2105-2020.12.11](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.12.11). URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8477>.

УДК 658.589:658.152(477) “364”

Нечасва І.А.¹, Жук І.В.²

¹ канд.екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-510 НУ «Запорізька політехніка»

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Інвестиції та інновації є надважливими для розвитку промислового підприємства. Вони сприяють зростанню продуктивності та ефективності; створенню нових ринків та можливостей; забезпеченню конкурентоспроможності на ринку; розвитку людського капіталу; створенню сприятливого середовища для інвестицій.

Між інвестиційною активністю та інноваційним розвитком існує як прямий так і зворотній взаємозв'язок. Прямий взаємозв'язок полягає в тому, що інвестиції, з одного боку, є необхідною умовою для інноваційного розвитку та, з іншого боку, інноваційний розвиток стимулює інвестиційну активність. Зворотній зв'язок полягає в тому, що, по-перше, інноваційний розвиток може призвести до зниження ризиків для інвесторів та, по-друге, інвестиційна активність може стимулювати розвиток нових технологій.

Війна впливає як на внутрішніх, так і на іноземних інвесторів - залежно від інтенсивності воєнних дій інвестори виводять капітал за кордон або переносять виробничі потужності в інші регіони країни; фондові ринки та ринки цінних паперів у країні конфлікту миттєво реагують на конфлікт, а капітальні вкладення призупиняється через високі ризики, особливо у випадку, коли інвестиційні об'єкти знаходяться у зоні бойових дій; інвестори утримуються від вкладання коштів у розвиток виробництва через невпевненість у майбутньому [1].

Технології більш, ніж будь-яка інша зовнішня сила, формують війну і, навпаки, війна формує технології. У кризових умовах військових дій підвищується ймовірність активізації процесів модернізації, з'являються нові галузі й сектори економіки, відбувається якісна їх структуризація [2].

Цікавими в цьому сенсі є опитування вітчизняних підприємств щодо їх інвестиційно-інноваційної активності [3; 4].

Так, наприклад, потребу в додаткових зовнішніх інвестиціях для заміни (модернізації) обладнання з метою перепрофілювання чи зміни асортименту продукції мають 71,4 % підприємств. Щодо пошуку фінансових ресурсів для переходу на використання відновлюваних джерел енергії позитивну відповідь дали 53,5% підприємств. В пошуках фінансової підтримки для реалізації планів впровадження систем аварійного енергопостачання перебувають 50% опитуваних підприємств; 89 % підприємств готові продовжувати роботу з підвищення ефективності використання ресурсів у виробничому процесі (енергії, матеріалів, води) [3, с. 16-24].

Різною мірою актуальними для різних підприємств є питання запровадження інновацій: 23 % підприємств вказують, що запровадження інновацій є дуже актуальними; 46 % - інновації є актуальними у конкретних (конкурентних) ситуаціях; 31 % - інновації не є актуальними; 16 % - не визначились. Актуальність інновацій зростає з розміром підприємства – запровадження нових продуктів та процесів є пріоритетом 38 % великих підприємств (для 8 % мікро та малих підприємств), є неактуальним для 20 % великих підприємств (для 43 % малих та 41 % мікропідприємств) [4].

73 % підприємств вказують, що необхідні спеціальні довгострокові програми підтримки на галузевому рівні. 43 % підприємств потребують фіскальних стимулів, а також заходів, які б допомагали налагодити контакти бізнесу з релевантними інноваторами – 32 %. Також 32 % підприємствам потрібна підтримка з підготовки відповідних спеціалістів. Зі зростанням розміру підприємства ймовірність здійснення інноваційної діяльності зростає - тільки 8% великих підприємств не займаються інноваціями [4].

42 % підприємств скоротили інноваційні витрати; 39 % підприємств залишили їх на довоєнному рівні; 19 % підприємств збільшували витрати на інноваційну діяльність. Великий бізнес частіше збільшував витрати на інноваційну діяльність (35 %) ніж скорочував (29 %), 36 % великих підприємств залишили витрати на довоєнному рівні.

Підприємства, які скоротили витрати на інновації, частіше скаржаться на зменшення попиту, брак робочої сила та небезпечне середовище для роботи. Підприємства, які збільшували витрати на інновації, частіше скаржаться на логістичні труднощі та брак обігових коштів. Серед підприємств, які продовжують експортувати під час війни, частіше інновації є пріоритетом в роботі. Активні експортери збільшували витрати на інноваційну діяльність. І, навпаки, підприємства, що припинили експортувати, також скорочували витрати на інновації [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Баронін А. Як військові конфлікти впливають на економіку. URL: <https://mind.ua/openmind/20173685-yak-vijskovi-konflikti-vplivayut-na-ekonomiku> (дата звернення 4.04.2024 р.)

2. Ковбатюк Г.О. Військові конфлікти як каталізатор інновацій. Збірник наукових праць ДУІТ. Серія «Економіка і управління», 2022. Вип. 51. С. 43-49. URL : <https://em.duit.in.ua/index.php/home/article/view/65/65>.

3. Діяльність вітчизняних підприємств під час війни в Україні: дослідження реального стану та потреб (липень 2022). Київ.: Центр ресурсоефективного та чистого виробництва, 2022. 23 с.. URL : http://www.recrc.org/wp-content/uploads/2022/11/National_businesses_during-war_2022.pdf.

4. Ангел Є. Інновації під час війни не на часі? URL : https://www.slideshare.net/APPAU_Ukraine/ss-258071994.

УДК 005.1

Панкова А.Ю.¹, Нечаєва І.А.², Доля К.Д.³

¹ канд.екон.наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

³ студ. гр. ФЕУз-510 НУ «Запорізька політехніка»

СУЧАСНІ АСПЕКТИ МЕНЕДЖМЕНТУ

Стабільність функціонування будь-якої організації в умовах мінливості зовнішнього середовища безпосередньо залежить від ефективності діючої системи менеджменту, яка знаходиться під впливом еволюційних змін, видозмінюючись та набуваючи нових ознак. Сучасний менеджмент перетворився на одну з найбільш динамічно розвинутих сфер науки управління зі своїм предметним полем [1; 2].

Менеджмент – це управління людьми та ресурсами з метою досягнення необхідних результатів. За допомогою менеджменту організують діяльність компаній, налагоджують робочі процеси та контролюють їх виконання. [3, с.8; 4; 5].

Менеджмент можна вважати успішним, якщо компанія результативна та ефективна у короткостроковій та довгостроковій перспективах. Виділяють чотири функції, які це визначають:

- producing results – націленість на результат;
- adminictering – адміністрування;
- entrepreneuring – підприємництво;
- integrating – інтеграція [6].

Найбільш вагомими тенденціями розвитку сучасного менеджменту у світі є: посилення «технократизму» під впливом науково-технічного прогресу та цифровізації, підвищення ролі якості продукції в конкурентній боротьбі та ускладнення місця й ролі пропозиції в економіці; збільшення уваги до соціальних і поведінкових аспектів управління, а саме організаційної культури, різних форм демократизації управлінських функцій, участі рядових працівників в управлінні, власності й прибутках тощо [1; 7, с. 27].

Основні риси сучасного менеджменту:

- відмова від деяких управлінських напрацювань класичних шкіл, згідно з якими успіх організації залежав лише від внутрішніх факторів;
- використання в управлінні системного та ситуаційного підходів;
- визначення соціальної відповідальності менеджменту перед суспільством і людьми, які працюють в організації;
- демократизація управління;
- визначальної ролі в організації набуває її організаційна культура;

- орієнтація менеджменту на інновацію, інтеграцію та інтернаціоналізацію;
- вирішальним фактором управління виробництвом стає інформація;
- сучасний менеджмент стає наукомісткою сферою діяльності;
- управління підприємством дедалі більше залежить від економічної політики держави [5].

Сучасна вітчизняна модель менеджменту виділяє наступні принципи менеджменту: єдиноначальності; колегіальності; науковості; матеріального та морального стимулювання; економічної ефективності; демократизму; підпорядкування особистих інтересів загальним; підготовки та розстановки кадрів; соціальної відповідальності; спадковості господарських рішень; оптимального сполучення галузевого та територіального управління; основної ланки; унікальності ресурсів та організаційних здібностей [8; 5].

На сьогодні активно застосовуються підприємствами такі сучасні концепції менеджменту: концепція процесного управління; концепція управління за цілями; концепція контролінгу; концепція управління якістю; концепція проектно-орієнтованого командного управління; концепція реінжинірингу бізнес-процесів; концепція знань; концепція логістики; концепція ресурсів; концепція управління якістю; концепція управління фінансами; концепція кайдзен-менеджменту; концепція тотального контролю; концепція бенчмаркінгу; концепція LEAN-технологій; концепція збалансованої системи показників; концепція тайм-менеджменту; концепція гнучкого менеджменту; концепція ризик-менеджменту; концепція бренд-менеджменту.

Застосування сучасних концепцій на підприємствах дозволяє:

- визначати і забезпечити результативне управління бізнес-процесами;
- досягати поставлених цілей діяльності підприємств;
- забезпечувати належний рівень якості продукції та послуг;
- оцінювати результативність та ефективність діяльності підприємств;
- покращити процеси планування, організування, контролювання та координування діяльності;
- результативно управляти ризиками діяльності підприємств;
- підвищити збут продукції та/чи послуг [9; 10].

Отже узагальнюючи вищевикладене та виходячи з основних положень проаналізованих робіт [11-15] можна зробити висновки, що сучасний менеджмент організацій характеризується низкою ключових аспектів, які відрізняють його від традиційних підходів: орієнтація на клієнта; гнучкість та адаптивність; ефективне управління персоналом; використання даних та аналітики; свідоме ставлення до екології та соціальних питань; впровадження

нових технологій; глобалізація; ризик-менеджмент; етика та відповідальність; неперервне вдосконалення.

Важливо зазначити, що сучасні аспекти менеджменту не є статичними, а постійно розвиваються під впливом нових технологій, змін у ринковому середовищі та очікуваннях суспільства. Тому успішні організації повинні бути гнучкими та готовими до постійного навчання та адаптації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Небава М. І. Вузлові аспекти сучасного менеджменту. URL : <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/fiip/fiip2021/paper/viewFile/11359/9474>
2. Захарчин Г.М., Склярук Т.В. Еволюція менеджменту: основні аспекти в контексті сучасних викликів. Економіка та суспільство. 2018. Випуск # 19. С. 398-402. URL : https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/60.pdf
3. Основи менеджменту: Конспект лекцій [Електронний ресурс]: навч. посіб. для студентів спеціальності 073 «Менеджмент» освітньо-професійної програми «Менеджмент і бізнес-адміністрування» / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; укладачі: Т.В. Лазоренко, С.О. Пермінова.– Електронні текстові дані (1 файл: 560 КБ). Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2021. 166 с.
4. Курс лекцій з дисципліни “Основи менеджменту” для студентів спеціальності 275 “Транспортні технології”. Тернопіль: ТНТУ, 2017. 78 с.
5. Сучасний менеджмент у схемах і таблицях. Частина 1: навч. посібник. [Електронний ресурс] / Н.С. Іванова, Н.С. Приймак, І.А. Карабаза, І.В. Шаповалова, Ю.Б. Лижник; ред. Н.С. Іванова. – Кривий Ріг : Вид.ДонНУЕТ, 2021. – 282 с. URL: http://elibrary.donnuet.edu.ua/2321/1/2021_NP_Ivanova_Suchasnyy%20menedzhment.pdf
6. Zosym Махум. PAEI теорія менеджменту. URL : <https://www.maxzosim.com/paei/>
7. Плахотнік О.О., Кучер М.М. Перспективи та основні напрями розвитку сучасного менеджменту. Проблеми системного підходу в економіці. 2020. Випуск № 5(79). С. 20-28.
8. Фединець Н.І. Сучасна модель менеджменту в Україні та її вплив на механізм управління персоналом туристичного підприємства. Науково-виробничий журнал “Інноваційна економіка”, 2020. № 5-6. С. 83-88.
9. Вдовічен А.А., Чичун В.А., Полянко Г.О. Сучасні концепції менеджменту та їх застосування на підприємствах. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 19–20. С. 29–34.
10. Дергачова В. В., Кузнецова К. О., Григорова З. В. «Теорія і концепції менеджменту»: методологічні аспекти дисципліни. Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут». 2021. № 20. URL : <https://ev.fmm.kpi.ua/article/view/252848/251608>.

11. Менеджмент організацій [Електронний ресурс] : навчальний посібник для студентів-магістрів галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент» спеціалізації «Менеджмент і бізнес-адміністрування» / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад. Л. Є. Довгань, І. П. Малик, Г. А. Мохонько, М. В. Шкробот. – Електронні текстові дані (1 файл: 2,07 Мбайт). Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 271 с. URL : <https://ela.kpi.ua/items/d9cff81e-3f3c-4bc5-9b4a-6735a30ae181>

12. Назарчук Т. В., Косіюк О. М. Менеджмент організацій [Текст]: Навчальний посібник. Київ: «Центр учбової літератури», 2016. 560 с. URL : https://shron1.chtyvo.org.ua/Nazarchuk_Tetiana/Menedzhment_orhanizatsii.pdf

13. Hryshko Volodymyr. Сучасні концепції менеджменту та їх застосування в умовах діджиталізації економіки України. Науковий журнал «Економіка і регіон». Полтава: ПНТУ, 2021. Т. (1(80)). С. 61-67. doi:[https://doi.org/10.26906/EiR.2021.1\(80\).2246](https://doi.org/10.26906/EiR.2021.1(80).2246).

14. Формування сучасних концепцій менеджменту організацій та адміністрування в умовах цифровізації : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25-річчю створення кафедри менеджменту організацій та управління проектами 23–24 вересня 2021 року / ред.-упорядник д.філософ.н., проф. В. Г. Воронкова. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 706 с.

15. Чернікова Н. М. Іщенко І. С. Большая О. В. Трансформація систем менеджменту в умовах цифровізації та інноваційного розвитку підприємств. «Економічний вісник НТУУ "Київський політехнічний інститут"», 2023. № 25. С.54-58. DOI: <https://doi.org/10.32782/2307-5651.25.2023.9>

УДК 005.334:658.1

Панкова А.Ю.¹, Нечаєва І.А.², Белінська К.Є.³

¹ канд.екон.наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² канд.екон.наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

³ студ. гр. ФЕУЗ-510 НУ «Запорізька політехніка»

МЕТОДИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА ОЦІНКИ РИЗИКІВ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

В основі ризику лежить імовірнісна природа ризикової економічної діяльності; ризик притаманний усім процесам і видам економічних відносин незалежно від того, є вони активними чи пасивними; негативні наслідки ризику, що виявляються у зростанні витрат і недоотриманні доходів, можуть бути частково усунені за допомогою управлінських заходів; більшість ситуацій, яким притаманний ризик, важко прогнозовані і контрольовані, тому уникнути ризику повністю майже неможливо; відсутність ризику гальмує розвиток будь-якої системи, оскільки знижує її динамічність та ефективність [2].

Узагальнюючи визначення ризику[1-8], вважаємо, що ризик – це потенційна небезпека, притаманна ситуації або діяльності, яку можна певною мірою передбачити.

На думку [9] для промислових підприємств можна виділити два види основних факторів ризику: виробничі ризики та ринкові ризики.

Ризики промислового підприємства можна поділити на: техніко-виробничі ризики; комерційні; фінансові, які у свою чергу поділяють на: ринковий, кредитний, операційний та інвестиційний ризики; інші зовнішні ризики. Такий поділ ризиків зумовлений напрямками діяльності промислового підприємства. Саме така класифікація дає наочну уяву про підприємницькі ризики і дає змогу використання ефективного ризик-менеджменту [10].

Ідентифікація ризиків – визначення ймовірних подій, які впливатимуть на здатність підприємства виконувати завдання і функції для досягнення встановлених мети (місії) та цілей [11].

Головною метою ідентифікації ризиків є складання повного переліку ризиків, що загрожують бізнесу фірми, життю і здоров'ю її співробітників, майновим інтересам власників/акціонерів, зобов'язанням, які виникають в процесі взаємовідносин з клієнтами та іншими контрагентами, правам третіх осіб тощо [12].

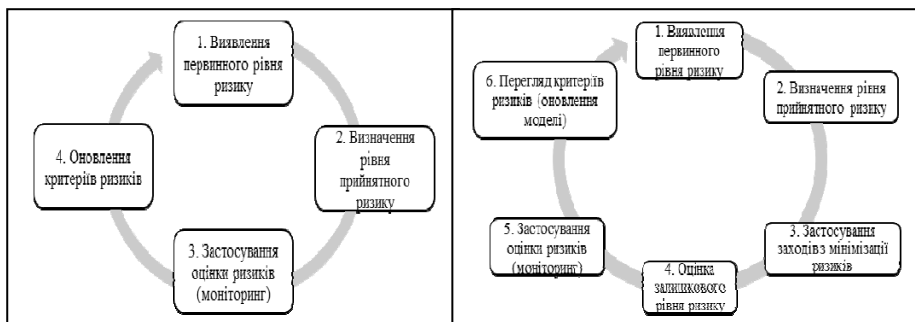
Задачі ідентифікації ризиків: виявлення всього спектру ризиків, властивих діяльності організації; опис ризиків; класифікація та групування ризиків.

Етапи ідентифікації ризиків представлено на рис. 1.

Оцінка ризику необхідна для того, щоб прийняти ефективні рішення в діяльності підприємств. На практиці вирізняють дві моделі оцінки ризиків: однорівневу та дворівневу (рис. 2) [13].

Рисунок 1 – Етапи ідентифікації ризиків

а – однорівнева модель;

б – дворівнева модель.

Рисунок 2 – Моделі оцінки ризику

Для оцінки ризиків застосовується якісний та кількісний аналіз. Якісний аналіз дає змогу виявити чинники та зони ризику, а кількісний аналіз ризиків є менш суб'єктивним та може чітко визначити ступінь дії окремих видів ризику. Методи оцінки ризиків представлено в табл. 1 [14; 15; 16].

Таблиця 1 – Методи оцінки ризиків у діяльності промислових підприємств

Метод	Характеристика
Статистичний метод	Визначає рівень певного ризику за допомогою аналізу статистичних даних діяльності підприємства
Експертний метод	Базується на аналізі даних діяльності підприємства експертами в досліджуваній галузі, здійснюється оцінка вірогідності виникнення певних подій та витрат
Розрахунково-аналітичний метод	Передбачає використання прикладних математичних моделей під час оцінки ризику
Метод доцільності витрат	Проводиться розподіл витрат підприємства
Аналітичний метод	Під час оцінки ризику будуються діаграми залежності підприємства від чинників ризику та визначаються критичні значення
Економіко-статистичний метод	Дає змогу визначити рівень фінансового ризику, дисперсію, середньоквадратичне відхилення та коефіцієнт варіації
Метод аналогів	Дає змогу визначити рівень ризику за окремими найбільш масовими операціям підприємства, використовуючи як власний досвід, так і досвід конкурентів
Аналіз	Полягає у зміні ефективності проекту за певної зміни одного

чуттєвості	з параметрів проекту
Метод «сценаріїв»	Розроблення сценарію розвитку проекту в декількох альтернативних варіантах
Метод Монте-Карло	Ґрунтується на використанні імітаційних моделей для розроблення багатьох сценаріїв. Під час застосування даного методу застосовуються такі величини, як: чистий дисконтований дохід; інтегральний ефект
Метод «краватка-метелик» (Bowtie)	Метод загального оцінювання засобів контролювання, який надає змогу описати та проаналізувати варіанти розвитку ризику з початку (визначення небезпечних чинників) до наслідків, поєднуючи у графічній формі дерево відмов (аналіз причин подій) і дерева подій (аналізування наслідків)

Отже, вибір методу ідентифікації та оцінки ризиків залежить від: типу ризику, складності ризику, наявності даних та наявності необхідних ресурсів. Важливим є використання комбінації методів для отримання більш повного уявлення про ризики; регулярного оновлення інформації про ризики та їхню оцінку, залучення до процесу ідентифікації та оцінки ризиків зацікавлених сторін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ризик-менеджмент інновацій: монографія / Т. А. Васильєва, О. Н. Діденко, А. А. Єпіфанов [та ін.]. Суми: Ділові перспективи, 2005. 260 с.
2. Христенко О. В. Теоретичні основи системи управління ризиками в діяльності банку. Фінансовий простір, № 2 (30), 2018. С.161-167.
3. James Chen. Risk: What It Means in Investing, How to Measure and Manage It. URL : <https://www.investopedia.com/terms/r/risk.asp>.
4. What is 'Risk'. URL : <https://economictimes.indiatimes.com/definition/risk>.
5. Бондаренко А.І. Ціноутворюючі ризики в банківській діяльності. Європейські перспективи № 5, 2015. С. 44-52.
6. Шукін Д. В. Управління ризиками в діяльності промислових підприємств: сутність та класифікація. Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. 2019. № 18. С. 66-76.
7. Нечасєва І.А., Панкова А.Ю. Управління ризиками організаційних змін. Тиждень науки-2023. Факультет економіки та управління. Тези доповідей науково-технічної конференції, Запоріжжя, 24-28 квітня 2023 р. [Електронний ресурс] / Редкол. : Вадим ШАЛОМЄЄВ (відпов. ред.) Електрон. дані. – Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2023. – 179 с., с.92-94.

8. Нечаєва І., Панкова А. Ризик-орієнтований підхід в управлінні змінами. Управління змінами та інновації, 2023. №8, С.23-27. <https://doi.org/10.32782/СМІ/2023-8-4>.

9. Вишневецька В.А., Ніколаєв І.В. Класифікація ризиків промислових підприємств як передумова управління ними. URL : <https://mpsesm.org/book/2020/thesis03-907.html>.

9. Коць О.О. Класифікація ризиків промислового підприємства. URL : <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/f2813d11-7cac-457e-898a-9830cc26e2d5/content>.

10. Методичний посібник щодо аспектів управління ризиками, як складової системи внутрішнього контролю у розпорядника бюджетних коштів. URL :

https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%B4%D0%BE%D0%B4_%203%20%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%89%D0%BE%D0%B4%D0%BE%20%D0%B0%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%96%D0%B2%20%D1%83%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%BC%D0%B8.pdf

11. Ідентифікація та аналіз ризиків підприємства. URL : https://pns.hneu.edu.ua/pluginfile.php/537732/mod_resource/content/1/%D0%A2%D0%95%D0%9C%D0%90%206.pdf.

12. Моделі оцінки ризиків. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/4_pr_2020-11-20.pdf?v=7

13. Швець Ю. О. Ризики в діяльності промислових підприємств: види, методи оцінки та заходи подолання ризику. Науковий вісник Ужгородського національного університету Випуск 17, частина 2. 2018. С. 131- 135. http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/17_2_2018ua/31.pdf.

14. Нечаєва І., Дончик Д. Використання технології «краватка-метелик» (Bowtie) в практиці оцінки ризиків. Економіка та суспільство. 2021. № 33. DOI:<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-51>.

15. Нечаєва І. А., Дьордій Є. А. Управління ризиками підприємства в секторі ІТ-послуг як інструмент підвищення його конкурентоспроможності. Ефективна економіка. 2018. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6797>.

УДК 658.5.01

Кутідзе Л.С.¹, Шаповалова С.²

¹ канд.екон.наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУз-510 НУ «Запорізька політехніка»

ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Нестабільне зовнішнє середовище вимагає від бізнесу все більше уваги приділяти питанням формування та вдосконалення корпоративної культури, а саме її впливу на ефективність функціонування підприємства, особливості відносин між працівниками, вимоги та ставлення, адже це набуває істотного значення для прибуткового та ефективного функціонування будь-якого підприємства.

Корпоративну культуру визначають як систему матеріальних і духовних цінностей, які взаємодіють між собою та є характерними для даного підприємства, а також відображають його індивідуальність, сприйняття в соціальному середовищі через поведінку, взаємодію з оточенням [1, с. 249]. Поняття «корпоративна культура» включає в себе багато аспектів, таких як: моральні якості, духовні потреби, освіта, дрес-код, інтер'єр офісу, методи спілкування, політика ведення переговорів, набір різноманітних етичних правил і процедур [2, с. 2]. Вона визначається повсякденною поведінкою та діями вищого, середнього керівництва та окремих працівників компанії. Сформована корпоративна культура позитивно впливає на персонал і організацію в цілому, підвищує ефективність системи управління компанією.

Формування корпоративної культури підприємства – це процес створення такої цінності, яка призведе до вдосконалення підприємства та покращення результатів його діяльності. У загальній системі управління бізнесом корпоративна культура має призводити до змін усіх структурних елементів, покращувати всі бізнес-процеси та забезпечувати зростання прибутку.

Зазвичай, формування корпоративної культури має відбуватися зверху вниз і залежить від бачення керівником мети, способу ведення та розвитку бізнесу. При цьому необхідно враховувати менталітет, соціальну свідомість, психологію, вплив економічного середовища та культурного життя. Корпоративну культуру необхідно періодично оновлювати, щоб відповідати умовам промислової конкуренції, державного регулювання, швидких економічних змін, нових технологій тощо.

Формуванню та впровадженню корпоративної культури в діяльність певного підприємства передують відповідність останнього таким вимогам:

- наявність чітко встановлених принципів, на яких базується вся діяльність компанії;
- організаційна структура компанії повинна містити достатньо компетентний відділ, який займатиметься формуванням, підтримкою та контролем

стану корпоративної культури. На підприємствах, де даний відділ відсутній, дані функції може виконувати відділ маркетингу, оскільки у великих компаніях він має дизайнерів, людей, відповідальних за проведення різного роду досліджень тощо.

Формування корпоративної культури має включати певні етапи, втім члені мають різні погляди на даний процес. Зазвичай, формування ефективно діючої корпоративної культури на підприємстві зводять до наступних етапів: аналіз внутрішніх організаційних процесів компанії; аналіз психологічного клімату компанії; формування моделі корпоративної культури (визначення місії та основних цінностей); формування правил поведінки співробітників на основі основних цінностей; опис традицій та символіки; реалізація моделі; – підтримка моделі [3].

Проте, в даному алгоритмі не вистачає етапу, який передбачав би моніторинг недоліків сформованої корпоративної культури та їх усунення. Крім того, керівництвом має постійно здійснювати аналіз впливу корпоративної культури на функціонування підприємства, відносин всередині колективу, ставлення працівників до свого робочого місця тощо.

Таким чином, формування корпоративної культури та її неухильне дотримання дозволить: забезпечити ефективну роботу та стабільну економічну безпеку підприємства; гармонізувати і скоординувати відносини між співробітниками, між працівниками і керівниками; запобігти або вирішити конфліктні ситуації; залучити клієнтів; забезпечити ефективне прийняття рішень. Міцність та ефективність бізнесу залежить від сформованої корпоративної культури, а потужний бізнес є важливим елементом стабільності економічного та суспільного життя держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Попатенко І. О., Тараніч О. В. Управління корпоративною культурою як елемент стратегії розвитку підприємства. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. 2022. Том 2 №14. С. 248-253

2. Чернікова Н.М., Долгов С.В., Бондаренко Д.В. Удосконалення корпоративної культури вітчизняних підприємств в умовах динамічного бізнес-середовища. Економіка та суспільство. 2023. №56. С. 1-7.

3. Башук Т. О., Жолудєва А. М. Доцільність формування корпоративної культури на підприємстві. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2011. № 2. С. 179-184.

УДК 338

Кутідзе А.М.

асп. НУ «Запорізька політехніка»

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

Динамічність та непередбачуваність зовнішнього середовища вимагає від сучасних підприємств реагування на існуючі виклики, що потребує швидкості, адаптивності та гнучкості при прийнятті управлінських рішень, щодо розвитку підприємства. Неоднозначність вирішення проблем, що виникають у процесі управління та розвитку, вимагає відповідного конкретного ефективного механізму їх подолання.

Перед компаніями постала необхідність формування дерева стратегій розвитку, що включає в себе поділ розвитку на функціональні складові, однією з яких є організаційний розвиток. Організаційний розвиток включає такі елементи, як організаційна структура, культура, процеси та комунікації, що спрямовані на підвищення ефективності функціонування організації в умовах, що характеризуються нестійкістю, невизначеністю, складністю [1, с. 99]

Організаційний розвиток підприємства - це довготерміновий, ретельно спланований, всеохоплюючий процес змін і розвитку підприємства і людей, що працюють у ньому, зумовлений змінами зовнішнього та внутрішнього середовища. Науковці визначають, що управління цими змінами має бути спрямоване на забезпечення ефективного використання ресурсного потенціалу та знаходження оптимального співвідношення між параметрами формальної структури організації й організаційної культури [2, с. 531].

Забезпечення цілеспрямованих послідовних перетворень стратегічного характеру потребує розбудови цілісного механізму управління процесом організаційного розвитку підприємства.

Механізм управління організаційним розвитком - це певна послідовність етапів, станів, процесів, які являють собою сукупність певних дій, явищ або систему, яка визначає порядок управління організаційним розвитком підприємства. Він включає організаційні форми і структури управління, методи і інструменти управління підприємством, які повинні забезпечити ефективну реалізацію цілей підприємства, узгоджують інтереси всіх учасників процесу.

Метою механізму управління організаційним розвитком підприємства може стати збереження стійкості підприємства або переведення з одного стану в інший, більш ефективний відповідно до визначених місій і цілей.

При формуванні механізму управління розвитком доцільно виділити наступні його підсистеми:

- стратегічна підсистема;
- організаційна підсистема;
- нормативно-правова підсистема;
- технологічна підсистема;
- інформаційно-комунікаційна підсистема;
- мотиваційна;
- забезпечувальна підсистема (ресурсне та фінансове забезпечення) ;
- контролююча підсистема (моніторинг, контроль) [3, с. 105]

Серед методів механізму управління організаційним розвитком підприємств традиційно розрізняють: економічні, соціально-психологічні та адміністративні методи.

Критеріями результативності роботи механізму управління організаційним розвитком підприємств можуть виступати такі критерії, як рівень досягнення визначеної мети, приріст конкурентних переваг; підвищення прибутковості.

У процесі реалізації концепції організаційного розвитку важливо встановити, в якому місці організаційної ієрархії знаходиться вихідний пункт для процесу змін, який в подальшому стане всеохоплюючим для всієї системи.

Формування механізму управління організаційним розвитком підприємств має бути націленим на створення адаптаційної моделі розвитку, адекватної внутрішнім реаліям підприємства та спроможної швидко реагувати на зовнішні виклики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Тимченко І. П. Концептуальні основи формування поняття «організаційний розвиток». БІЗНЕСІНФОРМ. 2016. № 3. С. 99-107.
2. Краснолуцька О.В. Діагностика механізму управління організаційним розвитком підприємства в умовах невизначеності. Економіка і суспільство. 2017. № 13. С. 531-534.
3. Ноняк М. В. Механізм управління організаційним розвитком телекомунікаційних підприємств. Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство / голов. ред. М.М. Палінчак. Ужгород : Гельветика, 2020. Вип. 29. С. 103–107.

УДК 658.5

Кутідзе Л.С.¹, Соболева А.Г.²

¹ канд.еко.наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр.ФЕУ-612 НУ «Запорізька політехніка»

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Розвиток технологій, глобалізація та інші фактори створюють динамічне середовище для ведення бізнесу. Це середовище пропонує як нові можливості, так і потенційні загрози.

Якісний аналіз ризику вимагає ґрунтовних знань, досвіду, інтуїції в даній сфері економічної діяльності. Його головна мета — визначити чинники ризику, зони ризику, після чого ідентифікувати всі можливі ризики. Для нього характерними є такі, зокрема, аспекти[1, с. 8].

Управління ризиками на підприємстві - це сукупність процесів, спрямованих на ідентифікацію, оцінку, аналіз та контроль потенційних ризиків, які можуть негативно вплинути на діяльність та цілі компанії. Це динамічна система, що постійно розвивається та адаптується до мінливих умов ведення бізнесу.

Науковці виділяють такі основні етапи для організації процесу управління ризиками: інформаційно-аналітичний етап, на якому необхідно зібрати, обробити, передати та якісно проаналізувати інформацію, яка може оцінити широке коло загроз та ризиків; визначення контексту ризику для постановки стратегічних і тактичних цілей компанії; якісний аналіз ринку для виявлення факторів утворення ризиків, розпізнавання можливих небезпек та їх наслідків чи впливу на підприємство; кількісний аналіз ринку дає змогу прорахувати рівень ризику і рівень впливу на діяльність організації [2, с.145] Етапи управління ризиками наділяють підприємство змогою виявляти та керувати потенційними загрозами, що, зі свого боку, гарантує стійкість компанії, сприяючи успішній реалізації стратегічних задумів та досягненню поставлених цілей.

Регулювання ступеня ризику на підприємстві охоплює широкий спектр методів і підходів, спрямованих на: уникнення (відмова від ненадійних партнерів, постачальників; відмова від прийняття ризикованих проектів, рішень), компенсацію (стратегічне планування діяльності; прогнозування зовнішньої економічної ситуації; моніторинг соціально-економічного та правового середовища; активний цілеспрямований маркетинг); збереження (відмова від будь-яких дій, спрямованих на компенсацію збитку; створення спеціальних резервних фондів у натуральній або грошовій формі; залучення зовнішніх джерел), передачу (страхування; передача ризиків через укладання договорів факторингу, поручительства, хеджування) і зниження (диверсифікація; здобуття додаткової інформації; лімітування) ризику [3, с.314]. Нехтування управлінням ризиками може призвести до серйозних наслідків для підприємства. До таких наслідків належать: значні фінансові втрати, зниження довіри

клієнтів/інвесторів/партнерів, відставання від конкурентів або навіть юридичні проблеми.

Ефективне управління ризиками є ключовим інструментом для того, щоб підприємства могли використовувати можливості та мінімізувати вплив загроз. Управління ризиками – це динамічна сфера, яка постійно розвивається. Майбутнє управління ризиками буде використовувати штучний інтелект для автоматизації процесів ідентифікації ризиків, аналізу даних та прийняття рішень; з підвищенням кількості кібератак і загроз для інформаційної безпеки, управління кіберризиками стає все більш важливим елементом управління ризиками підприємства (майбутнє управління ризиками буде акцентуватися на захисті цифрових активів та даних); зміни в глобальному економічному та політичному середовищі можуть призвести до виникнення нових ризиків та викликів для підприємства (майбутнє управління ризиками буде зорієнтоване на гнучке реагування на зміни та швидке адаптування стратегій управління ризиками). Ймовірно, управління ризиками буде інтегровано у стратегічне планування підприємства, що дозволить підприємству враховувати ризики при прийнятті стратегічних рішень та формулюванні бізнес-цілей і буде акцентуватися на створенні культури ризиків, де всі працівники розуміють свою роль у виявленні, оцінці та управлінні ризиками.

Отже, управління ризиками на підприємстві є ключовим елементом успішного управління. Ефективне управління ризиками – це складний процес, який вимагає постійного вдосконалення та адаптації до змін в бізнес-середовищі та допомагає підприємству уникнути потенційних загроз для його діяльності та забезпечує стабільність і успіх у довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вітлінський В.В., Верченко П.І. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком. Київ.КНЕУ. 2000. 292 с.
2. Михайленко О. В., Ніколаєнко С. М., Насіканова О. О.Управління ризиками діяльності підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2017. Вип. 6. С. 144–147. URL: http://psae-jrnl.nau.in.ua/journal/6_62_1_2017_ukr/24.pd
3. Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків: навч. посіб.: [для студ. вищ. навч. закл.]/ [Л. І. Донець, О. В. Шепеленко, С. М. Баранцева та ін.]. – К.: ЦУЛ, 2002. – 457 с.

УДК 658.8:005.21(477)

Панкова А.Ю.¹, Сіра О. В.²,

¹ канд.екоп.наук , доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-510 НУ «Запорізька політехніка»

ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Одним з основних завдань економічного розвитку підприємства та країни є підвищення продуктивності праці, тому що від ефективності його використання залежить зростання обсягу виробництва та національного доходу. Продуктивність праці – це рівень виробництва, ефективність цілеспрямованої діяльності людей сфері виробництва матеріальних благ за певний період.

Найважливішим показником ефективності праці є продуктивність праці. Всі визначення продуктивності праці виражають ту саму сутність, але дещо по-різному. Розглянемо кілька варіантів визначення та сутності поняття[1].

У сучасній економічній теорії під продуктивністю праці у найширшому сенсі розуміється також зв'язок між випуском товарів як товарів та послуг, з одного боку, і витратами цього випуску, з іншого. Її також іноді називають багатofакторною продуктивністю, що означає, що на неї впливають майже всі фактори виробництва.

Як уже згадувалося, поняття продуктивності праці в найширшому розумінні враховує витрати праці, а також капітальні та матеріальні витрати. Це стосується будь-якої комерційної організації. Важливість цього показника полягає ще й у тому, що країни з найвищою продуктивністю праці, а не з найбільшими матеріальними та енергетичними ресурсами стають економічними лідерами.

Продуктивність праці – це ефективність праці на виробничому процесі. Вона вимірюється з погляду часу, затрачуваного на виробництва одиниці виробленої продукції, чи кількості продукції, виробленої в одиницю часу.

Відповідно до енциклопедичного словника Ф. А. Брокгауза та І. А. Єфрона, продуктивність праці є відношення між кількістю витраченої праці та отриманими результатами.

Ефективність товарного виробництва можна охарактеризувати рядом показників, що характеризують стан використання як праці, так і засобів виробництва, як вартості матеріалів, так і різних видів енергетичних ресурсів. Наприклад, стан використання одного з елементів продуктивних сил – основних фондів – можна оцінити за допомогою такого показника, як фондодіада.

Рентабельність інвестицій – це ставлення результатів виробництва до вартості основних фондів. Під основними засобами розуміється робоче обладнання, що використовується у виробництві у тому ж натуральному вигляді не менше одного року.

Цей показник важливий не тільки через абсолютне значення його рівня в статистиці, але ще більше через його динаміку. Ще одним підсумковим показником використання основних фондів є фондомісткість – відношення середньої вартості основних фондів до обсягу реалізованої продукції[2].

Ефективність використання матеріальних ресурсів, може бути виражена через витрати матеріалів - ставлення їх вартості до вартості товарів: продукції і послуг. Чим нижче цей показник, як і у разі фондомісткості, тим ефективніше виробляти таку ж кількість одного й того самого товару.

Продуктивність праці - показник ефективності процесу праці, що виражається як відношення випуску продукції до відповідних витрат безпосередньої, живої праці.

Можна виділити такі види показників продуктивності праці. Індивідуальна продуктивність праці - продуктивність праці окремого працівника чи на конкретній виробничій ділянці, підприємстві; місцева продуктивність праці – продуктивність праці у регіоні чи галузі; та загальна продуктивність праці - це продуктивність праці в народному господарстві, економіці країни загалом[4].

Проте слід пам'ятати, що зміна обсягу, маси продукції і на послуги у цьому підприємстві, галузі чи країні у період може бути зумовлено як зміною продуктивності праці, так і прямою залежністю від інтенсивності роботи.

Інтенсивність чи напруженість праці – це кількість енергії людського тіла, що витрачається працівником за одиницю часу.

Цей показник трудового процесу має фізіологічний характер, але відображає стан соціально-трудова відносин на робочому місці. Основна відмінність із продуктивністю праці полягає в наступному. Підвищення продуктивності праці означає зниження витрат фізичної енергії на одиницю продукції - одні й ті самі витрати енергії дозволяють виробляти більше товарів[3].

Збільшенням інтенсивності праці витрати енергії на одиницю продукції залишаються незмінними, але збільшуються в одиницю часу. Отже, надмірне збільшення інтенсивності праці фактично відповідає витратам енергії на подовження робочого дня.

Завдання підвищення ефективності суспільного виробництва завжди актуальне для економіки, але в умовах (і після) тривалого спаду виробництва стає життєво важливим для її розвитку. Під економічною ефективністю розуміється спосіб виробництва, який мінімізує витрати ресурсів.

Невипадково у країнах із розвинутою ринковою економікою існують спеціальні інститути, які розробляють технології управління ефективністю. Наприклад, у Західній Європі багато національних центрів продуктивності об'єдналися в Європейську асоціацію національних центрів продуктивності, Азіатська організація продуктивності діє у Південно-Східній Азії, Американський центр продуктивності діє у США тощо[5].

Продуктивність праці – це економічна ефективність конкретної праці, визначається кількістю продукції, виробленої за одиницю робочого дня. Поняття інтенсивності праці було пов'язано із поняттям продуктивності. Підвищення продуктивності праці означає збільшення обсягу продукції, виробленої за одиницю часу, чи економію робочого дня, затрачуваного на одиницю продукції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Брич В. Я. Психологія управління. / Брич В.Я., Корман М.М. – К.: Кондор-Видавництво, 2015.– 384 с.
2. Гетьман О.О. Економіка підприємства / Гетьман О.О., Шаповал В.М. // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/15840720/ekonomika/ekonomika_pidpriyemstva_getman_oo
3. Васильців Т. Г. Економіка малого підприємства: [навчальний посібник] / Васильків Т. Г. – К., 2015. – 446 с.
4. Бойчик І. М. Економіка підприємства : навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації. Третє видання, випр. і доп. / Бойчик І. М.,
5. Захарченко В. І. Економіка підприємства. Практикум./ Захарченко В. І. – Видавництво "Центр навчальної літератури" : К., 2016. – 144 с.

СЕКЦІЯ «МАРКЕТИНГ ТА ЛОГІСТИКА»

УДК 336.7

Борисенко О.Є.

канд.екон.наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ГРАНТОВА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ

Останні декілька років в Україні спостерігається збільшення грантової підтримки бізнесу як з боку держави, так і з боку вітчизняних та закордонних приватних осіб, комерційних та некомерційні організації. Державні грантові програми грають важливу роль у підтримці стартапів, малих та середніх підприємств, надаючи їм доступ до фінансових ресурсів та підтримки для розвитку та реалізації інноваційних ідей. В той же час, фінансова підтримка міжнародних організацій допомагає підприємствам різних секторів економіки виживати в умовах війни, забезпечуючи їх необхідними фінансовими ресурсами для зростання та інноваційного розвитку. Збільшення міжнародної підтримки свідчить про важливість та актуальність грантового фінансування, довіру до потенціалу українського бізнесу та бажання сприяти його розвитку.

Грантова форма фінансування розвитку бізнесу сьогодні є найбільш привабливою в порівнянні з кредитуванням. Це пояснюється тим, що в умовах війни отримання кредиту є великою проблемою, особливо на прифронтових та деокупованих територіях, через підвищенні ризики та все ще надто високі відсоткові ставки. Так, більш ніж 50 тисяч підприємств отримали понад 154 млрд. грн. скориставшись запровадженою програмою кредитування бізнесу «Доступні кредити 5-7-9%». До неї долучились 45 із 65 українських банків. Найбільше кредитів надавали для підтримки сільського господарства, торгівлі та промисловості. Однак для більшості підприємців така форма фінансування все ще недоступна. При цьому, попит на кредити у бізнесу залишається дуже великим. За даними опитування 48% підприємств малого та середнього бізнесу встановлено, що сьогодні неможливо розвиватися без додаткового фінансування та підтримки з боку держави.

За підсумками останніх двох років можна констатувати, що в Україні за рахунок грантів було профінансовано вже більше 7000 бізнес-проектів. Держана грантова програма “Власна справа” – є однією із найпопулярніших українських програм фінансування малого та середнього бізнесу. Для отримання фінансової підтримки в рамках цієї програми потрібно створити щонайменше як одне робоче місце, провадити господарську діяльність підприємства три роки та сплачувати відповідні податки в бюджет. Головне, отримані гроші в рамках грантової програми використовуються грантоотримувачем без процентів та повертати їх не потрібно, оскільки через сплату податків та зборів відбувається їх відшкодування. Розмір гранту може складати від 50

тисяч до 250 тисяч гривень. Отримувачами гранту можуть бути не тільки юридичні особи та ФОП, які зареєстровані та працюють, але і громадяни, які лише мають бажання займатися підприємницькою діяльністю.

На 2024 рік анонсовано багато грантових програм, які відкривають нові можливості для українських підприємців та громадських організацій. Але, дуже важливо уважно вивчати умови отримання гранту та розумітися на процедурі подачі документів. Як показує досвід, більшість помилок грантоотримувачі допускають саме при оформленні грантової заявки та бізнес-плану, а саме: допускаються неточності в паспортних даних; надається неповний набір документів; на грант для юридичної особи подається заявка від фізичної особи; є невикористані кредити та податкова заборгованість; невірно визначені долі співфінансування проєкту; невідповідність цільового спрямування фінансів грантовим вимогам. Це дозволяє виділити основні проблеми, які стримують бажання підприємців звертатися до грантодавачів за фінансовою підтримкою своїх ініціатив. Проблеми стосуються:

- складності процедури отримання гранту робить процес отримання гранту дуже важким для бізнесу, особливо для мікро та малих суб'єктів підприємництва, які можуть не мати достатнього досвіду та ресурсів для подолання цих перешкод;

- конкурентних умов отримання гранту, які в деяких випадках можуть бути дуже жорсткими, і бізнесам важко виділитися серед інших заявників, особливо якщо ресурси обмежені;

- вимог до фінансової стійкості та документації в деяких грантових програмах, які вимагають від заявників демонстрації фінансової стійкості та звітів, що може стати проблемою для стартапів або малих бізнесів;

- неоднорідності критеріїв оцінки, які можуть призвести до суб'єктивності при прийнятті рішень щодо виділення грантів та порушувати прозорість і справедливість процесу;

- доступності інформації про гранти та вимоги до них, що ускладнює участь у програмах фінансування;

- обмеженості сфери застосування деяких грантів за географічними або секторними параметрами, що обмежує доступність фінансування для певних видів бізнесу чи регіонів.

Врахування цих проблем і розробка стратегій для їх вирішення може сприяти поліпшенню доступності грантової підтримки для розвитку бізнесу та стимулювати економічний зріст в країні. Розширення державних грантових програм може стати ефективним інструментом у пошуку інноваційних проєктів та стимулюванні підприємницької активності. Ці програми можуть включати підтримку для розвитку нових технологій, підвищення конкурентоспроможності національних підприємств на зовнішніх ринках, а також стимулювання підприємництва в регіонах з низьким рівнем розвитку.

УДК 659.1.011.4

Зеркаль А.В.¹, Бабаніна Є.В.²

¹ д-р екон. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-412 НУ «Запорізька політехніка»

ВПЛИВ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ НА УСПІШНІСТЬ PR СТРАТЕГІЙ

У сучасному світі, де конкуренція в бізнесі надзвичайно висока, створення та підтримка позитивного іміджу компанії стає критично важливим завданням для успішного розвитку. Одним із ключових аспектів впливу на імідж є корпоративна культура, яка визначає цінності, підходи до роботи та взаємодії в межах організації. У цьому науковому тексті розглянемо вплив корпоративної культури на успішність стратегій у сфері PR та методи побудови позитивного іміджу через внутрішню культуру організації.

Корпоративна культура визначає стиль та підходи до ведення бізнесу в межах компанії. Вона відображає цінності, традиції та норми, які впливають на стосунки між співробітниками, їхні взаємодії з клієнтами та громадськістю, а також загальний образ компанії в очах зовнішнього світу.

Ефективна корпоративна культура може стати ключовим чинником успіху у впровадженні PR стратегій. Позитивне ставлення співробітників до компанії, їхнє залучення до спільних цілей та цінностей може відбитися на сприйнятті компанії громадськістю. З іншого боку, негативна корпоративна культура, конфлікти та недовіра серед персоналу можуть негативно впливати на імідж компанії та ускладнювати впровадження PR стратегій [1].

Комунікація між керівництвом та співробітниками, відкритість до відгуків та ініціатив може створити позитивний внутрішній клімат, що відобразиться на ставленні до компанії ззовні. Забезпечення співробітників не лише матеріальними, але й психологічними та професійними потребами, може підвищити їхню відданість та мотивацію, що відобразиться на якості виконаної роботи та ставленні до компанії. Компанія, яка діє відповідно до високих моральних і етичних стандартів, отримує підтримку та довіру споживачів, що впливає на створення позитивного іміджу.

Лідери компанії відіграють ключову роль у формуванні корпоративної культури через свої дії, вчинки та комунікаційні практики. Їхнє відчуття відповідальності за створення сприятливого середовища для співробітників, сприяння командній роботі та розвитку відданості може значно вплинути на внутрішню культуру організації. Комунікаційні практики лідерів, які підкреслюють цінності компанії, сприяють відкритому діалогу та заохочують співробітників до активної участі, можуть стати основою позитивної корпоративної культури [2, с.56]. Таким чином, ефективне лідерство та комунікаційні практики виявляються невід'ємною складовою в побудові корпоративної

культури, що впливає на успішність PR стратегій та формування позитивного іміджу компанії.

Отже, корпоративна культура є важливим фактором у впровадженні PR стратегій та побудові позитивного іміджу компанії. Вона визначає цінності, традиції та стиль взаємодії в межах організації і впливає на ставлення співробітників до компанії, їхню відданість та мотивацію. Позитивна корпоративна культура сприяє побудові довіри, розвитку внутрішньої сплоченості та сприйняттю компанії громадськістю [3, с.148]. Ефективне лідерство, відкрита комунікація та підтримка співробітників стають ключовими елементами успішної корпоративної культури, яка підтримує PR стратегії та допомагає створити позитивний імідж компанії на ринку. Корпоративна культура відіграє ключову роль у впровадженні PR стратегій та формуванні позитивного іміджу компанії. Побудова внутрішньої культури, яка підтримує цінності, відкритість та довіру, може стати стратегічним інструментом в досягненні успіху та визнання на ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Зеркаль А.В. Особливості формування корпоративної культури у галузі машинобудування // Ефективна економіка. – 2012. – № 3. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1029>

2. Зеркаль А.В. Корпоративна культура та комерційна свідомість персоналу – інноваційні напрями розвитку підприємств : монографія. Tallinn: Teadmus OÜ, 2022, 346 с.

3. Зеркаль А.В., Балабуха К.С. Вплив цифрового маркетингу на розвиток підприємств в умовах воєнного часу // Інтернаука. Серія: Економічні науки. – 2022. – №11 (67). – С.145-150. Режим доступу: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2022-11-8431>

УДК 659.1.011.4

Зеркаль А.В.¹, Величко В.О.²

¹ д-р екон. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-412 НУ «Запорізька політехніка»

ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА В PR СТРАТЕГІЯХ ПІД ЧАС КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ

Сучасна динаміка комунікаційного середовища, прискорений розвиток інформаційних технологій та поширення соціальних медіа значно змінюють підхід до ведення публічних відносин (PR), особливо в контексті кризових ситуацій. Завдяки соціальним медіа, компанії мають можливість швидко реагувати на кризові ситуації, впливати на публічну думку та встановлювати ефективний діалог зі зацікавленими сторонами. Розглянемо стратегії викори-

стання соціальних медіа в PR під час кризових ситуацій та їхній вплив на організаційну реакцію на кризу.

Кризові ситуації для будь-якої організації можуть виникнути внаслідок негативних подій, таких як аварії, скандальні випадки, критика громадськості тощо. Вони можуть стати серйозним викликом для репутації та ділового успіху компанії. Ефективне управління комунікаціями в цих ситуаціях стає критично важливим для подолання кризи та збереження довіри громадськості.

Соціальні медіа стали основним каналом комунікації з аудиторією в сучасному світі. Вони забезпечують швидку, миттєву і двосторонню комунікацію між організацією та її аудиторією [1]. У кризових ситуаціях соціальні медіа можуть бути використані для розповсюдження інформації, зменшення впливу негативних повідомлень, залучення уваги громадськості та встановлення діалогу з потерпілими.

Розглянемо варіанти стратегії використання соціальних медіа в PR під час кризових ситуацій:

- моніторинг і реагування. Слід систематично відслідковувати згадки про організацію в соціальних медіа та швидко реагувати на негативні коментарі та повідомлення;

- трансляція інформації. Важливо надавати офіційну інформацію щодо кризової ситуації через соціальні медіа, надаючи актуальні оновлення та відповіді на питання громадськості;

- залучення аудиторії. Важливо створювати зміст, який залучає аудиторію та сприяє взаємодії, наприклад, опитування, запитання, конкурси тощо;

- встановлення довіри. Спілкування з аудиторією повинно бути відвертим, чесним та емпатичним, що допомагає встановити довіру та зменшити негативний вплив кризової ситуації на репутацію;

- використання відеоконтенту. Створення відеороликів або живих трансляцій в соціальних медіа може допомогти організації ефективно комунікувати з аудиторією під час кризової ситуації. Відео може бути використано для пояснення ситуації, надання конкретних інструкцій або вираження співчуття, що додає емоційну привабливість та сприяє побудові спільності з аудиторією [2, с.164];

- взаємодія зі спільнотами та впливовими особами. Активна участь в дискусіях у спільнотах та співпраця з впливовими особами може допомогти змінити тон розмови в соціальних медіа під час кризи та сприяти позитивній переорієнтації уваги громадськості;

- моніторинг емоційного клімату. Спеціальні програмні засоби аналізу емоційного клімату в соціальних медіа можуть допомогти виявити настрої та реакції аудиторії на кризову ситуацію. Це дозволить пристосувати комунікаційну стратегію для максимальної ефективності.

Використання соціальних медіа в PR стратегіях під час кризових ситуацій відіграє важливу роль у збереженні та відновленні репутації організації. Швидкість, доступність та двостороння комунікація, що надають соціальні медіа, дозволяють ефективно управляти кризовою ситуацією та забезпечити максимально можливий позитивний результат для організації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Зеркаль А.В. Особливості формування корпоративної культури у галузі машинобудування // Ефективна економіка. – 2012. – № 3. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1029>

2. Лифар В.В., Зеркаль А.В., Соколова Ю.О., Павлішина Н.М., Борисенко О.Є. Маркетингове та логістичне забезпечення діяльності підприємств в умовах екологізації та цифровізації економіки: колективна монографія. Запоріжжя : АА Тандем, 2023. 256 с.

УДК 659.1

Кочнова І.В.¹, Ладиженко Н.С.²

¹ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-412 НУ «Запорізька політехніка»

НАТИВНА РЕКЛАМА – НОВИЙ ФОРМАТ ЕФЕКТИВНОЇ РЕКЛАМИ

За останні роки в медіапросторі застосовуються більш сучасні інструменти просування продукції та послуг. Сучасний споживач вже добре орієнтований в медійному просторі та розбиратися у рекламі, тому не так легко йому щось нав'язати. Реклама яку ми бачимо кожен день не втратила свою актуальність, але з кожним днем вона стає все більш нав'язливою. Тому сучасні працівники у сфері реклами знайшли новий спосіб отримати увагу потенційних покупців.

У 2011 р. з'явився термін нативна (природна) реклама (Native Ad). Нативна реклама – це платний вид реклами, який гармонізує з контентом платформи, на якій вона розміщена.

Нативна реклама представляє собою специфічний формат рекламного контенту, розроблений з метою викликати враження природності та непомітності серед споживачів. Її головна мета полягає в тому, щоб вона інтегрувалася в навколишній контент непомітно та природньо, щоб зменшити опір аудиторії та забезпечити більш ефективне сприйняття рекламного повідомлення. Цей формат реклами має за мету зробити рекламу менш нав'язливою, дозволяючи їй злитися з оточуючим середовищем і стати частиною нормального досвіду споживачів.

Додатковою перевагою нативної реклами є можливість створення триваліх відносин з аудиторією. Створення такої реклами вимагає індивідуаль-

ного підходу, щоб вона відповідала обраному медіа каналу. Її метою є привертання уваги користувачів, надаючи контент, який відповідає їхнім інтересам та потрапляє туди, де вони активно шукають інформацію. Головна мета нативної реклами полягає в створенні позитивного враження у читачів, сприяючи поширенню реклами через самих користувачів, а також формуванню іміджу компанії, підвищенню лояльності до бренду та збільшенню обсягів продажів.

Варто відзначити, що розвиток цифрових платформ і соціальних мереж сприяє розширенню можливостей нативної реклами. Контент-маркетинг та впливовий маркетинг стають все більш популярними стратегіями, і нативна реклама є ефективним інструментом для їх втілення.

Популярні платформи для розміщення нативної реклами включають соціальні мережі з великою аудиторією, такі як YouTube, Instagram, Facebook, Twitter і TikTok. Нативна реклама найбільш популярна в Instagram і TikTok, оскільки візуальна інформація сприймається користувачами краще, ніж текстова. Серед методів впливу на аудиторію виділяються: відгуки лідерів думок, добірки лайфхаків, покрокові відео інструкції та інфографіка.

Дослідження підтверджують, що нативна реклама демонструє надзвичайно високі показники клікабельності, які можуть бути від 5 до 10 разів вищими порівняно з іншими форматами реклами. Це свідчить про те, що користувачі більш схильні реагувати на рекламу, яка інтегрована в їхній звичайний контентовий досвід та відповідає їхнім очікуванням.

Щоб нативна реклама була ефективною, важливо враховувати кілька ознак при її розповсюдженні:

- вона повинна бути розміщена на тій платформі, де знаходиться цільова аудиторія бренду;
- нативна реклама повинна органічно вписуватися в концепцію платформи. Зазвичай у написанні матеріалу бере участь редакція сайту;
- на першому місці – корисна інформація, а вже потім рекламне повідомлення. Пряме закликання до дії може викликати негативну реакцію;
- унікальний контент, власний для кожної платформи;
- відсутність рекламних міток – коли людина читає або дивиться цікавий матеріал, їй байдуже, чи він був оплачений чи ні.

На наш погляд, нативна реклама залишається актуальною завжди, оскільки вона не лише інтегрується в контент непомітно для користувача, але й дозволяє брендам ефективно спілкуватися з аудиторією. Цей формат реклами може стати ключем до покращення сприйняття бренду та збільшення продажів. Нативна реклама відкриває нові можливості для залучення уваги, особливо у світлі зростання конкуренції та змін у споживчому поведінці. Тому, враховуючи її неперевершену спроможність адаптуватися до потреб аудиторії, нативна реклама залишається необхідним інструментом для успішної

маркетингової стратегії, допомагаючи брендам спілкуватися зі своєю аудиторією ефективно та впевнено.

Формат нативної реклами всього за кілька років перейшов з розряду перспективного виду реклами в категорію основних видів, в майбутньому він і буде визначати напрямки для розвитку всієї рекламної галузі.

УДК УДК 659: 687.55 (477+4)

Кочнова І. В.¹, Сулова К.В.²

¹ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-512 НУ «Запорізька політехніка»

ПОРІВНЯННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ РЕКЛАМИ BEAUTY-ІНДУСТРІЇ НА ПРИКЛАДИ SKIN CARE

Індустрія краси або beauty-сфера, як її називають фахівці, останнім часом дуже популярна в суспільстві. Вона працює на стиках різних сфер: косметики, послуг салонів краси, медицини, освіти, екології тощо. Високий рівень конкуренції в індустрії краси призводить до боротьби за кожного потенційного відвідувача. Потужною зброєю в цій боротьбі виступає реклама.

Останніми роками про догляд за шкірою говорять звідусіль. Помітний бум корейської косметики з порадами щодо 7-крокового очищення, бренди рекламують різноманітні креми, маски, сироватки, SPF-засоби. Поява величезної кількості продукції зумовлена глобальним «skin care» – тепер щоденний догляд за шкірою обличчя став невід’ємним процесом нашої рутини.

Сучасне суспільство, насичене впливом мас-медіа та рекламних кампаній, формує стандарти краси та уявлення про ідеальний вигляд. Beauty-індустрія виступає ключовим гравцем у визначенні цих стандартів, впливаючи на усвідомлення та прийняття власного тіла. У цьому контексті виникає необхідність вивчення та порівняння рекламних стратегій української та європейської реклами з точки зору стандартів краси, уявлень про ідеальний вигляд, та способів розв’язання проблем шкіри.

На українських макетах є два обов’язкові моменти: відсутність триггеру, який неприйнятний суспільством, навіть якщо продукт направлений на вирішення проблеми (волосся на ногах, прищі, пігментація, тощо) і моделі реклами, які не є схожими на цільову аудиторію продукту, але пропонують ідеальний результат, замість показу проблеми, яку розв’язує продукт.

Українські бренди навчилися робити дуже круту косметику для догляду за тілом, яка працює ефективно та дає максимально швидкий результат. Але у рекламі українських брендів ISTLYskincare, Ukrainian Rose у моделей ідеальна чиста шкіра. Тому важко зрозуміти, яких проблем за шкірою намагаються позбутись і який товар нам хочуть продати?

У рекламі Venus, Philips, що жінки голять вже гладкі ноги без натяку на волосся на тілі. Що вона збиває?

Також можемо побачити, що на макеті La Roche Posay, VICHY, де рекламують доглядові засоби для skin care, які продаються в аптеках, на обличчі дівчини чомусь нанесена декоративна косметика – тональний крем, повністю зроблена корекція обличчя, виражено намальовані скули, нафарбовані очі і брови.

Неймовірної краси дівчата продають нам не просто продукт, а свою зовнішність: «купи це – і станеш такою, як я», а не «купи це – і вирішиш свою проблему».

У німецькій рекламі тонального засобу бренд IT Cosmetics орієнтується на вигляд своєї цільової аудиторії, продає рішення проблеми (хоча тут фотошоп у «результаті») та об'єктивно показує проблему.

Люксовий бренд догляду за шкірою Vabor об'єднався з некомерційною організацією All Woman Project для створення кампанії без використання ретуші. Vabor представив серію знімків із жінками різної зовнішності, раси й віку. Під час оброблення фотографій бренд не використовував жодних елементів ретуші.

Важливо, щоб індустрія краси представляла різну красу. Vabor подає приклад серед європейських брендів краси, які довгий час були дуже консервативними у виборі на кастингу. Важливо, щоб бренди краси подавали приклад і виступали за різноманітність. Розміщуючи на рекламах недосконалі неретушовані обличчя та природні тіла, рекламодавець показує усім жінкам, що репрезентує їх.

У результаті порівняння рекламних стратегій у beauty-індустрії в Україні та Європі виявлено значущі відмінності, які відображають культурні та соціальні стереотипи щодо краси та природності тіла. Українська реклама часто пропонує ідеалізовані образи, позбавлені «неприйнятних» елементів, тоді як європейська реклама відзначається реалізмом і більш об'єктивним підходом до вирішення проблем шкіри.

Зростання популярності доглядової косметики нагадало нам про важливість інклюзивності та репрезентованості різних людей у рекламі продукції. Для багатьох skin care – це не лише обирання косметики, що працює. Це щоденний ритуал та прояв любові до себе. Утім, як і в інших beauty-індустріях, комунікації брендів догляду за шкірою все ще залишаються в полоні певних стандартів.

Інклюзивні кампанії від брендів показують, що задоволення від користування продуктами skin care можуть отримувати всі, незалежно від стану шкіри, зовнішності, гендера та віку.

УДК 338.245

Борисенко О.С.¹, Груша О.К.²

¹ канд.екон.наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-211 НУ «Запорізька політехніка»

СКЛАДНОЩІ РОБОТИ МІКРОБІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Малий та мікробізнес є важливою ланкою економіки України. У розвинутих країнах саме ці типи підприємств складають більшу частину їх ВВП. За офіційними даними перед вторгненням росії вклад малого бізнесу у ВВП нашої країни дорівнював 16%, що в двічі менше ніж в Європі. Початок повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року не міг не вплинути на роботу бізнесу. Розуміння проблем, з якими стикалися українські мікропідприємства протягом цієї війни є дуже важливим для розробки заходів відновлення їх продуктивності зараз та в повоєнний період.

Серед низки серйозних викликів найболючішою стала втрата населення та територій. Багато працівників виїхали за кордон або пішли захищати країну, частина підприємств потрапила під окупацію та припинила свою діяльність, частина майна тих підприємств, які працюють на прифронтових територіях була пошкоджена або знищена внаслідок прильотів.

Через обстріли росіянами енергетичної інфраструктури взимку 2022-2023 років, у бізнесу з'явилась така проблема, як масові відключення світла. Підприємцям довелося закупати генератори за шалені гроші, адаптуватись до проблем з обмеженням Інтернету (наприклад, встановлення терміналів Starlink). З'явилась постійна необхідність дбати про запас води, провізії, щось придумувати із роботою холодильних камер, якщо такі є.

Навесні 2023 року бізнес потроху почав оговтуватись, але у мікропідприємств це виходило найгіршими темпами, порівняно з іншими видами підприємств (рис.1). Особливо це стосується мікробізнесу який працює в невиробничій сфері, такий як туристичний бізнес, надання послуг в сфері культури і навіть торгівлі специфічними товарами (наприклад, музикальні інструменти).

Однією з проблем в роздрібній торгівлі музикальними інструментами є розрахунки з виробниками чи постачальниками такого товару, які здійснювались на умовах післяплати. Це дозволяло підприємцям виставляти товар на вітрину і розплачуватися за нього лише після його реалізації, що не відволікало обігові кошти та сприяло розвитку мікробізнесу відповідно останніх тенденцій в світі музики. Зараз, на тлі зменшення попиту на специфічні товари, збільшення інфляції та головне в зв'язку із зростанням ризику втрат товарно-матеріальних цінностей у випадку надзвичайних ситуацій, постачальники просять вносити передплату для забезпечення своєї фінансової стійкості в складних умовах. Це не дозволяє швидко оновлювати асортимент товарів в музикальному магазині та дуже погіршує умови ведення такого бізнесу.

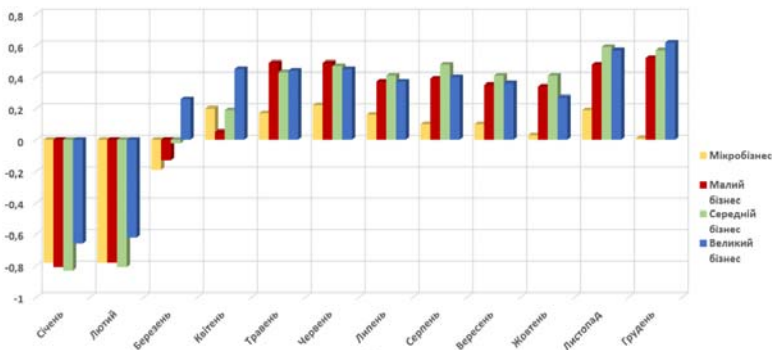

Рисунок 1 – Індекс відновлення ділової активності бізнесу в Україні за 2023 рік (складено на основі [1])

Існують також така глобальна проблема, як затримки з доставкою товару в Україну у зв'язку із блокадою кордону з Польщею, яка почалась 6 листопада 2023 року. Польські фермери перекривають цілі пропускні пункти та через це товари деяких категорій не можуть прийти у встановлені терміни.

Сам бізнес називає такі внутрішньодержавні проблеми, як: відсутність достатньої кількості платоспроможних клієнтів на ринку; непрогнозованість розвитку військової ситуації в країні; відсутність достатнього капіталу; непередбачувані дії держави щодо регулювання бізнесу, податків [2].

Підтримка держави розвитку мікропідприємств повинна відбуватися шляхом зниження податків, надання доступних кредитів з низькими або нульовими відсотками для стимулювання бізнесу та збереження робочих місць. Важливо також забезпечити освітню та консультативну підтримку для підприємців шляхом проведення навчальних тренінгів та курсів з управління бізнесом, де досвідчені підприємці можуть ділитися своїми знаннями і допомагати в ефективній роботі, навіть в умовах війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Федорчук В. Terra incognita української економіки. Чотири висновки з дослідження середнього бізнесу Інституту економічних досліджень // Forbes.ua. Бізнес, мільяртери, новини, фінанси, інвестиції, компанії. – Режим доступу: <https://forbes.ua/business/terra-incognita-ukrainskoi-ekonomiki-chotiri-visnovki-z-doslidzhennya-serednogo-biznesu-institutu-ekonomichnikh-doslidzhen-31012024-18884> (дата звернення: 09.04.2024).

2. Дослідження стану та потреб бізнесу за рік повномасштабної війни // Дія.Бізнес – Режим доступу: <https://business.dia.gov.ua/cases/iniciativi/doslidzenna-stanu-ta-potreb-biznesu-za-rik-povnomasstabnoi-vijni> (дата звернення: 09.04.2024).

СЕКЦІЯ «ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА, ЛФК ТА СПОРТ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ»

УДК 799.31

Ванюк О.І.

канд. фіз. вих., доц. НУ «Запорізька політехніка»

СПЕЦІАЛЬНА ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА ЛЕГКОАТЛЕТІВ У РІЧНОМУ МАКРОЦИКЛІ

Проблема визначення характеристик спеціальної фізичної підготовленості спортсменів є актуальним науково-практичним завданням загальної теорії спорту та системи підготовки спортсменів. Це велика проблема є в таких видах спорту – як легка атлетика, зокрема. Це обумовлено декількома чинниками, а саме, складністю та варіативністю змагальної діяльності у легкій атлетиці; високим рівнем конкуренції на змаганнях національного та міжнародного рівнів; впливом дії чинників глобалізації спорту вищих досягнень на систему багаторічної підготовки легкоатлетів. Аналіз поточного стану відображення цієї проблеми у сучасній науковій і методичній літературі та глобальній мережі «Internet» дозволяє констатувати, що актуальні питання визначення динамічних характеристик спеціальної фізичної підготовленості спортсменів протягом річного макроциклу або його окремих структурних утворень (мікро- та мезоциклів підготовки) залишаються у центрі уваги українських і закордонних фахівців. На нашу думку, фундаментальними працями, у яких проаналізовано сучасний стан цієї проблематики у загально-теоретичному та загальнонауковому аспектах, є дослідження. Ці наукові роботи містять як ґрунтовні теоретичні та методичні підходи до вдосконалення спеціальної фізичної підготовленості спортсменів, так і критичні зауваження та дискусійні питання стосовно окремих питань загальної теорії спорту: «блокової» системи періодизації спортивного тренування; аналогічні та відмінні параметри фізичної та функціональної підготовленості; проблемні питання теорії адаптації організму спортсменів до субмаксимальних і максимальних фізичних навантажень у тренувальній і змагальній діяльності.

Більш прикладними є дослідження силових і динамічних параметрів фізичної підготовленості, які спрямовані на вивчення показників динамічної сили нижніх і верхніх кінцівок у спортсменів у тренувальному та змагальному процесах. Також ці проблемні питання отримали висвітлення в аналогічних дослідженнях. Динамічні характеристики параметрів функціональної підготовленості легкоатлетів протягом річного макроциклу; можливості педагогічного, медико-біологічного та комплексного тестування у системі управління командами протягом річного макроциклу підготовки. Крім цього, актуальні питання управління підготовкою та змагальною діяльністю квалі-

фікованих і висококваліфікованих спортсменів висвітлено у дослідженні; підвищення ефективності змагальної діяльності легкоатлетів на основі моделювання техніко-тактичних дій, параметрів фізичної та функціональної підготовленості – у дослідженнях; удосконалення тренувального процесу у легкоатлетів з урахуванням особливостей формування адаптації жіночого організму до змагальних навантажень – у дослідженнях. Також науковці зазначають, що в процесі аналізу показників змагальної діяльності в офіційних змаганнях національного або міжнародного рівнів, крім показників техніко-тактичних дій, необхідно аналізувати показники фізичної та функціональної підготовленості спортсменів в якості необхідної передумови для реалізації набутого спортивного потенціалу. Аналогічне дослідження присвячене аналізу та узагальненню результативності змагальної діяльності легкоатлетів в аспекті розвитку змагань, де істотно підвищуються вимоги до спеціальної роботооспособності організму на фоні зростання стомлення протягом змагального періоду. Також значущими є більш прикладні науки дослідження, які стосуються вивчення окремих напрямів у питаннях спеціальної фізичної та функціональної підготовленості спортсменів. Зокрема, у дослідженнях проаналізовано динаміку показників технічної підготовленості спортсменів на основі спрямованого розвитку координаційних і силових здібностей. Зауважимо, що саме на етапі спеціалізованої базової підготовки спостерігається істотне зростання стабільності виконання техніко-тактичних дій на основі підвищення показників спеціальної фізичної підготовленості та провідних рухових здібностей – швидкоісно-силових, координаційних і спеціальної витривалості. Крім цього, актуальними є дослідження, які стосуються вивчення впливу пліометричних тренувань, які мають швидкоісно-силову спрямованість у поєднанні з інтервальним спринтерським бігом на показники фізичної підготовленості і вивчення взаємозв'язків між виконанням спеціалізованих координаційних тестів та майстерністю у спортсмена. Також поширеними є результати наукових досліджень, у яких, на основі узагальнення літературних даних і результатів експериментальних досліджень, наголошено, що спеціальна фізична і функціональна підготовленість є передумовою реалізації техніко-тактичної майстерності спортсменів. На основі моделей фізичної та функціональної підготовленості визначено рухові профілі змагальної діяльності та позиційні відмінності легкоатлета в офіційних змаганнях.

Фізіологічні основи розвитку спеціальної роботоздатності та педагогічне тестування рівня рухових здібностей у спортсменів розглянуто у багатьох дослідженнях. Наголошено на визначальній значущості раціонального підбору тестових вправ та їх відповідності основним вимогам – валідності, надійності, інформативності.

У контексті вищезазначеного, констатуємо, що актуальним залишається розгляд проблемних питань визначення показників спеціальної фізичної під-

готовленості легкоатлета у річному макроциклі підготовки, які ще не знайшли остаточного вирішення у науковій та методичній літературі.

Гіпотеза дослідження полягає у тому, що для визначення напрямів удосконалення рівня фізичної підготовленості легкоатлетів необхідно проаналізувати його динаміку у річному макроциклі підготовки з точки зору оптимізації його параметрів.

Основою для розробки актуальних питань проведеного дослідження є гіпотеза, яка ґрунтується на припущеннях, що для визначення напрямів удосконалення рівня фізичної підготовленості легкоатлета необхідно проаналізувати його динаміку у річному макроциклі підготовки з точки зору оптимізації його параметрів. У процесі порівняльного аналізу, узагальнення та систематизації отриманих результатів експериментальних досліджень сформульовано положення наукової новизни. Вперше, на матеріалах тестування спортсменів, розглянуто показники спеціальної фізичної підготовленості легкоатлетів в якості необхідної передумови для реалізації наявного техніко-тактичного потенціалу спортсменів у змагальній діяльності. Також уперше для порівняльного аналізу динамічних характеристик спеціальної фізичної підготовленості використано тести, які практично не використовуються у дослідженнях національного рівня, але широко використовуються закордонними дослідниками. Крім цього, вперше, на основі вивчення даних науково-методичної літератури і власних експериментальних досліджень, обґрунтовано спрямованість порівняльного аналізу динамічних характеристик спеціальної фізичної підготовленості на їх оптимізацію для подальшого моделювання показників фізичної та функціональної підготовленості у тренувальному та змагальному процесах. Доповнено дані про показники фізичної та функціональної підготовленості легкоатлетів у динаміці річного макроциклу на основі використання тестів з переважною спрямованістю на анаеробну та аеробну продуктивність – «test 300 yard». Також доповнено дані стосовно рівня розвитку рухових якостей у висококваліфікованих спортсменів у динаміці річного макроциклу.

Висновки. Динаміка показників фізичної підготовленості легкоатлетів має стабільний темп на зростання протягом річного макроциклу за результатами тестів «біг 30 м», «стрибок у висоту» (за виключенням 2 тестування). За показниками тестів «жим штанги, лежачи» зафіксовано змінну динаміку: 1-3 тестування – стабільний темп на підвищення показників, 4-6 тестування – стабільний тренд на зниження показників. Результати інших тестів на визначення рівня спеціальної підготовленості свідчать про варіативну динаміку показників протягом річного макроциклу: за тестом «кидок набивного м'яча» спостерігається ступенева динаміка показників протягом 1-6 тестування – «зменшення збільшення», за тестом «300 yard» – зниження у 2 та 6 тестуванні із загальним стабільним трендом на збільшення показників.

УДК 796

Голева Н. П.

старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

ПОЗИТИВНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ НА ЯКІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Вимушена зміна обставин навчання за дистанційної форми призвели не тільки до корекції програм з фізичного виховання та використання дистанційних форм навчання на кшталт Муддл, але й до переосмислення та більш активного залучення до педагогічного процесу таких сучасних можливостей як спеціальні комп'ютерні програми, додатки для смартпристроїв (смартфонів, самартгодинників) з можливістю фіксації таких показників як кількість кроків, що їх виконала людина впродовж доби, добова витрата калорій, частота серцевих скорочень, підрахування довжини здоланої дистанції тощо.

За нашим досвідом можна підсумувати низку спостережень, які стосуються різноманітних форм діяльності студентської молоді під час з занять фізичного виховання дистанційної форми.

Перш за все - заняття проходять вимушено ізольовано. У цьому є мінуси, але є й певні плюси. Особи, непевні у собі, у своїх силах та привабливості під час виконання фізичних вправ можуть почуватися впевненіше, їх не відволікає від виконання вправ наявність сторонніх осіб та їх можлива зайва увага. Молоді люди можуть виконувати свої індивідуальні заняття у спокійному психологічно, комфортному стані і тактовний викладач може у такий спосіб створити позитивне відношення до занять, співдіяти усталенню їх систематичності для кожної певної особи, віднаходити свій неповторний шлях до здорового способу життя та регулярних занять фізичними вправами для кожної окремої молоді особи.

Звісно, є значна кількість студентів та студенток, які вже є активними учасниками оздоровчого процесу - є членами збірних команд факультету, інституту, університету, міста, області - з численних видів спорту. Їх активне спортивне життя не потребує додаткової мотивації та вирує у кожного у свій спосіб.

Але не менш значна кількість молодих людей та дівчат за певних життєвих обставин, умов навчання вилучені з активного фізкультурно-спортивного життя та іноді навіть не відчували на собі його корисного та життєдайного впливу. І завданням пробудити в них цей інтерес та створити передумови для цього і має займатися фахівець з фізичної культури і спорту.

Неабиякою проблемою наразі є пошук ефективних шляхів здолання наслідків малорухливого способу життя, порушень постави внаслідок цього, які якщо не здійснювати певних заходів із функціональних можуть з часом пере-

творитися до органічних, що несе іноді непоправну шкоду для здоров'я молоді людини.

Однією з важливих особливостей цієї проблеми є те, що часто-густо молода особа навіть не підозрює та не відчуває того, що в неї вже є порушення постави і потрібно вдаватися до певних заходів, прийомів та вправ для того щоб вона усвідомила їх наявність та була вмотивована до докладання зусиль для їх виправлення. Слід виконувати роботу щодо виявлення (або відсутності) навичок правильного положення тіла під час роботи за комп'ютером, усвідомлення наслідків тривалої непорушної пози та необхідності певних перерв у роботі, зміни пози, легкої розминки для запобігання застійних процесів у нижніх кінцівках та скутості і неприродного викривлення хребта.

На наш погляд, саме умови дистанційного навчання не тільки дають можливість, а й вимагають більш уважного та творчого підходу до створення навчальних програм з можливістю поглибленого індивідуального підходу, використання у них усіх наразі наявних технічних та програмних засобів, новітніх різноманітних методик у сфері фітнес технологій. Необхідно сполучати різні види завдань - теоретичних, практичних, індивідуалізованих для кожної конкретної молоді особи в залежності від її стану здоров'я та фізичної підготованості. Також необхідно враховувати особливості майбутньої фахової діяльності, її ризики для здоров'я та те, який відбиток вона накладає на фізичний стан людини.

УДК 796.325

Луценко С.Г.

старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

РОЗВИТОК ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ ВОЛЕЙБОЛУ

Сьогодні одним із основних завдань, при підготовці майбутніх спеціалістів, є посилення акценту на розвиток фізичних якостей, які допомагають їм бути продуктивними та ефективними у своїй роботі.

Для спеціальностей технічної групи (інженерія, транспорт, будівництво та архітектура) умови праці можуть бути як в приміщенні, так і на відкритому повітрі, на висоті і під водою, в різному мікрокліматі. Часто виконуються операції, пов'язані з маніпулюваннями невеликими предметами, інструментами, використовуються різноманітні ручні та інші засоби управління з характерним напруженням зорового аналізатора. У моторних діях задіяний переважно пояс верхніх кінцівок, протягом робочого дня характерне часте перебування у вимушеному положенні сидючи, стоячи з чергуванням дій, періодів, достатньо високої рухової активності м'язів рук, ніг, різноманітної роботи

динамічного характеру помірної і середньої інтенсивності. Для студентів технічної групи рекомендовано розвивати силову, статичну, швидкісну витривалості, загальну спритність, координацію, спритність і силу плечового поясу, м'язову силу плечового поясу, диференціацію рухів ніг, рук, тулуба [1].

Для виконання цих завдань, доцільно використовувати такий вид спорту як волейбол, який органічно поєднує в собі біг, стрибки та удари і є універсальним засобом фізичної підготовки Систематичні заняття волейболом комплексно і різнобічно впливають не тільки на функціональні можливості організму, але і на розвиток фізичних якостей [2].

У навчальному процесі груп студентів спеціалізації «волейбол» НУ «Запорізька політехніка», регулярно використовуються різноманітні спеціальні вправи, які розвивають фізичні якості, необхідні для їх майбутньої професійної діяльності.

Для розвитку силової, швидкісної, та статичної витривалості на тренувальному занятті застосовуються серії вправ, які спрямовані на вдосконалення техніки і вимагають великої фізичної напруги та імітаційні вправи великої інтенсивності.

Вправи для розвитку силової витривалості:

- багаторазові імітації нападаючого удару поштовхом як з двох, так і з однієї ноги;
- послідовна імітація нападаючого удару та блокування (удар – один блок, удар – два блоки тощо), після чого максимально швидко повторне виконання вправи. У вправі може бути 20-50 стрибків;
- п'ятнадцяти секундні серії стрибків. У першій серії виконується найбільша кількість стрибків, у другій – стрибки максимальної висоти тощо;
- серійне виконання падінь на груди зі швидким переміщенням між падіннями у два-три кроки.

Вправи для розвитку швидкісної витривалості:

- імітація блоку по всій довжині сітки (блок у зонах 2, 3, 4);
- прийом почергових нападаючих ударів одним гравцем у зоні 1(5);
- прийом почергових нападаючих ударів у зонах 5, 4, 2, 1 із зон 4 та 2 протилежної сторони майданчика;
- блокування нападаючих ударів у зонах 2 і 4 одним спортсменом після швидких переміщень;
- нападаючий удар з розбігу із зони 4 з першої передачі м'яча (5-6 ударів) без пауз відпочинку між ударами.

Вправи для розвитку статичної витривалості:

- виконання верхніх та нижніх передач в низькій стійці;
- серії переміщень в низькій стійці в різних напрямках;
- тривале виконання захисних дій.

Для розвитку спритності та координації використовуються технічні елементи волейболу зроблені в ускладнених умовах.

Вправи з розвитку спритності та координації рухів;

- виконання нападаючих ударів «незручною» рукою;

- стрибки через гімнастичну лаву з поворотом на 90°, 180°, 360° (після повороту прийом або передача м'яча);

- відбивання м'яча однією рукою із упору лежачи з підкидання м'яча партнером;

- гра в захисті один проти двох;

- виконання передач зверху та знизу двома м'ячами поперемінно від двох партнерів;

- виконання передач зверху та знизу у колі 2-3 м'ячами.

Для розвитку сили м'язів плечового поясу використовуються вправи для удосконалення передач зверху, подач, та нападаючих ударів:

- передачі зверху набивного або баскетбольного м'яча у стіну або партнера;

- багаторазові передачі волейбольного м'яча в стіну, поступово збільшуючи відстань до неї.

- багаторазові передачі волейбольного м'яча на дальність (з партнером);

- подачі м'яча з максимальною силою у сітку;

- подачі м'яча та нападаючий удар «незручною» рукою;

- багаторазове виконання нападаючих ударів із власного підкидання, з накидання партнера у сітку і з глибини площадки.

Одже, заняття волейболом можуть сприяти розвитку фізичних якостей у студентів технічних спеціальностей, необхідних для їх професійної компетентності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Професійно-прикладна фізична підготовка студентів [Текст]: монографія / Л. П. Пилипей. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2009. – 312 с.

2. Глущенко, О.Д. (2016). Волейбол як засіб покращення фізичної підготовки студентів. Професійно-прикладні дидактики, 2, 25-29.

3. Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни “Фізичне виховання волейбол”. Спеціальна фізична підготовка” для студентів денної форми навчання. / Укл.: Луценко С.Г., - Запоріжжя: ЗНТУ, 2007. – 15 с.

СЕКЦІЯ «АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ, СПОРТУ, РЕКРЕАЦІЇ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ»

УДК 796

Соляник Д.Г.

викл. НУ «Запорізька політехніка»

МОТОРНА ПАМ'ЯТЬ ЯК УМОВА ПЕРСПЕКТИВНОСТІ СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СПОРТСМЕНОК МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Пам'ять – це найважливіший процес запам'ятовування, відтворення і придбання людиною різних образів, мислення і руху. Накопичення досвіду, навичок та основні функції пам'яті – це рух.

У спортивній діяльності задіяні всі види пам'яті: при демонстрації тренером вправ у спортсмена залучається зорова пам'ять, при поясненні та описі вправ словесно-логічна, при виконанні вправ до роботи залучається моторна пам'ять. Ці види пам'яті використовуються людиною для розучування фізичних вправ і їх подальшого виконання та закріплення в майбутньому рухової навички.

Аеробна гімнастика – один з наймолодших видів спорту, свої перші кроки в гімнастиці діти роблять у віці 4-5 років. Дітям потрібно запам'ятовувати і максимально точно відтворювати рухи та вказівки тренера. На основі підвидних вправ і послідовного ускладнення формуються спеціальні елементи, характерні для аеробної гімнастики. З віком кількість елементів збільшується і додається робота зі степ платформами, гумами, м'ячами та балансувальними півсферами. Як правило, юні гімнастки починають зі стрибків з мотузкою, вона допомагає початковому розвитку координаційних здібностей та покращує стрибкові навички, які формуються в найостаннішу чергу, що ускладнює завдання тренера в навчанні стрибковим елементам.

Роль рухової пам'яті для гімнасток малого шкільного віку безсумнівно важлива, оскільки навички рухової діяльності необхідно закладати на ранніх етапах тренувального процесу. Регулярні заняття (3 рази на тиждень по 2 години) з включенням у розминковий комплекс «предметної» підготовки значно покращують характеристики рухової пам'яті дітей малого шкільного віку, що впливає на успіх конкурентної діяльності спортсменок.

Недостатня увага до розвитку хоча б одного з компонентів спеціальної фізичної підготовки призводить до затягування процесу навчання, тривалого застою у зростанні спортивної майстерності, провалів у підготовці, і відповідно у виступах на змаганнях. У зв'язку з цим на рівні спеціалізованої підготовки важлива індивідуалізація спеціальної фізичної підготовки.

Складність вправ є біомеханічною характеристикою і залежить від різних факторів, таких як специфіка робочої пози, запит на потужність і точність дії,

характер поєднання елементів, їх кількість, особливості ритму дії і руху, взаємодії з опорою, просторово-часової орієнтації та іншими факторами.

Спостереження за методикою роботи провідних гімнасток України, аналіз літературних та відео джерел з тренувальних процесів і власного дозвіду, дає змогу зробити висновок, ще «предметна» методика ефективна для навчання юних гімнасток в роботі з предметами і в освоєнні рухових навичок. Використання таких занять, побудованих з урахуванням можливості перенесення навичок між різними моторними аспектами, може значно поліпшити процес навчання вправам і технічних елементів в цілому. Такі заняття заощаджують час тренера і допомагають учням швидше освоїти базові рухові дії (аеробні кроки, хореографію, акробатику). Крім того, ефективна початкова технічна підготовка дозволяє уникнути необхідності в подальших багаторазових повтореннях для закріплення навичок і сприяє більш швидкому освоєнню різноманітних вправ зі степ платформами та груповими взаємодіями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бочарова, С.П. (2016). Психология памяти. Теория и практика для обучения и работы. Харьков : Гуманитарный центр.

2. Kuznietsov, M.A., Zaika, Ye.V., & Khodykina, Yu.Iu. (2019). Psykholohiia motornoi pamiaty: prykladni aspekty (Monohrafiia) [Psychology of motor memory: applied aspects]. Kharkiv : Disa plus. Retrieved from <http://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/2681> [in Ukrainian]

УДК 796.421

Атаманюк С. І.¹, Мартинова Т. С.²

¹ д-р. пед. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-913 НУ «Запорізька політехніка»

ОЗДОРОВЧІЙ ВПЛИВ ЗАНЯТЬ ЗА СИСТЕМОЮ ПІЛАТЕС НА ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ СТАН СТУДЕНТІВ

Протягом останніх років проведено чимало досліджень, присвячених вивченню проблеми вдосконалення змісту фізичного виховання. Однією із таких проблем фахівці називають падіння інтересу до традиційних занять фізичним вихованням. Зокрема, вони наголошують, що причиною низької мотивації студентів до занять фізичними вправами є відсутність можливості вибору форм занять, незадоволеність традиційним змістом програмного матеріалу фізичного виховання. Є питання і до використання нетрадиційних форм занять з фізичного виховання, їх недостатнього використання та недооціненості. Зокрема, такою є система Пілатес - слід зазначити, що більшість

літературних даних і методичних розробок, присвячених системі Пілатесу, носять описовий характер і не відображають всю складність і багатогранність можливого впливу на різні системи організму.

Головна мета і завдання Пілатесу – це зміцнення здоров'я, підвищення життєвого тону, зростання загальної та спеціальної працездатності, виховання фізичних якостей, формування постави та корекція вад статури, профілактика патологічних станів та профзахворювань, виховання естетичних навичок, психопрофілактика, психокорекція, набуття життєвої енергії, бадьорості, життєрадісного настрою, протидії та опору стресам. Виникнення цього напрямку фізичної культури зумовлене об'єктивними умовами та спричинене значним погіршенням стану здоров'я населення розвинутих країн внаслідок гіподинамії. Ця вада не минула й Україну, значно погіршилося здоров'я молоді, тому Пілатес як оздоровчий напрямок фізичної культури набуває актуального значення в суспільстві, особливо серед студентської молоді. Серед набутих якостей тут домінують сила та гнучкість з обов'язковим дотриманням оптимальної ваги. Це найголовніші риси притаманні пілатесу. Тренування за системою Пілатес настільки безпечно, що їх навіть використовують для відновної терапії після травм хребта.

Пілатес включає вправи для всіх частин тіла, розвиває координацію, покращує гнучкість, вчить рухатися красиво й граціозно. Заняття Пілатесом корисні для студентів, всіх, хто хоче добре виглядати і бути у відмінній формі. Несхожі одна на одну вправи вимагають надзвичайно точного плавного без пауз виконання, а значить, високої концентрації на тому, що особа виконує. Вправи Пілатес дуже багатопланові і включають до роботи велику кількість м'язів одночасно, вимагаючи правильної техніки виконання, а кількість повторень при цьому може бути мінімальною. Рухи в Пілатес м'яко розтягують м'язи, роблячи їх довшими а стан - стрункішим. Плюс до цього, до роботи включаються дуже глибокі м'язові групи, про існування яких інколи людина навіть не замислювалася і не підозрювала, а вони грають не останню роль у формуванні гарної фігури. Все це сприяє ефективному відновленню фізичних сил організму, швидкому зняттю втоми, підвищенню працездатності, поліпшенню настрою, викликає енергійний підйом творчості й емоційного стану організму.

Музичний супровід надзвичайно підвищує емоційність занять. Пілатес особливо корисний студентам, які більшу частину навчання проводять сидячи. Під час занять у студентів покращується настрій, думки звільняються від повсякденних турбот, знімається стрес, адже музика – це потужний психотерапевтичний засіб. Застосування методу Пілатеса у системі фізичної культури вищих навчальних закладів визначається потенційним впливом на загальний стан здоров'я студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гордон Томсон, Линн Робинсон: "Управление телом по методу Пилатеса", Киев, 2011
2. Домашенко А. В. Організаційно-педагогічні засади системи фізичного виховання студентської молоді ЕН України: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.01 / А. В. Домашенко. – Львів, 2003.

УДК 796.421

Атаманюк С. І.¹, Мартинова Т. С.²

¹ д-р. пед. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-913 НУ «Запорізька політехніка»

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ЗАНЯТЬ ОЗДОРОВЧИМИ ВИДАМИ АЕРОБІКИ, ЯК СКЛАДОВОЇ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Оздоровчі види аеробіки є не лише ефективним способом покращення фізичного здоров'я, але і невід'ємною складовою здорового способу життя. Формування мотивації для зайняття цим видом фізичної активності важливо для того, щоб студенти регулярно займалися і отримували максимальну користь для свого здоров'я. Аеробіка сьогодні – один із напрямків оздоровчої фізичної культури та складова фітнесу.

Першим кроком у формуванні мотивації є постановка конкретних цілей. Необхідне розуміння, щоб визначити саме чого студенти хочуть досягти за допомогою аеробіки: це може бути покращення фізичної форми, зниження рівня стресу, підвищення енергії або покращення настрою. Бажання чи небажання, яке переживає студент, автоматично ототожнюються з мотивом.

Мотивовані студенти більш дієво реалізують свою справу, а головне - вони здатні до максимальної віддачі своїх духовних і фізичних сил, якщо цього вимагає досягнення поставленої мети.

Рівень здоров'я сучасних студентів потребує пильної уваги фахівців та вимагає додаткових заходів для їх залучення до занять фізичними вправами, які відіграють найважливішу роль у справі зміцнення фізичного здоров'я сучасної молоді.

Науково доведено, що успішність будь-якої діяльності багато в чому визначається характером спонукання до неї, тобто тим, що саме штовхає студентів до реалізації тієї або іншої дії, а отже, мотивом, який визначається як особистий стан, що змушує діяти у певному плані. Відсутність мотивів до діяльності є душевною трагедією, що порушує всі життєві підвалини.

Одним із шляхів розв'язування проблеми корекції фізичного стану студентів можуть бути програми з оздоровчих видів аеробіки, фітнес програми, рекреаційні та оздоровчі програми. У процесі цих занять поліпшуються пока-

зники функціонального стану дихальної, серцево-судинної та кістково-м'язової систем. Оздоровча аеробіка займає важливе місце в системі оздоровчої фізичної культури, зокрема оздоровчої гімнастики.

Регулярні та систематичні тренування допоможуть покращити фізичне здоров'я та загальний стан організму студентів. Необхідно на заняттях використовувати різні види аеробіки, такі як класична, танцювальна аеробіка, аеробіка з предметами на спеціальних знаряддях, види аеробіки силової спрямованості, аеробіка з елементами бойових мистецтв та інші, щоб студенти мали можливість вибрати той різновид, яким їм найбільше подобається займатися. Музичний супровод відіграє головну роль в оздоровчій аеробіці

Формування мотивації до занять оздоровчими видами аеробіки - це процес, що вимагає уваги, терпіння та розуміння індивідуальних потреб кожного студента. Важливо створювати позитивне середовище, яке буде стимулювати до активності та підтримувати досягнення здорових цілей. Загалом, важливо розуміти індивідуальні потреби та мотивації кожного зі студентів та надавати їм відповідної підтримки та стимули для занять оздоровчими видами аеробіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрєєва О. Аналіз мотиваційних теорій у сфері оздоровчої фізичної культури та рекреації. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2004. 81– 85 с.

2. Брюханова Т. С. Підвищення мотивації студентів до здорового способу життя шляхом впровадження спортивно-орієнтованих технологій навчання. Науковий вісник ужгородського університету. серія: «Педагогіка. соціальна робота». 2016. Вип. 2 (39), 39-40с.

УДК 796.077.4:004.932.2

Кокарева С. М.¹, Большаков Д. Ю.²

¹ канд. фіз. вих., доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-912 НУ «Запорізька політехніка»

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМ ДОПОВНЕНОЇ РЕАЛЬНОСТІ В ФІЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ ТА СПОРТІ

Вступ. Термін «3D доповнена реальність» був вперше запропонований дослідником Томом Коделом у 1990 році. Існує кілька визначень доповненої реальності. У 1997 році дослідник Рональд Азума визначив її як систему, що поєднує віртуальне та реальне, взаємодіє в реальному часі та працює у тривимірному просторі. Доповнена реальність включає в себе додавання уявних

об'єктів до сприйнятого реального світу, які, як правило, мають допоміжно-інформативний характер [1].

Сучасне застосування інтегрованих технологій у навчальному процесі спрямоване на досягнення максимального освітнього ефекту. Використання віртуальних тренажерів проявляє досить високу ефективність. Згідно з дослідженнями, люди запам'ятовують лише 20% інформації, яку вони читають, 40% - те, що вони чувають і бачать, та неймовірних 70% - те, що вони чувають, бачать і самі роблять. Віртуальні тренажери, які поєднують у собі візуальний, аудіо та кінетичний вплив, дозволяють відтворити ці умови, тим самим забезпечуючи оптимальне сприйняття матеріалу. Таким чином, віртуальні тренажери та доповнена реальність стають важливими технологічними інструментами, які доповнюють 3D-стереоефект, сприяючи більш ефективному використанню техніки та технологій у фізичній культурі та спорті. Такі тривимірні технології активно використовуються в організації навчальних занять, де їх потенціал як засобу викладання стає очевидним [2, 3].

Постановка проблеми. У зв'язку з швидким розвитком технологій доповненої реальності (AR - Augmented Reality), виникає актуальна проблема визначення та оцінки їхнього потенціалу для покращення тренувань, навчання та розваг у фізичній культурі та спорті. Хоча існує значна кількість досліджень, що розглядають застосування AR у спорті, проте ще не проведено повноцінного аналізу його можливостей та викликів у контексті фізичної активності. Таким чином, проблема полягає в розкритті потенціалу AR для оптимізації процесів тренувань та підвищення ефективності спортивної діяльності, а також у виявленні факторів, які можуть обмежувати чи ускладнювати їхнє використання в цих контекстах.

Навчальні дослідження про використання доповненої реальності (AR) у спорті є важливим етапом у розвитку цієї технології. Вони дозволяють зрозуміти вплив AR на різні аспекти спортивної діяльності, включаючи технічні навички, мотивацію та результати гри. Наприклад, деякі дослідження зосереджені на поліпшенні технічних навичок у футболі та баскетболі, використанні AR для навчання стратегічних аспектів гри, а також впливі AR на мотивацію та залучення спортсменів.

Доповнена реальність в контексті фізичної культури пропонує безліч переваг для покращення тренувань, навчання та розваг. Для різноманітних тренувань є можливим застосування доповненої реальності за наступними напрямками:

- *Покращення візуалізації:* AR допомагає атлетам краще зрозуміти свої рухи та техніку, відображаючи важливі деталі безпосередньо на полі або екрані пристрою.

- *Симуляція умов*: AR створює віртуальні сценарії для тренувань, дозволяючи спортсменам вправлятися в різних умовах, таких як погода, терен та інші фактори.
- *Інтерактивність*: AR надає можливість взаємодії з віртуальними об'єктами або тренерами, що робить навчання більш захопливим та ефективним.
- *Аналіз даних*: AR дозволяє збирати дані під час тренувань, що дозволяє аналізувати рухи та вдосконалювати техніку.
- *Підвищення мотивації*: Використання AR робить тренування більш захопливим та стимулює спортсменів до досягнення кращих результатів через групову чи індивідуальну конкуренцію, нагороди та досягнення.

Використання доповненої реальності (AR) в спорті та фізичній активності відкриває безліч нових можливостей для покращення тренувань, мотивації та результатів. Цей новаторський підхід до тренувань і розваг відкриває двері для інновацій у педагогіці та спорті. В наш час, коли сучасні технології використовуються в різних сферах життя, використання AR стає не лише можливістю, але і необхідністю для досягнення максимальних результатів у фізичній культурі та спорті.

Висновки. Зведенням досягнень та можливостей використання доповненої реальності (AR) у фізичній культурі та спорті є підтвердження того, що ця технологія відкриває нові горизонти для тренувань, навчання та забезпечує стимулююче середовище для розвитку у спортсменів. Аналіз методів використання AR показує, що він може бути ефективним інструментом для залучення молоді до фізичної активності, мотивації до досягнення результатів та розвитку стратегічного мислення в спорті.

Ігровий підхід до тренувань, використання віртуальних тренерів, інтерактивність та відстеження прогресу - це лише кілька з методів, які AR може пропонувати для покращення фізичної активності. Застосування цих методів може стати важливим кроком у сприянні здоровому способу життя серед молодого покоління та розвитку спортивних навичок.

Отже, AR виявляється не лише технологічним інноваційним інструментом, але й ключовим партнером у підвищенні якості тренувань та спортивних досягнень. Розширення використання AR в спорті має потенціал стати важливим чинником в підвищенні зацікавленості у фізичній активності та покращенні результатів в цій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ярмоленко М. А., Жуков В. О., Козубей П. С., Максименко В. В. Перспективи використання інноваційних технологій віртуальної реальності на заняттях з фізичного виховання у закладах вищої освіти. Інноваційні та інформаційні технології у фізичній культурі, спорті, фізичній терапії та ерготера-

пії : матеріали V Всеукраїнської електронної науково-практичної конференції з міжнародною участю (Київ, 31 травня 2022 р.). Національний університет фізичного виховання і спорту України. - Київ : НУФВСУ, 2022. - С. 72-74.

2. Маягіна, Н., Ханікіна, Н. Віртуальна та доповнена реальність у сучасному освітньому процесі: нові можливості для якості освіти. Актуальні проблеми гуманітарних наук, 2021. 36(2), С. 41-48.

3. Гладир О. Є., Мицик А. І. Сучасні гаджети для самостійних занять студентів з фізичного виховання. Загальні аспекти інноваційного розвитку освітньої галузі в контексті міжнародного співробітництва України: Матеріали Міжн. наук.-практ. конф. (23 квітня 2021 р.). Миколаїв: МНАУ, 2021. С. 43-47.

УДК 796.334.2:004.891.2

Черненко А.Є.¹, Браганець В.В.²

¹ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-912 НУ «Запорізька політехніка»

РОЛЬ ІГРОВИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФУТБОЛЬНІЙ ПРАКТИЦІ

Вступ. Останнім часом в Україні спостерігається процес формування інформаційного суспільства, що породжує потребу у інформатизації системи освіти. Для ефективної навігації в інформаційних потоках сучасний фахівець будь-якої спеціальності повинен володіти навичками отримання, обробки та використання інформації за допомогою комп'ютерів, телекомунікаційних та інших засобів інформаційних технологій. Це особливо стосується фахівців у галузі фізичної культури та спорту. Комп'ютерні технології зростають у популярності серед учасників консервативного футбольного середовища. Перш за все, комп'ютери почали застосовувати в спортивній галузі для моніторингу дій футболістів. Сучасні системи скаутингу можуть розраховувати точне число техніко-тактичних дій (передач, відборів, ведення боротьби) кожного футболіста. Спеціалізовані програми забезпечують архівування відеозаписів кожного групового епізоду [1].

Ігрові інформаційні технології у футболі включають:

- системи визначення взяття воріт;
- вирішення суперечливих ситуацій;
- використання відеоповторів.

Постановка проблеми. У сучасному футболі ігрові інформаційні технології набувають все більшого значення, проте дослідження використання цих технологій та їх впливу на практику гри залишаються актуальними. Виникає необхідність у ретельному аналізі ролі та ефективності системи Hawk-

Еге та інших ігрових інформаційних технологій у вирішенні спірних ситуацій під час матчів, а також у вивченні їхнього впливу на організацію тренувального процесу та підвищення спортивних результатів.

Обговорення. Система автоматичного визначення голів (goal-line technology - GLT) - це технологія, яка дозволяє визначати взяття воріт у футболі за допомогою технічних засобів, інформуючи футбольного арбітра про повне перетинання м'ячем лінії воріт. У липні 2012 року ці системи були офіційно схвалені Міжнародною радою футбольних асоціацій, яка відповідає за встановлення єдиної системи правил гри в футболі. Одобрені системи включають: GoalRef, Hawk-Eye, GoalControl-4D.

Першим міжнародним турніром, на якому були випробувані ці системи, став клубний чемпіонат світу, який пройшов у грудні 2012 року в Японії. Після цього нововведення використовувалися на Кубку Конфедерацій 2013 року та чемпіонаті світу 2014 року в Бразилії. Наразі ці системи застосовуються на рівні національних чемпіонатів.

Система GoalControl-4D, розроблена німецькою фірмою GoalControl, є першою системою автоматичного визначення голів, застосованою на чемпіонатах світу з футболу.

Система Hawk-Eye показує навіть мінімальне доторкання до лінії воріт. Вона базується на використанні високошвидкісних камер, без застосування чіпів у м'ячах та подібних пристроях. Система складається з 14 камер, постійно спрямованих на м'яч, які передають інформацію на комп'ютер, а після її обробки комп'ютер посилає сигнал про перетинання м'ячем лінії воріт головному арбітру матчу. Система була встановлена на всіх стадіонах ЧС-2014 і вперше вплинула на рішення арбітра в спірному епізоді в матчі Франція-Гондурас [2, 3].

Система Hawk-Eye використовується для розв'язання спірних ситуацій у футболі. Для цього використовуються такі системи, як Caigos, що базується на м'ячі з вбудованим чіпом, і система Hawk-Eye, яка відстежує польот м'яча за допомогою цифрових камер. Комплекс включає кілька відеокamer, які передають відеодані для обробки комп'ютером.

Кілька років тому компанія Adidas представила інформаційну технологію miCoach. Вона дозволяє любителям спорту складати програми фізичних вправ та контролювати їх виконання. Поступово ця технологія стала популярною серед професійних футболістів. Укладення контракту між компанією Adidas і футбольною американською лігою MLS, що передбачає постачання спеціальних форм з датчиками всім командам чемпіонату, підтверджує успішність miCoach. Дані датчиків дозволяють відстежувати фізичний стан грав-

ців під час матчу, допомагаючи тренерам визначити оптимальний склад команди. Ця технологія необхідна для покращення спортивних результатів, враховуючи різні показники, такі як довжина дистанції, швидкість та інтенсивність тренувань.

Представлена технологія також корисна для медичного персоналу команди, оскільки вона надає можливість отримувати реальний час інформації про фізичний стан гравців. Таким чином, інформаційні технології сприяють підвищенню безпеки проведення тренувань та матчів [1, 2].

Висновки. Отже, впровадження інформаційних технологій у футбольні змагання постійно зростає, що сприяє підвищенню ефективності та організації гри. Наразі прогнозувати, яким чином зміниться футбол у майбутньому, складно, проте можна зазначити, що подальша організація змагань буде продовжувати покращуватися завдяки новим технологіям. Дослідження демонструють, що впровадження ігрових інформаційних технологій в футбольну сферу сприяє покращенню ефективності та безпеки проведення матчів. Ці технології не лише допомагають вирішувати спірні ситуації на полі, а й забезпечують тренерам докладну інформацію про фізичний стан гравців, що дозволяє більш ефективно планувати тренувальний процес. На підставі проведеного аналізу можна зробити висновок, що ігрові інформаційні технології мають значний потенціал у футбольній практиці та можуть стати ключовим інструментом для підвищення якості гри та досягнення високих спортивних результатів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Юхно Ю. О., Сергієнко К. М., Хмельницька І. В. Інформатика та інформаційні технології у фізичному вихованні та спорті. К.: Національний університет фізичного виховання і спорту України, вид-во «Олімп. л-ра», 2017. 40с.
2. Лісенчук Г., Лелека В., Кокарева С., Родіоненко М., Бойченко С. Інноваційні фітнес-методики як засіб підвищення функціональних можливостей футболістів високої кваліфікації. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2022. №2. С. 21–28. <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2022.2.21-28>
3. Lisenchuk G., Leleka V., Bogatyrev K., Kokareva S., Adamenko O., Shchekotylyna N., Romanenko S., Krupeny S. Fitness training in functional preparedness of highly qualified football players. *Journal of Physical Education and Sport* ® (JPES), Vol. 23 (issue 2), Art 62, pp. 502 - 509, February 2023. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.02062>

УДК 796.334.2:004.932.5:004.738.5

Кокарева С. М.¹, Бруй А. С.²

¹ канд. фіз. вих., доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-912 НУ «Запорізька політехніка»

ЗВ'ЯЗОК ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФУТБОЛЬНИХ ТРЕНУВАННЯХ

Вступ. Сучасний футбол стає все більш технологічно насиченим, завдяки постійному розвитку інновацій у спортивній галузі. Інтеграція передових технологій стає необхідністю для досягнення найвищих спортивних досягнень і підтримки здоров'я гравців. У цій статті ми досліджуємо вплив інноваційних технологій на футбольну індустрію, зосереджуючись на використанні системи Catapult, Polar Team Pro, технології Al Rihla та віртуальної реальності.

Постановка проблеми. Технологія Catapult - це система відстеження даних професійних спортсменів, яка використовується і в футболі. Карсети (або сенсори), які вбудовані у футбольні форми гравців, збирають різноманітні фізіологічні дані під час тренувань та матчів. Ця технологія дозволяє тренерам та медичним спеціалістам отримувати важливу інформацію про навантаження гравців, їхню швидкість, відстань, час відновлення після травм або фізичного навантаження тощо. Вона допомагає тренерам краще розуміти фізичний стан гравців, визначати оптимальні навантаження та мінімізувати ризики травм. Використання технології Catapult у футболі допомагає клубам та збірним удосконалювати підготовку гравців, враховуючи індивідуальні особливості та потреби кожного з них [1, 2].

Система командна Polar Team Pro - це інноваційний інструмент для тренувань у командних видах спорту, включаючи футбол. Вона використовується для збору та аналізу даних про фізичну активність гравців під час тренувань і матчів. Система включає в себе носимі датчики, які розміщуються на гравцях та збирають інформацію про їхню швидкість, відстань, пульс, калорії, час відновлення та інші фізіологічні показники. Ці дані потім передаються на пристрій тренера або аналітика в реальному часі, що дозволяє тренерському штабу аналізувати навантаження кожного гравця окремо та в цілому для команди. Така система допомагає тренерам більш ефективно керувати навантаженням, мінімізувати ризики перенавантаження або травм та вдосконалювати підготовку гравців для досягнення найкращих результатів на полі.

Футбольний м'яч Al Rihla - усередині м'яча розміщено спеціальну систему підвіски від фірми Adidas. Вона своєю чергою містить інерційний датчик руху з частотою 500 Гц, що надсилає дані 500 разів на секунду. Датчик забезпечує безпрецедентне розуміння кожного елемента руху м'яча та живиться від акумуляторної батареї. Технологія працює непомітно для гравців і не впливає на переміщення м'ячів. Дані, які надсилає м'яч, допомагають у

виявленні нечітких дотиків. Це дає змогу покращити якість і швидкість роботи системи ухвалення рішень VAR, а також напівавтоматичної технології офсайда [2, 3].

Напівавтоматична технологія офсайда - ця технологія передбачає використання дванадцятьох спеціальних камер, встановлених під дахами стадіонів для відстеження руху м'яча. Разом з тим відстежуються до 29 точок даних кожного гравця 50 разів на секунду. Ці зібрані точки даних включають усі кінцівки та виступи тіла гравця, що мають відношення до правила офсайда. Завдяки використанню штучного інтелекту, забрані дані, що стосуються відстеження кінцівок і м'яча, забезпечують автоматичне сповіщення суддів відео-матчу про офсайд. Задля впевненості судді відео-матчу мають вручну перевірити ці дані, а рефері на полі повинен підтвердити рішення. Точки позиційних даних, які використовуються для прийняття рішення, генеруються у вигляді 3D-анімації. Потім вона відображається на екранах стадіонів та стає доступною телевізійним партнерам FIFA для подальшого пояснення рішення.

Використання віртуальної реальності (VR) в тренуваннях футболістів набуває все більшої популярності завдяки своїм перевагам:

- Симуляція гри на полі: VR дозволяє гравцям відчути себе на полі, створюючи віртуальне середовище гри. Це дає можливість тренувати тактику, розглядати певні сценарії та вправлятися у виконанні рухів та стратегій без прямого доступу до реального поля.
- Покращення реакції та прийняття рішень: VR може створювати ситуації гри з реального життя, які допомагають гравцям швидше реагувати на зміни в грі, приймати правильні рішення та розвивати стратегічне мислення.
- Аналіз та корекція техніки: Гравці можуть переглядати свої власні рухи та техніку від першої особи в VR, що дозволяє тренерам та гравцям аналізувати та виправляти технічні аспекти гри.
- Емуляція реальних умов: VR може створювати різні погодні умови, а також симулювати атмосферу матчу на повному стадіоні, що допомагає гравцям адаптуватися до різних сценаріїв та викликів під час гри.
- Підвищення мотивації та залучення: VR може бути захопливим інструментом для тренувань, що дозволяє гравцям більше зацікавитися тренуваннями, підвищує їхню мотивацію та прагнення до самоскоєння.

Використання VR у тренуваннях футболістів дозволяє підвищити ефективність тренувань, покращити стратегічне мислення гравців та сприяти їхньому особистому розвитку [1, 3].

Висновки. Отже, інтеграція інноваційних технологій у футбольну підготовку є важливим кроком у напрямку підвищення ефективності тренувань, зниження ризику травм та покращення результативності гравців. Впровадження таких технологій допомагає клубам та збірним досягати високих

спортивних результатів, забезпечуючи оптимальні умови для розвитку та здоров'я футболістів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Альошина А., Бичук О., Родіоненко М., Грицай В., Бичук І. Інформаційні технології в спортивній діяльності (на прикладі футболу). Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Фізичне виховання і спорт : журнал / уклад. А. В. Цьось, А. І. Альошина. Луцьк, 2018. Вип. 31. С. 68-72.

2. Білоконь В., Анікеєнко Л. Використання інноваційних технологій під час навчання техніко-тактичних дій студентів-футболістів. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2022. 11(157). С. 9-11. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.11\(157\).01](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.11(157).01)

3. Удод О., Яковенко О. Застосування інноваційних технологій у футболі. Інноваційні та інформаційні технології у фізичній культурі, спорті, фізичній терапії та ерготерапії: матеріали II Всеукраїнської електронної конференції з міжнародною участю (Київ, 18 квітня 2019 р.). К.: НУФВСУ, 2019. С. 54-56.

УДК 796.012.4

Путров О. Ю.¹, Бушман І. С.²

¹ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. БК-612 НУ «Запорізька політехніка»

РОЛЬ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ТА СТРЕСОСТІЙКОСТІ В ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

У наші дні процес розвитку фізичного виховання включає у себе дедалі більше різноманітних аспектів: фізичну підготовку, інтеграцію сучасних технологій, забезпечення максимальної безпеки, екологічну обізнаність, урахування специфіки кожного напрямку тощо. Однак, незалежно від виду спорту та мети занять фізичним вихованням значну роль у досягненні поставлених завдань та успішності очікуваних результатів грає психологічна підготовка, а саме дві її головні складові: саморегуляція та стресостійкість.

Саморегуляція — це управління своїм психоемоційним станом, який досягається шляхом впливу людини на саму себе за допомогою слів, уявних образів, управління м'язовим тонусом і диханням [1]. Володіння навичкою саморегуляції дозволяє краще контролювати емоції та підтримувати концентрацію, допомагає керувати тривогою та формувати стійки спортивні звички,

сприяє підвищенню витривалості та швидшому метальному відновленню після тренувань та змагань.

Стресостійкість — це визначена сукупність особистих якостей, що дозволяють переносити стресові ситуації без неприємних наслідків для особистої діяльності індивіда і оточення [2]. У спорті та заняттях фізичною культурою стресостійкість також грає важливу роль: дозволяє ефективно пристосовуватись до труднощів і адаптовуватись до нових умов, зберігати ментальний фокус і емоційний баланс під час тренувань та змагань, а також забезпечує стійкість до негативного впливу середовища, стресових ситуацій, психологічного тиску тощо.

Розглядаючи людину в її комплексності, не можна оминати її психічного стану. Саморегуляція та стресостійкість виявляються ключовими елементами не лише успішної адаптації до навантажень, але й забезпечення позитивного довгострокового впливу фізичної активності на організм та психіку.

Слід зазначити, що розвиток саморегуляції та стресостійкості є складним, але можливим завдяки систематичній практиці та використанню спеціальних психологічних методів. У цьому можуть допомогти:

Медитації: регулярні практики медитації допомагають знижувати рівень стресу та підтримувати його на стабільно низькому рівні, підвищувати увагу та концентрацію, а також покращувати здатність до саморегуляції [3].

Техніки релаксації: ці техніки включають у себе глибокі дихальні вправи, прогресивну м'язову релаксацію та аутогенне тренування, які допомагають знижувати фізичну та психічну напругу [4].

Психологічна підтримка: регулярні консультації з психологом або тренером з психологічної підготовки можуть допомогти розвивати стратегії саморегуляції та стресостійкості, а також зміцнювати психічне здоров'я.

Спортивна практика та підготовка до стресових ситуацій: поступове збільшення навантажень та відчуття адекватного дискомфорту під час тренувань може допомогти збільшити стресостійкість, покращити регуляцію емоцій та збалансувати реакції на стресові події [5].

Самоаналіз та відстеження прогресу: психологи зазначають, що ведення щоденника з метою саморефлексії, в якому фіксуються емоційні стани, рівень стресу та вдалість застосування стратегій саморегуляції, може допомогти виявити ефективність методів і вносити корективи в тренувальний процес. Це дає змогу створити індивідуальну стратегію розвитку відповідних якостей для кожної людини.

Таким чином, у контексті сучасного розвитку фізичного виховання відзначається зростання уваги до психологічного аспекту, зокрема, до ролі саморегуляції та стресостійкості. Ці дві ключові складові не лише сприяють досягненню успіху у спорті та фізичній активності, але й відіграють важливу

роль у збереженні емоційного та психічного здоров'я, що є дуже актуальним у наш час.

Розуміння та врахування цих складових в фізичному вихованні є важливим етапом на шляху до досягнення успішних результатів і забезпечення загального благополуччя людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Олена ГУНЬКО (2020). Практичні навички саморегуляції. Додаток до вебінару «Формула психологічної стійкості. Стрес, тривога, занепокоєння. Методи самопомоги». Частина 2, практичний блок.
2. Катерина ПАНКІНА. Стресостійкість педагога в умовах війни та дистанційного навчання // Педагогічний вісник Поділля №2 (2023).
3. Grossman, P., Niemann, L., Schmidt, S., & Walach, H. (2004). Mindfulness-based stress reduction and health benefits: A meta-analysis. *Journal of Psychosomatic Research*.
4. Bernstein, D. A., & Borkovec, T. D. (1973). *Progressive relaxation training: A manual for the helping professions*. Champaign, IL: Research Press.

УДК 799.31

Ванюк О. І.¹, Кириченко К. С.²

¹ канд. фіз. вих., доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. Е-313 НУ «Запорізька політехніка»

РЕАБІЛІТАЦІЯ ЧЕРЕЗ СПОРТ ДЛЯ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Параолімпійський рух в Україні почав розвиватись із 1989 р., коли в країні було створено перші фізкультурно-спортивні та оздоровчі клуби інвалідів. Пізніше на їх основі сформувались 4 національні федерації спорту людей із вадами опорно- рухового апарату, зору, слуху тощо. У 1992 р. після об'єднання цих федерацій утворився Національний комітет спорту інвалідів України, що представляє Україну у міжнародному параолімпійському русі й виконує функції Національного параолімпійського комітету. Параолімпійські кольори, що дотепер відображають спортивну символіку спорту інвалідів: червоний, синій і зелений — означають розум, тіло і твердий дух.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, понад 3% населення планети вважається інвалідами (особами з обмеженими фізичними можливостями). Екологічні катастрофи, війни, криміногенне становище, обтяжена спадковість, захворювання, травми, каліцтва, отримані на виробництві, в побуті, на транспорті, під час бойових дій щорічно збільшують кількість інвалідів приблизно на 200 тисяч. Очевидним фактом є постійне зростання чисельності інвалідів. За кількісним складом ця соціальна група стає все

більш представницькою в загальному складі населення. На сьогодні у світі нараховується понад 450 мільйонів осіб, які мають обмежені фізичні та інтелектуальні можливості. За статистикою щорічно ушкодження отримують 20 мільйонів людей.

За останній час в суспільстві приділяється особлива увага процесу поступової зміни ставлення до цієї категорії людей. Відбувається зміщення акценту до усвідомлення необхідності використання і збільшення наявного потенціалу для максимального розвитку індивідуальних здібностей цих людей. Швидкими темпами розвивається також понятійний апарат з проблем інвалідності. Для фахівців фізичного виховання і спорту володіння спеціальною термінологією системи адаптивного фізичного виховання є актуальною задачею. Сучасне адаптивного фізичного виховання в Україні має юридичне забезпечення і належить до державної системи реабілітації інвалідів.

Адаптивне фізичне виховання (АФВ) – це наука, що вивчає різні аспекти фізичного виховання людей, які втратили на тривалий час або назавжди будь-які функції організму, в тому числі рухові.

Державна система реабілітації базується на таких, закладених у вітчизняному законодавстві, принципах:

- державний характер системи АФВ;
- комплексність (єдність);
- загальнодоступність;
- обов'язковість.

Адаптивне фізичне виховання в системі реабілітації реалізується через реабілітаційну педагогіку, спрямовану на особистісне орієнтоване навчання та самореалізацію інваліда

Проблеми фізичної культури і спорту інвалідів України вирішує громадська організація Український центр фізичної культури інвалідів „Інваспорт”. Ця громадська структура поєднує 25 обласних відділень, 26 спеціалізованих ДСШ, 24 спеціалізовані відділення підготовки спортивного резерву, 56 відділень регіональних та міських центрів, 48 фізкультурно-оздоровчих клубів для інвалідів.

Отже, реабілітація людей з інвалідністю через спорт, використання спорту як засобу реабілітації відображає важливість експресивності та виразності в підходах до оздоровлення та соціальної реінтеграції осіб, що потребують підтримки, а також підкреслює необхідність врахування індивідуальних особливостей та потреб кожного клієнта в цьому процесі.

УДК 796.856

Гальченко Л. В.¹, Бусол Д. М.²

¹ канд. пед. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. КНТ-213 НУ «Запорізька політехніка»

ТХЕКВОНДО В ІСТОРІЇ ТА СУЧАСНІЙ КУЛЬТУРІ КОРЕЇ

Тхеквондо, як вид бойового мистецтва, має давню історію яка корінням сягає аж I століття до нашої ери, проте не дивлячись на такий поважний вік, це бойове мистецтво не тільки не зникло на сторінках історії, але і продовжує впливати на сучасну культуру Південної Кореї.

Тхеквондо в перекладі означає «шлях ноги та кулака», а за мету ставить розвиток не тільки фізичних навичок, але й духовне вдосконалення особистості. Бо у тхеквондо головний акцент робиться не на агресії, а на самовдосконаленні та самодисципліні.

Перші згадки про бойові мистецтва, схожі на тхеквондо, датуються періодом Трьох держав (з 57 до н. е. по 668 рік). На стінах гробниць династії Когурьо були знайдені зображення воїнів, які виконують техніки схожі на тхеквондо. Далі з'являються хваранги – «цвітуча молодь» яка була у королівстві Сілла. Ці юнаки з дворянських родин не лише вивчали бойове мистецтво, але й канонічні тексти, музику та танці, прагнучи стати гармонійними особистостями.

У період держави Корьо цей вид бойового мистецтва був важливою частиною військової підготовки. Він використовувався не тільки як засіб самооборони, але й для духовного зростання. Коли державу Корьо замінила династія Чосон, бойові мистецтва нікуди не зникли, але й отримали новий розвиток з більшою увагою на стратегічні та філософські аспекти. У цей час тхеквондо, як вид бойового мистецтва став більш систематизованим. Під час окупації Кореї Японією, тхеквондо, як і всі бойові мистецтва Кореї були заборонені. Проте, тхеквондо продовжувало розвиватися в таємниці, зберігаючи національний дух корейців.

Вже після закінчення Другої світової війни, та відновлення незалежності Кореї, тхеквондо почало активно розвиватися як національний вид спорту. Точкою відліку в історії сучасного тхеквондо можна вважати 26 травня 1973 року, коли в Сеулі відбулася конференція, на якій 35 представників різних країн вирішили організувати Всесвітню Федерацію тхеквондо. Ця конференція проходила під час проведення 1-го чемпіонату світу, в якому брали участь 200 спортсменів із 19 країн. Організатором цих змагань була Корейська асоціація тхеквондо. Представники країн – учасниць та гості чемпіонату прийняли Статут нової організації – World Taekwondo Federation (WTF). Перший олімпійський турнір із тхеквондо проходив з 27 по 30 вересня 2000 року в м. Сідней (Австралія).

Сьогодні тхеквондо, яке є не тільки бойовим мистецтвом, але й важливою частиною культурної спадщини Південної Кореї, використовується в різноманітних сферах життя країни. Від спорту до освіти та міжнародних відносин, тхеквондо є символом національної гордості та культурної ідентичності. У Південній Кореї тхеквондо викладається не тільки як спорт, але й як засіб фізичного та духовного розвитку. У школах та університетах Південної Кореї тхеквондо є частиною навчальної програми. Це не просто фізичне виховання, але й спосіб виховання характеру. Через практику тхеквондо молодь вчиться дисципліні, відповідальності та повазі до інших, що є ключовими цінностями корейського суспільства.

Використовується тхеквондо і як частина військової підготовки, тим самим слідуючи традиціям своїх предків. Бойове мистецтво в армії використовується для підвищення фізичної готовності солдатів, а також як засіб самооборони. Воно навчає дисципліні, швидкості реакції та точності виконання технік, що можуть бути корисними в бойових умовах.

Система поясів у тхеквондо є важливою частиною цього бойового мистецтва, оскільки вона відображає прогрес та розвиток практикуючого. Білий пояс - символізує чистоту та початок навчання. Помаранчевий пояс - представляє зростаюче розуміння тхеквондо. Жовтий пояс - представляє землю, з якої росте рослина, символізуючи основи тхеквондо. Зелений пояс - символізує ріст, як рослина, що росте з землі. Фіолетовий пояс - символізує зміну та перехід до поглибленого вивчення. Синій пояс - представляє небо, до якого рослина прагне, як учень прагне до знань. Червоний пояс - попереджає про небезпеку, символізуючи, що учень набуває глибших знань і стає більш серйозним. Коричневий пояс - вказує на досягнення вищого рівня майстерності. Чорний пояс - протилежність білому, символізує зрілість та вдосконалення в тхеквондо. Кожен колір пояса відображає певний етап розвитку учня в тхеквондо, і перехід від одного пояса до наступного вимагає від учня показати певний рівень навичок та знань.

Отже, тхеквондо є важливою частиною національної ідентичності Південної Кореї. Це мистецтво відображає історію та культурні традиції країни, є частиною офіційних урочистостей та свят. Також, тхеквондо є популярним серед усіх вікових груп, що сприяє зміцненню здоров'я та соціальної згуртованості. Ці аспекти показують, як тхеквондо впливає на різні сфери життя в Південній Кореї, від спорту до освіти та міжнародних відносин, підкреслюючи його значення як культурного феномену.

УДК 796.894(477+100)

Гальченко Л. В.¹, Решетняк Є. С.²

¹ канд. пед. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. КНТ-213 НУ «Запорізька політехніка»

РОЛЬ БОДІБІЛДІНГА В СУЧАСНОСТІ: ПОГЛЯД НА УКРАЇНУ ТА СВІТ

Бодібілдинг, спорт який поєднує у собі фізичну силу, естетику та вольові якості, завоювавши за останні десятиліття неймовірну популярність у всьому світі, став не просто хобі чи видом фізичної активності, але й окремим культурним явищем, що впливає на різноманітні сфери суспільного життя. Цей спорт відомий своєю вимогливістю та відданістю, вимагаючи від спортсменів не лише фізичних зусиль, але й строгого дисциплінованого підходу до харчування, тренувального процесу та психологічної готовності. Його популярність не обмежується лише спортивними залами та сценами змагань, але пронизує культурні та соціальні аспекти життя сучасного суспільства.

Метою статті є розглянути роль бодібілдинга в сучасності, зокрема в Україні та в інших країнах світу. Дослідити його вплив на фізичне та психологічне здоров'я, а також роль у формуванні культурних та соціальних норм.

Бодібілдинг, як спорт та культурне явище, відіграє значну роль у формуванні нашого сучасного світогляду. Звернемося до концепції бодібілдингу як мистецтва перетворення фізичної форми та підвищення естетичного сприйняття тіла. Цей аспект відображається в його впливі на культуру та ідеали краси, які визначаються не лише здоров'ям, а й естетичним поглядом. Крім того, бодібілдинг став важливим елементом спортивної та фітнес-індустрії. Він пропонує широкий спектр тренувань, харчування та підходів до досягнення фізичної мети. Це відкриває можливості для розвитку спортивних продуктів, послуг та технологій, спрямованих на підтримку бодібілдерів та спортсменів у досягненні їхніх цілей.

Також слід відзначити роль бодібілдингу в сфері соціальних медіа. Стрімкий розвиток цифрових технологій дозволяє бодібілдерам будувати власний бренд, показуючи свої досягнення та спілкуючись з фанатами по всьому світу. Це не лише збільшує їхню популярність, а й робить їх впливовими фігурами у світі фітнесу та спорту.

Надзвичайно важливим аспектом розвитку бодібілдингу є його вплив на здоров'я та життєвий стиль. По-перше, бодібілдинг сприяє загальному підвищенню фізичної активності серед населення, що сприяє запобіганню хвороб та покращенню загального здоров'я. Тренування, які вимагаються для досягнення бажаного фізичного результату, також сприяють розвитку дисципліни та самоконтролю.

Важливо відзначити роль бодібілдингу у формуванні психологічного комфорту та позитивного відношення до власного тіла. Багато людей, займаючись бодібілдингом, відчують підвищення самооцінки та впевненості у собі, що відбивається на їхній загальній якості життя та взаємодії з оточуючими.

Також слід зазначити важливість бодібілдингу як інструменту саморозвитку. Багато спортсменів віддають перевагу постійному підвищенню своїх можливостей та досягненню нових цілей, що сприяє їхньому особистісному зростанню та самореалізації.

Україна не залишається осторонь світового тренду у бодібілдингу. Спортсмени з України активно беруть участь у міжнародних змаганнях та володіють вражаючими досягненнями в цій галузі. Важливою особливістю українського бодібілдингу є його історія та вплив на місцеву спортивну культуру. Бодібілдинг в Україні отримав широку популярність у 1990-2000-х роках після отримання незалежності країни. В цей період з'явилися перші тренувальні зали, змагання та клуби. За останні десятиліття український бодібілдинг активно розвивався, залучаючи нових прихильників та розвиваючи свій професійний рівень. Українські бодібілдери активно представляють країну на міжнародних змаганнях, таких як Mr. Olympia, Arnold Classic, та інші. Вони демонструють вражаючі результати та здобувають місця на п'єдесталах, підтверджуючи високий рівень професіоналізму та майстерності Українська бодібілдερська спільнота активно розвивається, об'єднуючи спортсменів різних вікових категорій та рівня підготовки. Змагання та фітнес-фестивалі, проведені в Україні, відображають різноманіття цього спорту та сприяють обміну досвідом та знаннями.

Бодібілдинг, безсумнівно, відіграє важливу та багатогранну роль у сучасному світі. Його вплив охоплює такі сфери як спорт, культура, здоров'я, наука та соціальна інтеграція. Розглядаючи бодібілдинг як спорт, ми бачимо його як інструмент досягнення фізичного вдосконалення та здоров'я. Як культурне явище, він впливає на ідеали краси та стандарти в сучасному суспільстві. Бодібілдинг також сприяє розвитку нових технологій, досліджень та інновацій у галузі спорту та фітнесу.

Отже, бодібілдинг відіграє набагато більшу роль, ніж просто спорт. Він став важливою частиною культури, науки та способу життя для мільйонів людей по всьому світу. Його вплив на наш світ є великим та різноманітним, і його значення продовжує зростати в сучасному глобальному суспільстві.

УДК 796.2.015.5

Гальченко Л. В.¹, Матвєєв І. Л.²

¹ канд. пед. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-912 НУ «Запорізька політехніка»

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ РОЗМИНКИ RAMP НА СЕКЦІЙНИХ ТРЕНУВАННЯХ З КРОСМІНТОНУ В НУ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Розминка представляє собою короткий відрізок часу (10-20 хвилин), впродовж якого організм підготовлюється до фізичних навантажень. Відмова від виконання розминки веде до травм, тому що до виконання вправ не готові м'язи, зв'язковий апарат і нервова система.

Кроссмінтон це спортивна гра з ракеткою та волаком виник у Німеччині. В Україні з'явився у 2010 році в Ужгороді але у 2016 році з моменту перейменування виду спорту спидмінтон у кроссмінтон центр поступово перемістився до міста Краматорськ. У липні 2023 року була створена Громадська організація «Федерація кроссмінтона Запорізької області». Кроссмінтон це спортивна гра, що поєднує в собі елементи тенісу, бадмінтону й сквошу, грають ракетками та волаком який має назву спидер. Корт для гри є два квадрата розміром 5.5 на 5.5 метра, що розташовані паралельно один від одного на відстані в 12.8 метра.

Метою статті є теоретично обґрунтувати доцільності застосування на секційних тренуваннях з кроссмінтону розминки RAMP модифікованої моделі протоколу.

Багато років тому засновник EXOS Марк Верстеген та його команда в інноваційній книзі Core Performance показали світу термін Movement Preparation (MP), що перекладається, як підготовка до руху. Пізніше до цього додалося Range of motion та Activation (RA), і утворився RAMP - початок розминки з діапазону руху, потім активація, якщо була потреба і в кінці підготовка до руху. Для подальшого розвитку сучасної практики підготовки до фізичних навантажень доктором Яном Джефрісом запропоновано протокол «RAMP» (Raise, Activate, Mobilise, Potentiation), що дозволяє легко класифікувати та конструювати послідовність дій у розминці: підготовка (Raise); активація та мобілізація (Activate and Mobilise); потенціація (підсилення) (Potentiate) або реалізація (Performance) [1].

Jeffreys I. означає, що мета першої фази Raise «підготовка» - залучити до роботи всі ключові для бігу фізіологічні процеси: збільшити ЧСС та дихання, підвищити температуру тіла, розігнати кровотік, розім'яти зв'язки. Початок має бути обережним, незалежно від рівня підготовки. Розминка має бути з досить низькою інтенсивністю щодо передбачуваної швидкості змагання. Основна мета цієї фази повинна відповідати описаному переліку, але

може і повинна виконуватися з використанням вправ або спрощених спортивних дій, які переважають під час заняття [2].

Другий етап розминки Activate активізує ключові групи м'язів. Специфічні м'язи повинні «прокинутися» і бути готовими до потужних безперервних рухів. Цей етап стимулює вироблення енергії та покращує стабільність суглобів. Стрес може перерозподілятися між тканинами і дозволяє активізуватися правильним м'язам. Типові вправи на цьому етапі: присідання, кроки з нахилами (hamstring sweeps), вправи на гнучкість хребта (згинання, розгинання, нахили в сторони та обертання, чергування випадів з підйомом коліна (lunges to knee, «shin hug»)), «супермен» та «гусениця», сумо-переміщення. Ці вправи можуть виконувати більшість спортсменів, які проводять заняття одночасно. Але після завершення загальних вправ для групи, потрібно приділити більшу увагу індивідуальній підготовці [2].

Mobilise ця фаза спрямована на збільшення діапазону рухів. Рухливість суглобів досягається за рахунок збільшення вироблення синовіальної рідини - нашого природного мастила. Мобілізація також сприяє розтягуванню прилеглих зв'язок і сухожилів, щоб суглоби могли плавніше рухатися в діапазоні, який необхідний для виконання наступного навантаження. У рамках цієї фази рекомендують робити вправи прогресивно чи регресивно, залежно від того, здаються вам вправи легкими чи складними відповідно. Мета фази – потенціація (підсилення) (Potentiate) або реалізації (Performance) – оптимізувати стан спортсмена для заняття чи змагань. Необхідно зосередитись на вправах, які безпосередньо покращать результати наступних дій та застосувати принцип постактиваційної потенціації. Фаза нероздільна з основною частиною, тому що включає специфічну спорту активність з зростаючою інтенсивністю. Основні завдання цієї фази: підняти інтенсивність рівня, порівнянного з змагальним; підвищити ефективність наступних дій, використовуючи ефект постактиваційної потенціації. Тому у фазу потенціації/реалізації включені інтенсивні вправи, дуже специфічні для спорту [3].

Отже, оброблені авторами літературні джерела не пропанують точно встановленої тривалості фаз, тому необхідні подальші дослідження для встановлення тривалості часу для кожної фази й розробити розминку за протоколом RAMP на підставі доступного часу, фізичних потреб кросмінтонаста та змісту основної частини заняття для застосування на секційних тренуваннях з кросмінтону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Dovghih A. The technology and features of the warm-up depending on the focus of the training session. Journal of physical rehabilitation and sports medicine. 2021. С. 36-37.

2. Jeffreys I. Warm up revisited—the ‘ramp’ method of optimising performance preparation. UKSCA Journal. 2006. Т. 6. С. 15-19.

3. Jeffreys I. RAMP warm-ups: more than simply short-term preparation. Prof Strength Cond. 2017. Т. 44. С. 17-23.

УДК 796.325(09)

Гальченко Л.В.¹, Мацура М. А.²

¹ канд. пед. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. КНТ-213 НУ «Запорізька політехніка»

ІСТОРІЯ ВОЛЕЙБОЛУ У СВІТІ ТА УКРАЇНІ

Вільям Джон Морган, інструктор фізичного виховання у коледжі Асоціації молодих християн (YMCA) у Голіоку, вважається винахідником волейболу. 9 лютого 1895 року він у спортивному залі підвісив тенісну сітку на висоті 197 см і розпочав гру, в якій його учні, кількість яких на майданчику не була обмежена, перекидували через неї баскетбольний м'яч. Морган назвав цю нову гру «мінтонет». Через рік вона була представлена на конференції коледжів асоціації молодих християн у Спрингфілді. Під впливом пропозиції професора Альфреда Т. Гальстеда гра отримала нову назву – «волейбол» [2].

Відкриття волейболу у кінці 19 ст. трапилось скоріше за усе не вперше. Є дані, що у подібні ігри грали тисячі років тому. Збереглися хроніки римських літописців, датовані 3 ст. до н.е., у котрих описується гра, схожа на волейбол: по невідомо з чого зробленому м'ячу гравці били кулаками.

Ця гра має назву фаустбол (від нем. «Faust» – кулак), «кулачний м'яч». Аналог фістболу вперше був згаданий в одній із промов римського імператора Гордіана III у 240 році нашої ери. Перші офіційні правила гри були опубліковані в Італії в 1555 р., тому гру іноді називають «італійською лаптою». Наприкінці 19 ст. гра потрапила до Німеччини, й згодом стала центром світового фаустболу. В даний час гра надзвичайно поширена в ряді європейських країнах, а також у Північній та Південній Америці, Японії та деяких африканських державах [1].

У 1897 році були прописані перші правила гри в волейбол. Кількість гравців було будь-яким, торкатися м'яча можна було скільки завгодно раз, аби він не торкався площадки. Очко можна було заробити тільки на своїй подачі, а невдала спроба подати приводила до повторної подачі.

Разом з поширенням гри, вдосконалюються правила. Проте, між правилами прийнятими на Сході та Заході є істотні відмінності, в числі, яких можна відзначити, кількість гравців і їх розташування: у країнах Америки, Африки, Європи практикувався волейбол з шістьма гравцями на майданчику, в Азії – з дев'ятьма або дванадцятьма гравцями на майданчику 11x22 м без

зміни позицій гравцями під час матчу. У 1922 році прийняті поправки в правила, що обмежують кількість торкань м'яча в одному розігравші до трьох.

Основні правила, які використовуються зараз, сформувався в період з 1915 по 1925 років. Були затверджені сучасні розміри майданчика і м'яча, висота сітки для чоловічих і жіночих змагань, визначено одночасне перебування на майданчику 6 гравців, дозволено тільки 3 торкання м'яча. Відмінностями від сучасного волейболу було те, що партія йшла до 15 очок, які зараховувалися при виграші тільки на своїй подачі. В Азії в той час волейбол проходив за своїми, відмінним від усього світу правилами. Перші загальнонаціональні змагання були проведені в 1922 році в Брукліні. Спортивна волейбольний організація вперше була створена в Чехословаччині у вигляді Союзу і волейболу. Трохи пізніше з'являються національні волейбольні федерації в Болгарії, США, СРСР, Японії. Основні технічні прийоми (атакуючі і обманні удари, подача, передача, груповий і одиночний блок) і тактика гри формувалися методом проб і помилок [1].

В Україну ця гра прийшла в 1925 році. У той час у Харкові жив професор В. Блях. Він був спортивною людиною: якось у Москві випадково натрапив на цю гру і не дарма захопився таким дійством. Він вирішив організувати щось подібне в Харкові. Професора підтримали його колеги та студенти. За кілька днів у місті збудували перші волейбольні майданчики. Розпочалися масові змагання, які, власне, і поклали початок розвитку волейболу в Україні [3].

У лютому 1926 року при Губернській раді фізкультури створюють організаційну групу з розповсюдження та розвитку цього виду спорту. Всеукраїнський спортивно-технічний комітет затвердив єдині правила. На той час у Харкові вже налічувалося близько ста команд. Створюються перші колективи в Дніпропетровську, Одесі, Києві. 1927 року в Харкові розіграно першість України. У змаганнях взяли участь колективи з 11 міст. Перемогу святкували дніпропетровці. Цей турнір, висловлюючись сучасною термінологією, став доброю перевіркою сил перед стартом Всесоюзної спартакіади, яка відбулася в серпні 1928-го. У фінальному матчі українці з рахунком 2:0 переграли господарів майданчика – москвичів. Таким чином, наші гравці стали першими триумфаторами у всесоюзних змаганнях. Жіночий колектив посів друге місце.

Отже, волейбол – це не просто гра, це стиль життя. Він дає можливість не лише покращити свою фізичну форму, але й знайти нових друзів, отримати незабутні емоції та зарядитися позитивом. Волейбол в Україні має багату історію та значний потенціал для подальшого розвитку. Завдяки зусиллям ФВУ, клубів, тренерів та самих волейболістів, цей вид спорту може здобувати ще більше перемог на світовій арені.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ващенко І. М. Історичні аспекти зародження і розвитку волейболу. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки. 2013. №. 108.
2. Максак О.Ш. Бесперервне навчання з теоретичного курсу «Фізичне виховання»: навчально-методичний посібник. Київ: Логос, 2005. 316 с.
3. Шулікін Д. Українському волейбол – 80. Фізичне виховання в школі. 2005. № 3. С. 51.

УДК 378.147:37.015.3-057.875(477.64)

Гальченко Л. В.¹ Піддубний Д. С.²

¹ канд. пед. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. КНТ-213 НУ «Запорізька політехніка»

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ У НУ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Здоровий спосіб життя - це сукупність поведінкових та психологічних факторів, які сприяють збереженню та зміцненню здоров'я. У сучасному світі проблема формування здорового способу життя у молоді стає все більш актуальною. Це пов'язано з багатьма факторами, такими як: зниження рівня рухової активності; поширення шкідливих звичок; погіршення екологічної ситуації; зростання психоемоційних навантажень.

Вищі відіграють важливу роль у формуванні здорового способу життя у молоді. Це пов'язано з тим, що: у вузах навчається велика кількість молоді; є сприятливі умови для розвитку фізичної культури та спорту; вищі мають можливість впливати на формування свідомості та ціннісних орієнтацій молоді.

Одним з головних викликів у впровадженні програм з фізичної культури та спорту є мотивація студентів. Часто студенти мають обмежений час та ресурси, що можуть бути витрачені на фізичну активність. Важливо надати їм достатній вибір і стимул для участі в спортивних заходах. Зокрема, організація турнірів, змагань та зборів може зацікавити більше студентів у спорті.

Національний університет «Запорізька політехніка» в такий важкий час для нашої країни створює сприятливі умови для залучення студентів до занять фізичною активністю. У вищі активно проводяться спортивні заходи. Університетські спортивні заходи охоплюють широкий спектр активностей, що задовольняють інтереси різних студентських груп. Від традиційних видів спорту, таких як футбол, баскетбол та волейбол, настільний теніс до менш популярних, але не менш захоплюючих, таких як кросмінтон. Крім того,

університетські спортивні заходи часто включають у себе турніри, змагання та спортивні фестивалі, які стимулюють здоровий конкурентний дух серед студентів.

З нагоди Міжнародного дня студентського спорту за ініціативи кафедри фізичної культури, олімпійських та неолімпійських видів спорту, профкому студентів та студентського самоврядування в Запорізькій політехніці відбулися цікаві спортивні заходи. 15 вересня 2023 року – «Ранкова руханка» для всіх охочих. 16 вересня – федерація кросмінтону Запорізької області разом з НУ «Запорізька політехніка» проводила змагання на укороченому майданчику «Новачок 2023». 20 вересня – «Студентська миля», в межах якої пройшов дружній матч з футзалу серед студентських команд НУ «Запорізька політехніка» та Запорізьким державним медико-фармацевтичним університетом.

18 жовтня в спорткомплексі НУ «Запорізька політехніка» відбулась університетська спартакіада «За бадьорість і здоров'я». У спартакіаді, спрямованій на масове залучення до систематичних занять з фізичної культури та спорту викладачів і співробітників та студентів популяризацію здорового способу життя. Змагання проводились з різних видів спорту, серед яких волейбол, настільний теніс, шахи, дартс та кульова стрільба.

Упродовж 4-7 грудня студенти університету та коледжів брали участь у спортивних змаганнях з волейболу, шашок, настільного тенісу та шахів. Учасники гідно боролися за перемогу. Цей турнір вкотре довів, що спорт об'єднує нас, робить сильнішими та надихає на досягнення нових вершин. Разом ми — сила!

23 грудня відбулись одиночні змагання з кросмінтону I ICO Crossminton CUP Zaporizhia OPEN 2023 50 points, в яких брали участь студенти та співробітники університету. Перший турнір на 50 балів пройшов у завзятій та рівній боротьбі. Головний CUP Zaporizhia в запеклій боротьбі виборала Лія Гальченко доцент кафедри ФКОНВС у студента 2 курсу інженерно-фізичного факультету Пазинич Василя.

16 січня 2024 року відбулися парні змагання з настільного тенісу серед студентів і співробітників університету. На змагання надали заявки 12 тенісистів з яких два учасники викладачі, було створено 6 пар учасників які змагалися за круговою системою. Змагання відбулися у дружній атмосфері всі ігри були цікавими та у рівній боротьбі.

10 лютого завершилися змаганнях з кросмінтону University-23-24 що відбувались в період з 21.10.2023 по 10.02.2024 року. Кожну суботу кросмінтоністи грали по 3 або 4 зустрічі. Були розіграні 3 категорії, I - жіночі одиночки (дівчата новачки); II - чоловіча одиночка (новачки); III - змішані учасники ті хто грає більше 2 років. Кожна з цих категорій розігрувала нагороди, і в підсумку була зведена загальна кількість балів.

22 лютого з ініціативи ректора НУ «Запорізька політехніка» Віктора Грешти й за сприяння студентського самоврядування та профкому студентів пройшов матч з мініфутболу для першокурсників. Команда першокурсників, яка пройшла всі відбіркові змагання, нарешті зустрілась у фіналі з командою працівників університету. Це був чесний поєдинок молодості та досвіду! І команда викладачів на чолі з ректором довели, що якісна тактика та злагоджена робота може перемагати юнацьку спритність та швидкість.

Отже, спортивні заходи у ВНЗ «Запорізька політехніка» не лише сприяють здоровому способу життя, а й відображають важливу роль спорту у формуванні активного та збалансованого студентського життя.

УДК 294.537.10

Дуднік Ю. І.¹, Котляров Є. Є.²

¹ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. Е-311 НУ «Запорізька політехніка»

ВИВЧЕННЯ ТЕХНІКИ КИДКУ М'ЯЧА В КОШИК У БАСКЕТБОЛІ

Підготовка баскетболістів - багатофакторний процес, що складається з різних взаємозв'язаних між собою розділів, які потребують пильної уваги з боку фахівців. Процес підготовки складається з цілого ряду чинників організаційно-методичних, соціально-економічних, морально-етичних, охоплює широке коло найрізноманітніших питань. До них в першу чергу відносяться: чітка організація роботи, сувора ритмічність виконання командних і індивідуальних планів.

Розглянемо ті розділи, які, на думку фахівців, мають найбільший вплив на кидкову підготовку баскетболістів:

- фізична підготовка;
- психологічна підготовка;
- техніко-тактична підготовка.

Загальна фізична підготовка забезпечує всебічний розвиток баскетболіста і створює передумови для найбільш ефективного прояву спеціальної фізичної підготовленості в обраному виді спорту. Вона повинна мати специфічну спрямованість, а саме: зміцнювати органи і системи організму спортсмена стосовно до вимог баскетболу, сприяти перенесенню тренувального ефекту з підготовчих вправ на основні дії. Спеціальна фізична підготовка відіграє провідну роль у формуванні рухових здібностей баскетболіста і знаходиться в прямій залежності від особливостей техніки, тактики гри, показників змагального навантаження і психічної напруженості. Здійснюється вона в тісному зв'язку з оволодінням і вдосконаленням навичок і умінь в баскетболі з урахуванням умов і характеру використання гравцем цих навичок в змагальній обстановці.

Специфіка ігрової діяльності (зовнішній вплив) відрізняється певними особливостями. Основні особливості баскетболу - це високий темп ігрових дій, миттєва зміна ситуацій на майданчику, постійне зіткнення з противником у боротьбі за м'яч, обмежений час володіння м'ячом. Гравець повинен постійно стежити за зміною ситуації на майданчику і відповідно до цього миттєво приймати адекватні рішення. Кожна вирішена задача висуває необхідність вирішення нового завдання. Це висуває особливі вимоги до рівню розвитку у спортсменів функцій, що забезпечують відбір, прийом і переробку інформації.

Іншими словами, прийняття найбільш правильних і ефективних тактичних рішень, їх своєчасна реалізація в даних умовах залежать від швидко-го, точного та адекватного орієнтування в ігровій обстановці. У зв'язку з цим на перший план виступають емоційні процеси, що протікають в безперервно змінних умовах діяльності і в зв'язку з необхідністю в найкоротший проміжок часу сприймати, аналізувати і відповідати на відповідні зміни ігрових ситуацій. До факторів психологічної підготовки, в першу чергу, відносяться точність і обсяг просторового сприйняття, особливості переробки зорової інформації і швидкість вирішення розумових завдань. Таким чином, можливо зробити висновок, що в діях баскетболіста проявляється ряд важливих психологічних процесів: м'язово-рухові і зорові відчуття і сприйняття, складні спеціалізовані почуття, уявлення, увага, швидкість рухової реакції, мислення, пам'ять. У комплексі високий рівень розвитку цих процесів визначає так звану баскетбольну обдарованість.

Сучасна тенденція гри визначає спрямованість технічної підготовки. Високих результатів можна досягти тільки при високому рівні технічної підготовленості гравців. Для цього баскетболіст повинен:

- володіти відомими сучасному баскетболу прийомами гри і вміти здійснювати їх в різних умовах;
- вміти поєднувати прийоми один з одним в будь-якій послідовності в різноманітних умовах гри;
- володіти комплексом прийомів, якими в грі доводиться користуватися частіше і виконувати їх з найбільшим ефектом;
- постійно вдосконалювати прийоми, покращуючи загальну узгодженість і швидкість їх виконання.

У баскетболі успіх команди забезпечує точний завершальний кидок. До недавнього часу, та й в наші дні основний засіб нападу - це кидок однією рукою в стрибку. У змаганнях найсильніших чоловічих команд світу до 70% всіх кидків з гри виконуються саме цим способом, з різних дистанцій. Говорячи про кидки в баскетболі, слід мати на увазі три основні характеристики кидків - вид кидка, стиль і техніку, що розуміється тут як організаційну структуру рухів при кидку. Баскетбольні снайпери відрізняються в стилях, в різ-

новидах кидків. Але вони не відрізняються в основах техніки - біомеханічних принципах рухів - рук, ніг, тулуба при направленні м'яча точно в кошик.

Кидки в кошик - найважливіший елемент у баскетболі.

УДК 796.012.2:613.713.1

Журавльов Ю. Г.¹, Кокарев А. Б.²

¹ канд. фіз. вих., доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. КНТ-123 НУ «Запорізька політехніка»

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ФІТНЕС-ГОДИННИКІВ GARMIN ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ФІЗИЧНОГО СТАНУ ТА СТАНУ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Вступ. Сьогодні здоровий спосіб життя та фізична активність – це не данина моді та тимчасова захопленість, а прекрасне самопочуття у повсякденному житті та запорука успіху у професійній діяльності [1].

Одним із способів підтримки здоров'я та доброго самопочуття, незалежно від віку, є заняття фітнесом. Щоправда, їхня ефективність багато в чому залежить від можливості відстежувати та аналізувати основні аспекти активності. Фітнес-годинники Garmin сьогодні відіграють ключову роль у сфері виробництва спортивного, туристичного та навігаційного обладнання що дозволяють зрозуміти справжній рівень ефективності тренувальних програм і в якому напрямку потрібно рухатися далі тим хто займається, щоб здобути успіх у досягненні поставлених завдань [2, 3].

Обладнання та смарт-гаджети компанії Garmin Ltd. успішно конкурують з такими гігантами на ринку електроніки, як Apple та Fitbit. Їх продукцією користуються у всьому світі: і в побуті, і на професійній ниві – військові, спортсмени, моряки, льотчики. Не остаються осторонь і студенти різноманітних закладів вищої освіти. У тому числі, українці [4, 5].

Постановка проблеми. У сучасному світі активний спосіб життя та збереження здоров'я стають все більш актуальними завданнями. Особливо це стосується студентів, які, на жаль, часто стикаються зі стресом, недосипанням та недостатньою фізичною активністю. Відомо, що регулярні фізичні навантаження сприяють покращенню фізичного стану, зміцненню імунної системи та загальному самопочуттю [2, 3].

Однак, вибір відповідних занять та контроль за їхнім проведенням може бути викликом для студентів. У цьому контексті використання фітнес-годинників Garmin може стати ефективним інструментом для покращення фізичного стану та здоров'я студентів на заняттях з фізичного виховання. Проте, необхідно детально розглянути перспективи використання цих гаджетів, визначити їхні переваги та недоліки, а також розробити рекомендації щодо оптимального використання [2, 3].

Таким чином, проблема полягає в необхідності вивчення можливостей фітнес-годинників Garmin для покращення фізичного стану та стану здоров'я студентів на заняттях з фізичного виховання. Це дозволить забезпечити ефективний контроль за фізичною активністю, моніторинг здоров'я та вчасну реакцію на можливі ризики.

Обговорення. Технології від Garmin у сфері моніторингу серцевого ритму та загального стану здоров'я можуть бути корисними для здобувачів вищої освіти у декількох аспектах:

По-перше, моніторинг фізичної активності: такі пристрої Garmin, як смарт-годинники та фітнес-трекери, дозволяють відстежувати рівень фізичної активності, кількість кроків, пройдену відстань, кількість спалених калорій тощо. Це може допомогти студентам слідкувати за своєю активністю протягом дня та мотивувати їх до більш здорового способу життя.

По-друге, моніторинг серцевого ритму: деякі пристрої Garmin мають функцію моніторингу серцевого ритму протягом усього дня. Це дозволяє студентам контролювати свої показники серцевого здоров'я і помічати будь-які відхилення або аномалії у роботі серця, що може бути корисним для раннього виявлення проблем.

По-третє, відстеження сну: деякі з моделей пристроїв Garmin мають функції відстеження сну, які аналізують якість та тривалість сну студентів. Це може допомогти студентам зрозуміти свої власні сновидіння, оптимізувати свій розклад сну та покращити загальний стан здоров'я і благополуччя.

Четвертий аспект, це управління стресом і розслабленням. Деякі пристрої Garmin пропонують функції управління стресом і розслабленням, такі як посібники з дихальними вправами або медитації. Це може бути особливо корисним для студентів у періоди екзаменів або навчального навантаження, допомагаючи їм впоратися зі стресом та підтримувати емоційне здоров'я.

По-п'яте, соціальні функції, завдяки яким пристрої Garmin дозволяють користувачам брати участь у змаганнях з друзями або членами сім'ї, ділитися своїми досягненнями та мотивувати один одного до активного способу життя. Це може сприяти формуванню здорової конкурентної духу серед студентів та створенню підтримуючого соціального середовища.

Узагальнюючи, технології від Garmin можуть бути корисними для студентів вищів, допомагаючи їм поліпшити своє фізичне і емоційне благополуччя, керувати стресом та підтримувати активний спосіб життя в умовах інтенсивного навчального та життєвого навантаження.

Висновки. У підсумку, використання технологій від Garmin може суттєво поліпшити здоров'я і благополуччя студентів університетів. Функції моніторингу фізичної активності, серцевого ритму і якості сну допомагають студентам більш ефективно відстежувати їхні показники здоров'я та сприяють усвідомленню власного фізичного стану. Крім того, функції управління стресом

сом і соціальні можливості допомагають студентам керувати емоційними навантаженнями та зберігати позитивне психічне здоров'я. Ці технології створюють можливості для більш свідомого та збалансованого підходу до здорового способу життя серед студентської спільноти, що може позитивно вплинути на їхню загальну продуктивність та благополуччя під час навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бреусова С.В., Баранова І.І., Запорожська С.М., Калантиренко В.С., Нікітіна М.В. Дослідження споживчих властивостей «розумних» годинників та фітнес-браслетів. Сучасні тенденції спрямовані на збереження здоров'я людини. С. 98 – 101.

2. Ашанін В.С., Петренко Ю.І., Петренко Ю.М. Щодо проблеми використання фітнес-трекерів для контролю рухової активності людини. Науково-методичні основи використання інформаційних технологій в галузі фізичної культури та спорту. Харків, 2017. С. 12 – 15.

3. Марчук Н., Андрієвська Л., Глушкова Т. Ринок наручних годинників: світові тренди. Міжнар. наук.-практ. журн. "Товари і ринки". 2020. No 3 (35). С. 31-47. DOI: 10.31617/tr.knute.2020(35)03.

4. Гладир О. Є., Мицик А. І. Сучасні гаджети для самостійних занять студентів з фізичного виховання. Загальні аспекти інноваційного розвитку освітньої галузі в контексті міжнародного співробітництва України: Матеріали Міжн. наук.-практ. конф. (23 квітня 2021 р.). Миколаїв: МНАУ, 2021. С. 43-47.

5. Бачинська Н. В., Забіяко Ю. О., Мановській П. М. Особливості використання новітніх пристроїв (фітнес-трекерів) для самоконтролю за станом здоров'я людей, що займаються фізичною культурою і спортом. Актуальні проблеми фізичного виховання та спорту в сучасних умовах: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Дніпро: Нова Ідеологія, 2017. С. 28-34.

6. Марчук Н., Осієвська В., Михайлова Г. Класифікація носимих електронних пристроїв. Товари і ринки. 2021. № 4. С. 68-78.

УДК 634.28.1

Кириченко О. В.¹, Корягіна А. В.²

¹ студ. гр. СН-112 НУ «Запорізька політехніка»

² старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

ФІТНЕС ЯК СПОСІБ ЖИТТЯ

Фітнес — це напрямок масової, спортивної й оздоровчої фізичної культури, який спрямований на покращення загального стану організму людини, його тренуваність та здатність опиратись негативним впливам зовнішнього середовища шляхом виконання простих та комплексних вправ в музичному

супроводі чи у визначеному такті, допомагає в корекції форм та ваги тіла та дозволяє закріпити досягнуті результати.

Поняття фітнес об'єднує різні форми фізичної культури, що мають кондиційну, оздоровчу і спортивну спрямованість, засновану на використанні широкого комплексу фізичних вправ: аеробіки, шейпінгу, танцювальних рухів, елементів гімнастики, бойових мистецтв, психотренінгу, які проводяться в залі, басейні, чи на відкритих майданчиках, в усіх вікових групах населення.

Фізичний фітнес – це досягнення оптимального фізичного стану в результаті виконання різних фітнес-програм з використанням спеціально організованих форм рухової активності вибіркової спрямованості.

Загальний фітнес - це система занять фізичною культурою, що передбачає не лише підтримку гарної фізичної форми, але й інтелектуальний, емоційний, соціальний і духовний складники. Якщо не діє один з компонентів, то не спрацює і вся система.

Основна мета і завдання фітнесу - підтримка тіла в гарному тонусі, оздоровлення різних систем організму і, що дуже важливо, покращення емоційного стану людини - це зміцнення здоров'я, підвищення життєвого тонусу, зростання загальної і спеціальної працездатності, виховання фізичних якостей, формування постави та корекція вад статури профілактика, патологічних станів та профзахворювань. Виховання естетичних навичок, психопрофілактика, психокорекція, психорегуляція, відчуття життєвої енергії, бадьорості.

Фітнес, як спортивно-суспільна наука, виник в стародавні часи, і мав назву «фізична культура», який абсолютно жодним чином не торкався змагального поняття «спорт» і відповідав виключно за комплексний розвиток здоров'я, духовності, працездатності, ментальності та соціальності тієї чи іншої людини. Паралельно, але окремо один від одного, розвивалися два типи фітнесу — європейський (після 1492 року — євро-американський) та східний. В основі різниці систем фізичної культури Сходу та Заходу лежать відмінність менталітетів, філософій, національних особливостей, які виразилися й в області фізичних вправ та технік, різні механізми керування рухами.

Однією з основних причин займатися фітнесом є його сприятливий вплив на здоров'я. Регулярні тренування покращують роботу серцево-судинної системи, підвищують її витривалість та ефективність. Сильні м'язи, легкі та гнучке тіло – запорука не лише гарного зовнішнього вигляду, а й упевненості у власних силах. Крім того, фітнес сприяє зміцненню кісток, що особливо важливо для запобігання остеопорозу.

Види фітнесу: аквафітнес, акваджокінг, спінінг або сайкл рібок, памп-фітнес, спінбайк-аеробіка, слайд-фітнес, резист бол, степ-фітнес, дубль-степ, йога- фітнес, бокс-фітнес і карате-фітнес

Вважається, що зародженню сучасного фітнесу сприяло три основні причини: перша - ожиріння американської нації, друга - боротьба з анаболічними стероїдами, третя - величезна кількість мушкоподібних м'язистих жінок на турнірах з бодібілдингу.

Заняття фітнесом сприяють зміцненню здоров'я, підвищенню життєвого тону, зростанню загальної та спеціальної працездатності, вихованню фізичних якостей, формуванню та корекції статури, психопрофілактиці, психокорекції, психорегуляції, набутті життєвої енергії, бадьорості, життєрадісного настрою, протидії та опору до стресів

Виділяють п'ять основних компонентів фітнесу: сила, витривалість, аеробні навантаження (серцево-судинна витривалість), гнучкість та загальна особиста гігієна (правильне харчування, розпорядок дня, відпочинок, особиста гігієна, гігієна навколишнього середовища та праці...), що робить його практичною реалізацією науки «Валеології»

Фітнес не лише тренування у спортзалі або виконання фізичних вправ. Це цілеспрямований підхід до здорового способу життя, що охоплює не лише фізичні, але і психологічні та соціальні аспекти. Фітнес стає фундаментом для покращення фізичного здоров'я, підвищення енергії, поліпшення настрою та збереження молодості.

Важливим аспектом фітнесу є регулярні фізичні навантаження, які сприяють зміцненню серцево-судинної системи, покращенню кровообігу та збільшенню м'язової маси. Це допомагає знизити ризик серцево-судинних захворювань, а також контролювати вагу та підтримувати оптимальний рівень енергії протягом дня.

Крім того, фітнес сприяє покращенню психологічного стану. Під час тренувань в організмі виділяються ендорфіни - гормони радості, які знижують рівень стресу та тривожності, підвищують настрій та самопочуття. Фізична активність також сприяє поліпшенню сну, збільшенню концентрації та зниженню ризику розвитку депресії.

Однак фітнес - це не лише заняття в спортзалі. Це також правильне харчування, відмова від шкідливих звичок, регулярні медичні огляди та загальна підтримка здорового способу життя. Заохочувати до фітнесу можуть різні форми активності: від занять у тренажерному залі до прогулянок на свіжому повітрі, від йоги до плавання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Теоретико-методичні основи оздоровчого фітнесу: навч. посіб. / [авт. кол.: Ю. І. Беляк, І. Б. Грибовська, Ф. В. Музика та ін.]. — Львів: ЛДУФК, 2018. — 208 с.

2. Фізичне виховання. Фітнес: навч. посіб. / Н. Ю. Довгань, К. О. М'ясоєденков, М. Ю. Короп ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. — Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. — 415 с. : іл., табл. — Бібліогр.: с. 366—385.

3. <https://studfile.net/preview/5282905/>

УДК- 372.879.6

Кубатко А. І.¹, Журавель Г. М.²

¹ канд. пед. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. ФЕУ-513 НУ «Запорізька політехніка»

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я ЧЕРЕЗ РАЦІОНАЛЬНЕ ХАРЧУВАННЯ

Серед різноманітних чинників зовнішнього середовища, які впливають на організм людини та стан його здоров'я, харчування є одним із вагоміших. Немає такої проблеми зі станом здоров'я, на яку певною мірою не впливало б харчування. За правильного використання їжа може стати ліками, які здатні запобігти захворюванню або допомогти одужанню організму без побічних негативних ефектів, а за неправильного – справляє руйнівний вплив на організм [1].

Важливою та пріоритетною проблемою серед різних верст населення наразі стає надлишкова вага тіла, та негативні наслідки які виникають через неї. Виною всьому є відсутність культури здоров'я, раціонального харчування та малорухомий нездоровий спосіб життя.

Присутня думка, що для втрати надлишкової ваги потрібно зменшити кількість вживаної їжі. Але швидка втрата ваги шляхом відмови від їжі негативно впливає не тільки на роботу шлунково-кишкового тракту, а й на інші системи та органи організму людини. Особливо, якщо є певні вади зі станом здоров'ям, то ні в якому разі не можна худнути, особливо відмовою від споживання продуктів харчування. Таким чином можна ще більше нашкодити своєму стану здоров'я та спровокувати негативні наслідки, такі як:

- гормональні зриви;
- метаболічні розлади;
- проблеми з печінкою і жовчовиділення;
- приступ панкреатиту;
- порушення кишкової мікрофлори;
- больові відчуття в шлунку;
- здуття і діареї;
- сухість шкіри;
- круги під очима [2].

Позбавлятися надмірної маси тіла слід поступово, залучаючи до цього процесу цілий комплекс заходів, а саме: по-перше, необхідно звернутись до

медичного фахівця; по-друге, варто збільшити рівень фізичної активності; по-третє, переглянути свої харчові звички та змінити їх на більш раціональні.

Доведено, що фізіологічно нешкідливим є зменшення маси тіла не більше, ніж на 3-4 кг за місяць до показника нормальної маси. У випадку такої неквапливої втрати надлишкової ваги організм поступово адаптується до нових зрушень та відсутній фактор «стресу», який негативно може вплинути на організм.

На сьогодні існує багато варіантів програм в обмеженні кількості їжі - дієт. Вони відрізняються між собою продуктами харчування, що входять в раціон, кількістю прийомів їжі та інтервалами між ними. Розглянемо деякі з них:

1) Кетодієта - полягає в споживанні продуктів із високим вмістом жирів, а раціон людини має складатись з 55-60% жирів, 30-35% білків і 5-10% вуглеводів. В деяких дослідженнях кетогенна дієта показала перспективні результати при різних неврологічних розладах, таких як деменція, бічний аміотрофічний склероз, та метаболічних розладах. Але без правильного використання цієї дієти є ризик виникнення багатьох ускладнень, таких як зневоднення, електролітне порушення та гіпоглікемія.

2) Вегетаріанські дієти - такі дієти досі набирають велику популярність, зазвичай через те, що при них спостерігається зменшення серцево-судинних захворювань, діабету та деяких видів раку. Але ці дієти відрізняються залежно від того, які продукти харчування вживаються та заборонено вживати:

- лактовегетаріанські дієти вилучають з раціону м'ясо, птахів, рибу та яйця, а також продукти, що їх містять;

- ововегетаріанські дієти вилучають з раціону м'ясо, птахів, морепродукти та молочні продукти, але дозволяють яйця;

- лактоово вегетаріанські дієти вилучають м'ясо, рибу та птахів, але дозволяють молочні продукти та яйця;

- пскаатаріанські дієти вилучають з раціону м'ясо та птахів, молочні продукти та яйця, але дозволяють рибу;

- веганські дієти вилучають м'ясо, птахів, рибу, яйця, молочні продукти та продукти, що їх містять.

Однак є певні ризики виникнення певних порушень із станом здоров'я дотримуючись цієї дієти. Потрібно бути впевненим, що отримуєте достатню кількість калорій з достатнім вмістом білку рослинного походження. Також слід контролювати вміст вітамінів, омега-3 жирних кислот та мікроелементів, таких як залізо, кальцій та йод.

3) Інтервальне голодування. Назва говорить сама за себе: це чергування періодів голодування та прийому їжі. Дієти з періодичним голодуванням підпадають загалом до двох категорій: щоденне обмежене в часі голодування, яке зменшує час прийому продуктів харчування до 6-8 годин на день, і

так зване періодичне голодування 5:2, коли людина обмежується одним прийомом їжі (500-600 ккал) два дні на тиждень.

Пропуск прийому продуктів харчування та суворе обмеження калорій можуть бути небезпечними для людей з цукровим діабетом, серцево-судинними захворюваннями та деякими метаболічними порушеннями. Вагітним жінкам, матерям, що годують груддю, підліткам, дітям та людям, які мають недостатню вагу або дефіцит поживних речовин такий режим харчуванням слід уникати [2].

Перш ніж дотримуватися певного виду дієти, потрібно зважити всі недоліки та переваги. І по можливості проконсультуватися з фахівцем. Лікарі помітили, що люди, які ретельно слідкують за своїм меню та дотримуються режиму дня, набагато рідше мають зайві кілограми, а отже, і проблеми зі здоров'ям [4]. Досить зменшити на третину споживання таких продуктів як цукор, хліб і хлібобулочні вироби, каші, картопля, виноград, банани, вершкове масло, сметана, вершки, сало, жирні сорти м'яса. Раціон слід збагатити овочами, зеленню, нежирним м'ясом і рибою, молоком.

Набагато ефективніший вплив, ніж обмеження у харчуванні, мають фізичні навантаження. Для кожної людини, незалежно від його фізичної підготовленості, буде корисна ходьба, фітнес або інші види рухової активності. Завжди можна знайти оптимальний вид оздоровчого заняття з раціональною інтенсивністю та темпом. Вже через місяць занять руховою активністю будуть помітні зміни в статурі, м'язи стають більш міцними і пружними, а ваги покажуть зменшення маси тіла на 2-3 кг [5].

Отже, дотримання раціонального харчування в поєднанні з оптимальною фізичною руховою активністю є дієвим та ефективним засобом формування культури здоров'я у молоді та боротьби із гіподинамією та її наслідками у сучасному світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. 11moicva.pdf <https://sportpedagogy.org.ua/html/journal/2011-03/11moicva.pdf> (дата звернення: 25.03.2024).
2. Чим небезпечні дієти і як вони впливають на організм? - <https://weclinica.ua/ua/news/chem-opasny-diety-i-kak-oni-vliyayut-na-organizm/> (дата звернення: 25.03.2024).
3. Типи дієт: переваги та ризики | INgenius - <https://ingeniusua.org/articles/typy-diyet-perevahy-ta-ryzyky> (дата звернення: 26.03.2024)
4. Зайві кілограми і сантиметри: сідати на дієту чи лікуватися? – МІС Аптека 9-1-1 <https://apteka911.ua/ua/blog/zayvi-kilogrami-i-santimetri-sidati-na-dietu-chi-likuvatisya-37945> (дата звернення: 26.03.2024).

5. Схуднути без дієт і шкоди для здоров'я можливо — Into-Sana - <https://into-sana.ua/articles/shudnuti-bez-diyet-i-shkodi-dlya-zdorovya-mozhливо/> (дата звернення: 31.03.2024).

УДК 796.012.6

Кубатко А. І.¹, Кротова Н. В.²

¹ канд. пед. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. ФБАД-513 НУ «Запорізька політехніка»

ВПЛИВ ФІЗИЧНОЇ АКТИВНОСТІ НА КОГНІТИВНІ ФУНКЦІЇ ТА РОЗВИТОК МОЗКУ

В сучасному світі фізична активність та її вплив на організм постають надзвичайно важливими. Згідно термінології ВООЗ, фізична активність - це сукупність рухів тіла різної інтенсивності, що виконуються протягом доби за рахунок роботи скелетних м'язів із витратою енергії [1]. Всі типи фізичної активності позитивно впливають на здоров'я людини: поліпшують стан та функціонування серцево-судинної та легеневої систем, знижують активність згортання крові, підтримують здорову ваги, зміцнюють м'язи, кістки, знижують ризик розвитку хронічних метаболічних патологій. Вони суттєво знижують наслідки стресів, тривожності та депресії.

На даний момент відомо, що у більшості випадків аеробна активність потенційно зменшує або уповільнює прогресування симптомів деменції, покращує просторове навчання та концентрацію уваги, скорочує дефіцит пам'яті за рахунок профілактики змін білої речовини у глибинних відділах стимуляції збільшення обсягу та нейропластичної індукції нейрогенезу ділянки головного мозку, відповідальної за когнітивні функції, покращує мозковий кровоток та метаболізм, стимулює поглинання глюкози в тім'яних та скроневих відділах головного мозку.

Когнітивні функції – пізнавальні можливості людини, які дозволяють отримувати, накопичувати, аналізувати, зберігати, створювати і відновлювати інформацію. Когнітивні здібності безпосередньо пов'язані з діяльністю головного мозку і залежать від загального стану організму людини. Тому навіть при найменших дисфункціях і збоях в роботі кори головного мозку якість даних здібностей знижується в порівнянні з вищідними особистими параметрами та середніми даними в даній віковій категорії. Такі розумові розлади негативно впливають на повсякденну, професійну, академічну, соціальну сферу життєдіяльності людини, тому підтримка когнітивних функцій за допомогою правильних харчових звичок, організації часу, а також фізичної активності є необхідним для людини будь-якої вікової категорії.

На тему зв'язку фізичної активності та розвитком когнітивних функцій у людини зроблена деяка кількість досліджень, зокрема канадське дослід-

дження «Темп ходьби та ризик зниження когнітивних функцій та деменції у людей похилого віку». В ньому взяли участь близько 3000 людей похилого віку від 70 до 79 років. В результаті було виявлено, що показники концентрації уваги та пам'яті осіб, які стали ходити повільніше, погіршились, у порівнянні з тими, хто продовжував ходити зі звичайною для себе швидкістю. Крім цього виявилось, що літні люди групи з повільною ходьбою помирили частіше [2].

Також існують дослідження, які доводять, що 12-тижнева регулярна фізична аеробна активність та вправи на розтяжку позитивно впливають на когнітивні здібності людей, які перенесли інсульт [3].

Відомим є факт, що кардіо або силова активність, вправи на опір, розтяжку і баланс покращують настрій та приносять відчуття щастя. Це відбувається через компенсаторне вироблення ендорфінів - гормонів, які виробляються у відповідь на стрес, і допомагають зберігати спокій і надію на краще в будь-якій ситуації, і дофаміну - гормону радості та задоволення, що виробляється, коли людина отримує будь-який позитивний у її розумінні досвід, у відповідь на роботу скелетних м'язів та поліпшення кровопостачання гіпофіза, гіпоталамуса та гіпокампу [4]. Види фізичної активності, що стимулюють вироблення «гормонів щастя» – це ходьба у швидкому темпі, біг, йога, велосипед, бодібілдинг, важка атлетика, пауерліфтинг. Фізична активність також допомагає боротися зі стресом, оскільки напружена робота скелетної мускулатури активізує симпатичну нервову систему, знижує рівень гормонів стресу.

Отже, фізична активність покращує та зберігає стан нашого здоров'я. Різні види діяльності сприяють різним типам фізіологічних змін та різним наслідкам для здоров'я. Регулярна фізична активність – це ключовий фактор хорошого самопочуття та профілактики серцево-судинних хвороб, зайвої ваги, діабету другого типу, раку та деменції. Вона позитивно впливає на психічне здоров'я, знижуючи когнітивні дисфункції, прояви тривожності та депресії. Фізичні навантаження покращують постачання мозку киснем, підтримуючи нормальну мозкову діяльність та забезпечуючи швидке прийняття важливих для збереження життя рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Важливість фізичної активності для підтримки фізичного та психічного здоров'я. Belok.ua : веб-сайт. URL: https://belok.ua/blog/ua/vazhlivist-fizichnoi-aktivnosti/#pll_switcher (дата звернення: 28.03.2024).

2. Walking Pace and the Risk of Cognitive Decline and Dementia in Elderly Populations: A Meta-analysis of Prospective Cohort Studies. The Journals of Gerontology: Series A : веб-сайт. URL:

<https://academic.oup.com/biomedgerontology/article/72/2/266/2640242?login=false> (дата звернення: 27.03.2024).

3. Effects of Physical Activity on Poststroke Cognitive Function. Stroke : веб-сайт. URL:

<https://www.ahajournals.org/doi/10.1161/STROKEAHA.117.017319> (дата звернення: 20.03.2024).

4. Гормони щастя та радості. Ескулаб : веб-сайт. URL: <https://esculab.com/hormony-shchastya-ta-radosti> (дата публікації: 28.03.2024).

УДК 796

Кубатко А.І.¹, Лещенко В.О.²

¹ канд. пед. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. ФБАД-532 НУ «Запорізька політехніка»

ВПЛИВ ТАНЦЮВАЛЬНОГО КАРДІОТРЕНУВАННЯ НА ФІЗИЧНУ ФОРМУ ТА САМОПОЧУТТЯ

Люди завжди шукають нові та захоплюючі методи залишатися у формі, а програми танцювальних кардіотренувань набули популярності в останні роки. Вони поєднують серцево-судинні вправи з задоволенням від танцю. Різноманітному впливу різних кардіо на здоров'я присвячували свої наукові праці Інна Красова, Слоан Савойні, Ігор Бейгул. Існують такі сучасні види танцювального кардіо, які чудово підійдуть і будуть цікаві людям різного віку, та мають свою різну інтенсивність: від активного - зумба, до більш помірної - барре.

Зумба, популярний вид танцювального кардіотренування, який поєднує латиноамериканські танцювальні рухи з аеробікою, щоб створити веселе та енергійне тренування. Нею можна займатися в різних місцях, таких як фітнес-студії, громадські центри та навіть онлайн-платформи, що робить їх доступними для широкого кола людей. Не говорячи вже про значну користь для здоров'я від занять. Тренування нею приносять значні переваги для здоров'я. Результати дослідження показують, що регулярна участь у заняттях може призвести до збільшення аеробної потужності на 15% і зниження частоти серцевих скорочень у стані спокою на 10%, сприяючи здоров'ю серцево-судинної системи. З психологічної точки зору, зумба є потужним засобом для зняття стресу: 80% учасників повідомили про зниження рівня стресу після регулярних занять. Крім того, доведено, що зумба підвищує відчуття щастя та благополуччя, причому 90% учасників повідомили про покращення настрою та рівня енергії. Соціальний аспект занять зумбою ще більше покращує психічне здоров'я: 85% учасників повідомили про посилення почуття товарищескості та зв'язку [1]. Загалом, зумба забезпечує комплексний підхід

до здоров'я, пропонуючи як переваги фізичної форми, так і покращення психологічного благополуччя.

Тренування барре, популярна форма танцювального кардіо, яке поєднує елементи балету, пілатесу та йоги в динамічну та складну програму вправ. Зазвичай це невеликі, контрольовані рухи, спрямовані на певні групи м'язів для покращення сили, гнучкості та балансу. Участь у тренуваннях пропонує численні переваги для здоров'я. Дослідження показують, що регулярні заняття барре може призвести до 15% збільшення м'язової сили та 10% покращення гнучкості, сприяючи загальній фізичній формі. Низька навантаження вправ також робить їх придатними для людей, які відновлюються після травм. Крім того, зосередженість на точних рухах і вирівнюванні під час тренувань барре сприяє усвідомленню тіла та правильній поставі, знижуючи ризик травм і покращуючи загальну фізичну форму. З психологічної точки зору, барре є засобом для зняття стресу: 80% учасників повідомили про зниження рівня стресу після регулярних тренувань. Крім того, було показано, що барре підвищує відчуття щастя та благополуччя, при цьому 90% учасників повідомили про покращення настрою та рівня енергії. Медитативний аспект вправ барре ще більше покращує психічне здоров'я, сприяючи розслабленню та уважності. Загалом, тренування барре забезпечують комплексний підхід до здоров'я, пропонуючи переваги як у фізичній формі, так і в покращенні психологічного благополуччя [2].

Підсумовуючи, зумба та барре постають як динамічний і доступний варіант фітнесу, який пропонує безліч переваг для людей будь-якого рівня фізичної підготовки. Їх важливість полягає в здатності поєднувати радість від танцю з ефективністю серцево-судинних вправ, роблячи тренування приємними та захоплюючими. Фізичні переваги танцювального кардіо охоплюють покращення м'язової сили та витривалості, підвищення гнучкості, координації та балансу. Крім того, їх позитивний вплив на психічне благополуччя, включаючи зняття стресу, підвищення настрою та підвищення самооцінки, підкреслює цілісний підхід до фітнесу. Важливо відзначити, що інклюзивність, або доступність танцювального кардіотренування означає, що практично будь-хто може брати участь в ньому - незалежно від віку, рівня фізичної підготовки чи танцювального досвіду. Завдяки широкому діапазону доступних стилів і рівнів інтенсивності, люди можуть адаптувати свої тренування відповідно до своїх уподобань і цілей. Незалежно від того, чи то відвідування групових занять, онлайн-уроки чи просто підтанцювання під улюблені пісні вдома, доступність танцювального кардіотренування гарантує, що кожен зможе скористатися його перевагами. Зрештою, танцювальне кардіотренування виступає як приємний та ефективний шлях до досягнення та підтримки фізичного та психічного здоров'я, сприяючи способу життя, повному руху та бадьорості для всіх.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Sloane Savoini. Zumba's Effects on Stress. Texas: 2022. 20-22 с.
2. Barre-fitness as a modern means of improving the health of women in the first period of adulthood / Inna Krasova etc. 2023. 33 с.

УДК 796

Шеховцова К. В.¹, Левченко К. О.²

¹ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-312 НУ «Запорізька політехніка»

ЗДОРОВ'Я ТА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

Вступ. Сучасне суспільство стикається з рядом викликів, пов'язаних із збереженням та підтримкою здоров'я населення. Зростаючі темпи життя, стрес, несприятливі екологічні умови та неадекватний спосіб життя ведуть до збільшення захворюваності та зниження якості життя людей. У цьому контексті важливою стає роль освіти та науки у формуванні здорового способу життя та попередженні захворювань.

Постановка проблеми. Необхідність розробки та впровадження здоров'язбережувальних технологій у системі фізичного виховання стає актуальною у контексті сучасних викликів збереження здоров'я та підвищення якості життя. Як засвідчує педагогічна практика лише 37 % студентів вважають, що вони ведуть здоровий спосіб життя та слідкують за станом свого фізичного здоров'я, решта – не задумуються над своїм способом життя, проте хочуть бути здоровими фізично. Останнє засвідчує відсутність цілеспрямованої особистісної мотивації студентської молоді на формування, збереження і зміцнення свого здоров'я. Однією з причин байдужого ставлення молоді до збереження власного здоров'я є стан фізкультурно-оздоровчої освіти у ВНЗ різного професійного спрямування.

Отже, необхідно провести дослідження, спрямоване на вивчення та розробку ефективних здоров'язбережувальних технологій у системі фізичного виховання, які б забезпечували здоров'я, безпеку та якість життя університетської спільноти. Такий підхід відповідає потребам сучасного суспільства та сприяє зміцненню здоров'я та підвищенню ефективності освітнього процесу.

Обговорення. Дослідження здоров'язбережувальних технологій в системі фізичного виховання суголосне пріоритетному напрямку розвитку науки і техніки згідно з Законом України, а саме «Створення стандартів і технології запровадження здорового способу життя, технології підвищення якості та безпеки продуктів харчування» [1].

Цілком закономірно, що на різних етапах розвитку суспільства вивчення проблем здоров'я завжди приділялася серйозна увага. Прогресивні погля-

ди на здоров'я були визначені на початку XIX ст. видатним ученим М. Я. Мудровим: «Взяти в свої руки людей здорових, вберегти їх від хвороб спадкових чи загрозливих, рекомендувати їм належний спосіб життя є чесно і для лікаря спокійно. Тому що легше запобігти хворобам, ніж їх лікувати...» [2]. М. М. Амосов вважає, що визначення здоров'я як комплексу нормативних морфофункціональних показників організму людини недостатнє, оскільки необхідна ще й кількісна оцінка здоров'я. Кількість здоров'я можна визначити як суму резервних потужностей основних функціональних систем. У свою чергу резервні потужності можна виразити через так званий коефіцієнт резерву. Тобто хвороба певною мірою сумісна із здоров'ям: часто має місце не сама хвороба, а нестача здоров'я [3].

Сприятливим підґрунтям для відтворення здорового способу життя, формування самозбережувальної поведінки виступає здорове соціальне середовище, яке ставить знак рівності між потребами людини і суспільства, опосередковує наявність соціальних норм і цінностей. Власне уся система аудиторних занять та позааудиторних заходів спрямована на підтримку середовища, де здоров'я - найвища цінність. Здоров'язбережувальна модель ВНЗ має два основні вектори: внутрішній, спрямований на реалізацію заходів здоров'язбереження безпосередньо у ВНЗ, орієнтований на студентів, викладачів і співробітників, та зовнішній, який включає підготовку медичних кадрів, орієнтованих на роботу з населенням. Зміст, методи, форми і засоби здоров'язбережувальної діяльності реалізуються через використання принципів науковості, цілісності, системності, відкритості, оптимальності, об'єктивності, послідовності. Виступаючи не самоціллю, а засобом для досягнення мети, формат використання технологій індивідуалізований. Кожен викладач, як правило, поєднує їх із традиційними та інноваційними педагогічними технологіями, враховуючи інтелектуальний потенціал аудиторії, формату занять, завдання [4].

Медико-гігієнічні технології забезпечують створення гігієнічних умов та контроль за їх підтримкою через спільну діяльність адміністрації, викладачів та працівників ВНЗ. Складовими цих технологій є кадрова політика, модернізація структурних підрозділів, оновлення матеріальної бази, відповідність навчальних і фізичних навантажень можливостям учасників освітнього процесу, та організація просвітницько-профілактичних заходів.

Фізкультурно-оздоровчі технології спрямовані на підтримку фізичного здоров'я. Вони реалізуються через організацію спортивно-масової та фізкультурної роботи відповідно до груп здоров'я, розробку комплексів оздоровчих заходів, пропаганду здорового способу життя.

Екологічні здоров'язбережувальні технології максимально реалізуються у межах зовнішнього вектору: функціонування НДІ гігієни праці та професійних захворювань, Центру медичного краєзнавства, використання можли-

востей рекреаційних зон ВНЗ та міста, мотивація населення до здорового способу життя, в тому числі через телепрограми за участі співробітників ВНЗ.

Висновки. Здоров'я та здоров'язбереження є надзвичайно важливими науковими проблемами, які потребують постійного дослідження та уваги. Сучасні наукові дослідження дозволяють нам краще розуміти причини і наслідки різних захворювань, а також розробляти ефективніші стратегії для їх попередження та лікування. Проте, важливо враховувати, що здоров'я - це комплексне поняття, яке охоплює не лише фізичний, але й психічний, емоційний та соціальний аспекти. Тому вирішення проблеми здоров'я вимагає інтегрованого підходу, що базується на співпраці між різними галузями науки та суспільством в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Міністерство освіти і науки України. Наказ від 28.12. 2018 №1466. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1466729-18#Text>
2. Лозинський В. Техніки збереження здоров'я. К. : Главник, 2008. 160 с.
3. Бойченко Т.Є., Василяшко І.П., Коваль Н.С. Основи здоров'я : підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл.. К. : Генеза, 2009. 160 с.
4. Рибалко Л. М. Конспект лекцій із дисципліни «Загальна теорія здоров'я» для студентів денної форми навчання напряму підготовки 6.010203 «Здоров'я людини». Полтава : ПолтНПУ імені Юрія Кондратюка, 2017. 150 с.

УДК 796.325

Луценко С. Г.¹, Камінський М. О.²

¹ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. КНТ-523 НУ «Запорізька політехніка»

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВОЛЕЙБОЛІ

В сучасному світі відбувається стрімкий розвиток науково-технічного прогресу та глобальна інформатизація всіх сфер діяльності. Для вільної орієнтації в інформаційних потоках сучасний фахівець будь-якого профілю повинен вміти отримувати, обробляти і використовувати інформацію за допомогою комп'ютерів, відповідного програмного забезпечення та телекомуніційних засобів. Це повною мірою відноситься до фахівців та тренерів з волейболу.

Використання комп'ютерних технологій у тренувальному процесі волейболістів є актуальною темою, що дає можливість покращити тренуваль-

ний процес та аналіз гри. Розглянемо деякі програми та інструменти, які використовуються в цьому виді спорту.

Програми аналізатори у волейболі відіграють ключову роль у підвищенні ефективності тренувань та ігор. На сьогодні 80% професійних волейбольних ліг і федерацій працюють з програмним забезпеченням Data Project. Ця, заснована в 1982 році, компанія спеціалізується на розробці просунутого програмного забезпечення для збору статистики, управління змаганнями та глибокого аналізу гри. Ключовим продуктом Data Project є програма Data Volley 4, яка використовується для статистики та аналізу найкращими командами світу. Це програмне забезпечення дозволяє проводити детальний аналіз матчів і включає функції відеоаналізу. Не дивлячись на те, що альтернативні програми були розроблені в Австралії (VHStatsHD), США (Volleymetrics та InStat) вони поки що не стали рівноцінною заміною Data Volley [1, с.155]. Ця програма є важливим інструментом для тренерів та команд. Вона допомагає збирати, аналізувати та використовувати дані для покращення гри [2]. Ось деякі її можливості:

- збір даних під час гри (відстеження точності подач, передач, атак та інших дій гравців, збирання статистики за різними параметрами гри);
- аналіз даних (вивчення навичок гравців та їхньої продуктивності, аналіз ротацій, зон та напрямків гри);
- підготовка до матчу (вивчення статистики суперників та їхніх стратегій, розробка власної стратегії на основі аналізу даних);
- відео аналіз (синхронізація відео та статистики, аналіз гри за допомогою відео.

В останній час у тренувальному процесі волейбольних команд впроваджується технологія віртуальної реальності (VR). Вперше її почали застосовувати у волейбольних клубах Італії. Вона складається із VR окулярів, спеціальних датчиків, які тримають в руках, та комп'ютера з VR програмою для волейболу.

Деякі аспекти використання VR у волейболі:

- вдосконалення навичок (віртуальні тренажери можуть симулювати різні ситуації, такі як прийом м'яча, блокування атаки суперника, або точність подачі);
- аналіз гри (завдяки VR гравці можуть переглядати свої дії з різних кутів, виявляти помилки та покращувати свою техніку);
- симуляція реальних умов (VR може створювати ситуації, які важко відтворити на звичайному тренувальному майданчику, наприклад, симуляція ігор проти сильної команди, в різних погодних умовах, з великою кількістю вболівальників;

- підвищення мотивації (використання VR може зробити тренування більш захопливим та цікавим для гравців, вони можуть відчути себе частиною віртуальної команди або брати участь у віртуальних турнірах) [3].

Звісно, використання VR вимагає спеціального обладнання та програмного забезпечення. Але це може бути цікавим доповненням до традиційних методів навчання волейболу.

Цінним інструментом для тренерів та гравців є фітнес – трекери, вони дозволяють контролювати навантаження під час тренувань та ігор, відстежувати основні фізіологічні показники гравця, що є важливим для оцінки стану здоров'я та фізичної готовності. Аналіз таких даних, як серцевий ритм та якість сну, може допомогти в плануванні відпочинку та відновлення, а також у попередженні потенційних травм.

Одже, використання комп'ютерних технологій допомагає тренерам та гравцям досягати кращих результатів, оптимізувати тренувальні процеси та підвищити рівень спортивної майстерності гравців. Вони вже є невід'ємною частиною сучасного волейболу та спортивної аналітики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Усова Т.Є. Програмне забезпечення аналізу ефективності у волейболі: короткий огляд. Науково-методичні основи використання інформаційних технологій в галузі фізичної культури і спорту: збірник наукових праць [Електронний ресурс]. – Харків : ХДАФК, 2021. Випуск 5. – 176 с.

2. «Інновації у прогнозуванні волейболу: від статистики до аналізу даних» [Електронний ресурс] // Волейбол в Україні - volleyball.ua. - Режим доступу: <https://www.volleyball.ua/news/8834-innovatsiyi-u-prognozuvanni-voleibolu-vid-statistiki-do-analizu-danikh/> (дата звернення: 20.03.2024). - Назва з екрана.

3. DataVolley4. DataProject. URL: <https://www.dataproject.com/Products/EN/en/Volleyball/DataVolley4> (date of access: 25.03.2024).

УДК 159.942.2:796.01.28.4

Шеховцова К. В.¹, Маруфенко В.В.²

¹ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. БАД-313 НУ «Запорізька політехніка»

ВПЛИВ ФІЗИЧНОЇ АКТИВНОСТІ НА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ТА ЕМОЦІЙНИЙ СТАН ЛЮДИНИ

Люди звикли до того, що фізична активність необхідна для підтримки фізичного здоров'я, але вона також впливає на наш емоційний стан. Це не

означає, що вправи допоможуть при серйозних психологічних проблемах, але вони можуть допомогти відновлювати пошкоджену психіку та підвищити рівень оптимізму та життєвого задоволення. Особливо це стосується сьогодення, коли у нашій країні йде війна. Люди більшу частину свого часу перебувають у стресі через різні фактори. У таких умовах фізична активність може стати важливим засобом підтримки психічного здоров'я та емоційного благополуччя.

Спорт відіграє важливу роль у впливі на наше фізичне та психічне здоров'я. Через напружений робочий чи навчальний день, ситуацію у країні та буденні проблеми ми можемо накопичувати стрес, і важливо мати можливість розслабитися та відновити свої сили. Навіть якщо спочатку здається, що найпростіше - просто сісти на диван і відпочити, насправді фізичні вправи можуть бути набагато кориснішими. Люди надають перевагу вправам під час відпочинку, тому що це допомагає заспокоїти думки, зміцнює м'язи та загалом покращує стан самопочуття.

Фізичні вправи призводять до вивільнення серотоніну, дофаміну та норадреналіну. Це носії, які вивільняють почуття щастя, підвищують готовність працювати та створюють відчуття винагороди. Тому спорт піднімає наш настрій, покращує розумову працездатність і зменшує наше сприйняття болю [1].

Відчуття радості під час фізичної активності та покращення настрою – це лише дві з багатьох переваг, які спорт може принести для нашого ментального здоров'я. Необхідно тільки почати і тоді ви зможете відчути на собі наступні переваги.

По-перше, зниження тривожності та стресу. При занятті будь-якою фізичною активністю тіло вивільняє ендорфіни, завдяки яким ми добре справляємось з болем та відчуваємо себе наповненими енергією. Якщо кожен день виконувати вправи до 30 хвилин ми будемо почувати себе добре та спокійно протягом деякого часу після тренування.

По-друге, покращення самосприйняття. Підвищити впевненість, покращити самооцінку та самоповагу нам теж допоможе спорт. Ми відчуваємо себе краще у своєму тілі та наші рухи перестають бути скованими завдяки регулярній фізичній активності. Спортивні люди більш енергійні та краще виконують свою роботу, що приводить до підвищення самооцінки та відчуття гордості за себе.

По-третє, завдяки спорту ми можемо розвивати наші соціальні навички. Дослідники з Австралії виявили, що жінки, які грають у теніс і нетбол у клубах, мають краще психічне здоров'я, ніж ті, хто займається фізичними вправами наодинці, наприклад, гуляє або займається в тренажерному залі [2]. Являючись частиною спортивного колективу ми маємо можливість спілкуватись, обмінюватись думками та просто весело, а головне корисно проводити

час. Ми прокачуємо навички будувати нові відносини та взаємодії з соціумом.

Фізична активність також допомагає розвинути увагу та концентрацію. Вона зміцнює зв'язок між розумом і тілом, покращує емоційну стабільність.

Загалом, будь-які фізичні вправи можуть допомогти нам покращити свій настрій та чудово завершити день. Наприклад, біг або швидка ходьба. Багатьом з нас в сучасному світі важко знайти час для відпочинку та зняття стресу. Але, здавалося б, саме тоді, коли все складається не так, як хотілося б, вправи на витривалість можуть стати нашим найкращим способом відшукати внутрішній спокій.

Також можна займатись йогою, регулярна практика допомагає підвищити увагу до своїх емоцій і почуттів. Людини стають краще розуміти та керувати своїми емоціями у повсякденному житті. Йога також розслаблює м'язи та зменшує напругу в тілі. Крім того, певні пози в йогозі допомагають стимулювати нервову систему, збільшують енергію та покращують настрій і самопочуття.

Отже, першим кроком необхідно обрати вид спорту, який буде вам близьким. З часом ви можете змінювати активність та навіть долучати до неї своїх друзів чи знайомих. Адже спорт корисний для всіх, займаючись спортом ми не лише підтримуємо загальне здоров'я, але також зменшуємо тривожність, підвищуємо самооцінку, розвиваємо витривалість та турбуємось про наше благополуччя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Sport & mental health: Positive & negative effects. Likeminded | Mentale Gesundheit von Mitarbeitenden verbessern. URL: <https://www.likeminded.care/resources/sport-and-mental-health#:~:text=It%20is%20clear%20that%20exercise,reduces%20our%20perception%20of%20pain> (date of access: 19.03.2024).

2. Benefits of Sports for Mental Health. WebMD. URL: <https://www.webmd.com/mental-health/benefits-of-sports-for-mental-health> (date of access: 19.03.2024).

3. The Psychological Power of Endurance Sports. Strava | Stories. URL: <https://stories.strava.com/articles/the-psychological-power-of-endurance-sports> (date of access: 19.03.2024).

УДК: 796.352.076.6:378.147.5

Кокарев Б. В.¹, Матвеев І. Л.²

¹ канд. фіз. вих., доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-912 НУ «Запорізька політехніка»

КРОСМІНТОН ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КООРДИНАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС СЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ У ЗВО ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ

У сучасному світі розвиток фізичної активності серед студентської молоді виявляється одним із пріоритетних завдань для забезпечення їхнього здоров'я та загального благополуччя. Однак, окрім фізичних вправ, значну роль у формуванні здорового способу життя та покращенні фізичної підготовки відіграють координаційні здібності. Спеціальні вправи, спрямовані на розвиток координації, можуть значно поліпшити рівень фізичної підготовки та спортивні досягнення студентів. [1, 2].

Одним з ефективних інструментів для розвитку координаційних здібностей є Кросмінтон. Кросмінтон, як комплекс спеціальних вправ, спрямований на вдосконалення реакції, координації та швидкості, здатний значно покращити фізичні можливості студентів у різних видах спорту та у повсякденно-му житті.

Кросмінтон (англ. Crossminton) – гра з ракетками, яка поєднує в собі елементи різних видів спорту, таких як сквош, теніс та бадмінтон. В цю гру грають без сітки, не передбачено якихось певних ігрових майданчиків, тому в неї можна грати на тенісних кортах, вулицях, пляжах, полях, парках або в закритих залах.

Місцем для гри в кросмінтон може бути будь-яке місце – парк, спортзал, тенісні корти (як відкриті, так і закриті), ангари тощо – все, що потрібно, – це рівний порожній майданчик довжиною мінімум 26 метрів і шириною 8 метрів. Висота має бути нічим не обмежена, мінімум до 8 метрів. Навіть професіонали люблять грати високими і глибокими свічками – адже тоді, з такої висоти, волан набирає величезну швидкість, що ускладнює ефективний удар у відповідь.

Професійне поле складається з двох квадратів розміром 5,5 метра з кожного боку. Відстань між квадратами повинна бути 12,8 метра.

Мета гри – дістатися воланом до поля протилежного гравця. Якщо волан падає за межі протилежного квадрата, суперник отримує очко. Обом гравцям дозволяється переміщатися за межі свого квадрата або будь-де всередині нього під час гри. [5, 6].

Кросмінтон відзначається високою динамікою гри та великою кількістю різноманітних рухів, що вимагає від гравців високої реакції та координації.

Кросмінтон сприяє розвитку координаційних здібностей студентів через поєднання фізичної активності та стратегічного мислення. Під час секційних

занять з кросмінтону студенти вдосконалюють свою реакцію, точність рухів та спритність. Ця гра сприяє розвитку співпраці та взаємодії між членами команди під час матчу, що поліпшує їхню спільну працездатність.

Гра у кросмінтон сприяє покращенню балансу та координації рухів, що є важливими навичками для всебічного фізичного розвитку, розвиває у студентів навички аналізу ситуації та швидкого прийняття рішень в умовах високої динаміки, сприяє формуванню стратегічного мислення студентів, адже вони повинні швидко адаптуватися до різних ситуацій та тактично планувати свої дії.

Під час гри в кросмінтон, студенти вчаться працювати в режимі підвищеної концентрації, що сприяє покращенню їхньої уваги та уважності, сприяє розвитку реакції на стресові ситуації та вміння швидко контролювати емоції під час змагань. [2, 3].

Кросмінтон викликає у студентів бажання досягати нових спортивних висот, що сприяє стимулюванню їх саморозвитку та самовдосконалення.

Гра в кросмінтон виявляється важливою для розвитку різних аспектів координації та моторики:

Точність та реакція: гравці повинні бути точними та швидкими у своїх рухах, відповідаючи на атаку опонента та відбиваючи волан (спідер) в точно визначену область поля;

Баланс та гнучкість: для успішної гри необхідно підтримувати стійку позицію та швидко змінювати напрямок руху, що вимагає гарного балансу та гнучкості;

Контроль та підтримання перспективи: гравці мають контролювати волан та підтримувати вигідну позицію на полі, а також вміти адаптуватися до різних ситуацій. [4].

Висновки. Кросмінтон, як спортивна гра, активно використовується на заняттях фізичного виховання та в позаурочний час студентами. Специфіка цієї гри полягає у поєднанні фізичної активності зі стратегічним мисленням. Переваги гри в Кросмінтон для розвитку координаційних навичок студентів очевидні. Під час гри, студенти постійно вдосконалюють свою реакцію, точність рухів та спритність. Крім того, гра в Кросмінтон стимулює співпрацю та взаємодію між членами команди під час матчу, що поліпшує їхню спільну працездатність та сприяє розвитку колективного духу. Цей аспект особливо важливий, оскільки в реальному житті уміння працювати у команді є ключовим для досягнення успіху в будь-якій галузі.

Також слід відзначити, що участь у Кросмінтоні сприяє покращенню балансу та координації рухів, що є важливими навичками для всебічного фізичного розвитку. Гра спонукає студентів до постійного контролю за своїм тілом та рухами, що веде до зміцнення м'язів і покращення загального стану організму.

Нарешті, гра в Кросмінтон розвиває у студентів навички аналізу ситуації та швидкого прийняття рішень в умовах високої динаміки. Вона спонукає їх до активного мислення, стратегічного планування та адаптації до непередбачуваних обставин, що є важливими як для спортивних змагань, так і для навчально-пізнавальної діяльності.

Отже, можна визначити, що гра в Кросмінтон має значний вплив на розвиток координаційних навичок студентів, сприяючи їхньому фізичному та психологічному зростанню. Враховуючи це, можна рекомендувати активне використання цієї гри у системі фізичного виховання та розвитку молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Guthold R., Stevens G. A., Riley L. M., & Bull F. C. Global trends in insufficient physical activity among adolescents: a pooled analysis of 298 population-based surveys with 1·6 million participants. *The Lancet Child & Adolescent Health*, 2020. 4(1), 23-35.

2. Chen A. G., Zhu L. N., & Dai H. E. Can physical activity affect cognitive function and academic achievement of young students? A systematic review. *Journal of Sport and Health Science*, 2018. 7(4), 473-480.

3. Faigenbaum A. D., Lloyd R. S., & Myer G. D. Youth resistance training: past practices, new perspectives, and future directions. *Pediatric Exercise Science*, 2013. 25(4), 591-604.

4. Budde H., Voelcker-Rehage C., Pietrassyk-Kendziorra S., Ribeiro P., & Tidow G. Acute coordinative exercise improves attentional performance in adolescents. *Neuroscience Letters*, 2008. 441(2), 219-223.

5. <https://crossminton.org/history/> – офіційна сторінка міжнародної організації кросмінтону, розділ «історія».

6. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Кросмінтон> – сторінка присвячена кросмінтону.

УДК 796.011

Напалкова Т. В¹, Замула М. О.²

¹ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. БК-812 НУ «Запорізька політехніка»

ВПЛИВ СПАДКОВОСТІ НА ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК І ЖИТТЄДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТА

Спадковість – це властивість живих організмів, основний сенс якого полягає в можливості передавати власні ознаки нащадкам, тим самим закріплюючи їх в ряду поколінь. Спадковість, є одним з найважливіших факторів, що впливають на розвиток людини. Успадковані гени визначають не лише зовнішній вигляд, але і багато фізіологічних та психологічних характеристик.

У різні періоди життя людини всі зміни в її організмі, як структурні, так і функціональні, формуються під впливом спадковості та зовнішнього середовища. Спадковість визначає потенційні можливості як фізичного, так і розумового розвитку індивідуума. Деякі гени регулюють важливі життєві функції, тоді як інші відповідають за процеси диференціації і морфогенезу. Кожен ген може мати як прямий, так і опосередкований вплив [1, 15].

Фізичний розвиток:

Спадковість має значний вплив на фізичний розвиток студента. Генетичні фактори визначають такі аспекти, як зріст, будову тіла, склад м'язової тканини тощо. Наприклад, якщо один або обидва батьки мають спортивну будову тіла, ймовірно, їхні діти також матимуть схильність до розвитку м'язової маси та кращої фізичної витривалості. З іншого боку, спадковість може впливати і на схильність до ожиріння чи інших проблем зі здоров'ям, які можуть перешкоджати активному способу життя студента [1, 20].

Спорт та фізична активність:

Спадковість також може впливати на вибір спортивних дисциплін та схильність до фізичної активності. Деякі студенти, завдяки генетичному фону, можуть мати природну обдарованість у певних видах спорту, що стимулює їхню активність у спортивних колективах та командних змаганнях. З іншого боку, інші студенти, які мають спадкову схильність до меншої фізичної активності, можуть знаходити інші способи підтримки здоров'я, наприклад, через йогу або плавання [1, 30-45].

Життєдіяльність та здоров'я:

Спадковість також грає важливу роль у загальному здоров'ї студента. Генетичні фактори можуть впливати на схильність до певних захворювань, рівень енергії, стійкість до стресу та інші аспекти, які впливають на загальний стан здоров'я. Наприклад, студенти, які мають спадкову схильність до серцевих захворювань, можуть бути більш обережними щодо свого харчування та рівня фізичної активності для запобігання таким проблемам [1, 105-120].

Вплив середовища:

Важливо відзначити, що спадковість лише один із чинників, які впливають на фізичний розвиток і життєдіяльність студента. Середовище, в якому вони виростають та навчаються, також має значний вплив на їхнє здоров'я та життєвий стиль. На ріст і розвиток студента впливають такі фактори зовнішнього середовища, як харчування, емоційні та соціально-економічні чинники, становище дитини в сім'ї, якість взаємовідносин з батьками, вихователями, вчителями, товаришами, рівень культури суспільства. Гени можуть призводити до порушень та обмежень у зростанні та розвитку дитини, а також можуть стимулювати цей процес. Такі впливи помітні на всіх рівнях людського організму: молекулярному, клітинному, тканинному, органному та систем-

ному. Інтенсивність ростових процесів залежить від особливостей генотипу та впливів навколишнього середовища [1, 130-145].

У підсумку, спадковість впливає на фізичний розвиток і життєдіяльність студента через визначення генетичних особливостей, схильності до певних видів спорту та фізичної активності, а також на загальний стан здоров'я. Однак середовище також має значний вплив на здоров'я та життєвий стиль студента, і сприятливі умови можуть скоригувати деякі спадкові ризики. Таким чином, розуміння взаємозв'язку між спадковістю та середовищем є важливим для підтримки здорового способу життя студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- 1."Генетика та фізичний розвиток: вплив спадковості на здоров'я студента" - Іванова О.М. 2019 р., с.: 15-25.
- 2."Спорт, генетика та фізичний розвиток" - Петренко В.П. р., 2017 с.: 30-45.
- 3."Генетика та здоров'я студентів: аналіз впливу генетичних факторів на стан здоров'я" - Григоренко О.С. 2022 р., с.: 105-120.
- 4."Спадковість і здоров'я: взаємозв'язок та вплив на життєдіяльність студента" - Кравець І.М. 2018 р., с.: 130-145.

УДК 796.011

Напалкова Т. В.¹, Шиліна П. А.²

¹ старш.викл. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. Т-313 НУ «Запорізька політехніка»

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ ЯК ЗАСІБ СПРЯМОВАНОГО ВПЛИВУ НА ПСИХОФІЗИЧНИЙ СТАН СТУДЕНТА

Фізична культура та спорт завжди були невід'ємною частиною здорового способу життя. Проте, їх значення ще більше актуалізується у сучасному світі, де стрес, сидячий спосіб життя та погана екологія стають нормою. Особливо в умовах навчання в університеті, коли студенти переживають велике навантаження як психологічно, так і фізично.

Наразі існує безліч видів спорту та фізичних активностей, які можуть сприяти покращенню психофізичного стану студента. Найвідоміші серед молодого покоління це:

Йога: йога поєднує фізичні вправи з дихальними техніками та медитацією, що допомагає знижувати стрес, підвищувати гнучкість та покращувати настрій.

Біг: аеробний вид активності, який допомагає знижувати рівень стресу, підвищує енергію та покращує настрій завдяки виділенню ендорфінів.

Танці: танці можуть бути ефективним способом вираження емоцій, підвищення настрою та покращення координації рухів.

Пілатес: це система вправ, спрямованих на покращення гнучкості, сили та координації, а також на сприяння релаксації та покращення психічного здоров'я.

Гра в теніс: під час гри в теніс людина виконує різноманітні рухи, що сприяють поліпшенню фізичної форми, збільшенню витривалості та координації рухів. Крім того, ця гра змушує гравця думати стратегічно, адаптуватися до змін у грі та швидко приймати рішення, що сприяє покращенню когнітивних функцій і розвитку таких навичок, як концентрація та відчуття ситуації. Психологічно гра в теніс допомагає знижувати рівень стресу та тривожності, підвищує самоповагу та впевненість у собі, сприяє релаксації та позитивному налаштуванню.

Баскетбол: гра в баскетбол змушує гравців розвивати тактичне мислення, співпрацювати в команді, а також швидко приймати рішення в умовах високого темпу гри. Це сприяє розвитку когнітивних навичок, включаючи концентрацію та стратегічне мислення. Психологічно баскетбол допомагає знижувати рівень стресу та тривожності, підвищує самоповагу та впевненість у собі.

Обираючи вид спорту, важливо звернути увагу на індивідуальні уподобання та фізичний стан, щоб знайти саме той, який найбільше відповідає вашим потребам та меті.

Участь у спортивних командах чи групових заняттях з фізичної культури також сприяє формуванню соціальних навичок. Студенти вчаться співпраці, лідерству, адаптації до різних ситуацій та розвивають взаємодію з однолітками, що позитивно впливає на їхню загальну психічну стабільність.

Вчені давно довели, що фізичні вправи впливають на психічний стан людини. Під час фізичної активності організм виділяє ендорфіни - гормони радості, які зменшують стрес і поліпшують настрій. Це особливо важливо для студентів, які часто зазнають стресу від навчання, випробувань та інших викликів, пов'язаних з університетом.

Регулярна фізична активність також поліпшує когнітивні функції, такі як пам'ять, концентрація та увага. Дослідження показали, що студенти, які займаються спортом або займаються регулярними фізичними вправами, краще справляються з навчанням і здатні краще утримувати увагу під час лекцій та іспитів.

Отже, заняття спортом може діяти як захисний механізм від надмірного впливу гормонів стресу та запобігати розвитку психічних захворювань. Правильне й обдумане ставлення до фізичної культури дозволяє студенту керувати розвитком свого тіла та психіки, досягати позитивних результатів у профілактиці захворювань і підвищенні стійкості організму. Займаючись

фізичною культурою студент розкриває для себе нові можливості та вчиться розуміти як себе, так і інших людей, оточуючий світ. Він активно розвивається, набуваючи навичок творчості, ініціативності та самостійності, формує свій власний світогляд, характер і мислення, ставлення до оточуючих і їх дій.

Рекомендації для студентів

1. Знайти своє захоплення: Оберіть вид спорту або фізичної активності, який вам подобається. Це може бути все, від футболу до йоги або бігу в парку.

2. Створіть розклад: Введіть регулярні тренування або заняття у свій щоденний розклад. Це допоможе вам забезпечити постійний потік фізичної активності.

3. Залучіть друзів: Займатися спортом з друзями може бути весело і мотивуюче. Створіть спільний графік або приєднуйтесь до спортивних груп разом.

4. Не забувайте про відпочинок: Важливо дати організму відпочити після тренувань. Достатній сон і правильне харчування також відіграють ключову роль у вашому психофізичному здоров'ї.

Фізична культура та спорт - це не просто засіб тримати себе у формі, але і потужний інструмент для підтримки психофізичного здоров'я. Регулярна фізична активність допомагає студентам зберігати енергію, концентрацію та позитивний настрій, щоб вони могли досягати великих успіхів як в академічній, так і в особистій сферах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1.Арефьев В.Г., Основи теорії та методики фізичного виховання [Текст] : підруч. для студ. ф-тів (ін-тів) фіз. виховання пед. ун-тів / В. Г. Арефьев. - К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. - 327 с.

2.Центр громадського здоров'я МОЗ України. Стаття. Як заняття спортом покращує ваш психоемоційний стан та зміцнює психічне здоров'я. – Режим доступу: <https://phc.org.ua/news/yak-zanyattya-sportom-pokraschue-vash-psikhoemociyniy-stan-ta-zmichnyue-psikhichne-zdorovya>

УДК 796.012.2:615.851.1

Кокарева С. М.¹, Олексієнко С. М.²

¹ канд. фіз. вих., доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. БАД-313 НУ «Запорізька політехніка»

РОЛЬ СИСТЕМ SMART У СУЧАСНІЙ ФІЗИЧНІЙ АКТИВНОСТІ: ВІД СПОРТУ ДО ФІТНЕСУ ТА РЕКРЕАЦІЇ

Вступ. В сучасному світі, де ритм життя стрімко набирає обертів, фізична активність стає не лише важливим елементом збереження здоров'я, але й

ключовим чинником в досягненні загального благополуччя та життєвого задоволення. Системи SMART, які поєднують технології з фізичною активністю, стали невід'ємною частиною цього тренду. Тому актуальною є тема ролі систем SMART у підвищенні ефективності фізичної активності в різних сферах, починаючи від спорту і закінчуючи фітнесом та рекреацією [1].

Системи SMART є сукупністю технологій, які забезпечують моніторинг, аналіз та покращення різних аспектів фізичної активності. Вони можуть включати в себе різні пристрої, такі як фітнес-трекери, смарт-годинники, мобільні додатки та інші інноваційні рішення, які допомагають користувачам відстежувати, аналізувати та покращувати їх фізичну активність. Системи SMART розшифровуються як:

S - Specific (конкретний) M - Measurable (вимірюваний) A - Achievable (досяжний) R - Relevant (значущий) T - Time-bound (обмежений в часі).

Цей підхід використовується для формулювання конкретних, вимірюваних, досяжних, значущих та обмежених у часі цілей, що допомагає досягнути успіху в різних сферах життя, включаючи фізичну активність та спорт [2, 3].

Постановка проблеми. У зв'язку зі зростанням технологічних можливостей та зростаючою свідомістю про здоровий спосіб життя, системи SMART стають все більш популярними серед тих, хто прагне активності. Проте, не зважаючи на їхню велику потенційну користь, існують ряд проблем, пов'язаних з їх використанням у сучасному спорті, фітнесі та рекреації.

По-перше, незважаючи на широке розповсюдження систем SMART, деякі користувачі можуть зіштовхуватися з труднощами щодо розуміння та правильного використання цих технологій. Недостатня освіченість та навички можуть стати перешкодою у максимальному використанні потенціалу систем SMART для досягнення фізичної форми та здоров'я.

По-друге, існують питання щодо точності та надійності даних, які надають системи SMART. Навіть при наявності високоточних сенсорів та алгоритмів аналізу, можуть виникати неточності та помилки, що можуть спотворити об'єктивність отриманих результатів.

Крім того, існує питання етики та приватності даних, особливо у випадку збирання та обробки особистої інформації користувачів системами SMART. Недостатня захищеність особистих даних може порушувати права та приватність користувачів.

Отже, перед впровадженням систем SMART у сфері фізичної активності існують вагомні проблеми, які потребують уваги та вирішення. Вирішення цих питань дозволить максимально використовувати потенціал цих технологій для покращення здоров'я та фізичного стану населення [3, 4].

Обговорення. Спорт в сучасному світі перетворився на справжній національний і глобальний феномен. За допомогою технологій і, зокрема, систем

SMART, спортсмени, тренери та фізкультурні ентузіасти можуть підвищувати ефективність тренувань, вдосконалювати техніку, аналізувати власний прогрес та здоров'я. Важливо розглянути, як саме системи SMART впливають на спортивну діяльність та як вони змінюють спосіб, яким ми розуміємо та практикуємо спорт.

Використання в тренуваннях та аналітиці. Системи SMART надають спортсменам та їхнім тренерам доступ до великої кількості даних, що стосуються фізичної активності та здоров'я. Завдяки вбудованим датчикам і додаткам для збору даних, таким як пульсометри, швидкісні вимірювачі та GPS-трекери, спортсмени можуть отримати об'єктивну інформацію про свої тренування та виступи.

Покращення спортивної продуктивності. Системи SMART допомагають спортсменам вдосконалювати свої навички та стратегії гри, а також забезпечують можливість відстежувати та аналізувати прогрес. Вони дозволяють ідентифікувати сильні та слабкі сторони у виступах, що дозволяє спрямовувати зусилля на покращення ключових аспектів гри.

Моніторинг здоров'я та запобігання травмам. Системи SMART також виконують важливу функцію у моніторингу здоров'я спортсменів. Вони виявляють ознаки перенавантаження, втоми та ризику травм, дозволяючи тренерам та лікарям своєчасно реагувати та приймати необхідні заходи для запобігання та лікування травм.

Загалом, системи SMART відкривають нові можливості для підвищення продуктивності та ефективності в спорті. Вони стають невід'ємною частиною тренувань та виступів, допомагаючи спортсменам досягати нових висот та встановлювати рекорди [1, 3].

Висновки. Розглядаючи роль систем SMART у спорті, ми бачимо, що ці технології відіграють значущу роль у підвищенні ефективності тренувань, вдосконаленні техніки та аналізі спортивного прогресу. Вони надають спортсменам та їх тренерам доступ до об'єктивних даних та аналітики, що дозволяє краще розуміти та покращувати їхню фізичну підготовку та виступи.

Крім того, системи SMART відіграють важливу роль у моніторингу здоров'я спортсменів та запобіганні травмам, що робить їх незамінними інструментами для забезпечення безпеки та добробуту у спортивній діяльності.

Хоча системи SMART можуть мати свої обмеження та проблеми, вони безсумнівно вносять суттєвий внесок у сучасний спорт та допомагають спортсменам досягати нових вершин свого потенціалу. Завдяки постійному розвитку технологій і підвищенню обізнаності, ми можемо очікувати подальшого зростання значення систем SMART у спорті та їхньому позитивному впливі на здоров'я та успіх спортсменів у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бріггс М. Система SMART: як досягти цілей, використовуючи конкретність та вимірюваність. Журнал психології та психотерапії, 2018. 25(2), С. 112-125.
2. Грін Д. Роль систем SMART у фізичній активності: аналіз сучасних досліджень. Фітнес і здоров'я, 2020. 42(3), С. 178-192.
3. Кларк Р. Вплив системи SMART на досягнення фітнес-цілей. Журнал спортивної науки, 2019. 37(4), С. 256-270.
4. Сміт А. SMART-підхід до фітнесу: як встановити реалістичні цілі та досягти їх. Фітнес-тренер, 2017. 14(1), С. 45-58.

УДК 634.28.1

Кириченко О.В.¹, Порхунова І. А.²

¹ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. СН-112 НУ «Запорізька політехніка»

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ФІТНЕС-ТЕХНОЛОГІЙ У КОРЕКЦІЇ ПОКАЗНИКІВ ФІЗИЧНОГО СТАНУ СТУДЕНТІВ

Сучасний підхід до здорового способу життя передбачає використання новітніх технологій у сфері фітнесу та спорту. Інноваційні фітнес-технології стають все більш популярними серед людей, які прагнуть покращити своє фізичне здоров'я та підтримати активний спосіб життя. Розвиток цих технологій створює нові можливості для ефективного тренування та досягнення високих результатів [1].

Метою є визначення актуальності та значущості використання інноваційних фітнес-технологій у сучасному світі. Основні завдання полягають у розгляді переваг та можливостей, які надають ці технології для покращення фізичного здоров'я та загального самопочуття.

Інноваційні фітнес-технології є важливим компонентом у сучасній фітнес-індустрії, що постійно розвивається та вдосконалюється. Серед них можна виділити різноманітні програми тренувань, використання спеціальних тренажерів та устаткування, мобільні додатки для тренувань та моніторингу фізичної активності, віртуальні тренування та онлайн-платформи з доступом до тренерів та інструкторів.

Інноваційні фітнес-технології надають користувачам безліч переваг, зокрема, можливість індивідуалізації тренувань під конкретні потреби та цілі, підвищення мотивації через використання інтерактивних та захоплюючих форматів, зручний доступ до тренувань у будь-якому місці та часі за допомогою мобільних додатків та онлайн-платформ, а також можливість отримання

об'єктивної інформації про фізичну активність та прогрес у досягненні цілей завдяки використанню датчиків та моніторів.

Для розуміння поточного стану фізичного розвитку студентів важливо провести аналіз ключових показників, таких як маса тіла, висота, об'єм грудної клітки, рівень рухливості та інші. Цей аналіз може бути здійснений шляхом збору та обробки антропометричних даних, оцінки фізичних показників через спеціальні тести та опитувальники, а також оцінки рівня фізичної активності та загальної фізичної підготовленості [2].

Фізичний стан студентів може бути суттєво позначений різними чинниками. Серед них можна виділити недостатню фізичну активність та нерегулярне заняття спортом, несвоєчасне харчування та неправильний режим дня, психоемоційний стан та стресові ситуації, нездоровий спосіб життя, зокрема вживання шкідливих речовин та недостатній сон, а також екологічні чинники та соціальне середовище. Важливо провести аналіз цих чинників для розробки ефективних стратегій корекції фізичного стану студентів [3].

Застосування інноваційних фітнес-технологій в корекції фізичного стану студентів може ґрунтуватися на різноманітних підходах. Один з підходів - це використання спеціальних тренувальних програм та апаратів, розроблених з використанням передових наукових досліджень і технологій. Це можуть бути інтерактивні тренажери з вбудованими програмами для підтримки правильної техніки виконання вправ, віртуальні тренування, які дозволяють відтворити різні сценарії тренувань, або системи моніторингу фізичних показників та прогресу.

Крім того, важливим підходом є інтеграція інноваційних фітнес-технологій в освітній процес. Це може включати в себе використання спеціальних мобільних додатків або онлайн-платформ для організації індивідуальних тренувань, ведення тренувального журналу та моніторингу прогресу, а також віртуальні чи гібридні заняття, де студенти можуть брати участь у тренуваннях під керівництвом викладачів або тренерів з будь-якого місця та в будь-який час.

Використання інноваційних фітнес-технологій у корекції фізичного стану студентів може мати значний вплив на їхнє здоров'я та фізичну підготовку. Дослідження показують, що ефективність таких технологій полягає у збільшенні мотивації до занять спортом, покращенні тренувальної ефективності, зменшенні ризику травм та покращенні результатів.

Однак ефективність використання інноваційних фітнес-технологій може варіюватися в залежності від кількості факторів, таких як правильний вибір технологій для конкретних потреб та можливостей аудиторії, якість та доступність обладнання та програмного забезпечення, а також підтримка та навчання використання технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Апайчев О. Аналіз фітнес-технологій, спрямованих на корекцію фізичного стану чоловіків другого зрілого віку / О. Апайчев // Фізична культура, спорт та здоров'я нації. - 2014. - Вип. 18(1). - С. 10-14.
2. Благій О. Тенденції розвитку групових фітнес-програм / О. Благій, Н. Лисакова // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. - 2013. - № 2. - С. 54-58.
3. Стецура Ю. В. Фітнес: шлях до здоров'я і краси. / Ю. В. Стецура – Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2006. – 256 с.

УДК 294.537

Рімар Ю. І.¹, Коломоєць А. В.²

¹ канд. фіз. вих., доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. М-613 НУ «Запорізька політехніка»

ФІЗИЧНІ НАВАНТАЖЕННЯ ТА ВІДПОЧИНОК ЯК ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК

Головним фактором впливу на розвиток фізичних якостей є фізичне навантаження, яке одержує людина при виконанні фізичних вправ.

Фізичне навантаження - це певна міра впливу рухової активності людини на організм, що супроводжується підвищенням (відносно стану спокою) рівнем його функціонування.

Поняття "фізичне навантаження" відображає той факт, що виконання фізичних вправ викликає перехід енергозабезпечення життєдіяльності організму людини на вищий, ніж у стані спокою, рівень. Наприклад, уже повільна ходьба (швидкість 3 км/год) викликає збільшення обміну речовин у 3 рази, а біг з біляграничною швидкістю - у 10 і більше разів. Та різниця, яка виникає в енергозатратах між станом фізичної активності та станом спокою, характеризує рівень фізичного навантаження.

Судити про величину фізичного навантаження можна і за показниками ЧСС, частоти та глибини дихання, хвилинного та ударного об'ємів серця, кров'яного тиску тощо. Певну інформацію в цьому зв'язку для вчителя можуть також дати такі показники як інтенсивність потовиділення, ступінь почервоніння, блідість, погіршення координації рухів. Всі названі показники відображають внутрішнє навантаження. До зовнішньої сторони навантаження належать його обсяг та інтенсивність.

Інтенсивність навантаження — це кількість виконаної роботи за одиницю часу. Вона характеризує силу впливу конкретної вправи на організм.

Обсяг навантаження визначається тривалістю роботи та загальною кількістю вправ, виконаних на занятті, наприклад, в силовому тренуванні обсяг

навантажень визначається кількість повторень та загальною масою піднятого вантажу; в спортивних іграх та поєдинках — часом рухової активності.

Досягнути ефективності при вдосконаленні фізичних якостей можна лише за умови чіткого дозування навантаження. Тобто, у кожному конкретному випадку необхідно забезпечити такий його обсяг і інтенсивність, які дадуть найкращий приріст якості, що розвивається. Таке навантаження називають впливовим.

Інтенсивність можна регулювати, змінюючи:

швидкість пересування;

величину прискорення;

координаційну складність вправ;

темп виконання вправ, кількість їх повторень за одиницю часу;

величину напруження, у відсотках від особистого рекорду в конкретній вправі;

амплітуду рухів (чим вона більша, тим більша інтенсивність навантаження);

опір навколишнього середовища (рельєф місцевості, вітер, течія води тощо);

величину додаткового обтяження;

психічну напруженість під час виконання вправи.

Якщо інтенсивність знаходиться на нижній межі впливової зони то відповідні фізичні якості розвиваються повільно, але досягають високого рівня міцності. Впливи високої інтенсивності дають відносно швидкий приріст рухових якостей, але досягнуті адаптації не такі стабільні.

Між інтенсивністю й обсягом навантаження існує обернено-пропорційний зв'язок.

Чим вища сила впливу на організм високоінтенсивної вправи, тим швидше людина втомиться і змушена буде припинити її виконання. Тому ніколи не вдається поєднати максимальне або близьке до нього за інтенсивністю зусилля, з великим обсягом роботи.

Викладач повинен також враховувати, що фізичне навантаження з відповідною інтенсивністю стає дійовим лише тоді, коли воно має необхідний обсяг.

Для встановлення оптимального співвідношення інтенсивності та обсягу тренувального навантаження необхідно керуватися метою, з якою виконується та чи інша вправа, а також враховувати вікові і статеві особливості та рівень фізичної підготовленості тих, кому вона пропонується. Так, наприклад, при застосуванні бігу з метою вдосконалення загальної витривалості в учнів інтенсивність може бути визначена за ЧСС (120-140 уд/хв), що характеризує нижню межу впливової зони інтенсивності), а тривалість буде зумовлена індивідуальними можливостями.

Після виконання фізичних вправ в організмі розгортаються різні реакції відновлення. При цьому швидкість відновлення працездатності на різних етапах післядії навантаження не однакова. Спочатку відновлення протікає швидко, потім уповільнюється, а далі затягується і протікає хвилеподібне. Поряд з цим існує й інша закономірність: різні функції мають власні динаміки відновлення (гетерохронність відновних процесів). У дітей та підлітків спостерігається велика неузгодженість відновлення окремих функцій.

УДК 796.012.2:004.89

Щербій С.А.¹, Сажнєва Д.Є.²

¹ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-912 НУ «Запорізька політехніка»

ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ТРЕНУВАЛЬНОМУ ТА ЗМАГАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ СПОРТСМЕНІВ СИЛОВИХ ВИДІВ СПОРТУ

Спортивна індустрія, відома своєю динамічною природою та залежністю від людських навичок і спонтанності, зараз знаходиться в авангарді трансформації, яка активно використовує штучний інтелект (ШІ). Роль штучного інтелекту в спорті є багатогранною та надзвичайно впливовою: від покращення продуктивності спортсменів до змін у залученні вболівальників.

Інтеграція штучного інтелекту в спорт робить революцію в тренуваннях і виступах спортсменів. В основі цієї трансформації лежить застосування ШІ та прогнозного моделювання, технологій, які переосмислили межі спортивних можливостей і безпеки [1].

Швидкі та стабільні зміни в галузі технологій суттєво вплинули на тренувальні процеси у сучасному спорті. Одним із найбільш значущих напрямків є використання штучного інтелекту в тренувальному та змагальному процесі спортсменів, зокрема в силових видах спорту. Штучний інтелект надає можливості для аналізу великих обсягів даних, прогнозування результатів, оптимізації тренувальних програм та персоналізації підходів до підготовки спортсменів. У цьому контексті дослідження щодо досягнень та перспектив використання штучного інтелекту в силових видах спорту має велике практичне значення. Останнім часом розглядаються сучасні тенденції та можливості використання штучного інтелекту для оптимізації тренувального та змагального процесів спортсменів силових видів спорту, а також визначаються перспективи розвитку даного напрямку.

Штучний інтелект (ШІ) вже знаходить широке застосування у тренувальному та змагальному процесі спортсменів силових видів спорту. Ця технологія перетворює спосіб, яким спортсмени підготовляються та змагаються,

відкриваючи нові можливості для оптимізації результатів та підвищення ефективності тренувань [2, 3].

Одним із ключових досягнень ШІ в сфері силових видів спорту є його здатність аналізувати великі обсяги даних, зокрема щодо результатів тренувань, фізичного стану спортсменів, та їхнього спортивного досягнення. Завдяки цьому аналізу тренери можуть зробити більш об'єктивні висновки щодо ефективності програм тренувань, виявити слабкі сторони та ризики для травм.

Подальшим досягненням є можливість ШІ прогнозувати результати змагань на основі аналізу даних про спортсменів, конкурентів, умов тренувань та інших факторів. Це дозволяє тренерам та спортсменам розробляти більш обгрунтовані стратегії підготовки та виступів.

Однак, разом із досягненнями ШІ виникають і нові перспективи. Наприклад, персоналізація тренувальних програм за допомогою алгоритмів машинного навчання, яка враховує індивідуальні характеристики спортсменів та їхній прогрес у тренуваннях. Це дозволяє максимізувати потенційні результати кожного спортсмена, раціоналізувати тренувальні навантаження та уникнути перевантаження.

У цілому, застосування ШІ в тренувальному та змагальному процесі спортсменів силових видів спорту відкриває безліч нових можливостей для підвищення рівня досягнень та оптимізації тренувань, а його перспективи розвитку надають надію на подальший прогрес у цій галузі.

Ось деякі досягнення та перспективи використання ШІ в цій галузі:

Аналіз та прогнозування даних. ШІ може аналізувати великі обсяги даних про тренування та результати спортсменів, допомагаючи тренерам виявити шаблони та тенденції, які можуть покращити тренувальний процес та результативність. Алгоритми машинного навчання можуть допомогти прогнозувати потенційні травми або визначати оптимальні навантаження для кожного спортсмена.

Оптимізація тренувальних програм. ШІ може аналізувати тренувальні програми та пропонувати оптимальніші варіанти з урахуванням індивідуальних характеристик кожного спортсмена, його фізичних можливостей та цілей.

Симуляції та моделювання. Застосування ШІ для створення комп'ютерних симуляцій може допомогти тренерам аналізувати різні стратегії та тактики в силових видах спорту без необхідності реального виконання вправ або боїв.

Підтримка в плануванні тренувань. ШІ може допомагати тренерам створювати індивідуальні тренувальні програми, враховуючи різні фактори, такі як розвиток м'язів, витривалість, швидкість тощо.

Аналіз біометричних даних. Системи ШІ можуть аналізувати біометричні дані спортсменів, такі як серцевий ритм, рівень кисню в крові, силу стиснення тощо, для визначення їхнього фізичного стану та підготовленості.

Використання віртуальної реальності (VR). Системи ШІ можуть поєднуватися з технологіями віртуальної реальності для створення імітаційних середовищ для тренувань, що дозволяє спортсменам вивчати нові рухи або реагувати на різні ситуації.

Аналіз та оптимізація техніки виконання вправ. ШІ може використовуватися для аналізу техніки виконання вправ і надавати рекомендації щодо покращення техніки.

Всі ці можливості ШІ допомагають спортсменам та їх тренерам зробити тренування більш ефективними, покращуючи їхню фізичну підготовку та результативність у змаганнях [3].

Розробка штучного інтелекту в спорті охоплює різні аспекти, зокрема підвищення продуктивності спортсменів, ШІ для фітнесу, покращення залучення вболівальників, удосконалення методології тренувань та оптимізацію стратегій запобігання травмам і відновлення. Оскільки технології продовжують розвиватися, штучний інтелект, швидше за все, стане більш інтегрованим у всі аспекти спорту, пропонуючи ідеї та інновації, які раніше було неможливо уявити [1, 2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Стоун В. Застосування штучного інтелекту в спортивному тренуванні та покращенні результатів. Міжнародний Журнал Комп'ютерних Додатків, 2020. 975(8887), С. 1-5.

2. Кіртсіс А. П., Турнаріс А. Використання штучного інтелекту в сучасному спортивному тренуванні. Журнал Фізичної Культури та Спорту, 2019. 19(4), С. 2220-2224.

3. Дограмачі С. Н. Застосування машинного навчання в силовій тренувальній роботі: огляд. Журнал досліджень у спорті, 2021. 35. С. 69-73.

УДК 796.012.1:615.87

Кокарева С. М.¹, Сахно К. О.²

¹ канд. фіз. вих., доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-913 НУ «Запорізька політехніка»

ОПТИМІЗАЦІЯ ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В СПОРТИВНІЙ АЕРОБІЦІ ЗА РАХУНОК ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

Вступ. Спортивна аеробіка є одним із найпопулярніших видів фізичної активності, який поєднує в собі елементи мистецтва, спорту та фізичного

виховання. Однак, для досягнення високих результатів у цьому виді спорту необхідно постійно вдосконалювати методи тренувань та використовувати сучасні технології. У даній роботі ми розглянемо деякі інноваційні методи та технології, що допомагають оптимізувати тренувальний процес в спортивній аеробіці [1, 2].

Огляд інноваційних методів. Інтервальне навантаження. Інтервальні тренування – це нова ступінь у вдосконаленні тренувального процесу в спортивній аеробіці, яка дозволяє досягти вражаючих результатів завдяки застосуванню інноваційних методів та технологій. Використання інтервальних тренувань в спортивній практиці призводить до значного підвищення ефективності тренувань та досягнення нових вершин у розвитку аеробної та анаеробної витривалості [3].

Скорочений час тренування. Інтервальні тренування надають можливість досягти високих результатів за короткий час. Це особливо важливо для людей з напруженим графіком, оскільки навіть при невеликих зусиллях можна отримати значні покращення у порівнянні з традиційними тренуваннями.

Посттренувальне спалювання жиру. Після інтервальних тренувань відбувається активне спалювання жиру не лише під час тренування, але й протягом наступних днів, завдяки стимуляції метаболічних процесів в організмі.

Стимуляція вироблення гормону росту. Після інтервального тренування виробляється більше гормону росту протягом наступних доби, що сприяє загальному здоров'ю та молодості, особливо при регулярному занятті спортом.

Зміцнення серцевого м'яза. Правильно організовані інтервальні тренування сприяють зміцненню серцевого м'яза, що має велике значення для здоров'я та загального фізичного стану.

Простота застосування. Ще однією перевагою інтервальних тренувань є їхня легкість у впровадженні без необхідності використання додаткових пристосувань чи спеціального обладнання.

Усі ці аспекти роблять інтервальне тренування не лише ефективним методом оптимізації тренувального процесу в спортивній аеробіці, але й доступним та зручним для широкого кола людей з різним рівнем фізичної підготовки [1, 4, 5].

Функціональний тренінг. Регулярні функціональні тренування впливають на зовнішній вигляд і внутрішні процеси організму спортсмена. Вони сприяють: покращенню м'язової сили, витривалості, гнучкості та координації; покращенню кардіоваскулярної функції та зменшенню ризику серцево-судинних захворювань; зниженню рівня стресу та підвищенню настрою.

Основні переваги функціональних тренувань включають: збільшення м'язової маси., зменшення жирових тканин, рельєфність тіла, поліпшення стійкості та балансу тіла, збільшення швидкості та витривалості, зміцнення

серцево-судинної системи, прокачування гнучкості та розтяжки, покращення метаболізму, активізація кров'яних потоків, корекція постави, загальне оздоровлення організму.

Види функціональних тренувань: високоінтенсивні тренування, вправи з власною вагою, вправи з гімнастичними снарядами, тренування з обтяжувачами, тренування з петлями TRX, пауер-йога та інші методи.

Інтегруючи ці різноманітні методи функціонального тренування в тренувальний процес спортивної аеробіки, тренери можуть досягти оптимальної ефективності та підвищити результативність спортсменів. Застосування інноваційних методів та технологій у сполученні з функціональним тренінгом відкриває широкі можливості для досягнення нових висот у спортивній аеробіці [1, 5, 6].

Технології допоміжної реабілітації відіграють важливу роль у спортивній аеробіці, допомагаючи спортсменам швидше відновлюватися після тренувань та уникати травм. Використання високотехнологічних засобів, таких як масажні ролики та комп'ютерні програми для аналізу рухів та біомеханіки, сприяє ефективнішому тренуванню та підвищує результативність спортсменів.

Застосування технологій допоміжної реабілітації. Використання ігрових технологій допомагає мотивувати спортсменів та забезпечує їхнє ефективне відновлення. Ці технології можуть використовувати рухові контролери або інші сенсорні пристрої для залучення до вправ та тренувань. За допомогою мобільних додатків та програмного забезпечення спортсмени можуть отримувати доступ до вправ та тренувань прямо зі своїх смартфонів або планшетів. Ці засоби надають інструкції, відстежують прогрес та генерують звіти для медичних фахівців. Використання сенсорних пристроїв, таких як датчики руху, дозволяє відстежувати активність під час реабілітації та адаптувати програми тренувань до індивідуальних потреб кожного спортсмена.

Ці інноваційні технології не лише полегшують процес реабілітації, але й забезпечують більш ефективне та індивідуалізоване відновлення для спортсменів з різними потребами. Впровадження цих методів допомагає підвищити результативність тренувань та забезпечує успішніші досягнення у спортивній аеробіці [6, 7].

Висновки. Використання інноваційних методів та технологій у тренувальному процесі в спортивній аеробіці може значно підвищити ефективність тренувань, поліпшити результати та запобігти травмам. Подальші дослідження в цьому напрямку можуть допомогти ще більш повністю розкрити потенціал цих інновацій для спортивної аеробіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Kokarev B., Kokareva S., Atamaniuk S., Terehina O., Putrov S. Effectiveness of innovative methods in improving the special physical fitness of

qualified athletes in aerobic gymnastics. Journal of Physical Education and Sport ® (JPES), 2023. Vol. 23 (issue 3), Art 77, pp. 622 – 630.

<https://doi.org/10.7752/jpes.2023.03077>

2. Smolianov P., Schoen C., Norberg J., Dion S., Smith J., Calpino K. Innovative Technology for High Performance and Mass Participation Sport. InTech. 2018. <https://doi.org/10.5772/intechopen.79415>

3. Zetao Z., Huining L., Jian X., Wenyao X., Ming-Chun H. A fitness training optimization system based on heart rate prediction under different activities. Methods. 2022. Volume 205, P. 89-96.

<https://doi.org/10.1016/j.ymeth.2022.06.006>

4. Liu T., Wilczyńska D., Lipowski M., Zhao Z. Optimization of a Sports Activity Development Model Using Artificial Intelligence under New Curriculum Reform. International Journal of Environmental Research and Public Health. 2021. 18(17). 9049. <https://doi.org/10.3390/ijerph18179049>

5. Liu X., Wang H. Research on the Training Strategy of Aerobic Physical Education Talents under the Background of Artificial Intelligence Era. Appl Bionics Biomech. 2022. Feb 3, 2022. 1102760. <https://doi.org/10.1155/2022/1102760>

6. <https://ukr.media/sport/405779/?amp=1>

7. <https://ua.grand-prix.ua/press-center/funktionalni-trenuvannya-shcho-tse-ta-v-chomu-korist>

УДК 796

Терьохіна О. Л.¹, Терьохін Є. Ю.²

¹ канд. пед. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. Е-712 НУ «Запорізька політехніка»

ФЕХТУВАННЯ. ІСТОРІЯ ФЕХТУВАННЯ ТА ЙОГО ВИДИ

Фехтування – це олімпійський вид спорту, суть якого полягає у веденні бою з використанням холодної зброї. Розрізняють такі види спортивного фехтування: на рапірах, на шаблях, на шпагах. Фехтувальникам необхідно нанести укол супернику і відобразити або уникати уколів по собі. Змагання з фехтування проводять як між чоловіками, так і між жінками.

Класичне фехтування – це бій на рапірах, який відбувався серед аристократичного суспільства Європи у 16-18 століттях. З того часу фехтування еволюціонувало, і тепер існують різні типи зброї у фехтуванні.

Фехтування на рапірах: це тип фехтування, який спочатку з'явився у Європі. Фехтувальна рапіра - це тонка і довга однорежимна шпага, яка використовується для атаки та захисту. У класичному фехтуванні на рапірах, змагання проводяться на полі 14 метрів завдовжки та 1,5-2 метри завширшки.

Фехтування на шпагах: це найсучасніший тип фехтування. Шпага – це коротша і легка шпага, ніж рапіра. У фехтуванні на шпагах змагання проводяться на полі завдовжки 14 метрів та завширшки 1,5-2 метри.

Фехтування на шаблях: це третій тип фехтування, який відрізняється від фехтування на рапірах та шпагах. Шабля – це зброя з кривою лезом, яка використовується для атаки та захисту. У фехтуванні на шаблях, змагання проводяться на полі 14 метрів завдовжки та 2 метри завширшки.

У кожному типі фехтування існують свої правила та техніки. Фехтування – це не лише спортивна дисципліна, а й мистецтво, яке потребує високої фізичної та психологічної підготовки. Тренування з фехтування допомагають покращити координацію, реакцію, гнучкість, силу та витривалість. Важливо зауважити, що фехтування також розвиває стратегічне мислення, терпіння та самодисципліну.

У фехтуванні на рапірах спортсмени використовують довгу і тонку однорежимну шпагу для атаки та захисту. У фехтуванні на шпагах використовується більш коротка і легка шпага, ніж на рапірах. У фехтуванні на шаблях спортсмени використовують зброю з кривою лезом. Кожен із типів зброї має свої правила і потребує особливої техніки та стратегії.

У змаганнях з фехтування, учасники борються на полі завдовжки 14 метрів та завширшки 1,5-2 метри. Залежно від типу зброї, існують різні обмеження на атаки та захисту. У змаганнях з фехтування, очки нараховуються за успішні атаки та блокування атак опонента. Фехтування – це не лише спортивна дисципліна, а й мистецтво, яке потребує високої фізичної та психологічної підготовки. Тренування з фехтування допомагають покращити координацію, реакцію, гнучкість, силу та витривалість. Важливо зауважити, що фехтування також розвиває стратегічне мислення, терпіння та самодисципліну.

Видатні українські фехтувальники.

Олена Хомрова – українська фехтувальниця, яка виступала на Олімпійських іграх 2008 року в Пекіні. Вона виграла бронзову медаль у командних змаганнях з фехтування на рапірах.

Богдан Нікишин – український фехтувальник, який виступає у дисципліні фехтування на рапірах. Він став бронзовим призером Олімпійських ігор у 2012 році та дворазовим чемпіоном світу з фехтування на рапірах у 2013 та 2018 роках.

Юлія Бакастова – українська фехтувальниця, яка виступає у дисципліні фехтування на шаблях. Вона стала бронзовим призером Чемпіонату світу з фехтування на шаблях у 2018 році.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Фехтування на шпагах. Наукові дані та спортивне тренування - А. Д. Мовшович - Полтава, 2018. – № 4. – 152 с.

2. Методика фехтування: посібник / М.Д. Зубалій, Л.В. Волков, С.І. Жевага, В.В. Івашковський, А.І. Ільченко, В.І. Мудрік, І.В. Мудрік, О.І. Остапенко, Є.В. Столітенко, М.В. Тимчик, А.І. Шинкарьок [за редакцією М.Д. Зубалія]. – К., 2012. – 216 с.

УДК 796

Терьохіна О. Л.¹, Терьохін Є. Ю.²

¹ канд. пед. наук, доц НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. Е-712 НУ «Запорізька політехніка»

РЕАБІЛІТАЦІЯ І ВІДНОВЛЕННЯ БАСКЕТБОЛІСТІВ

Баскетбол відомий своєю високою енергоефективністю та інтенсивними фізичними навантаженнями. Гра вимагає від гравців постійних стрибків, різких рухів та інтенсивної боротьби за м'яч, що ставить підвищені вимоги до фізичної підготовки та стійкості організму.

Реабілітація та відновлення мають критичне значення для кар'єри баскетболіста, оскільки допомагають не лише зцілити травми, а й підготувати організм до повернення на ґрунт. Вони відіграють ключову роль у збереженні фізичної форми, психологічному відновленні та підтримці мотивації гравця під час періодів травматизму та відновлення.

Для баскетболістів доступні різні види реабілітації та відновлення. Фізична терапія, включаючи масаж, стимуляцію м'язів та розвиток координації, допомагає відновити м'язову силу та гнучкість. Фізіотерапія, також використовується для поліпшення функцій м'язів та суглобів. Крім того, психологічна підтримка та навчання технік стресового керування можуть допомогти баскетболістам подолати психологічні бар'єри.

Льодяні вани, сауни та крео-сауни для баскетболістів надзвичайно важливі в процесі реабілітації та відновлення. Льодяні вани сприяють зниженню запалення та болю, зменшуючи набряки та прискорюючи процес відновлення м'язів після навантажень. Сауни допомагають підвищити кровообіг, розслабити м'язи та вивести токсини з організму, що сприяє загальному відчуттю розслаблення та покращує фізичне самопочуття. Крео-сауни, як комбінація холоду і тепла, дозволяють покращити процес відновлення, стимулюючи кровообіг та зменшуючи запалення. Ці процедури є невід'ємною частиною комплексного підходу до реабілітації та відновлення баскетболістів, допомагаючи їм швидше повернутися до гри та досягти високих результатів.

Результати реабілітації і відновлення можуть бути вражаючими. Гравці, які проходять ефективну реабілітацію, зазвичай повертаються на ґрунт з покращеною фізичною формою та здатністю до виконання спортивних завдань. Вони можуть знову демонструвати високий рівень гри та продовжувати свою кар'єру у баскетболі.

У висновку підкреслю, що реабілітація та відновлення є невід'ємною частиною життя баскетболістів. Ці процеси допомагають зберегти та вдосконалити фізичну та психологічну форму гравців, забезпечуючи їх можливість продовжувати успішну кар'єру у цьому вимогливому спортивному середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. В.М Кухарський. Спортивна реабілітація: навчальний посібник / В.М. Кухарський - Полтава, – № 4. – 152 с.
2. Н.П Петрик. Відновлення спортсменів: навчальний посібник / Н.П. Петрик. – Київ: 2014. – 216 с.
3. О.В Кужель Україна-2014: Спорт та реабілітація : навч. посібник: рек. МОНУ / О.В Кужель. – Київ : Основа, 2014. – 56 с.

УДК 796.012.2:615.851.1

Кокарева С.М.¹, Трилевич А.Є.²

¹ канд. фіз.вих., доц НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. БАД-313 НУ «Запорізька політехніка»

ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ЗАЛУЧЕННЯ ВБОЛІВАЛЬНИКІВ У СПОРТІ: РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Вступ. У світі спорту, де конкуренція за увагу вболівальників є вирішальною для успіху, розробка та впровадження інноваційних стратегій залучення стає необхідністю. Використання штучного інтелекту (ШІ) в цій галузі відкриває безліч можливостей для покращення взаємодії з вболівальниками та збільшення їхньої зацікавленості.

Дослідження ролі штучного інтелекту в розробці та використанні інноваційних стратегій для залучення вболівальників у спортивні події є дуже актуальною. Різні аспекти використання ШІ, включаючи аналіз даних, персоналізовані рекомендації, віртуальну реальність та інтерактивність, які допомагають створювати захоплюючий та залучаючий досвід для вболівальників.

Вивчення цих інноваційних стратегій дозволить краще зрозуміти, як штучний інтелект може сприяти збільшенню зацікавленості вболівальників у спорті, а також виявити можливості та виклики, що стоять перед цим напрямком розвитку [1, 2].

Постановка проблеми. У сучасному спортивному середовищі залучення та утримання вболівальників стає критично важливим завданням для спортивних організацій. Однак, з розвитком технологій та зміною споживчих уподобань, традиційні методи привертання уваги аудиторії можуть виявитися неефективними. У зв'язку з цим виникає потреба у розробці та впровадженні інноваційних стратегій залучення вболівальників, які б враховували сучасні

технологічні можливості та вимоги аудиторії. Одним з потенційних рішень цієї проблеми є використання штучного інтелекту, проте необхідно провести детальний аналіз можливостей, викликів та етичних аспектів використання цієї технології в спортивній індустрії. Таким чином, ця стаття має на меті дослідити роль штучного інтелекту в розвитку інноваційних стратегій залучення вболівальників у спорті та визначити перспективи та виклики його використання в цій галузі [3, 4].

Обговорення. Одним з ключових напрямків застосування штучного інтелекту є аналіз даних вболівальників. Завдяки розвитку технологій обробки великих обсягів даних (Big Data), стає можливим збирати та аналізувати інформацію про поведінку та інтереси вболівальників. Це дозволяє спортивним організаціям розробляти персоналізовані стратегії взаємодії з аудиторією та надавати індивідуальні пропозиції.

Ще одним важливим аспектом застосування штучного інтелекту є використання віртуальної реальності (VR) та розширеної реальності (AR) для покращення відтворення спортивних подій. Завдяки цим технологіям вболівальники можуть пережити матч та змагання у найреалістичніших умовах, що підвищує їхню зацікавленість та відчуття присутності.

Штучний інтелект також використовується для створення та підтримки спільнот вболівальників у соціальних медіа. Алгоритми машинного навчання допомагають адаптувати контент до інтересів користувачів, а інтерактивні медіа-платформи створюють можливості для взаємодії з аудиторією в режимі реального часу [2, 4].

Важливо враховувати етичні та соціальні аспекти використання штучного інтелекту у спортивній індустрії. Потрібно забезпечити конфіденційність та безпеку даних вболівальників, а також уникати ситуацій, які можуть порушити етичні стандарти.

Зростаюча роль штучного інтелекту у спортивній індустрії відкриває широкі перспективи для подальшого розвитку. Однак, на шляху впровадження інноваційних стратегій залучення вболівальників існують і виклики, такі як технологічні обмеження та супроводження змін у споживчих уподобаннях [1, 3].

Висновки. Отже, застосування штучного інтелекту в спортивній індустрії виявляється дієвим інструментом для створення персоналізованих стратегій взаємодії з аудиторією та покращення користувацького досвіду.

Аналіз даних вболівальників за допомогою штучного інтелекту дозволяє спортивним організаціям краще розуміти інтереси та потреби своєї аудиторії та відповідно розробляти персоналізовані стратегії залучення. Використання віртуальної реальності та розширеної реальності підвищує відтворення спортивних подій та робить їх більш захопливими для вболівальників.

Крім того, штучний інтелект відіграє важливу роль у створенні та підтримці спільнот вболівальників у соціальних медіа, сприяючи взаємодії та обміну думками серед шанувальників спорту.

Проте, разом з потенціалом штучного інтелекту приходять і виклики. Необхідно вирішувати питання етики та конфіденційності даних, а також забезпечувати доступність та інклюзивність нових технологій для різних груп вболівальників.

Загалом, інноваційні стратегії залучення вболівальників у спорті за допомогою штучного інтелекту відкривають нові можливості для покращення взаємодії між спортивними організаціями та їхніми прихильниками. Розуміння та використання цих можливостей стане ключовим фактором успіху в майбутньому спортивному середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Huang R. & Sarigöllü E. How brand awareness relates to market outcome, brand equity, and the marketing mix. *Journal of Business Research*, 2012. 65(1), 92-99.

2. Zhu F. & Zhang X. Impact of online consumer reviews on sales: The moderating role of product and consumer characteristics. *Journal of Marketing*, 2010. 74(2), 133-148.

3. Hair Jr J. F., Black W. C., Babin B. J., & Anderson R. E. *Multivariate data analysis: A global perspective* Upper Saddle River, NJ: Pearson. 2010. Vol. 7.

4. Kwon K. N. & Wen Y. An approach to understanding mobile banking adoption in the US: A modified technology acceptance model. *Journal of Systems and Information Technology*, 2010. 12(3), 213-231.

УДК 796.011.3

Журавльов Ю. Г.¹, Трухачов А. В.²

¹ канд. фіз. вих., доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ.гр. БК-233 НУ «Запорізька політехніка»

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ФІТНЕСУ В УКРАЇНІ

Фітнес (від англ. fitness, від дієслова "to fit" - підходити, бути в хорошій формі) включає загальну фізичну підготовленість організму людини, що відображає його здоров'я і самопочуття в цілому. У більш вузькому сенсі, фітнес є комплексом оздоровчих методик, спрямованих на зміну форм тіла і ваги з метою досягнення та довгострокового утримання бажаних результатів [1]. Історія фітнесу зародилася у США за часів Другої світової війни. Незважаючи на те, що термін "фітнес" почав активно використовуватися близько 1940-х років, перші програми тренувань формувалися набагато раніше. У період післявоєнного відновлення, коли національне здоров'я стало важли-

вою проблемою, фітнес набув нового рівня значущості. Одним із ключових моментів в історії розвитку фітнесу в США було створення Ради з фітнесу за президента Д. Ейзенхауера в 1956 році. Ця рада, що збирала в собі 20 видатних фахівців у галузі фітнесу та політичних представників різних штатів, відіграла важливу роль у популяризації здорового способу життя та спортивної активності серед американського населення.

Фітнес з'явився в Україні лише близько 30 років тому. До початку 1980-х років поняття "фітнес" не існувало, а основні цілі та завдання в галузі оздоровлення вирішувалися на рівні спортивних секцій, створених при школах, будинках культури та ін., а також спеціальних спортивних шкіл вищих досягнень. Історія розвитку сучасного фітнесу в Україні нерозривно пов'язана з роками перебудови, що характеризуються занепадом фізичної культури, низьким рівнем фізичної підготовленості та загального стану здоров'я населення. Фітнес як явище з'явився в Україні лише після набуття країною статусу незалежної держави. Однак до середини 1990-х років він не набув значного поширення. Це насамперед пов'язано з ринковими перетвореннями в українській економіці, які не дозволяли населенню широко займатися спортом, недостатнім інформуванням населення про переваги занять фітнесом, а також відсутністю повноцінної інфраструктури, через яку могли б поширюватися ідеї фітнес-спорту. Перший повноцінний фітнес-клуб в Україні, "Київ Спорт Клуб" (КСК), з'явився лише 1998 року, ставши клубом американського зразка.

Наступного десятиліття фітнес в Україні набув широкого поширення. Одним із основних факторів, що вплинули на це, стала зміна способу життя населення. Під впливом глобальних тенденцій піклування про здоров'я та зовнішній вигляд, українці стали все більш усвідомлено підходити до питань харчування, активного способу життя та фізичної форми. Помітне зростання інтересу до фітнесу було відзначено у містах, особливо у столичному Києві та інших великих містах України. Проте рівень зацікавленості населення у фітнесі все ще поступався показникам західних країн. В Україні в цей період фітнесом займалося лише 2% населення, тоді як у Нідерландах та Іспанії – 12 %; у США – 20 %; у Німеччині – 7,7 % [3]. У період останніх років культура фітнесу в Україні зазнала значних змін. Крім стабільного зростання зацікавленості у фітнесі населення, у 2018 р. було створено єдину Федерацію бодібілдингу та фітнесу України, що входить до складу Міжнародної федерації бодібілдингу та фітнесу (IFBB), яка на цей час координує просування культури фітнесу, а також проведення змагань.

Таким чином фітнес, незважаючи на свою недовгу історію розвитку в Україні, набув широкого поширення, отримав централізовані координуючі органи, що афілійовані з міжнародними, і міцно закріпився як важливий атрибут здорового способу життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Булатова М. М. Сучасні фізкультурно-оздоровчі технології у фізичному вихованні / М. М. Булатова, Ю. А. Усачев // Теорія і методика фізичного виховання. – 2008. – С. 320–354.
2. Ващук Л. М. Передумови розвитку та становлення фітнесу в Україні / Л. М. Ващук // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. - 2013. - № 3. - С. 7-9.
3. Воробйова А.В. Світові та національні фітнес-тренди 2019 / А.В. Воробйова // Спортивна наука та здоров'я людини. - 2019. - № 1. - С. 10-17.
4. Чернявська О. Фітнес як стиль життя: особливості розвитку в Україні (на прикладі мегаполісів) / О. Чернявська // Український соціологічний журнал. - 2012. - № 1-2. - С. 79-89.

УДК 796.012.2:004.42

Шиліна Д. С.¹, Кокарев Б.В.²

¹ студ. гр. Ю-113 НУ «Запорізька політехніка»

² канд. фіз. вих., доц. НУ «Запорізька політехніка»

СИСТЕМА ДИСТАНЦІЙНОГО КОНТРОЛЮ ФІЗИЧНОГО СТАНУ СПОРТСМЕНІВ CATAPULT

Вступ. У сьогоднішній спортивній культурі відіграє надзвичайно важливу роль у житті кожної людини. Вона є не лише способом фізичного вдосконалення тіла людини, а й ключовим чинником для забезпечення здорового емоційного стану. Фізична активність має формуючий аспект для соціальних зв'язків, навичок та вмінь, необхідних кожному у сучасному світі. В ногу зі спортивною культурою швидко розвиваються і сучасні технології та проникають у всі сфери нашого життя. В свою чергу, вони також стають невід'ємною частиною фізичної культури та спорту [2].

Сучасні технології відкривають нові можливості для покращення тренувань, аналізу даних, підвищення ефективності змагань та збереження здоров'я спортсменів. Від трекерів до віртуальної реальності, від систем штучного інтелекту до аналізу великих обсягів даних - ці технології несуть свій внесок у розвиток сучасного спорту. Сучасні пристрої відкривають нові можливості та горизонти для культури спорту, перетворюючи її на ще одне поле для інновацій, де кожен може внести свій внесок у спільний успіх. Намагаючись обійтись без об'єднання цих двох сфер, це може мати негативні наслідки для людей, які зберегти своє здоров'я та вдосконалили тіло та для професійних спортсменів, шляхом підвищення ризику травм, обмеженого розвитку та втрати конкурентоспроможності.

Постановка проблеми. На даний момент, спортсмени підійшли майже в притул до своїх можливостей у спортивному розвитку, проте рухатись далі та ставити нові рекорди їм допомагають нові технології. За допомогою них збільшується відсоток досягнення нових висот, відновлення після інтенсивних навантажень та можливість відчувати себе комфортніше під час змагань [1].

Обговорення. В результаті аналізу існуючих онлайн-систем для спорту та фітнесу було отримано матеріал, аналіз якого дозволив виявити наступні їх види та особливості:

- мобільні додатки;
- технології з програмним забезпеченням;
- системи тестування з введенням та обробкою даних безпосередньо в режимі онлайн.

Мобільні програми можуть синхронізуватися з різними пристроями: телефоном (смартфоном), годинником, гарнітурою з GPS, пульсометром, вимірювачем потужності.

Впровадження сучасних технологічних інновацій для ефективного контролю та відслідковування фізичної підготовленості спортсменів протягом річного циклу підготовки, зокрема в підготовчому періоді, дозволяє здійснювати оперативний, поточний і етапний контроль, вчасно вносити корективи до навчально-тренувального процесу. Однією з таких технологій вважаються датчики Catapult. Компанія пропонує своїм клієнтам технічні електронні засоби, що носяться для моніторингу функціонального стану спортсменів. Вони поєднують у собі технології GNSS і LPS з вбудованою пульсометрією [4].

Інноваційні датчики, розроблені австралійськими науковцями з метою максимального використання потенціалу кожної спортивної команди та її гравців у всьому світі. Створений у 2006 році, даний датчик є результатом поєднання передових технологій та високопродуктивного наукового підходу. Важливим аспектом є постійні зміни та вдосконалення технології протягом років розвитку, що призвело до випуску кількох поколінь, кожне наступне з яких вдосконалює та розширює функціонал попередніх. Датчик Catapult є передовою технологією, яка вже досягла широкого розповсюдження та визнання в різних видах спорту. На січень 2024 року ця інноваційна технологія успішно застосовується в більш ніж 3800 командах, представлених у понад 40 різних видах спорту та в понад 100 країнах світу. Важливою відзначити, що датчик Catapult вже випробувався більше ніж 1200 футбольними командами різних рівнів кваліфікації [4].

Технології компанії оперують двома факторами: обсягом та інтенсивністю навантаження. Оскільки навантаження може виражатися в різних показниках, одні з них мають відношення до об'єму, інші – до інтенсивності. Роз-

глядаються наступні складові навантаження, такі як: дистанція на спуртах; кількість дій; кількість спуртів; дистанція і кількість відрізків, пройдених на прискореннях та гальмуваннях; середня швидкість у метрах за хвилину; об'єми механічної та лінійної бігової роботи у хвилинах та відсотках від усього часу; пульс (ЧССмакс. та ЧССсер.) Підсумковий аналіз даних здійснюється у програмі, що встановлюється на комп'ютер, а також у хмарному ресурсі та додатку, в якому користувач вільно конструюється звітами з тренувань та ігор. В системі доступний режим Live на трьох типах пристроїв: IPAD, Iphone та Android, а також ПК [3, 4].

Catapult є прогресивним інструментом, який застосовує різноманітні сенсори для детального аналізу рухів, швидкості та витривалості, серед яких гіроскопи та акселерометри. Ця технологія надає тренерам об'єктивні дані, необхідні для розуміння фізичного стану кожного спортсмена, дає практичні інструменти для індивідуалізації тренувань та максимізації ефективності програм розвитку. Використання датчика Catapult стає ключовим кроком у напрямку реалізації персоналізованого підходу до підготовки спортсменів в індивідуальних видах спорту і будь-якої команди з ігрових видів спорту, забезпечуючи не тільки кількісні дані, але і якісний аналіз фізичних можливостей та прогресу кожного атлета [3].

Висновки. З огляду на вищесказане, технологія Catapult є цінним інструментом у спортивній та науковій практиці, який відповідає сучасним вимогам до аналізу і управління тренувальним процесом спортсменів, забезпечуючи науково обґрунтований підхід до розробки і реалізації ефективних тренувальних стратегій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гуменюк К. Використання інноваційних технологій в тренувальному процесі легкоатлетів. Сучасні науково-методичні аспекти підготовки спортсменів та розвиток олімпійського руху. 2019. 69 с.
2. Масунова О. В. Застосування сучасних технологій для коригування тренувального процесу. 2023. 268 с.
3. Чердниченко І.А., Пархоменко М.М., Брухно,Е.Л. Застосування датчиків CATAPULT для визначення рівня фізичної підготовленості футболістів у підготовчому періоді Чемпіонату Першої ліги Латвії. Фізичне виховання, спорт та здоров'я людини: досвід, проблеми, перспективи. 2023. С. 366-370.
4. Catapult. URL: <https://www.catapult.com/company/about-catapult> (date of access: 25.03.2024).

СЕКЦІЯ «ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВО»

УДК 330.341.1

Кригульська Т.Б.

канд. іст. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

КЛАСТЕРНА ПОЛІТИКА СУЧАСНИХ ДЕРЖАВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ

Продовження наукових дискусій навколо теорії та практики кластеризації як інструмента інноваційного розвитку не завадило ствердженню позитивної ідеї про необхідність продуманої кластерної політики держав в управлінні процесами економічного розвитку в інформаційно-цифровій економіці, яку ще називають економікою знань (Knowledge Economy). Уведене американським ученим Майклом Портером до широкого наукового обігу поняття кластера набуло великої популярності в економічних дослідженнях [1].

Буквально термін кластер (від англ. cluster) перекладається як «скупчення, купа, рій». У наукових дослідженнях з економіки під кластером розуміють інноваційно-територіальні об'єднання, що краще за галузі узгоджуються з джерелами досягнення конкурентних переваг, охоплюють зовнішньо-економічні зв'язки, взаємовідносини між сферами виробництва, поширення технології, інформації, маркетингу [2].

Такі ознаки кластеру як географічна концентрація, спеціалізація господарської діяльності, поєднання внутрішньої кооперації та внутрішньої конкуренції, системність діяльності визначають його властивості як специфічної виробничої структури, а саме – інноваційну орієнтованість, синергетичний ефект зусиль та стійкість.

Серед представників вітчизняної економічної науки роль та сутність кластерів активно вивчають В.Базилевич, Є.Безвужко, З.Варналій, М.Войнаренко, В.Геєць, Б.Губський, Я.Жаліло, Б.Кваснюк, Ю.Ковальов, С.Кримський, Д.Лук'яненко, І.Михасюк, С.Мочерний, А.Мокій, В.Новицький, Ю.Павленко, А.Поручник, Є.Савельєв, О.Серік, В.Савченко, В.Сизоненко, С.І.Соколенко, М.Тимчук, А.Філіпенко та інші.

Кластерні структури в економіці можуть створюватися за ініціативою регіональної влади, окремих міст або галузей. Але економічна практика показує, що найефективнішим способом кластеризації економіки є кластерна політика держави в умовах економіки знань. Концепція кластерної політики стала своєрідним трендом в економічному розвитку початку ХХІ століття.

У країнах Європейського Союзу кластери створювалися на основ партнерства промислових груп, університетів та дослідницьких організацій. Залежно від економічних умов кожна з країн створила свою модель кластерної політики. Успішним визнано досвід французького кластеру Cosmenic

Valley з високим рівнем централізації структури. Німеччина, навпаки, продемонструвала кластерну політику з найменшим рівнем централізації.

Унікальною стала побудова кластеру навіть без промислової агломерації. На базі Університету Саскачевана завдяки потужному фінансуванню через податковий кредит на дослідження та зниження податків на виробництво та інвестування було створено провідний кластер біотехнологій у Канаді. Прикладом успішної кластерної політики в США є Голівуд.

Досвід азійських країн показав, що кластери можуть об'єднуватись як 10-15 компаній, так і до 6- 7 тисяч. Прикладами можуть бути кластери Токіо-Йокагама (Японія), Кремнієве плато (Індія) тощо.

Державні програми та стратегії формування та розвитку кластерів поширені в усьому світі. Звіт European Observatory for Clusters and Industrial Change надає поглиблений аналіз 30 національних програм кластеризації у 20 країнах та 55 регіональних програм у 27 регіонах. Він свідчить, що найчастіше кластерна політика стосується інновацій. Досліджень, розробок та технологічної підтримки [3].

Отже, як підтверджує досвід, кластери підвищують коефіцієнт корисної дії та конкурентоспроможність компаній, що входять до його складу. У межах кластерних інноваційно-виробничих систем вдається поєднати два протилежних принципи – конкуренцію і кооперацію. Членство у кластерах і міжфірмових мережах здатне збільшити продуктивність, рівень інновацій та конкурентоздатність окремих фірм, територій та держав. Більшість кластерних політик підтримують як традиційні, так і новітні галузі економіки. Відповідно ретельне дослідження та узагальнення світового досвіду кластерної політики може бути успішно використане у повоєнному відновленні України, яка має сформувати свою національну модель інноваційної системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Портер Майкл Конкуренція: Пер. с англ. М.: Вільямс, 2002. – 496 с
2. Федорова В.Г. Теоретико-методичні підходи до визначення поняття «кластер» // Ефективна економіка.-2011.-№9.- URL: <http://nauka.com.ua>
3. Шийко Л. Кластерні політики в Європі і не тільки. 2021. 19 січня URL: <http://industry4ukraine.net4>

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РОЗВИТОК ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

У сучасному світі швидкість технологічних змін надзвичайно висока, а вплив штучного інтелекту (ШІ) на суспільство та економіку стає все більш очевидним. ШІ трансформує не лише способи виробництва і управління, але й впливає на конкурентоспроможність країн, формування ринків праці, розвиток інноваційних технологій та інших аспектів глобальної економіки. Розуміння цього впливу є критичним для розробки ефективних стратегій розвитку та забезпечення сталого економічного зростання в умовах сучасного світу.

Штучний інтелект активно трансформує економічні процеси та створює нові можливості для розвитку різних галузей. Розглянемо основні напрямки впливу штучного інтелекту на глобальну економіку.

Перший напрямок – автоматизація і оптимізація процесів. ШІ дозволяє автоматизувати широкий спектр процесів виробництва, управління та послуг, що раніше вимагали значної людської участі.

У сфері виробництва застосування роботів і автономних систем з ШІ може зменшити необхідність у людських ресурсах для виконання монотонних або небезпечних завдань, таких як збірка або монтаж складних виробів. Це не лише збільшує ефективність виробничих процесів, але й знижує ризик виробничих аварій та травматизму працівників.

Автоматизація та оптимізація процесів за допомогою штучного інтелекту приводить до значного збільшення продуктивності та ефективності бізнесу, що в свою чергу сприяє розвитку глобальної економіки.

Другий напрямок впливу ШІ – розвиток нових продуктів і послуг. ШІ сприяє розвитку інноваційних продуктів і послуг, що відповідають попиту споживачів. Відкриваються нові ринки і можливості для створення конкурентних переваг.

Застосування ШІ дозволяє створювати персоналізовані продукти і послуги, що відповідають індивідуальним потребам кожного споживача. Це збільшує задоволеність клієнтів і сприяє вірогідності їхнього повторного замовлення. Також ШІ допомагає впроваджувати нові технології та інноваційні підходи в розробку продуктів і послуг. Наприклад, розумні алгоритми можуть створювати нові дизайни, оптимізувати процеси виробництва та забезпечувати високу якість продукції.

Компанії, які успішно впроваджують ШІ для розвитку інноваційних продуктів і послуг, отримують значні конкурентні переваги на ринку. Це

дозволяє збільшити частку ринку, залучати нових клієнтів і зміцнювати позиції компанії в глобальній економіці.

Третій напрямок впливу ШІ на розвиток економіки – аналіз даних і прийняття рішень. ШІ допомагає збирати, аналізувати та використовувати великі обсяги даних для прийняття кращих управлінських рішень. Це сприяє підвищенню точності прогнозування ринкових тенденцій і попиту.

ШІ використовує різноманітні методи для автоматичного збору даних з різних джерел, включаючи інтернет, соціальні медіа тощо. Після збору дані обробляються і перетворюються в структуровану форму для подальшого аналізу. Аналіз виявляє взаємозв'язки та закономірності в даних. Ці дані потім можуть бути візуалізовані у вигляді графіків, діаграм, та інших інструментів для кращого розуміння.

На основі аналізу ШІ дозволяє прогнозувати майбутні ринкові тенденції та попит на продукти і послуги, що допомагає компаніям приймати стратегічні рішення щодо розвитку бізнесу, запасів, маркетингової діяльності. Також ШІ може надавати рекомендації та підказки для прийняття оптимальних управлінських рішень, наприклад, пропонувати варіанти дій, розкривати ризики та можливі наслідки різних стратегій. Завдяки точному аналізу даних, ШІ може допомогти компаніям здійснювати прогнозування попиту в нових регіонах або сегментах ринку, що відкриває нові можливості для розширення бізнесу та залучення нових клієнтів.

Таким чином, ШІ сприяє зростанню глобальних бізнесів, які можуть ефективно працювати на міжнародному рівні завдяки швидкому обміну інформацією, розумінню місцевих ринків та адаптації до різних культурних особливостей.

Впровадження ШІ призводить до трансформації ринків праці: змінюються вимоги до працівників. З одного боку, ШІ може замінити рутинні роботи, що призводить до зменшення кількості робочих місць. З іншого боку, він відкриває нові можливості для спеціалістів з аналітики даних, розробки програмного забезпечення та інженерії штучного інтелекту.

Розвиток штучного інтелекту породжує нові етичні питання стосовно приватності даних, безпеки та відповідальності за прийняті рішення.

Враховуючи всі ці аспекти, можна зробити висновок, що штучний інтелект має значний вплив на розвиток глобальної економіки, створюючи нові можливості для інновацій, підвищення ефективності та зміну структури ринків. Проте, важливо забезпечити етичне використання технологій ШІ та розвивати відповідні регуляторні механізми для забезпечення сталого і соціально відповідального розвитку.

УДК 330.322 (477)

Чумак О.В.

канд. філос. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ВЕНЧУРНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Венчурне інвестування – важливий різновид фінансових вкладень у високотехнологічне інноваційне виробництво, дієвий механізм для впровадження ризикових та інноваційних ідей, необхідне джерело для розширення перспективних напрямків діяльності. Світова спільнота активно використовує можливості венчурного капіталу для підвищення прибутковості активів, відкриття нового молодого бізнесу, розвитку реального сектора економіки. В умовах війни національна економіка зіштовхнулася з недостатнім фінансуванням важливих інноваційних проєктів, регіональних програм, життєвонеобхідних сфер діяльності, що стало наслідком наявних істотних дисбалансів, викликаних військовими діями на українських територіях, а саме, такими як: істотним перевищенням імпорту над експортом, спадом національного доходу, дефіцитом бюджету, порушенням торгового та платіжного балансів. Особливий негативний вплив війни на свою діяльність відчули венчурні фонди, що мали портфельні компанії, тісно пов'язані з фізичними товарами, їх переміщенням та логістикою, із стартапами. Так, за даними українських аналітиків, лише 24,3 % вітчизняних стартапів з початку війни продовжили свою роботу, а 16,7 % бізнесів мали забезпечення на 3–6 місяців, усі інші були поставлені у режим виживання та знаходилися у більш кризовому стані [1, с.283]

На сьогодні ситуація з венчурним фінансуванням в Україні дещо змінилася. Багато венчурних фондів, зокрема, Український фонд стартапів (USF) стали підтримувати більше стартапів соціального спрямування, з акцентом на відновленні та обороні. Так, USF, який видає гранти до \$35 тис. на вище названі проєкти, протягом 2023 року, у межах Програми підтримки проєктів подвійного призначення - кібербезпека, оборона, освіта, охорона здоров'я, інфраструктурна відбудова, надав грантову підтримку 46 проєктам на суму \$1610000 і в майбутньому планує підтримувати розвиток національної стартап-екосистеми в напрямку інвестування в нові продукти, послуги та технології, які поліпшують якість життя і розвивають суспільство. Слід наголосити на тому факті, що за чотири роки свого існування цей фонд став найбільшим венчурним інвестором держави, підтримавши понад 360 стартапів на суму понад \$8,7 мільйона. Прикладом може стати і його участь у фінансуванні платформи Brave1, на базі якої відбувається співробітництво, держави в особі Міністерства оборони, Генерального штабу ЗСУ, Ради національної безпеки та оборони, а також Міністерств зі стратегічних галузей промисловості та економіки, defense-tech компаній та військових, що спеціа-

лізуються в оборонних розробках. Перевага даного проекту полягає в тому, що будь-який стартап, який має прототип інноваційного продукту для військових і бажає запустити серійне виробництво, або компанія з чіткою ідеєю чи незалежний розробник, можуть отримати всю необхідну експертизу на одній платформі. І якщо розробка виявиться вдалою та затребуваною – отримати державний контракт на свій продукт. У 2023 році, за даними глави Мінцифри Михайла Федорова, учасниками Defense Tech кластеру Brave1 було розроблено 15 проєктів, під які було спрямоване фінансування у розмірі \$225 тис., ще 15 – отримали пізніше венчурну допомогу на суму \$235 тис. Щодо MilTech, то стартапами на той час було запропоновано 412 розробок, 200 з яких пройшли військову експертизу [2]. Як свідчать дослідження експертів, незважаючи на несприятливі загальні умови (обстріли територій, складність виїзду для зустрічей з клієнтами, можливі блекаути) в українському IT-секторі існують системні приватні внутрішні (Intellias, Horizon Capital, InSoft. Partners, Нура Fund та інші) та приватні закордонні інвестори (як-от польська компанія Euvic Group), які готові ризикувати, але хочуть за це премію у вигляді дисконту [3]. Необхідно звернути увагу і на наявність в Україні недооцінених активів, які через війну та підвищені ризики відкривають перед венчурними інвесторами можливість примножити в декілька разів власний капітал. Треба тільки знайти відповідний актив, а шукати його слід не лише серед стартапів, а й на ринках нерухомості, фондовому ринку або землі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Литвин І. В. Венчурний бізнес в Україні в умовах воєнного часу / І.В. Литвин, Ю. В. Булак // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку. 2022. № 2 (8). – С.283-291.
2. Стаджі Денис Країна дронів і роботів. Що таке MilTech і як він розквітає в Україні / Денис Стаджі // glavcom.ua. 12 вересня, 2023. [Електронний ресурс]. – URL: <https://glavcom.ua/longreads/krajina-droniv-i-robotiv-shcho-take-miltech-i-jak-vin-rozkvitaje-v-ukrajini-954484.html#>
3. Ампілогова Анастасія Чого чекати українському ринку інвестицій у 2024 році – прогнози експертів / Анастасія Ампілогова // ain.ua. 01 січня, 2024. [Електронний ресурс]. – URL: <https://ain.ua/2024/01/01/chogo-chekaty-ukrayinskomu-rynku-investyvizij-u-2024/>

УДК 330.322:001.895

Лук'яненко Н.Е.

старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Військові дії в Україні мають значний вплив на інноваційне середовище країни. У глобальному рейтингу інновацій Україна із 49 місця, у 2021 р., перемістилась на 57 позицію, у 2022 р. Це обумовлено наступними факторами, зокрема: війна призвела до значних економічних викликів: до зниження рівня інвестицій, збільшення невизначення та ризику для бізнесу; зниження внутрішнього попиту на продукцію; значна кількість технічних експертів та інноваційних підприємців залишили країну під час конфлікту; економічні складнощі знизили доступність фінансування для інноваційних проектів в Україні; збільшилось боргове навантаження країни; змінились пріоритети державного фінансування.

Інновації можуть стати ключовим фактором відновлення економіки України після війни. Саме розвиток нових технологій, продуктів та послуг допоможе підприємствам збільшити продуктивність та підвищити конкурентоспроможність, що в свою чергу призведе до зростання виробництва та підвищення рівня життя населення. Інноваційна діяльність могла б стати стимулом для розвитку підприємництва та залучення інвестицій до України. Нові технології та продукти привертатимуть увагу іноземних інвесторів та стануть чинником залучення нових інвестицій до економіки країни. Інноваційні проекти можуть стати інструментом укріплення економічної безпеки України. Розвиток нових технологій та продуктів зменшить залежність від імпорту та збільшить обсяги експорту, що позитивно вплине на торговельний баланс країни.

Стати чинником сприяння розвитку інноваційних підприємств та збільшення їх ефективності може саме державна підтримка інноваційної діяльності. Відповідна державна політика допоможе підвищити рівень кваліфікації фахівців, забезпечить фінансування інноваційних проектів, а також створить сприятливі умови для впровадження нових технологій та продуктів. Розвиток інноваційної діяльності може стати інструментом укріплення співпраці з іншими країнами та входу України до глобальної інноваційної спільноти. Участь у міжнародних інноваційних програмах, проектах та конференціях сприятиме обміну досвідом та технологіями між країнами, а також залученню іноземних інвесторів до України.

У 2015 р. Україна стала асоційованим членом Рамкової програми ЄС «Горизонт 2020» з фінансування науки та інновацій із загальним бюджетом близько 80 млрд. євро, що була розрахована на 2014–2020 рр. Це членство надало українським учасникам рівноправний статус з їхніми європейськими

партнерами, як наслідок, питома вага коштів за рахунок іноземних інвесторів зросла практично вдвічі. Такі тенденції свідчать про доцільність продовження співпраці з ЄС в цьому напрямі, хоча водночас це закладає передумови до подальшого «відпливу мізків» на користь більш економічно розвинених країн.

У стимулюванні інноваційної діяльності показовим є досвід економічно розвинених країн, окремі аспекти якого можуть бути корисними в Україні. Практично всі зарубіжні країни мають у своєму арсеналі форми та інструменти регулювання інноваційної діяльності, що поєднують комплекс методів прямого (розвиток державного сектору, бюджетне фінансування) та непрямого (грошово-кредитна, фінансова політика тощо) державного регулювання.

Можна виділити такі інструменти розвинених країн, що можуть бути імплементовані в Україні:

- компенсування витрат на розроблення та просування інноваційних технологій, товарів та послуг;
- податкові канікули, скасування сплати по податкам на землю та нерухомість для венчурних фірм;
- підвищення державних видатків на науку та перегляд тарифної сітки оплати праці наукових працівників;
- надання грантів на підтримку зв'язків науки з промисловістю для реалізації інноваційних проєктів;
- виключення частини витрат на НДДКР із суми оподаткованого доходу;
- ратифікація угод з іншими країнами щодо створення спільних наукових проєктів, програм академічної та наукової мобільності, долучення до навчальних онлайн-платформ (Grid-проєктів);
- розроблення та забезпечення фінансування регіональних, місцевих інноваційних програм та окремих інноваційних проєктів;
- впровадження прискореної амортизації;
- відтермінування виплати податку на додану вартість та на прибуток, скасування податку на додану вартість під час закупівлі обладнання для інноваційних центрів (технопарків);
- створення умов для усунення суперечностей між незатребуваністю науки та необхідністю оновлення технічної бази всіх галузей господарства.

Зазначені форми та економіко-правові інструменти, хоч і не є вичерпними, дадуть змогу подолати наявні бар'єри та активізувати інноваційну діяльність в Україні.

УДК 3620.91:338.23

Лук'яненко Н.Е.¹, Арцибашева Д.Д.²

¹ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. М-811 НУ «Запорізька політехніка»

РОЗВИТОК ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ

Використання відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) стає ключовим фактором для розвитку енергетичної сфери світу. Сучасні розвинені країни активно спрямовують свою економіку за цим напрямом, замінюючи застарілі електростанції на ті, що працюють на відновлюваних джерелах енергії. Це робить значний внесок у збереження та захист навколишнього середовища.

З огляду на євроінтеграційний вектор розвитку України питання організації та функціонування енергетичного ринку є ключовим. Підписанням у січні 2020 р. «Зеленої угоди» ЄС підтвердив намір стати екологічно нейтральним. Тому питання розвитку відновлювальної енергії в Україні та її вплив на економіку є дуже актуальним у наш час.

Подальший розвиток такого перспективного сектору має значний позитивний вплив на економіку країни і несе із собою багато можливостей. В переліку яких є зниження витрати на виробництво енергії, забезпечення енергетичної незалежності окремих регіонів та стимуляцію експорту енергії, що в свою чергу призводить до зростання ВВП. Розвиток відновлювальної енергетики також відкриває шляхи для розширення бізнесу.

Регіони з великим потенціалом для виробництва ВДЕ можуть перетворитися на центри енергетичного підприємництва, створюючи нові робочі місця та підвищуючи життєвий рівень мешканців. Крім того, розвиток цих регіонів сприяє зростанню великих міст, поліпшенню інфраструктури та розвитку соціальних послуг.

Удосконалення енергетичного сектору також може стимулювати розвиток енергетичного туризму, привертаючи інвесторів та туристів, що також призведе до позитивної динаміки розвитку економіки. Застосування відновлювальних джерел енергії допомагає зменшити навантаження на державний бюджет та створює умови для розвитку інших соціальних та економічних секторів. Крім того, збільшення виробництва енергії з ВДЕ сприяє зменшенню залежності від імпортованих енергоресурсів та сприяє інноваціям у сфері енергетики, що сприяє зростанню конкурентоспроможності країни на міжнародному ринку.

Політична воля Європи, спрямована на максимальне скорочення своєї залежності від російського викопного палива за рахунок нарощення темпів розвитку ВДЕ, дає надію на світле майбутнє й українського ринку ВДЕ, який не просто є безпосередньою частиною європейської енергетичної системи, а й володіє достатніми потужностями для заміщення значної частини російських енергоресурсів своєю відновлюваною генерацією.

У 2019 році Україна увійшла у ТОП-10 країн світу за темпами розвитку відновлюваної енергетики, а у 2020 році — у ТОП-5 європейських країн за темпами розвитку сонячної енергетики. У тому ж 2019 році, Україна посіла почесне 8 місце (піднявшись з 63-го) серед 104 країн світу за інвестиційною привабливістю країни саме у питанні розвитку низьковуглецевих джерел енергії і будівництва «зеленої» економіки. У 2021 році, Україна була на 48 місці за загального інвестиційного потенціалу держави серед 136 країн світу.

Загалом, починаючи із 2019 року, інвестиції у нові проекти відновлюваної енергетики в Україні є стабільно вищими ніж у проекти на викопному паливі. Тільки за останні 10 років провідні міжнародні та українські ВДЕ інвестори залучили в економіку України понад 12 млрд доларів США прямих іноземних інвестицій, а частка іноземних інвесторів у встановленій потужності ВДЕ станом на кінець 2021 року сягнула понад 35%, що характеризує український сектор ВДЕ як доволі конкурентний та відкритий. Географія інвестицій в будівництво українських електростанцій на ВДЕ поширюється на організації чи окремих інвесторів з Китаю, США, Великобританії, Німеччини, Нідерландів, Швеції, Данії,

Норвегії, Франції, Люксембургу, Бельгії, Іспанії, Канади, Туреччини, тощо.

Незважаючи на позитивні тенденції, розвиток відновлюваної енергетики в Україні стикається з рядом викликів. Серед них — війна, удари по енергетичній інфраструктурі, нестабільність законодавства, високі витрати на встановлення обладнання, а також необхідність модернізації енергосистеми. Проте, зростаючий інтерес як з боку місцевих, так і з боку зарубіжних інвесторів, свідчить про перспективи розвитку цього сектору.

Війна, розв'язана в Україні російським агресором, поглибила фінансову кризу в енергетичному секторі країни. Відсутність достатніх коштів для продовження діяльності — стала нагальною проблемою, з якою наразі стикаються всі сектори української енергетичної системи. Проте особливо болоче це позначилось на секторі відновлюваної енергетики. Наразі переважна більшість встановлених в країні об'єктів відновлюваної енергетики, зосереджені у південних та південно-східних областях України, де вже протягом останніх 6 місяців безупинно точаться активні бойові дії. За різними оцінками експертів, станом на серпень 2022 року вже так чи інакше постраждало 30–40% ВДЕ електростанцій у цих регіонах

Також, бар'єром для широкомасштабного розвитку відновлюваних джерел енергії є непостійність та непослідовність енергетичної політики держави, яка, з одного боку, приймає рішення, що зупиняють розвиток галузі, проте, з іншого боку, здійснює певні позитивні для ринку кроки.

Багато країн встановлюють спеціальні програми та стимули для розвитку відновлювальної енергетики, такі як субсидії, податкові кредити, тарифи

на зелену енергію тощо. Що сприяє створенню сприятливих умови для інвестицій та розвитку проєктів у цій сфері. Завдяки технологічному прогресу, ВДЕ стають все більш доступними та ефективними. Це робить їх привабливішими в пошуках перспективних інноваційних рішень.

Таким чином, на сьогодні використання відновлювальних джерел енергії стає одним з найбільш перспективних напрямів розвитку енергетичної системи у всьому світі. Як у світі, так і в Україні, спостерігається позитивна динаміка у збільшенні використання таких джерел енергії.

УДК: 655.59

Лук'яненко Н.Е.¹, Воленко Б.Ю.²

¹ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. БАД-111 НУ «Запорізька політехніка»

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВПК УКРАЇНИ

Військово-промисловий комплекс України завжди був дуже розвиненим. На момент відновлення незалежності України на її території було зосереджено 17 % потужностей оборонно-промислового комплексу СРСР (загальною кількістю приблизно 2000 підприємств та організацій), проте вже до початку 1997 року кількість працівників у ОПК зменшилась більш ніж на 50 %. Загалом, з самого набуття незалежності, і до 2014-го року, ВПК України невпинно стагнував.

На 2014 рік понад половина заводів оборонної промисловості були на межі банкрутства, а решта забезпечували своєю продукцією російський військово-промисловий комплекс. Російська агресія змусила Україну терміново припинити співпрацю з агресором і зосередити всі сили на те, щоб забезпечити захист нашої держави.

Радянська система управління, застарілі технології та дефіцит робітників були першими перешкодами, які довелося долати українському ВПК у 2014 році, на початку війни з РФ. Але вже у 2015 році Україна почала активно виробляти танки, бронемашини, бронетранспортери, бойові літаки, навігаційні комплекси та різного виду гармати.

У 2023 році Україна виробила втричі більше техніки та зброї, ніж у 2022 році.

Наразі ВПК України нарощує виробництво артилерії і важких боеприпасів. У 2023 році Україна збільшила виробництво мінометних снарядів у 42 рази, а артилерійських снарядів – у 2,5 рази. Україна відновила виробництво власних реактивних систем залпового вогню «Вільха», підписала угоди з двома американськими компаніями про спільне виробництво 155-мм боеприпасів в Україні. Україна виробляє власну 155-мм самохідну гаубицю 2С22

«Богдана». Випускається шість гаубиць «Богдана» на місяць станом на грудень 2023 року.

Діяльність компаній в сфері military tech — важливий тренд в секторі ВПК. Повномасштабне вторгнення стало стимулюючим фактором для впровадження інноваційних технологій, розробці унікальних рішень для військових в сфері високих технологій, які сьогодні допомагають ефективно нищити ворога та зберігати життя українських військових на фронті. Українські винахідники та підприємці успішно відкривають стартапи та реалізують унікальні проекти.

Серед таких проектів окреслюють мобільні застосунки, навчальні програми та симулятори, унікальне оснащення для військових, роботизовані технології, дрони, тактичні комплекси та інше.

Підприємства ВПК в Україні стали пріоритетними мішенями для країни-агресора і станом на сьогодні мають величезні ризики — вони потрапляють під ракетні та артилерійські обстріли, їх розграбовують на тимчасово окупованих територіях. Саме цей економічний сектор є найбільш постражданим від військових дій.

Приблизно третина зі 100 топ-підприємств, потрапили під обстріли, перебували в зонах бойових дій, або були повністю знищені.

Серед позитивних перспектив можна окреслити зацікавленість міжнародних інвесторів та європейських виробників в співпраці з українським ВПК.

Деякі світові компанії, що виробляють зброю вже надали згоду побудувати виробництво або відкрити власне представництво на території України.

Наприклад, Baykar Makina — турецька компанія, що спеціалізується на виробництві БПЛА. Ще до повномасштабного вторгнення, Україна та Туреччина уклали угоду про розгортання будівництва заводу для випуску всім відомих безпілотних літальних апаратів Bayraktar на території нашої держави. Завод може почати свою діяльність протягом двох років, та випускатиме продукцію з компонентами від українських виробників. Варто зазначити, що українські двигуни вже використовуються Baykar при виробництві декількох БПЛА.

Німецька компанія Rheinmetall в травні 2023 року продемонструвала бажання співпрацювати з Україною. Rheinmetall готові налагодити виробництво танків, систем ППО та боєприпасів в Україні. Відомо про відкриття підприємства Rheinmetall в кооперації з Укроборонпромом найближчим часом. Першочерговою задачею буде ремонт техніки, яка поставлена в Україну з Німеччини, після чого планується налагодити виробництво окремих видів техніки.

Британська компанія оборонного сектору BAE Systems має відкрити свій офіс в Україні найближчим часом, після чого планується створення ви-

робництва та ремонтних цехів. Компанія виготовляє танки, винищувачі, БМП, та є виробником авіаносцю HMS Queen Elizabeth.

На нашу думку, для подальшого розвитку ВПК, варто зосередити зусилля на таких задачах:

- збереження профільних фахівців, створення робочих місць для тих спеціалістів, що залишилися без роботи внаслідок військових дій;

- стимулювання проектування нових зразків, різноманітних інновацій та розробок, наукової діяльності;

- налагодження партнерських програм та зв'язків між державним та приватним сектором, в тому числі і для малого та середнього підприємництва в галузі;

- зниження рівню ризиків — підсилення захисту конкретних виробничих територій, побудова нових комплексів на безпечних ділянках, далеко від лінії фронту, використання захищених приміщень та об'єктів.

УДК 330.101.542:330.341.1

Кригульська Т.Б.¹, Губенко Д.С.²

¹ канд. іст. наук, доц. НУ«Запорізька політехніка»

² студ. гр. МТЕ-512 НУ«Запорізька політехніка»

ІННОВАЦІЙНІ ІДЕЇ В ГАЛУЗІ СУЧАСНОЇ МІКРОЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ

Мікроекономіка вважалась абстрактною наукою, але в другій половині ХХ століття, завдяки дослідженням та досягненням лауреатів Нобелівської премії, вона все більше спрямовується на вирішення конкретних економічних завдань. Зміна реалій життя, складності у світі та формування нової економіки призводять до появи нових зв'язків та залежностей в економічній теорії, що пояснює постійний інтерес до здобутків лауреатів Нобелівської премії в галузі мікроекономічної науки.

Заслуговує на увагу внесок у дослідження ринків, який зробили вчені Джордж Акерлоф, Майкл Спенс та Джозеф Стігліц. Вони отримали Нобелівську премію в 2001 році за аналіз ринків з асиметричною інформацією. Їхні роботи довели, що розуміння асиметричної інформації допомагає краще розібратися у багатьох економічних явищах, включаючи безробіття та обмеження доступу до кредитів.

Французький економіст Жан Тіроль, досліджуючи конкретні ринки, запропонував нові інструменти та механізми регулювання олігополій з урахуванням особливостей галузей.

Нобелівські лауреати 2013 року американські економісти Юджин Фама, Ларс Петер Гансен та Роберт Шиллер заклали фундамент сучасного розуміння цін на активи, встановивши закономірності, які впливають на їх зміну.

Завдяки науковим дослідженням Енгуса Дітона (лауреат Нобелівської премії 2015 р.) нового розвитку набула теорія попиту. Енгус Дітон разом з професором економіки Джоном Мюльбауером розробили "ідеальну систему попиту". Дослідники розробили систему рівнянь, яка пояснює, яким чином різні товари розподіляються між домогосподарствами, а також, яким чином пов'язані споживання та бідність..

Засновником експериментального пошуку в мікроекономічних дослідженнях є Вернон Сміт, лауреат Нобелівської премії 2002 року. Йому належать висновки про те, що, по-перше, рівноважна ціна є апроксимацією різноманіття ринкових угод, але існують відхилення від ідеального рівноважного стану. По-друге, криві попиту і пропозиції на ринку мають ступінчастий характер, відображаючи реальну ситуацію. По-третє, ринки як оптимізатори інформації оцінюються за трьома умовами проведення аукціону: статична рівновага, циклічні зміни та хаотичні зміни в попиті і пропозиції.

У подальшому, натуральні експерименти, як аналіз ситуацій з реального життя, почали застосовувати і для розв'язання макроекономічних та соціально-економічних проблем, наприклад, для боротьби з безробіттям або для виявлення впливу мінімальної заробітної плати на кон'юнктуру ринку праці. Зокрема, у 2021 році Нобелівську премію отримали Девід Кард, Джошуа Ангріст та Гвідо Імбенс за використання методів натуральних експериментів у сфері економіки праці.

У другій половині ХХ століття почала розвиватися нова теорія - поведінкова економіка, засновниками якої є Г. Саймон та Д. Канеман. Поведінкова економіка досліджує вплив психологічних факторів на рішення людей у різних економічних ситуаціях. На сьогоднішній день поведінкова економіка продовжує розвиватися.

Герберт Саймон, Деніел Канеман, Річард Тейлор збагатили мікроекономічну науку, досліджуючи різні аспекти споживчого поведінки. Серед них - раціональність поведінки споживачів, прийняття рішень, вплив емоційних чинників на поведінку тощо. Американський економіст Герберт Саймон отримав Нобелівську премію з економіки в 1978 році за свою теорію обмеженої раціональності. Згідно з цією теорією, людям важко приймати раціональні рішення через обмежені ресурси для обробки інформації.

У 2002 році Деніел Канеман отримав Нобелівську премію з економіки за обґрунтування комплексного підходу до психологічних досліджень в економіці, особливо в умовах невизначеності. Він стверджує, що більшість людей приймає рішення на основі інтуїції, керуючись власним суб'єктивним досвідом та загальними стереотипами.

У 2017 році дослідження американського економіста Річарда Тейлера отримали Нобелівську премію в галузі економіки за внесок у поведінкову економіку, зокрема, у розроблення теорії підштовхування.

Таким чином, можна стверджувати, що мікроекономіка як складова частина сучасної економічної теорії успішно продовжує розвиватися не в останню чергу саме завдяки науковим напрацюванням, відзначеним Нобелівськими преміями, що пропонують актуальні концепції, проекти та ідеї, що мають велике значення як для теорії і методології науки, так і для вирішення проблем реальної економіки.

УДК 338.53

Кригульська Т.Б.¹, Гурбич А.А.²

¹канд. іст. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. МТЕ-512 НУ «Запорізька політехніка»

ЦІНОВІ ВІЙНИ НА РИНКУ: МЕТА ТА НАСЛІДКИ

Однією з найжорсткіших форм конкурентної взаємодії між учасниками ринку є цінові війни. Вони, як правило, виникають за умов, коли одна компанія знижує ціни на свою продукцію в намаганні заволодіти часткою ринку, а за нею інші учасники ринку знижують свої ціни, аби цього не допустити. Конкуруючи через ціни, фірми-учасники ринку сподіваються здобути перевагу, проте цей підхід може мати серйозні наслідки. Цінові війни здатні призвести до зниження прибутковості, погіршення якості товарів і послуг, а також втрати довіри споживачів [1, с.21].

Цей ринковий феномен є складним і суперечливим. Він потребує уважного аналізу та стратегічного планування з боку фірм, оскільки вплив цінових війн може мати далекосяжні наслідки як для ринкової кон'юнктури, так і для споживачів.

Цілі цінової війни можуть бути різноманітними, залежно від стратегії поведінки суб'єктів ринкових відносин. Серед них:

- концентрація учасників взаємодії на певному ринку;
- вихід на ринок нових гравців;
- чутливість споживачів до ціни бажаного товару чи послуги.

Якщо декілька великих компаній домінують у галузі, але все ще існує значна кількість менших конкурентів, то ймовірність виникнення цінової війни є досить високою. Компанії, які домінують на ринку, можуть вдаватися до зниження ціни, щоб утримати нових учасників від закріплення на ринку. Це об'єктивно призводить до загострення цінового протистоння. Якщо споживачі виявляють схильність змінювати продавців лише через нижчу ціну, компанії можуть вступати в агресивну цінову конкуренцію тільки задля того, щоб залучити та ут. Іноді бажання забезпечити зростання ринку може спонукати фірми до агресивної конкуренції за більшу частку ринку.

Яскравим прикладом цінової війни є ситуація на FMCG-ринку у 2014 році, коли британська мережа супермаркетів Asda зіткнулася з агресивною

конкуренцією з боку інших великих мереж (таких як Tesco, Sainsbury's і Morrisons) та дискаунтерів. Тоді Asda розгорнула цілеспрямовану кампанію, пообіцявши клієнтам ціни на 10% дешевші від цін своїх конкурентів. Мета дій фірми Asda полягала в тому, щоб залучити економних споживачів і відновити частку ринку у [2].

Серед наслідків цінових війн дослідники виокремлюють такі: зниження прибутковості діяльності учасників ринку; загострення фінансових проблем; посилення антимонопольних дій влади; негативні зміни в поведінці споживачів [1, с.25].

Цінова війна часто призводить до різкогозниження цін аж до рівня, коли норма прибутку може стати дуже низькою або негативною. У такому випадку підприємство стає збитковим. Тому одним із найважливіших довгострокових наслідків цінових війн є зниження прибутковості їхніх учасників. Зрештою, компанії з меншим «запасом міцності» швидше досягають точки, коли вже не можуть знизити ціни ще більше без шкоди для життєздатності компанії. Це призводить до фінансової нестабільності та може навіть змусити такі компанії залишити ринок. Підтримання цінової війни скорочує фінансові ресурси компанії, особливо якщо війна триває протягом тривалого періоду. Меншим підприємствам може бути особливо важко витримати фінансову напругу. Якщо цінову війну веде великий бізнес, він зрештою витіснить менших конкурентів з ринку шляхом агресивного зниження цін. У споживачів залишається менше вибору, і врешті-решт компанія, яка завоювала значну частку ринку, отримує «цінову владу». Однак є ризик: агресивне зниження цін може привернути увагу регуляторів, що може призвести до розслідування потенційної антиконкурентної поведінки чи хижацької практики ціноутворення.

Таким чином, цінові війни можуть мати різноманітні наслідки для ринку та компаній, щопрацюють на ньому. Вони можуть бути корисними для споживачів через зниження цін, але при цьому також мають потенційні негативні наслідки для фірм-учасників ринку через можливу втрату прибутковості, погіршення якості товарів і послуг, а також зміни конкурентного середовища ринку.

Цінові війни - це складний і багатогранний процес, який вимагає уважного аналізу та стратегічного планування з боку сучасних компаній.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Длігач А. Цінові «війни»: уникати чи приймати виклик? // Відділ маркетингу. 2004. №9. С. 21-25.

2. Ефект доміно: як цінові війни впливають на рітейл і які стратегії допомагають їх уникати. RAU(2023) . URL: <https://rau.ua/novyni/efekt-domino/#:~:text=>. Дата звернення: 24.02.2024.

УДК: 3355.018:[338.432+33](477)

Лук'яненко Н.Е.¹, Доновська Д.В.²

¹ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. БАД-521 НУ «Запорізька політехніка»

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Агробізнес – це локомотив української економіки. Україну історично називають житницею Європи, оскільки тут зосереджено близько 25% світових чорноземних ґрунтів, відомих високим рівнем родючості. Завдяки традиційно потужному продовольчому експорту Україна є одним з гарантів продовольчої безпеки у світі. До повномасштабної війни за обсягами експорту Україна входила до п'ятірки найбільших експортерів зернових у світі (щорічний експорт становив 50-60 мільйонів тонн), експортували $\frac{3}{4}$ від того, що виробляли, внутрішнє споживання зернових становило лише 20–25%. Станом на 2021 рік на Україну припадало понад 40% світового експорту соняшникової олії, понад 10% кукурудзи та ячменю та близько 10% пшениці та ріпаку.

У 2021 році близько 14% населення країни було зайнято в сільськогосподарському виробництві. Сільське господарство є пріоритетним сектором для української економіки, особливо з огляду на підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та імплементацію Угоди про поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі з ЄС. З моменту підписання Угоди про асоціацію експорт аграрної продукції в ЄС збільшився більш ніж на третину. За період з листопада 2018 року по жовтень 2019 року, Україна посіла третє місце в переліку найбільших постачальників продукції аграрного сектору до країн Євросоюзу.

Однією з передумов для залучення інвестицій в сільське господарство є відкриття ринку землі в Україні 1 липня 2021 року. Втім, його робота припинилася з повномасштабним вторгненням росії 24 лютого 2022-го. Перезапуск ринку відбувся тільки в червні разом з відновленням роботи реєстрів. Від початку повномасштабного вторгнення на українському ринку землі значно скоротилася кількість угод купівлі-продажу ділянок. Укладання договорів на ринку землі (окрім реєстрації свідоцтв про спадщину) в областях, що перебувають або перебували в зоні бойових дій, звісно, суттєво сповільнилось.

Наразі, завдяки допомозі партнерів, Україна залишається ключовим постачальником на світових ринках зерна та соняшникової олії, з часткою понад 10% міжнародної торгівлі. У 2023 р. експортовано 16,1 млн т пшениці до 65 країн, 26,2 млн т кукурудзи до 80 країн і 5,7 млн т соняшникової олії до 130 країн світу.

Але Україна в 2023 році здала свої позиції на світовому ринку — за обсягами виробництва пшениці спустилася з 7 до 10 місця у світі.

Воєнні дії призвели до погіршення продовольчої безпеки в Україні, яке спричинене, зокрема, порушеннями логістичними ланцюгами, зруйнованими інфраструктурою, господарствами та виробництвами, зменшенням кількості виробленого продовольства на працюючих підприємствах. На червень 2023 р. сума прямих збитків, завданих АПК України, складає 8,7 млрд дол. США (втрати, пов'язані зі знищенням та пошкодженням с/г техніки, складають понад 4,7 млрд дол. США; втрати через знищення та крадіжки виробленої продукції оцінюються в 1,9 млрд дол. США). Непрямі втрати агропромислового комплексу оцінюються в 40,3 млрд дол. США .

Через війну, 25 % сільськогосподарських домогосподарств зупинили або зменшили обсяги виробництва продукції, у прифронтових областях – 38 %.

В сприянні агросектору ефективність продемонструвала державна програма «Доступні кредити 5-7-9», що надає представникам МСП спрощений доступ до кредитування в банках. Представники агробізнесу можуть отримати кредити в розмірі до 90 мільйонів гривень. Кошти надаються під ставку 5-9% річних, в залежності від категорії кредитного продукту, та особливостей компанії.

За даними Міністерства аграрної політики станом на початок 2023 року, аграрії України вже отримали більше 34,5 млрд. грн на розвиток власного господарства, з яких приблизно 20 млрд. грн отримано за програмою доступних кредитів, що надало змогу отримати необхідне фінансування 5300 підприємств.

З 2024 р. невеликі фермерські господарства на деокупованих територіях та аграрії в громадах, де велися бойові дії, зможуть отримати 8 тисяч гривень на гектар своїх угідь. Максимальна площа — до 120 гектарів.

Незважаючи на досягнення, перед агропромисловим сектором України стоять серйозні виклики. Один з найбільших - це стійка нестабільність на світових ринках, зумовлена різними факторами, від політичних конфліктів до кліматичних змін. Ця нестабільність може міцно вплинути на ціни та обсяги експорту, що є великим ризиком для українських фермерів та економіки в цілому. Додатково, внутрішні проблеми, такі як низький рівень інвестицій у сільське господарство, нерівномірний розподіл земельних ресурсів та неефективна система управління, також створюють перешкоди для подальшого розвитку галузі.

Для подолання цих викликів, Україна повинна зосередитися на ряді стратегічних кроків. Важливо залучати інвестиції у сільське господарство, сприяти розбудові інфраструктури та підтримувати дослідження та інновації в галузі, необхідно створити сприятливий інвестиційний клімат: вдоскона-

лення законодавства, захист прав власності, стимулювання інновацій у сільському господарстві та підтримку малих та середніх фермерських господарств.

УДК 330.101.542

Кригульська Т.Б.¹, Єременко Д.В.²

¹ канд. іст. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. МТЕ-512 НУ «Запорізька політехніка»

ЗНАЧЕННЯ ТЕОРІЇ КОРИСНОСТІ ТА ЦІННОСТІ БЛАГ

Економічні процеси в суспільстві, як відомо, визначаються поведінкою людей. Теорія корисності та цінності благ допомагає не тільки визначати, яким чином люди здійснюють вибір між різними благами та витратами, а також як економічна система функціонує.

Згідно з теорією корисності, блага можуть бути матеріальними та нематеріальними. Матеріальні блага включають природні дари та результати виробництва, тоді як нематеріальні блага впливають на розвиток здібностей людини. Корисність блага визначається ступенем задоволення, яке отримує людина від споживання певного блага або сукупності благ. Корисність залежить однаковою мірою як від людини, так і від самого блага.

Теорія корисності блага ґрунтується на так званому еквіваріанальному принципі, який стверджує, що людина максимізує свою корисність, купуючи товари таким чином, щоб їх граничні корисності у розрахунку на грошову одиницю ціни були рівними між собою. Ця теорія спирається на поняття граничної корисності, яке визначає, що людина максимізує корисність, коли вона купує останню одиницю блага, яка додає їй найбільше задоволення при споживанні.

Мікроекономічна теорія також вивчає ціну блага, яка є ринковою ціною, що визначається попитом та пропозицією на ринку. Дослідження теорії корисності блага допомагає економістам розуміти, як ринок функціонує, і допомагає встановити оптимальну ціну для кожного блага.

Розуміння корисності блага та їх ціни допомагає приймати обґрунтовані раціональні рішення щодо споживання та виробництва. Теорія корисності надає уявлення про те, як люди оцінюють та вибирають різні блага, а ціна блага визначається ринковими умовами. Дослідження цих аспектів дозволяє ефективно керувати економічними процесами та забезпечувати стале функціонування економічних систем. Розуміння теорії корисності та ціни блага є ключовим для розвитку ефективних стратегій управління ресурсами та рин-

ками. Таким чином, вивчення цих концепцій сприяє підвищенню рівня економічної компетентності та забезпечує стабільність економічного розвитку.

Це одним важливим аспектом дослідження поведінкової економіки є врахування не лише граничної корисності та ціни блага, але й внутрішніх чинників, які впливають на рішення особистості. Наприклад, психологічні та соціальні чинники також можуть впливати на те, як люди оцінюють корисність блага та приймають рішення про їх придбання.

Спостереження та вивчення соціально-психологічних аспектів людської поведінки доповнюють теорію корисності, допомагаючи краще розуміти поведінку споживачів на ринку.

Концепція теорії корисності дозволяє нам також розглядати економічні процеси через призму індивідуальних уподобань та потреб людей. Люди мають різні цінності, погляди та цілі, тому їхні рішення щодо споживання та виробництва, безумовно, будуть різними.

Це важливо враховувати при маркетингових дослідженнях,.. аналізі ринкових тенденцій та кон'юнктури, прогнозуванні можливих економічних змін.

Наприклад, у сучасному світі споживачі все більше звертають увагу на екологічність благ та соціальну відповідальність виробників товарів та послуг. Це означає, що компанії, які враховують ці аспекти у своїх стратегіях виробництва та маркетингу, можуть мати конкурентні переваги на ринку.

Крім того, розуміння теорії корисності допомагає ефективно керувати асортиментом товарів і послуг, пропонуючи споживачам те, що вони дійсно найбільше цінують і що приносить їм максимальне задоволення. Це сприяє підвищенню клієнтської лояльності та забезпечує стабільний попит на ринку.

Узагальнюючи вищевикладене, слід зазначити, що теорія корисності разом з аналізом цін на блага є важливим інструментом для розуміння та управління економічними процесами, які враховують не лише ринкові умови, але й індивідуальні потреби та уподобання споживачів.

Отже, теорія корисності та аналіз цін на блага є ключовими концепціями в мікроекономіці, які допомагають розуміти та керувати економічними процесами. Згідно з цією теорією, люди максимізують свою корисність, обираючи та споживаючи блага, що дають їм найбільше задоволення. Ціна блага формується на ринку через взаємодію їхнього попиту та пропозиції виробників благ.

УДК 332.330

Лук'яненко Н.Е.¹, Іванова М.В.²

¹ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. М-612сп НУ «Запорізька політехніка»

ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА ПІДПРИЄМСТВА УКРАЇНИ

Економічна та соціальна сфери України у 2022–2023 рр. під дією повномасштабної збройної агресії Російської Федерації опинилась у надскладній ситуації, що негативно впливає на умови ведення бізнесу. Падіння вітчизняної економіки у 2022 р. було найглибшим за всю історію України. У 2022 році падіння промисловості сягнуло 38%.

Таким чином, повномасштабна війна спричинила значну кризу в промисловості. Є декілька причин цього:

1. Безпекова ситуація (постійні обстріли окупантами цивільної і виробничої інфраструктури) та руйнування великої кількості підприємств («Азовсталь», «Монделіс Україна», «Зоря Машпроект» та інші).

2. Труднощі із логістикою, особливо для експортоорієнтованих галузей – АПК, ГМК і т.д. (наприклад, «ЗФЗ» – підприємство змушено було закритися через труднощі з логістикою та замовленнями, «Мотор Січ» та «Прогрес» втратили ринок збуту).

3. Брак обігових коштів.

У перші місяці війни не працювало понад 40% підприємств, тисячі людей втратили джерела доходу. Загалом через вторгнення Україна втратила від 5 до 7 млн. робочих місць. За підсумками першого кварталу 2022 року промисловість скоротила виробництво на 34%, будівництво – на 47%, гірничо-металургійний комплекс – на 53%.

За опитуванням, низка проблем, з якими стикнулися малий та середній бізнес у 2022 році, включає у себе: зниження попиту/ втрата традиційних ринків збуту, збільшення витрат, зниження продуктивності праці, неможливість прогнозування та побудови довгострокових стратегій через невизначеність, відсутність можливості підвищення оплати персоналу, порушення ланцюжків постачання,

У 2023 р., для МСБ найбільшою проблемою лишається низька купівельна спроможність українців та нестача фінансування й доступу до кредитування, брак кваліфікованих фахівців та проблеми з бронюванням співробітників від мобілізації, брак палива, проблеми з електроенергією, руйнування виробничих потужностей, відсутність необхідних сировини та матеріалів, недобросовісність конкурентів, пошкодження майна у результаті активних бойових дій, корупція.

Експортери стикаються зі значними проблемами у транспортуванні продукції на зовнішні ринки з огляду на часткове блокування моря та кордонів.

У 2023 році ситуація у бізнеса покращилась. Це пов'язано з: впровадженням податкових пільг, дешевих кредитів (наприклад, кредитна програма 5-7-9 %, урядовий проєкт «єРобота»), роботою зернових коридорів, фінансовою допомогою країн-партнерів, розвиток українського ВПК, зростання купівельної спроможності населення, стабілізація нової логістики, ринків збуту та ресурсів, зростання держзамовлень, зняття обмежень на експорт до ЄС, тощо.

Майже через рік після вторгнення більшості опитаних українських малих і середніх підприємств (МСП) вдалося стабілізувати свою діяльність, що свідчить про їхню стійкість в умовах нищівного впливу війни на економіку. Наприкінці 2023 року більшість компаній (62%) працювали на повну, майже чверть (24%) — з обмеженнями, 4% — на стадії відновлення роботи, 2% — призупинили діяльність, аби знайшли нові вектори розвитку. А ось 5% підприємців вимушені були закрити бізнес.

Позитивним є збільшення у 2023 році доходів у 32% компаній, що свідчить про успішні стратегії розвитку та адаптацію до ринкових умов.

У червні 2023 р. було зареєстровано рекордну кількість підприємців за останні три роки, а саме 31477 ФОПів. Серед найбільш затребуваних сфер, у яких відкривають нові справи під час війни перше місце посіла роздрібна торгівля, другим за популярністю залишається комп'ютерне програмування.

Підтримка українського бізнесу в умовах війни є надзвичайно важливою для збереження економічної стабільності та здатності країни функціонувати. На нашу думку, на цьому етапі найбільш необхідними для України є такі інструменти та кроки щодо стимулювання розвитку вітчизняного бізнесу:

- допомога й налагодження стійких до кризових умов каналів збуту вітчизняної продукції на експорт, запровадження системи податково-митного стимулювання експортних операцій;
- посилення якості, кількості та доступності наявної фінансової підтримки для суб'єктів бізнесу;
- формування оптимальної моделі системи оподаткування;
- зменшення адміністративних перешкод і бюрократичних процедур;
- розробка програм підтримки для інноваційних проєктів та досліджень;
- запровадження більш ефективної державної системи перекваліфікації населення під наявні та перспективні потреби бізнес-структур;
- створення мережі інформаційно-консультативної підтримки підприємства для забезпечення бізнес-структур актуальною інформацією;

- сприяння розвитку галузей із високим потенціалом стати рушійною силою економічного розвитку (сільське господарство та харчова промисловість, IT, будівництво та інфраструктура);
- лобіювання державою прийняття України до ЄС;
- розвиток партнерства між урядом, бізнесом та громадянським суспільством.

УДК 351.86(042.5)

Лук'яненко Н.Е.¹, Ігнат'єв Б.С.²

¹ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. БАД-532сп НУ «Запорізька політехніка»

ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ ТА ДОСВІД ІНШИХ КРАЇН

Кількість збитків і втрат від російської агресії вже сягає рекордних величин, а падіння реального ВВП в Україні у перший рік війни було більш глибоким, ніж у більшості країн, які мали досвід збройних конфліктів. У той же час Україні вдалося утримати макрофінансову стабільність і залучити значні обсяги міжнародної допомоги.

Військова агресія Росії проти України викликала масштабні руйнування виробничого капіталу та інфраструктури, принесла людські жертви та соціальні втрати. Війна призвела до скорочення робочих місць і доходів, зменшення купівельної спроможності і обсягів накопичених активів.

У загальній сумі потреб на відновлення (410,6 млрд. доларів) транспортний сектор займає 22%, житловий сектор 17%, енергетика 11%, сфера соціального захисту і життєдіяльності 10%, боротьба з небезпечними ситуаціями 9%, сільське господарство 7%.

Суттєвими є демографічні втрати від воєнних дій. 13,5 млн. Осіб покинули домівки. У світі навіть через 25 років після закінчення воєн населення постраждалих країн залишалося помітно меншим, ніж у співставних країнах без збройних конфліктів. Основними складовими цих втрат є жертви військових дій, відтік біженців і зменшення народжуваності.

Воєнні події в Україні мають своїм наслідком падіння ВВП на душу населення на 9% відносно довоєнного рівня. Однак найбільш деструктивні і масштабні війни закінчувалися падінням ВВП на душу населення на 40-70%.

У 2022 році національна економіка втратила 38% промисловості та 29% реального ВВП (у 2023 році ВВП зріс на 5 %). За темпами падіння реального ВВП в 2022 р. Україна займає III місце серед 18 країн вибірки. На досліджуваному історичному проміжку більш руйнівними були війни тільки в Іраку в 1991 р. (падіння ВВП на 60,2%) і в Австрії в 1945 р. (на 58,7%).

Гігантські втрати реального ВВП в перший рік війни вирізняють нашу країну від інших епізодів воєнних дій. Так, падіння реального ВВП з темпом 25-50% за один рік конфлікту, як правило, мало місце лише в країнах, що зазнавали капітуляції чи нищівної поразки у війні (Німеччина, Австрія, Японія, Ірак), або ж у країнах, де бойові дії велися на понад 50% території (Боснія і Герцеговина).

Деструктивні наслідки війни проявляються не лише в економіці та соціальній сфері, а й у фінансовій системі країни, що веде збройну боротьбу. В Україні в 2022 році середньорічна вфляція становила 20,2%, що майже відповідає середньорічному рівню інфляції в 9 європейських країнах, найбільш постраждалих від II світової війни (20,1%). У той же час темпи інфляції в Україні контрастують із середньорічною інфляцією під час війни в Хорватії в 1991-1995 рр. (471,7%), в Іраку в 1991 рр. (181%) та в Італії в 1941-1945 рр. (77,3%).

Видатки на безпеку та оборону в Україні у 2023 році становили 2,6 трлн грн, або понад 40% від ВВП країни. Це на понад трильйон гривень або на 72% більше, ніж у 2022 році.

Структура джерел фінансування усіх державних витрат України у 2022 р. виглядає наступним чином: 41% витрат було профінансовано податковими і неподатковими доходами бюджету, 35% - зовнішніми позиками і грантами, 13% - монетарним фінансуванням і 9% - залученням позик на внутрішньому ринку.

У 2023 році Україна отримала 42,5 млрд доларів зовнішнього фінансування. Понад чверть цієї суми були грантами, тобто ці гроші не потрібно буде повертати. Головним "спонсором" України у 2023 році став ЄС, від якого надійшло понад 19,5 млрд доларів. Від США, які вели перед за обсягами допомоги у 2022, надійшло майже вдвічі менше - 10,95 млрд доларів. Іншими великими донорами фінансової допомоги Україні були МВФ (4,475 млрд доларів), Японія (3,626 млрд доларів), Канада (1,757 млрд доларів), Велика Британія (998 млн доларів) та Світовий банк (660 млн доларів). Водночас якщо "зважити" допомогу на розмір економік країн-союзниць України, то найбільшу підтримку надають скандинавські та балтійські країни.

В той же час, як свідчить досвід інших воюючих країн, вклад внутрішніх кредиторів держави та грошової емісії у них був більш суттєвими, а зовнішні донори не завжди відіграють на тільки вагомую роль. Наприклад, в Ізраїлі під час війни на виснаження (1967-1970 роки) державні видатки на 53% фінансувалися за рахунок внутрішніх доходів, на 20% - за рахунок емісії центрального банку, на 22% - за рахунок зовнішніх позик і грантів, на 5% - за рахунок позик банків та інших внутрішніх секторів.

Отже, російське вторгнення в Україну в 2022 р. дало початок одній з найбільш масштабних і руйнівних воєн у світі з часів II світової війни. Вар-

тість збитків вже сягають рекордних величин, а темпи падіння реального ВВП і промислового виробництва перевищують показники більшості країн під час воєн II половини XX – початку XXI ст. З іншого боку, Україні в 2022-2023 рр. вдалося уникнути макро-фінансової дестабілізації.

УДК 343.983

Лук'яненко Н.Е.¹, Кисельов Д.М.²

¹ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. БАД-111 НУ «Запорізька політехніка»

ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВИХ НАЦІОНАЛЬНИХ ВАЛЮТ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

У процесі глобального розвитку технологій та інновацій, поступово модернізації всіх економічних процесів на початку XX століття, паралельно з реальною економікою, набуває широкого розвитку віртуальна економіка, основою якої є обіг цифрової валюти.

Останні роки більшість країн активно займаються питанням національними цифровими валютами (CBDC central bank digital currencies) на етапі досліджень і розробок. У 2021 році CBDC досліджували понад 86% центральних банків, 60% – проводили експериментальні заходи, 14% – розгортали пілотні проекти з її впровадження.

Розробка CBDC була зумовлена реакцією центральних банків на стрімке зростання попиту на приватні гроші та криптовалюти. Центробанки вимушені «іти в ногу з часом» щоб утримати провідну роль у фінансово – платіжній системі, і випереджувати приватних гравців, розвиваючих інновації у фінансовому секторі. Поміж інших причин – намагання створити держав універсальний платіжний інструмент чи розрахунковий актив для децентралізованої фінансової інфраструктури або отримати додатковий інструмент впливу на фінансову систему держави.

Обсяги використання готівки в багатьох країнах, у тому числі в Україні, скорочуються. НБУ почав розробляти власну цифрову валюту у 2016 році. У 2019 році він підготував аналітичну записку за результатами свого пілотного проекту "Е-гривня", який передбачав емісію обмеженої кількості е-гривні та здійснення розрахунків. Міністерство цифрової трансформації України з НБУ анонсували 15.12.2021 року, що запускають пілотний проект, який дасть змогу вивчити потенціал використання технологічних рішень, зокрема блокчейн-технології, при розробленні е-гривні.

Свої проекти цифрових валют просувають КНР, Казахстан, Зімбабве, Білорусь, Таїланд, Туреччина. ЦБ Ірану почав тестувати цифровий «крипторіал» ще 2022 року. У цій країні хочуть створити забезпечений золотом стей-

блкоїн Перського регіону для проведення розрахунків за іранські товари, насамперед нафту та природний газ.

Водночас США, ЄС та Японія після тестування своїх цифрових валют або навіть на стадії проектування поставили процес запуску «цифри» на паузу. Аналогічно призупинив проєкт створення цифрової гривні і НБУ.

Пауза у введенні цифрових валют у країнах Заходу може бути зумовлена прогресом у сфері штучного інтелекту. Справа в тому, що поєднання цифрової валюти та штучного інтелекту (CBDC + AI) може дати країнам Глобального Півдня ту саму омріяну глобальну систему еквівалентного обміну їхніх природних ресурсів на цифровий запис реальної вартості.

Створення такої системи означатиме кінець ери фіатних грошей, Ямайської системи та домінування у світі резервних валют. Проте з'явиться модель еквівалентного товарного обміну. Така система потрібна країнам Глобального Півдня і не потрібна Заходу, хоча на Заході розуміють, що цифровий фінтех не зупинити.

Україна ментально та політично перебуває на Заході, але економічно — на Глобальному Півдні, бо має сировинну економіку. Тому Україні вигідний запуск цифрової гривні: вона забезпечить еквівалентне ціноутворення на природні та сировинні ресурси. Тобто більше ніяких продажів залізної руди «по 60 доларів» на офшорні компанії, коли потім та ж руда продається по 200 доларів.

Але запуск цього проєкту в Україні буде гальмуватися як через зовнішні причини (Україні не дозволять стати першою європейською країною з активно застосовуваною CBDC), так і через внутрішні (українським експортерам зовсім не потрібне «цифрове око» держави, що стежить, як вони пропускають свій експортний виторг крізь сито контрольованих іноземних компаній для податкової оптимізації).

Серед переваг CBDC можна назвати надійність (емітентом є центральний банк); боротьба з відмиванням грошей (обмеження анонімності); здешевлення грошових переказів; посилення безпеки особистих фінансів; поява універсального платіжного інструменту; цифровізація економіки; підвищення довіри до національної валюти; розширення безготівкових розрахунків; еквівалентне ціноутворення на природні та сировинні ресурси.

Таким чином, розробка української цифрової валюти, е-гривні, є логічним кроком на загальному шляху цифровізації економіки та держави, який сповідує Україна.

УДК 338.46

Губарь О.В.¹, Короед О.С.²

¹ канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-413 НУ «Запорізька політехніка»

МОНОПОЛІЗАЦІЯ ТА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ

Монополізація є актуальною проблемою для економіки України з ряду причин. По-перше, вона обмежує конкуренцію на ринку, що може призвести до зростання цін для споживачів та зниження якості товарів і послуг. По-друге, монополізація може гальмувати інноваційний розвиток та розвиток малих та середніх підприємств, які є двигуном економічного зростання. Це може впливати на загальний економічний розвиток країни та підірвати конкурентоспроможність українських підприємств на міжнародному ринку.

На наш погляд, монополію можна описати як накопичення багатства та панівне становище на ринку. Мета нашої роботи – розглянути основні виклики та загрози, які з'являються внаслідок монополій, а також шляхи вирішення цієї проблеми з метою підтримки стабільного економічного середовища і швидкого повоєнного відновлення України.

Одним із напрямків, який потребує прискіпливої уваги з боку антимонопольних органів, є запобігання штучному створенню монополій. Сьогодні внаслідок повномасштабного російського вторгнення Україна мусить здійснювати блокування та націоналізацію активів людей і компаній, пов'язаних із країною-агресором. Це, безумовно, правильний шлях очищення від спадку періоду геополітичної невизначеності та «багатовекторності». Головні загрози від монополізації:

- монополія пригнічує конкуренцію, що може призвести до вищих цін для споживачів і зниження якості товарів чи послуг через відсутність стимулу до інновацій та покращення.
- обмеження вибору споживачів;
- вплив на цінову політику: монополіст може встановлювати високі ціни без страху конкуренції, що може призвести до зростання інфляції та зниження купівельної спроможності населення;
- обмеження інновацій, оскільки немає потреби в конкурентному вдосконаленні продуктів чи послуг;
- втрати в ефективності через відсутність стимулу до оптимізації процесів і зниження витрат;
- погіршення умов праці, оскільки монополіст може мати більшу владу в переговорах з працівниками та зменшувати їхні соціальні гарантії;
- економічна нестабільність, оскільки залежність від діяльності однієї компанії може зробити ринок більш вразливим до змін у її діяльності чи фінансовому стані.

Зростання ролі АМКУ та приведення українського антимонопольного законодавства до стандартів ЄС, безперечно, стимулюватиме розвиток конкуренції. Трансформації у сфері антимонопольної політики приведуть до демонополізації багатьох галузей та їхнього швидкого розвитку. Так само це прискорить євроінтеграцію та притік інвестицій до нашої країни.

Здорова конкуренція – одна з найголовніших умов повоєнного зростання української економіки.

Війна в Україні загострила проблему монополізації, адже окупація частини територій та руйнування інфраструктури призвели до концентрації економічної влади в руках певних компаній. Це може негативно вплинути на конкурентоспроможність економіки, інновації та добробут громадян.

Ось кілька способів, якими українська економіка може краще боротися з монополізацією під час війни:

1. Посилення антимонопольного законодавства:

- вдосконалити законодавство про захист конкуренції, щоб воно стало більш ефективним у розслідуванні та покаранні антиконкурентної поведінки;
- розширити повноваження Антимонопольного комітету України, щоб він мав більше можливостей для боротьби з монополіями;
- знизити бар'єри для входу на ринок для нових конкурентів.

2. Стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу (МСБ):

- надати МСБ доступ до фінансування, податкових пільг та інших форм державної підтримки;
- спростити регуляторне середовище для МСБ;
- сприяти розвитку кластерів та мереж МСБ.

3. Збільшення прозорості ринків:

- оприлюднення більше інформації про діяльність монополій, включаючи їхні ціни, витрати та прибуток;
- зробити доступними дані про державні закупівлі та інші тендери;
- заохочувати громадськість до моніторингу та повідомлення про антиконкурентну поведінку.

4. Використання конкурентної політики для стимулювання інновацій:

- заохочувати дослідження та розробки в конкурентних секторах;
- підтримувати розвиток нових технологій;
- захищати інтелектуальну власність.

Отже, боротьба з монополізацією – це тривалий процес, який потребує комплексного підходу. Застосування вищезазначених заходів може допомогти створити більш конкурентну та стійку українську економіку, яка буде краще підготовлена до відновлення та зростання після війни.

УДК 330.101. 542:336(477)

Кригульська Т.Б.¹, Літвак В.К.²

¹ канд. іст. наук, доц. НУ«Запорізька політехніка»

² студ. гр. МТЕ-212 НУ«Запорізька політехніка»

СПРОЩЕНА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності є особливим механізмом збирання податків та зборів, який передбачає заміну сплати різних окремих податків і зборів на сплату єдиного податку згідно з встановленими умовами, що описані в першій главі р. XIV Податкового кодексу України. Ця система передбачає проведення спрощеного обліку та звітності для суб'єктів підприємництва. Якщо юридична або фізична особа-підприємець відповідає встановленим вимогам, вона може самостійно обрати спрощену систему оподаткування та зареєструватися як платник єдиного податку.

Система оподаткування передбачає поділ платників на чотири групи. Перша група характеризується тим, що обсяг доходу за рік не повинен перевищувати 1 мільйон гривень. Підприємці цієї групи мають право працювати тільки самостійно, без найманих працівників. Вони можуть здійснювати лише роздрібну торгівлю товарами на ринку та надавати побутові послуги населенню згідно з затвердженим переліком. При цьому вони сплачують єдиний податок у розмірі до 10% від прожиткового мінімуму і не є платниками податку на додану вартість (ПДВ). Друга група: дохід не перевищує 5 млн грн, до 10 осіб у трудових відносинах. Можливість надавати послуги та займатися виробництвом, торгівлею та ресторанним бізнесом. Заборонено надавати посередницькі послуги та працювати з дорогоцінними металами. Сплачується єдиний податок до 20% мінімальної заробітної плати. Третя група: дохід не перевищує 7 млн грн, без обмежень за кількістю працівників. Сплачується єдиний податок від доходу в розмірі 3% і ПДВ або 5% без ПДВ. Четверта група - сільськогосподарські товаровиробники. Фізичні особи можуть займатися вирощуванням та переробкою сільськогосподарської продукції, а юридичні - якщо сільськогосподарська діяльність становить 75% або більше їхньої діяльності. Немає обмежень за обсягом виручки та працівниками для юридичних осіб, фізичні особи можуть працювати без найманих працівників. Сплачують єдиний податок – ставка залежить від виду земельної ділянки, без сплати ПДВ.

Одним із головних недоліків спрощеної системи є низька фіскальна ефективність єдиного податку в Україні. Це призводить до того, що податок на прибуток у Зведеному бюджеті складає значно більший відсоток, ніж єдиний податок. Лівову частину доходів держава отримує від підприємств, які оподатковуються за загальною системою, в той час як все більше представників малого та середнього бізнесу працюють за спрощеною системою. Ана-

ліз зведеного бюджету за останні п'ять років показує, що єдиний податок становив близько 3% усіх надходжень, тоді як податок на прибуток складав близько 10 % .

Негативними аспектами спрощеної системи оподаткування є можливість зловживання та ухилення від сплати податків шляхом зменшення обсягів виторгу підприємств, переходячи на цю систему; використання виключно грошової форми розрахунків з контрагентами; обов'язкова сплата єдиного соціального внеску в мінімальному розмірі незалежно від результатів діяльності для платників 2-ї та 3-ї груп, та у розмірі 0,5 мінімального страхового внеску для платників 1-ї групи. Перевагою є те, що єдиний податок у спрощеній системі оподаткування є місцевим, тому місцеві органи самоврядування можуть самостійно встановлювати його ставки. Це означає, що різні платники у різних містах можуть мати відмінні податкові зобов'язання, що дозволяє враховувати потреби територіальних громад та споживачів суспільних послуг. До переваг можна віднести можливість фізичним особам-підприємцям 1-ї групи, а також 2-4-их груп, чий обсяг доходів за календарний рік не перевищує одного мільйона гривень, уникнути обов'язку використовувати реєстратор розрахункових операцій, за винятком певних категорій товарів, які підлягають гарантійному ремонту або є лікарськими засобами.

Враховуючи особливості та переваги спрощеної системи оподаткування, можна зробити декілька висновків щодо проблем у цій сфері. По-перше, неузгодженість нормативно-правової бази оподаткування призводить до складнощів у застосуванні системи. По-друге, очевидною є недосконалість механізму нарахування та стягнення єдиного податку, оскільки платники сплачують інші податки та збори, такі як ПДВ, ЄСВ тощо. По-третє, обмеження використання спрощених процедур для суб'єктів, що невеликою мірою перевищують межу за масштабами діяльності, також є проблемою. Нарешті, незацікавленість суб'єктів малого підприємництва переходити на спрощену систему оподаткування є також перешкодою для її ефективного впровадження.

Отже, для поліпшення ефективності спрощеної системи оподаткування необхідно враховувати зазначені недоліки та розробляти механізми їх вирішення з метою стабільного розвитку підприємництва.

УДК 338.2:330.5:338.246.8 (477)

Чумак О.В.¹, Маруфенко В.В.²

¹ канд. філос. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-512 НУ «Запорізька політехніка»

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ДЛЯ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Актуальність вивчення світового досвіду відбудови національної економіки у післявоєнні часи має велике значення для сучасної України, яка вже сьогодні намагається відновлювати численні руйнування інфраструктури, житла, виробничих об'єктів та людських життів. За оцінкою Кабміну України та Світового банку сукупні втрати України (економічні, соціальні та інші) від війни на 31 січня 2023 року становили \$499 млрд., з яких близько \$152 млрд. склали прямі збитки від російської агресії. На їх думку, у найближче десятиліття на відновлення української економіки знадобиться не менше \$486 млрд. (лише рік тому ці потреби були оцінені в \$411 млрд.), з яких найбільше коштів у відсотковому значенні потребують ЖКГ (17%), транспортна сфера (15%), промисловість та торгівля (14%), сільське господарство (12%), енергетика (10%), соціальний захист (9%), розмінування й утилізація вибухонебезпечних пристроїв (7%) [1].

Для окремих європейських країн (Німеччини, Франції, Югославії) правильний вибір стратегій відбудови став початком розквіту. Але з погляду на сучасні реалії XXI століття доречним буде скористатися аналізом досвіду тих країн, що досягли значних результатів у розвитку від часу останніх масштабних війн. Виходячи з цих міркувань, корисним для вивчення та оцінювання масштабів відбудови національних економік є досягнення такої країни як, Боснія і Герцеговина, який може бути цінним при реалізації державних планів щодо відновлення України у післявоєнний період. Боснія і Герцеговина після війни 1992-1995 років зазнала значних гуманітарних криз і руйнувань, в ході якої тільки житлового фонду було знищено 37%, що у кількісному вираженні охоплювало 459 тис. пошкоджених або зруйнованих будинків [2]. Хоча перед країною допоки стоїть багато викликів, вона намагається побудувати стабільне та процвітаюче суспільство, зосередивши зусилля на різних стратегіях і напрямках повоєнної відбудови, зокрема, на: децентралізації влади та сприянні розвитку місцевого самоврядування; національному примиренні через впровадження міжнародних механізмів урегулювання внутрішніх конфліктів і суперечок, співпраці з такими міжнародними організаціями, як ООН, Всесвітній банк, Європейський Союз, фінансова підтримка та технічну допомога від яких, консультації та навчання, сприяють реалізації багатьох державних програм відновлення та розвитку; залученні іноземних інвестицій; реконструкції постраждалої інфраструктури, її відновленні та новому будівництві; розвитку приватного сектора; заходах щодо створення

сприятливого бізнес-середовища та підтримки підприємництва. Цікавими для України були би зміни у податковому регулюванні в країні, особливо в питаннях: реформування податкового адміністрування, зокрема, модернізації системи збору податків та спрощенні процедури подання податкових звітів; уніфікації податків; податкових стимулів та пільг для нових інвесторів, розвитку певних галузей економіки та створенні робочих місць.

Становище економіки Італії після Другої світової війни було приблизно таким самим, як і в сучасній Україні, а саме: зруйнована країна, декілька хвиль еміграції, регіональні диспропорції в економічному розвитку, ВВП на рівні найбідніших країн сучасності, масове безробіття (понад 2 млн. осіб втратили роботу), занепад військово-орієнтованої промисловості (обсяг промислового виробництва становив 40% від довоєнного рівня). В успішній повоєнній відбудові країни новим урядом ставка була зроблена на: активне залучення іноземного капіталу у формі фінансової безкоштовної допомоги і у вигляді промислового обладнання та товарів; державну підтримку великого бізнесу та співпрацю з ним; експортну орієнтацію національного виробництва, проведення аграрної реформи; створення нових складних галузей і об'єднань підприємств, що випускали продукцію з високою доданою вартістю та могли б зайняти світове лідерство на конкретних ринках; систему стимулів та податкових пом'якшень для окремих регіонів, що в цілому складало б гнучку, але цілісну податкову систему країни. Як результат - високий індустріальний розвиток та стале економічне зростання упродовж 1959–1962 рр. на рівні від 5,8 % до 6,8 % ВВП на рік [3, с. 276].

Кожен із кейсів відбудови може бути релевантним для України, проте їх помилки і сучасні виклики теж необхідно враховувати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. \$499 млрд становлять сукупні втрати України (економічні, соціальні та інші) від війни // Укрінформ. 22.02.2024. [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3830500-499-mlrd-stanovlat-sukupni-vtrati-ukraini-ekonomichni-socialni-ta-insi-vid-vijni.html>
2. Дука А. П., & Старченко Г. В. (2022). Світовий досвід повоєнного відновлення економіки: уроки для України. // Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління, (6). [Електронний ресурс]. – URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-6-03-06>

УДК 338.1:330.5:338.23 (477)

Чумак О.В.¹, Паладі А.А.²

¹канд. філос. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

²студ. гр. ФЕУ-522 НУ «Запорізька політехніка»

АЗІЙСЬКИЙ ДОСВІД ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІК – ПРИКЛАД ДЛЯ УКРАЇНИ

Україна протягом перших двох років активної фази російсько-української війни понесла великі збитки у різних галузях економіки. Особливих руйнувань зазнала вітчизняна інфраструктура. Про це свідчать дані зібрані аналітичною службою Київської школи економіки разом з Національним банком України, Міністерством економіки, Міністерством розвитку громад, територій та інфраструктури, іншими профільними міністерствами. Так, за їх даними, станом на січень 2024 року прямі збитки, завдані українській інфраструктурі сягнули майже \$155 млрд., з них втрати промисловості та підприємства досягли рівня \$13.1 млрд., енергетичної галузі — \$9 млрд., агропромислового комплексу — \$8.7 млрд. На цей час зросли збитки сфери охорони здоров'я до \$3.1 млрд. і ЖКГ до \$4.5 млрд. Якщо перевести вище названі цифри у кількісні показники, то вони покажуть, що з початку повномасштабного вторгнення в нашу країну було захоплено або пошкоджено щонайменше 31 торговий центр, 31 інтернат, 48 соціальних центрів, 50 ЦНАПів, 348 релігійних установ, 426 лікарень, 580 адмінбудівель державного та місцевого управління, 1,8 тис. закладів культури, 3.8 тис. закладів освіти, 16 тис. одиниць комунального транспорту, 160 тис. одиниць сільгосптехніки та інших важливих об'єктів [1]. І ці цифри постійно зростають

Для відновлення такої кількості руйнувань Україні знадобляться значні кошти. В нагоді стане і досвід інших, зокрема, азійських країн, які не лише змогли успішно відбудувати зруйновані національні економіки, але й досягли у подальшому швидкого бурхливого економічного розвитку. Найбільш ілюстративним прикладом таких перетворень може стати досвід країн Південного дракону – Японії, Сінгапуру, Гонконгу та Південної Кореї.

Відомо, що корейська війна тривала з 1950 по 1953 рік, внаслідок чого було зруйновано 80% транспортної та промислової інфраструктури країни, а Південна Корея надовго стала залежати від фінансової допомоги інших держав, в першу чергу від США. Так, в окремі роки до Південної Кореї йшла напрямку технічна та фінансова допомога з бюджету Сполучених Штатів і сягала до 9% ВВП країни. Як результат, за 16 років післявоєнної відбудови, завдяки закордонним технологіям, щорічній фінансовій і грандовій допомозі зі США (у середньому \$193 млн. на рік на загальну суму понад \$3,1 млрд.), торговельній співпраці з іншими країнами, зростанню експорту, швидкій індустріалізації у важкій промисловості та розвитку сфери побутової електроніки, зростанню добробуту та споживання громадян, ВВП держави виріс у

31 тис. разів [2, с. 125]. Секрет корейського успіху полягає у поступовому відході від прямого фінансування та залежності від США, створенні для багатих корейців стимулів для внутрішніх інвестицій (збереження їх капіталів, пільгового кредитування, держзамовлення, податкових послаблень), загальній мобілізації суспільства та еліт, жорсткому стилі керівництва, подоланні корупції державного апарату, ставці на технологічний прорив, розвиток національного ринку, стимулювання внутрішнього попиту, інвестування в освіту, розвиток науки, кваліфіковані кадри і якісну відбудову. Не менш цікавим є і досвід відбудови економіки Японії після Другої світової війни, втрати якої становили понад 25% національного багатства, 70% промислової потужності, причому виробництво функціонувало лише на 20% проти 1939 року за відсутності дешевої сировини, яку країна отримувала раніше з власних колоній, яких вона була позбавлена у післявоєнний час [3]. Основними інструментами повного відновлення японської економіки стали: її демонополізація та модернізація виробництва; державно-приватне партнерство та демократизація праці; демілітаризація військової промисловості; ставка на високотехнологічні процеси і реформування освіти; проведення земельної та податкової реформ; розширення торговельних зв'язків та активне залучення іноземних інвестицій, державна підтримка експорту і обмеження імпорту; створення спеціальних економічних зон. Шлях Японії до економічного дива тривав близько 20 років. Успішний досвід економічних перетворень азійських країн може стати прикладом для майбутньої відбудови економіки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Загальна сума збитків, завдана інфраструктурі України, зросла до майже \$155 млрд — оцінка KSE Institute станом на січень 2024 року // kse.ua. 12 лютого, 2024. [Електронний ресурс]. – URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-zbitkiv-zavdana-infrastrukturii-ukrayini-zroslo-domaizhe-155-mlrd-otsinka-kse-institute-stanom-na-sichen-2024-roku/>
2. Бородіна О.А. Повоєнне відновлення економіки: світовий досвід та спроба його адаптації для України / О.А. Бородіна, В.І. Ляшенко // Вісник економічної науки України. №1, 2022. – С.121-131
3. Мигаль Марія Моделі відновлення після руйнації: світові кейси для України /Марія Мигаль // Інститут аналітики та адвокації. 29 червня, 2023. [Електронний ресурс]. – URL: <https://iaa.org.ua/articles/modeli-vidnovlennya-pislya-rujnacziyi-svitovi-kejsy-dlya-ukrayiny/>

УДК 339.727.3

Сидорук І.С.¹, Полещук Н.О.²

¹ канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. КНТ-813м НУ «Запорізька політехніка»

ВПЛИВ СПІВПРАЦІ З МВФ НА ЕКОНОМІЧНІ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Співпраця з Міжнародним валютним фондом (МВФ) є важливим аспектом економічної політики для багатьох країн, включаючи Україну. Протягом років Україна здійснювала економічні реформи за участю МВФ, щоб забезпечити стабільність фінансової системи, підвищити конкурентоспроможність та сприяти економічному зростанню.

Співпраця України та МВФ розпочалась у 1994 році. До початку повномасштабної війни Україна співпрацювала з МВФ у рамках дванадцяти програм кредитування: Systemic Transformation Facility (1994 р.), Stand-by (1995 р., 1996 р., 1997 р., 2004 р., 2008 р., 2010 р., 2014 р., 2018 р., 2020 р.) та Extended Fund Facility (1998 р., 2015 р.). Значна частина отриманих коштів пішла на фінансування дефіцитів платіжного та торговельного балансів, а також формування валютних резервів. Співробітництво почалося з програм стабілізації в умовах економічної кризи та продовжується до сьогоднішнього дня.

Внаслідок повномасштабного вторгнення рф українська економіка зазнала колосальних втрат і Україна потребувала термінових запозичень для виконання видаткової частини бюджету. МВФ у березні 2022 р. прийняв рішення про надання Україні коштів у рамках програми Rapid Financing Instrument, а у березні 2023 р. – погодив проограму Extended Fund Facility. Це безпрецедентні кроки з боку МВФ, так як раніше фонд не фінансував країни у стані війни через неможливість розрахунку довготривалого прогнозу для економіки.

Умови програм МВФ, зазвичай, включають заходи щодо фінансової стабільності, такі як зменшення державних видатків, реформу оподаткування і монетарну політику, які спрямовані на зменшення дефіциту бюджету та інфляції:

- забезпечення стабільності національної валюти шляхом ефективного управління грошовою політикою та розвинутою банківською системою;
- зниження інфляційних темпів та контроль над бюджетним дефіцитом;
- впровадження реформ у фінансовій політиці з метою підвищення ефективності збору податків та оптимізації бюджетних витрат

Крім того, програми МВФ часто передбачають структурні реформи, спрямовані на підвищення ефективності господарювання, покращення бізнес-клімату та розвиток конкурентного середовища:

- лібералізація торгівлі та створення сприятливого інвестиційного клімату;

- реформи у сфері підприємництва та підтримка розвитку малого та середнього бізнесу;

- модернізація енергетичного сектору та зменшення залежності від імпорту енергоносіїв, встановлення ринкових цін на енергоносії.

Однак економічні програми МВФ можуть також мати соціальні наслідки, такі як зростання безробіття, підвищення комунальних платежів для населення та скорочення соціальних витрат. Уряд вживає заходів соціального захисту для пом'якшення цих наслідків, наприклад, надання субсидій на побутові комунальні послуги для найбільш вразливих категорій населення.

Не менш важливою складовою умов погодження програм МВФ є антикорупційні заходи:

- впровадження реформ у сфері публічних фінансів та боротьба з корупцією на всіх рівнях влади;

- підвищення прозорості та відкритості управління державними фінансами та бюджетними процесами.

Основні вимоги з нової програми МВФ (2023 р.) передбачають:

- відмову від друку гривні Національним Банком України (НБУ);

- покращення корпоративного управління у держбанках та держкомпаніях;

- відновлення пруденційних нормативів у банківській сфері;

- стабільна монетарна політика НБУ, без посилення валютних і торговельних обмежень;

- прозоре використання грошей Фонду з ліквідації наслідків російської агресії;

- незалежність САП (Спеціалізована Антикорупційна Прокуратура) та прозорий конкурс на голову НАБУ (Національне Антикорупційне Бюро України).

Вимоги МВФ не є ультимативними, це зобов'язання, які країна бере сама на себе, щоб отримати допомогу. Співпраця з МВФ – це, насамперед, про довіру до економіки країни. Підтримка фонду є важливим сигналом для інших потенційних позичальників, наприклад, Світового банку чи ЄС, а також внутрішніх і міжнародних інвесторів.

Висновки. Співпраця з МВФ є складною, але важливою частиною економічної політики України. Вона дозволяє забезпечити фінансову стабільність та спонукає проводити необхідні економічні реформи для розвитку країни. Однак, необхідно враховувати як економічні, так і соціальні аспекти програм МВФ, щоб забезпечити справедливий та сталий розвиток економіки України.

УДК 330.88

Кригульська Т.Б. ¹, Потапенко Є.А. ²

¹ канд. іст. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. МТЕ-513 НУ «Запорізька політехніка»

НАЙВАГОМІШІ ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІСТІВ - ЛАУРЕАТІВ НОБЕЛІВСЬКОЇ ПРЕМІЇ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

У світі щороку, починаючи з 1968 року, Нобелівську премію з економіки отримують авторитетні вчені, теорії яких зробили вагомий внесок у розвиток світової економіки. Немало важливих наукових розробок, що мають практичне застосування, було відзначено у новому ХХІ столітті.

Одним із перших видатних лауреатів початку ХХІ століття став американський економіст Даніель Літл МакФедден за розвиток теорії і методів аналізу дискретної вибірки [2]. МакФедден досліджує широкий спектр економічних проблем з прострочених товарів, аналізу споживчого попиту, розміщення нерухомості, раціональної поведінки споживачів та демографічних тенденцій. Розроблені ним моделі застосовуються для дослідження попиту на міські перевезення, оцінки ефективності політичних заходів і соціальних реформ, а також впливу на довкілля. Ці моделі розкривають те, яким чином зміни цін впливають на демографічну ситуацію, доступність товарів та попит на послуги

У 2002 році лауреатом Нобелівської премії з економіки став ізраїльсько-американський психолог Деніел Канеман за застосування психологічної методики в економічній науці. Основний предмет досліджень Д. Канемана полягає у механізмах, за допомогою яких людина приймає рішення в умовах невизначеності. Він підтвердив, що людські рішення значно відрізняються від стандартної економічної моделі homo economicus, розробленої класиками [1].

Володарем премії Нобеля у 2008 році став видатний американський економіст Пол Кругман за його «нову теорію торгівлі» [1]. За допомогою його теорії було розроблено моделі, які пояснюють закономірності торгівлі між країнами і розкривають причини виробництва певних товарів у певних місцях. Традиційна теорія передбачала спеціалізацію різних країн на виробництві певних товарів, але П. Кругман показав, що це спрощене уявлення. Він пояснив, чому кілька схожих країн мають великий вплив на світову торгівлю, і чому деякі ринки можуть імпортувати ті самі товари, які експортують. Згідно з думкою П.Кругмана, це пов'язано з бажанням споживачів отримати різноманітні товари.

Уперше в 2005 році Нобелівська премія з економіки дісталася жінці – Елінор Остром [2]. Винагороду професорка політології та економіки отримала за глибокий аналіз економічного управління, зокрема за дослідження управління громадськими ресурсами. За дослідженням Е.Остром, нормуван-

ня та створення механізмів ефективного і справедливого управління загальними ресурсами, такими як лісові масиви, рибні господарства та водні ресурси, може виконувати саме громада, а не держава. Науковець стверджує, що користувачі ресурсів краще розуміють ситуацію і можуть співпрацювати, контролюючи використання землі та дотримуючись правил управління, щоб уникнути «трагедій». Як результат своєї роботи, Е.Остром запропонувала принципи стабільного та справедливого управління ресурсами, такі як розробка чітких правил на місцевому рівні, активна участь у використанні і контролі ресурсів, а також розробка методів вирішення спірних питань.

Наприкінці 2023 року премією Альфреда Нобеля було відзначено американську економістку Клаудію Голдін за її внесок у розуміння наслідків виходу жінок на ринок праці. Дослідження К.Голдін розривають те, що доступ до протизаплідних препаратів вплинув на гендерний розрив на ринку праці, забезпечуючи жінкам більше можливостей для кар'єрного зростання. Участь жінок у продуктивній праці, згідно з дослідженням Голдін, не збільшувалася впродовж останніх 200 років, але зменшення кількості зайнятих заміжніх жінок відбулося з переходом до індустріального суспільства. Участь жінок почала збільшуватися зі зростанням сектору послуг на початку ХХ століття [1].

Отже, наукові доробки економістів-лауреатів Нобелівської премії початку ХХІ століття зробили вагомий внесок у розвиток сучасної економічної науки та вирішення важливих глобальних проблем к практичній площині. Їхні дослідження проблем поведінкової економіки, ринкових механізмах та інших сприяють динамічному розвитку сучасної економічної думки та формуванню стратегій для сталого розвитку світової економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дубенська О. П'ять найцікавіших лауреатів премії Нобеля з економіки [Електронний ресурс] / Ольга Дубенська // LB.ua. – URL: https://lb.ua/economics/2014/10/31/284332_pyat_naytsikavishih_laueativ.html . Дата звернення: 23.03.2024.

2. Економічний олімп: лауреати нобелівської премії з економіки 1969-2009 рр. : бібліогр. покажч. / ред. Т. Куриленко ; уклад.: Т. Коноваленко, Р. Вайтешонок, І. Бойко. 40-те вид. К. : КНЕУ, 2010. 148 с.

УДК 339.13.012. 434

Кригульська Т.Б.¹, Сизоненко Б.В.²

¹ канд. іст. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. МТЕ-613-2 НУ «Запорізька політехніка»

МОНОПОЛІСТИЧНА КОНКУРЕНЦІЯ ЯК ТИП РИНКОВОЇ СТРУКТУРИ : ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Ринок, як фундаментальний елемент економічної системи, є місцем, де здійснюється взаємодія між виробниками та споживачами, визначаючи обсяг та характер обміну товарів та послуг. Різноманітність форм конкуренції на ринку сприяє розвитку економічних відносин, а серед них монополістична конкуренція виявляється особливою за своєю природою, оскільки поєднує дії об'єктивних законів ринку.

Започаткував розроблення теорії монополістичної конкуренції в економічній науці американський вчений Едвард Хейстингс Чемберлін (1899-1967) у роботі «Теорія монополістичної конкуренції», виданій в США у 1933 році. На його думку, монополістична конкуренція поєднує в собі як умови досконало конкурентного ринку (велика кількість фірм та вільне проникнення на ринок нових ринкових суб'єктів), так і монопольного (кожна фірма має виняткове право на свій товар і високий ступінь монопольної влади) ринків.

Монополістична конкуренція як одна з важливих форм ринкової структури, що визначається наявністю численних виробників, що продають товари або послуги, схожі, але не ідентичні. Ця форма конкуренції відзначається унікальними особливостями, які впливають на економічні взаємовідносини між виробниками та споживачами.

Монополістична конкуренція визначається наявністю численних виробників, які представляють на ринку товари чи послуги, схожі за своїми характеристиками, але відмінні один від одного. Ця форма конкуренції створює унікальне економічне середовище, де виробники поєднують в собі елементи конкуренції та елементи монополії.

Важливість розуміння монополістичної конкуренції виходить далеко за межі лише економічної теорії. Це є ключовим фактором для бізнесменів, які стикаються з постійним питанням ціноутворення та стратегії маркетингу. Також враховується вплив на ефективність ринкових механізмів і виборчих процесів. Щоб визначити, як виробники і споживачі реагують на зміни у цінах та як вони взаємодіють у контексті монополістичної конкуренції, слід розглядати особливості еластичності попиту та ціноутворення.

Монополістична конкуренція, яка характеризується великою кількістю виробників, що пропонують схожі, але відмінні товари чи послуги, є важливим елементом сучасної економічної системи. У розгляді цієї форми конкуренції важливо враховувати як переваги, так і недоліки, які можуть впливати на функціонування ринку та задоволення потреб споживачів.

Несумлінна конкуренція серед виробників сприяє інноваціям, розвитку нових продуктів та розширенню вибору для споживачів. Рекламу та брендуння, хоча можуть призводити до зайвих витрат, дозволяють виробникам виділятися серед конкурентів та формувати унікальний імідж.

Подібно монополісту виробник на ринку монополістичної конкуренції може формувати монопольну ціну продукту, володіючи монопольною владою, але реалізує її не за рахунок створення бар'єрів для конкурентів, а за рахунок диференціації продукту.

На ринку монополістичної конкуренції продукт диференційований. Це надає можливість широкого вибору для споживачів. Вони можуть обирати на основі своїх переваг та можливостей продукти з різними функціональними особливостями, брендовою належністю, певними вигодами, цінovими діапазонами тощо. Ці обставини визначають можливості споживачів найкращим чином задовольнити свої потреби.

Найпоширенішим прикладом монополістичної конкуренції є компанії фаст-фуду McDonald та Burger King, що пропонують споживачам бургери. Пропонуючи майже однаковий продукт, вони не є абсолютною заміною один одному.

Проте існують і важливі недоліки монополістичної конкуренції. Зайві витрати на рекламу, нестабільність цін, низька маржинальна прибутковість та можливість низької якості продукції можуть викликати серйозні економічні проблеми. Нестабільність на ринку праці та можлива нестача інновацій також є чинниками, які можуть обмежити стійкість та розвиток ринкового середовища.

У зв'язку з цим, у нинішніх умовах ефективне функціонування монополістичної конкуренції вимагає ретельного управління та збалансованого підходу з боку виробників і регулювальних органів. Необхідно забезпечити стійке економічне середовище, яке сприяє конкуренції та інноваціям, при цьому захищаючи інтереси споживачів і забезпечуючи стабільні умови для бізнесу.

УДК 330.117:338.43 (477)

Чумак О.В.¹, Суслєва К.В.²

¹ канд. філос. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-512 НУ «Запорізька політехніка»

ЦИФРОВІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Впровадження цифровізації в аграрну сферу – визначальний фактор перетворення вітчизняного аграрного виробництва у високотехнологічну галузь, важлива складова інноваційної політики у нашій державі, особливо у

напрямку післявоєнної відбудови національної економіки. До війни Україна мала розвинений продовольчий комплекс, в тому числі і за рахунок активно-го використання у сільському господарстві новітніх цифрових технологій, який спроможний був не лише забезпечити населення країни власними харчовими продуктами у повному обсязі, але й виступати одним із гарантів продовольчої безпеки у світі завдяки потужному експорту низки ключових продовольчих товарів на міжнародний ринок. Напередодні російсько-української війни Україна входила до п'ятірки найбільших експортерів зернових у світі та постачала понад 47 % світового експорту соняшникової олії, понад 14% кукурудзи і 10% пшениці [1]. Наразі є проблеми з реалізацією української сільгосппродукції в умовах поточних військових дій через заблоковані кордони та морські порти.

Відомо, що в перші роки війни деякі області України не змогли своєчасно провестися посівну кампанію через втрату значних площ сільськогосподарських угідь внаслідок їх мінування або через вигорання земель від вибухів снарядів, нестачі пального для сільськогосподарської техніки. Саме ці та багато інших факторів створили підстави для широкого впровадження цифрових технологій в агробізнес. Навіть в умовах війни вітчизняні агропідприємства, в основному на неокупованих територіях, використовують у своїй діяльності такі передові можливості, як інтернет-платформи, системи обробки даних, спеціалізовані мобільні додатки, дрони й метеостанції, які генерують, обробляють, здійснюють обмін та забезпечують передачу інформації.

Під час війни і особливо у післявоєнний період в процесах цифровізації галузі важливу роль може відіграти створення мережі українського цифрового фермерства, яке разом із вітчизняними агрохолдингами могло б більш активно застосовувати вебплатформи разом із аналізом Big Data для інтеграції польових і фінансових записів щодо комплексного управління діяльністю ферми, використовувати інтелектуальне програмне та апаратне забезпечення при реалізації більш ефективних методів точного та смарт-землеробства.

У мирні часи необхідно для вирішення інноваційним шляхом комплексних завдань й окремих питань, пов'язаних з функціонуванням представників різних видів сільськогосподарського бізнесу та цілих галузей вітчизняного АПК більш широко використовувати смарт- пристрої, які, через підключення їх до мережі Інтернету речей (IoT), будуть однаково корисними в таких сферах застосування, як автоматизація сільського господарства; безпека та нагляд; смарт-управління трафіком; споживання енергії; будівництво смарт-будинків і розумних міст; медицина й охорона здоров'я, освіта та IoT-проекти, пов'язаних зі смарт-ланцюгами постачання агропродукції, як на внутрішній, так і на зовнішні ринки. Прогрес в області зберігання даних у хмарі, програмного забезпечення та машинного навчання для прогнозувальної аналітики, деталізованих супутникових зображень, знадобиться також для

підрахунків втрат, представленні даних у контексті формування фінансових прибутків, в управлінні загальною діяльністю ферм [2, с. 19].

Найбільш актуальним питанням у будь-які часи залишається збереження сільськогосподарської продукції під час збирання та подальшого руху до кінцевого споживача. Тут у нагоді можуть стати спеціальні датчики і програмне забезпечення для моніторингу в режимі реального часу таких елементів, як стану й умов зберігання цієї продукції, вміст вуглецю, рівень вологості і температури усередині сховищ. Цифровізовані тваринницькі комплекси та роботизовані теплиці дозволять оптимізувати чисельність персоналу, одержати суттєву економію за рахунок більш ефективнішого витрачання добрив, води і засобів захисту рослин, звести до мінімуму втрати, що виникають через людський фактор [3,с.19]. Названі вище зміни мають носити фундаментальний характер та охоплювати всі сфери діяльності національного аграрного виробництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1.Русан В. Аграрний сектор України у 2023 році: складові стійкості, проблеми та перспективні завдання / Віталій Русан, Ліна Жураковська // Niss. 14.02.2024. [Електронний ресурс] – URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ahraryny-sektor-ukrayiny-u-2023-rotsi-skladovi-stiykosti-problemy-ta>

2.Шестакова А.В. Цифрові можливості аграрної економіки України у военний період / А.В. Шестакова, В.О. Ткачук, Т.Ю. Мельник, В.В. Травін // Економіка, управління та адміністрування. №3 (101) 2022. – С. 15-23

3. Свиноус І. В. Сучасний стан та проблеми впровадження цифрових технологій в практику діяльності сільськогосподарських підприємств / І. В. Свиноус, О. Ю. Гаврик, К. В. Ткаченко, Д. М. Микитюк, А. В. Семисал // Інвестиції: практика та досвід. 1G/2020. № 15.– С. 35-39.

УДК 330.341.1

Губарь О.В.¹, Хмура М.Ю.²

¹канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

²студ. гр. ГФ-212 НУ «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ СПОЖИВЧОЇ ПОВЕДІНКИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Війна та економічна криза в Україні зумовили суттєве зниження купівельної спроможності населення, що потребує ретельного аналізу та вжиття антикризових заходів для стимулювання економічного зростання та покращення рівня життя.

Економічна криза в Україні спричинила значне зниження ВВП та зростання безробіття. За даними Міністерства економічного розвитку та торгівлі України, у 2023 році ВВП країни скоротився на 4,5%, порівняно з попереднім роком. Безробіття ж в цей період зросло до 8,7%, що є найвищим показником за останні 10 років.

Одним з ключових факторів економічної кризи є політична нестабільність та війна в Україні. Це спричинило зменшення інвестицій та обмеження доступу до ринків для українських компаній. Наприклад, за даними Національного банку України, прямі іноземні інвестиції в Україну у 2023 році скоротилися на 25% порівняно з попереднім роком. Це відобразилося на розвитку бізнесу та зростанні ВВП.

Зниження платоспроможності населення також стало однією з причин економічної кризи. За даними Державної служби статистики України, середній місячний дохід на душу населення зменшився на 15% у порівнянні з попереднім роком.

Під час економічної кризи в Україні, споживча поведінка зазнала наступних змін:

- зменшення споживчих витрат
- перехід до більш ефективних витрат
- збільшення уваги до якості
- звуження круга споживчих потреб
- збільшення економії та інвестицій

У таких умовах споживачі частіше віддають перевагу покупці дешевших товарів або відмовляються від покупки товарів та послуг, які вони вважають необов'язковими або можливими до відкладення. Також можливим є збільшення уваги до витрат на продукти першої необхідності та зменшення споживання товарів із вищими цінами або вищим ступенем розкоші.

За даними Державної служби статистики України, у 2023 році витрати населення на споживчі потреби скоротилися на 10% порівняно з попереднім роком. Це відбувається через зростання цін на основні товари та послуги, такі як продукти харчування, комунальні послуги та медичні товари. В той же час, ціни на продукти харчування в Україні зросли у середньому на 15% порівняно з попереднім роком. Це призвело до того, що багато споживачів переглянули свої покупки та зменшили витрати на деякі продукти.

Умови кризи змушують людей шукати більш економічні альтернативи. Вони можуть шукати дешевші бренди, використовувати купони та знижки, шукати можливості для економії грошей.

За даними опитування Deloitte Ukraine, у 2023 році більше 60% українців заявили, що стали уважніше вибирати товари та послуги, звертаючи увагу на їхню якість. Наприклад, це може включати перевірку складу продуктів або перевірку рейтингів та відгуків про товари перед покупкою.

Таким чином, в умовах економічної кризи споживачі стають більш обережними та вибірковими у своїх покупках, надаючи перевагу якості та надійності продукції. Для компаній це вимагає зосередження на підвищенні якості товарів і послуг, що є ключовим чинником успіху в умовах кризи.

За даними Державної служби статистики України, у 2023 році більшість українців зменшили витрати на розваги та ресторани. Наприклад, витрати на ресторани та кафе скоротилися на 30%, а на культурні події - на 25%. Водночас, зросла популярність економних форм розваг, таких як прогулянки на свіжому повітрі чи відвідування безкоштовних заходів.

Отже, в умовах економічної кризи в Україні споживачі стають більш обережними у своїх витратах, звертаючи увагу на основні потреби та обираючи економічні альтернативи. Для компаній це означає потребу переглянути свою стратегію та адаптуватися до нових реалій ринку, пропонуючи товари та послуги, які відповідають зміненим потребам споживачів.

УДК 330.341:004

Кригульська Т.Б.¹, Шевердінкіна А.І.²

¹ канд. іст. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. МТЕ-212 НУ «Запорізька політехніка»

РОЛЬ ФАКТОРІВ ВИРОБНИЦТВА В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА

Динаміка економічних змін відповідно до запропонованої науковцями спіралеподібної моделі розвитку людського суспільства дозволяє визначити перехід від аграрного до індустріального суспільства внаслідок інформаційної революції. Кожному з видів суспільства притаманна власна структура продуктивних сил. Кожний наступний виток доповнює вже існуючу структуру складниками, які перетворюються на основоположні. В аграрному суспільстві структуру технологічного способу виробництва можна подати таким чином: фізичні здібності людини - ручні засоби праці - природний фактор. В індустріальному суспільстві до існуючої структури додаються машини й електроенергія. В інформаційному суспільстві цей ланцюг продовжують такі компоненти як знання людини, інформаційні технології, інформація. \

Інформаційно-цифрову економіку правомірно розглядати як частину постіндустріального суспільства, яку характеризує постійний поступ науки і техніки. Відбувається процес інтенсивного поширення інформаційних технологій у сфері матеріального і нематеріального виробництва, перетворення інформації на один із найважливіших факторів виробництва та чинником розвитку як суспільства, так і окремої особи.

Найважливіші риси постіндустріального суспільства, які визначила не-оінституціональна наука, є наступними:

- 1) основоположна роль в економіці належить споживанню інтелектуальних послуг;
- 2) створюються нові інтелектуальні технології;
- 3) на зміну обмеженню матеріальних благ приходить дефіцит інформації та часу;
- 4) економіка набула інформаційно-цифрового характеру.

Ці риси дозволяють стверджувати, що основою цього типу економіки є перетворення інформаційних продуктів і послуг на об'єкт виробництва і споживання.

Зародження інформаційної складової факторів виробництва почалося ще в період розвитку аграрного суспільства, де інформація виступала в ролі знання. Фактор підприємницьких здібностей, що включає в себе всі властивості праці, успадкував інформаційну складову і почав впливати на неї більше, ніж інші фактори виробництва.

Розвиток індустріального суспільства супроводжувався збільшенням попиту на кваліфіковану робочу силу, і, відповідно, на володіння певним запасом знань. Підприємницькі здібності як фактор виробництва, синтезований із факторів праці і знань, перетворився на головну силу всієї економічної системи. Ця стадія суспільного розвитку призвела до усвідомлення того, що знання, інформація є самостійним, потужним фактором соціально-економічного розвитку. Це сталося через те, що інформація, з одного боку, виявила себе як фактор виробництва, а, з іншого, - як наслідок виробництва і в даній якості перетворилася на певний товар.

Для характеристики інформаційно-цифрової економіки до наукового обігу все ширше вводиться поняття «інформаційний капітал». За структурою його раціонально поділяють на: індивідуальний, корпоративний та суспільний. Індивідуальний інформаційний капітал формує людський капітал, що забезпечує здатність індивіда успішно діяти в ситуаціях, отримуючи за це відповідну винагороду. Корпоративний інформаційний капітал виробляє товари та послуги у вигляді індивідуальних благ, які кожен може споживати тільки окремо. Роль цього капіталу полягає у створенні умов, що дозволяють, ефективно використовуючи наявний інформаційний потенціал, забезпечити його зростання та використання.

Функціонування суспільного інформаційного капіталу має визначальне значення для формування інформаційної економіки та інформаційного суспільства. Суспільний інформаційний капітал - це вид активів, що дозволяє ефективно збільшувати багатство суспільства.

У класичній економічній науці капітал розуміли в речовій формі: земля, будівлі, машини тощо. Інформаційний капітал нині існує як окремо від класичних факторів виробництва, так і в діалектичній єдності з ними. Використання та організацію інформаційного капіталу можна розглядати як фактор,

що формує рушійні сили механізму інституційних змін, властивих економіці нового типу.

Таким чином, в інформаційно-цифровій економіці зростання все більше забезпечується за рахунок використання інформаційних ресурсів і джерел, головним носієм яких, безперечно, є людина, здатна не тільки сприймати раніше нагромаджені наукові знання, а й узагальнювати, аналізувати, генерувати нові у вигляді інформаційних технологій, послуг і продуктів.

УДК 338.245(477)

Кригульська Т.Б.¹, Ябченко О.С.²

¹ канд. іст. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. МТЕ-213 НУ «Запорізька політехніка»

НАСЛІДКИ ВІЙНИ В УКРАЇНІ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СВІТУ

Військова агресія Росії призвела до надзвичайних збитків в Україні не лише для господарства прифронтових територіальних громад, але й до руйнування інфраструктури, особливо на сході та півдні України. Воєнні дії негативно вплинули на характер економічної діяльності та наповнення бюджетів різних рівнів. Це призвело до помітного зменшення економічної активності підприємств і, відповідно, до зменшення надходжень податків та інших платежів.

Війна та терор в Україні, які веде проти неї РФ, є не лише регіональною проблемою. Вплив цієї події має глобальні наслідки, які відчуваються у різних куточках світу. Ця війна серйозно позначилася на світовій економіці, спричинивши певні диспропорції, уповільнення її розвитку та пришвидшення зростання інфляції.

Оцінки Конференції ООН з торгівлі та розвитку (CNUCED) показують стрімке погіршення перспектив глобальної економіки, особливо для африканських та найменш розвинених країн. Війна в Україні призвела до серйозних людських страждань і нанесла величезний удар по світовій економіці.

Приблизно 25% світової торгівлі зерновими культурами постраждало від війни в Україні, що призвело до зростання світових цін і, як наслідок, до продовольчої інфляції та обмеження доступу до продуктів харчування в країнах-імпортерах з України та Росії [2].

Це – складна ситуація, яка вимагає негайного вирішення, оскільки стосується не лише України. Адже постачання пшениці з України становить понад 10% річного споживання пшениці для п'ятнадцяти країн світу [1]. Наприклад, Єгипет імпортує майже 80% своєї пшениці з Росії та України, а також 28% – Індонезія, 21% – Бангладеш. Такі прикордонні країни, як Румунія, Словаччина, Угорщина відгукнулися на проблему експорту зернових з

України до третіх країн і вже значно спростили процедури оформлення вантажних перевезень, або активно працюють над цим. Зокрема ліберальні умови для українських перевізників запровадили: Литва, Латвія, Естонія, а також Італія, Туреччина, Болгарія, Грузія, Данія, Греція й нещодавно – Австрія.

Слід наголосити й на регіональних аспектах впливу війни в Україні [3]. Важкі наслідки російсько-української війни гостро відчуває європейські країни, а надто в питанні енергетики. Порушення у ланцюгах постачання значно можуть погіршити ситуацію, а додаткові витрати на енергетичну безпеку й оборону ще більше обтяжать економіку країн регіону.

Що стосується країн Кавказу та Центральної Азії, то ці сусідні держави відчувають на собі важкі наслідки рецесії в Росії та санкцій проти неї, зокрема, на своєму економічному зростанні, інфляції, стані зовнішніх і фіскальних рахунків. Зростання цін на продовольство й енергію та скрутніші фінансові умови у світі неабияк зачепили країни регіонів Середнього Сходу та Північної Африки, що потенційно може призвести до відтоку капіталу і соціальної напруги у деяких державах.

Значно уповільнився процес одужання від пандемії і посилилася вразливість до державного боргу країн субсахарської Африки через зменшення туризму. Підвищення цін на харчі й енергію на світовому ринку загострили внутрішньо економічні проблеми країн Латинської Америки та Карибського регіону. Повільніше зростання у Європі негативно впливає на стан країн Азії й Тихоокеанського регіону.

Отже, основними наслідками війни в Україні через агресію РФ є дестабілізація світової економіки в цілому та економіки окремих країн через зростання рівня інфляції, безробіття, виникнення продовольчої кризи, підвищення світових цін на сировину. Очевидним є факт, що масштаби подальших деструктивних змін у світовій економіці будуть залежати від ходу та тривалості воєнних дій на території України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Жила Г. Вплив війни в Україні на економічний розвиток, наслідки для світової торгівлі .URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/29482/1/>.pdf. Дата звернення: 25.03.2024.
2. Національний банк України. Просто про економіку (на основі матеріалів інфляційного звіту за січень 2024 року) .URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/prosto-pro-ekonomiku-na-osnovi-materialiv-inflyatsiyonogo-zvitu-za-sichen-2024-roku>. Дата звернення: 25.03.2024.
3. Галіані. Себастьян Як війна в Україні змінює економічний і бізнесовий ландшафт країн, регіонів та світу. URL: <https://forbes.ua/money/velika-ekonomichna-perebudova-25082023-15642>. Дата звернення: 25.03.2024.

Наукове електронне видання
Можна використовувати в локальному та
мережному режимах

ТИЖДЕНЬ НАУКИ-2024
Факультет економіки та управління

Збірник тез доповідей щорічної
науково-практичної конференції серед студентів,
викладачів, науковців, молодих вчених та аспірантів

15–19 квітня 2024 року

Один електронний оптичний диск (DVD-ROM); супровідна документація.
Тираж 100 прим. Зам. №668

Видавець і виготовлювач
Національний університет «Запорізька політехніка»
Україна, 69063, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 64
Тел.: (061) 769–82–96, 220–12–14

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6952 від 22.10.2019.